

Ulusçuluk Çıkmazı KÜRTLER *ve* ÇÖZÜM ARAYIŞI

Hamza Türkmen

ekin yayınları

2.baskı

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ekinyayınları

EKİN YAYINLARI: 83

Uluşçuluk Çıkmazı KÜRTLER ve Çözüm Arayışı
Hamza Türkmen

ISBN

978-975-8507-57-3

Birinci Baskı: Kasım 2009

İkinci Baskı: Ocak 2010

Kapak / İç Düzen

Necmettin Asma

Baskı - Cilt

İstanbul Matbaası

Sanayi Mh. Atatürk Cd. Vehbi Bey Sk.No: 16/1B

Güngören/Çeşme-İstanbul

Tel: (0 212) 554 40 05

Ekin Yayınları

Neveşhirlî İbrahim Cad. No:14 Fatih / İstanbul

Tel.: (0 212) 524 10 28 - 534 58 08

Faks: (0 212) 631 55 27

turkmenhamza@gmail.com

Hamza Türkmen

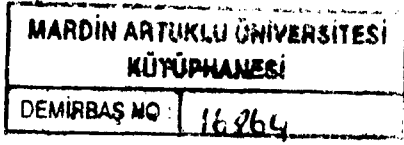
Ulusçuluk Çıkmazı KÜRTLER ve Çözüm Arayışı

2. Baskı

ekinyayınları

İçindekiler

ÖNSÖZ.....7

1. BÖLÜM

Ulusçuluk Kürt Sorununda Geç Kalmışlık ve Kavramlar.....	11
Kürt Sorunu Tanımı.....	26
1. Ulusal Dayatmalara Tepki Olarak Kürt Sorunu.....	28
2. Sömürgecilerin Yönlendirmek İstedığı Kürt Sorunu.....	29
Kürt Sorununda Açılım ve Yaklaşımlar.....	31
Kavramları Doğru Kullanmak.....	36
1. Kavim, Kabile, Şa'b/Halk.....	38
2. Ümmet	39
3. Irk ve Irk Bağı.....	42
4. Etnisite ve 'Türk' Kavramının Oluşumu.....	48
5. Gen yapıları DNA Testleri.....	53
6. Ulus, Millet ve Yüceltmecilik.....	54
7. Azınlık.....	64
8. Türkiyecilik.....	67
AB Etkisinde Demokratik Açılım.....	75
9. Türkiye'de Üst Kimlik Meselesi.....	79
10. Kutsallık ve Ulusal Kutsallar.....	84
Doğru Kavramlar ve Tanım Açısından Kürt Kimliği.....	90

II. BÖLÜM

Abdullah Öcalan'ın İmralı Savunması ve Kürt Hareketinde Yeni Tezler.....	91
Bağımsız Kürdistan Yerine TC'ye Bağımlı Kürdistan.....	96
Öcalan'ın Yeni Tezlerinin Gelişim Seyri.....	99
PKK'nin ve Marksistlerin Ulusçuluk Çıkmazı.....	105
PKK'nin Çıkmazı ve Beş Maddelik Yeni Tezleri.....	107
Yangını Söndürmek ve Kimlik Sorunu.....	109
Newroz ve Yeni Strateji.....	113

III. BÖLÜM

Müslümanların Çözüm Arayışları.....	119
Kürt Sorunu ve Müslümanların İlgisi.....	119
Müslümanlar İçin Çözüm Yolu Hangisi?.....	130
a. Bağımsız Bir Kürt İslami Hareketi mi Örgütlenmeli?.....	132
b. Çözüm Mevcut Taraflarla Girilecek İttifaklarda mı?.....	134
c. Kurtarıcı Olan Demokrasi mi?.....	137
Fıtri ve Vahyi Olana Yönelmek.....	138
Müslümanların Deklare Edilmiş Çözüm Arayışları.....	139
A. Mazlum-Der 1992 Yılı Kürt Sorunu Formu.....	139
B. Özgür-Der 2006 Yılı Kürt Formu.....	141
Kürt Sorunu Örtülüyor mu Saptırılıyor mu?.....	144
Ümmet Sorunu Üzerine Tartışmalar.....	149

IV. BÖLÜM

Kürt Kimliğini Değerlendirmede	
Ulusalcılar ve Müslümanlar.....	155
Güney Kürdistan'da Ulusçuluk ve Müslümanlar.....	162
Şeyh Said Kıyama ve Devşirilen Kimlikler.....	168
İki Sapmadan Birisi Olmamalıyız.....	172

V. BÖLÜM

21. Yüzyıl Türkiye'si'nde	
Sistemin Restorasyonu ve Kürt Açılımı.....	177
Genelkurmay Başkanı Başbuğ'un Açılımı.....	179
Üst Kimlik: Türk Vatandaşı.....	183
"Türk" Kim Oluyor?.....	184
Asimilasyonla Entegrasyon Arasında.....	187

Kürt Açılımı'nın Kaçınılmazlığı ve Küresel Sistemin Beklentileri.....	191
Seçimlere Göre Kürt Nüfusu ve Kürtler Arasında Üç Küme.....	195
Çözüm İçin Dayatan İç ve Dış Şartlar.....	204
Çözümün Kırmızı Çizgileri.....	207
İyileştirme ya da Fıtrata Uygun Çözüm.....	210
SONSÖZ.....	217
KAYNAKÇA.....	223
İNDEKS.....	233

ÖNSÖZ

İslam ümmeti, 6-7 asırdan bu yana itikadi, idari ve eğitimsel alanlarda Kur'an'ın muhkem ölçülerinden uzaklaşılmasıyla oluşan bir çözülme ve dağılma sürecini yaşamaktadır. Öze dönüş, arınma, ıslah, ihya ve direniş çabalarıyla aşılmaya çalışılan bünyemizdeki bu çözülme sürecini, 19. yüzyıldan itibaren "ilerlemeci" ve sömürgeci tarih anlayışı doğrultusunda güç kazanan Avrupa eksenli modern cahiliye, büyük ölçüde kuşatmış bulunmaktadır. Hristiyanlık gibi fıtrattan ve vahiyden köklü bir kopuşu, aynı zamanda pozitivist ve ben-merkezci bir yabancılaşmayı ifade eden batılı paradigmanın yeni toplumsal modeli, etnik temelli seküler ulus toplum projesiydi. Bu pagan ve modern yeni toplumsal model, içimizdeki bazı garpezdeler tarafından coğrafyamıza taşındı. İttihad Terakki iktidarınca yürürlüğe konan ve Türkiye Cumhuriyeti ile kurumlaştırılan bu ulusçu proje, diğerleriyle birlikte İslam coğrafyasındaki ithal-yapay iç çatışmaların başlıca nedenini oluşturdu.

Ermeniler, İttihad Terakki harekâtıyla başlatılan Türk uluslaşması sürecinde, dini kimlikleri yanında kavmi kimlikleri nedeniyle de büyük oranda tehciye uğratıldılar. Bölgedeki dini dokunun bileşeni olan Kürtler de, benzer nedenler dolayısıyla zulme uğrayan ikinci sosyal kümeyi oluşturdular. Kürtler, İslami kimlikleri açısından diğer Müslüman halklar gibi baskı, sindirme ve asimilasyon politikalarına maruz kalırken, kavmi kimlikleri nedeniyle de ağır acılar yaşadılar. Yeni üretilen Türk, Arap ve Fars ulus ideolojileri, bölgemiz ve Müslüman halklar için, doğal

olmayan bir karmaşayı ve çıkmazı beslemiş oldu. Dayatılan tekipleştirici ulus kimliklere karşı direnişin bir adı da “Kürt Sorunu” olarak ilan edildi. Kürt sorunu, bir yönden Orta Doğu’da yaşanan mağduriyetler, imha ve asimilasyon politikaları karşısında hak ve adalet arayışı olarak belirdi; ama bazı kere de bölgedeki emperyal amaçlar için siyasi bir manivela imkânı olarak değerlendirildi.

Önce İslami aidiyetlerini korumak için Misak-ı Milli sınırları içinde Türk ulusçuluğuna, Irak Kürdistan’ında da İngiliz emperyalizmine karşı mücadele veren Kürtler; sonradan da kavmi kimliklerinin asimile edilmek istenmesine karşı pasif veya fiili olarak direndiler. Baskılar, yasaklar, sürgünler, imha ve yok sayma politikalarıyla aynı anlama gelen Kürt sorunu, emperyalist devletler için bölgede siyasi bir pazarlık kartıydı, ama bölge insanı ve mevcut yönetimler için de her an patlamaya hazır bir infial hali. Bu hal, bölgemize monte edilmeye çalışılan ulusçuluğun bir sonucu ve çıkmazıydı.

Kürt sorunu konusunda direnişin inisiyatifi zaman içinde sosyalist ve Kürtçü kadrolarının eline geçti. Oysa Kürt veya Kürt olmayan Müslümanlar, yaşanan bu sorun karşısında zulme, sömürüye ve her türlü cahiliyeye karşı mücadelenin rehberliğini yapmalıydılar. Ancak Müslümanlar tarihi süreç içinde İslam’ın yaşayan gücü olmaktan uzaklaşmışlardı; çünkü Kur’an’ı inanç ve amel sahasında terk edilmiş olarak bırakanların zaaflarıyla ma’lul hale gelmişlerdi. Müslüman Kürtler, kimlikleri dolayısıyla yaşadıkları zulme, güçleri oranında karşı çıktılar; ama mücadelelerini modelleştiremediler. Fakat gerek Kürt gerek Kürt olmayan Müslümanlar, 1970’ler Türkiye’sinde yeşermeye başlayan İslami uyanış süreciyle birlikte Kur’ani mesajın nimetiyle, Tevhidi değerlerin bütünlüğüyle yeniden kucaklaştıkça, sorundan çıkışın, ancak hayatın ve mücadelenin içinde İslami çözümlerle gerçekleşeceği gerçeğini hissedilir hale getirdiler.

Ve, bilinçli Müslümanlar, cahili bir sistem içinde de olursa hak ve adalet temelinde elde edilen her türlü kazanımın haklı bir kazanım olduğu bilinciyle davranmaktadırlar. Mazlum-Der’in 1992, Özgür-Der’in 2006 yıllarında Kürt sorunuyla ilgili yaptıkları forumların “Nihai Bildiri”si ve “Kapanış Oturumu Tespitleri”, Kürt sorunuyla ilgili İslami tavır ve talepler hakkında Türkiye’li Müslümanların önemli yaklaşımlarını gösteriyordu.

2009 yılının yaz aylarında Türk Hükümeti ve bürokrasisi tarafından gündeme getirilen veya getirilmek zorunda kalınan “Kürt Açılımı” veya daha sonraki ifadesiyle “Demokratik Açılım” oldukça önemliydi. Bu açılım önemliydi; çünkü akan kanın durdurulması, ceberut devlet anlayışının dizginlenip sorgulanması, bölgenin halkları arasında körüklenen asabiyetin giderilmesi ve yok sayılan ya da asimile edilmeye çalışılan Kürt kavmi kimliğinin, Kürt dilinin tanınması ve özgürleşmesi açısından hayati gelişmelere sayfa açtı. Ancak bu açılıma paralel olarak küreselleşme sürecinin gereklerine göre ırki ve dini temelden arınmış seküler bir “anayasal vatandaşlık” tanımı, “Türkiyeli”lik vurgusuyla da “Türk” vurgusuyla da yapılmış olsa, fitri ve vahyi kimlikleri seküler olana entegre etmeyi amaçlıyordu. 21. yüzyıl Türkiye’sinde ulus vakıası, sistemin restorasyonuna kapı açan “anayasal vatandaşlık” vurgusuyla ve çoğulcu bir tanımlamayla yeniden üretilmek istenmekteydi.

Kürt açılımı süreciyle birlikte elde edilen ve edilecek olan hak ve adalet temelli kazanımlar önemliydi; ama fitri ve vahyi olandan yabancılaştıran her projenin yeni zulümler üreteceği de unutulmamalıydı.

“*Ulusçuluk Çıkmazı Kürtler ve Çözüm Arayışı*” kitabının çatısı, büyük oranda 1991 Nisan ayında yayın hayatına başlayan *Haksöz* dergisinde, Kürt sorununun nedenleri, tarihi, tahlili, emperyal niyetler, sorunu domino eden TC sisteminin mantığı ve kutsalları ile ilgili bugüne kadar yazdığımız çalışmalardan yararlanılarak oluşturulmuştur. Farklı tarihlerde yazılan çalışmalarımızdan ayıklayarak ve bazı eklemeler yaparak bir araya getirip tasniflediğimiz bu çalışma, son dönemde öne çıkan gelişmeler gözetilerek bölümlere ayrılmış, çalışmanın başında da Kürt sorunu, ulus vakıası ve uluslaşmayla irtibatlı önemli kavram ve tanımlar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Yaşanan Kürt sorununu çözmeye yönelmek; en başta ulusçu-luğun çıkmazını ve ulusçuluk dayatmasının hak ihlallerini ifşa etmek; ve normalleşme sürecine adım atmak demektir. Kürt Açılımı’yla ilgili süreç, yangını söndürmek açısından önemlidir; ancak Kürt halkına yapılan zulümlerden vazgeçmek ve barışa adım atmak adına çoğulcu bir ulus oluşturma projesi de, fitrat ve bölge insanının kültürel kodları açısından yeni bir aykırılık oluşturmaya namzettir.

Hayatın yaratılış anlamını ve sonucunu düşündüğümüzde, tabii ki çözümün fıtratla ve vahiyle uyum içinde olması gerekliliği kaçınılmazdır. Aslında tutarlı bir çözüm, sistem içi cahili kuşatmalara, her türlü zulme ve şirke “La” deyip, tabii haklarımızı elde etmeye çalışırken, tevhid eksenli yeni ve diri sosyal bir model üretmemizle hayat bulabilecektir. Yani mücadeleyi mücadele içinde kazanabilmek için vahiy temelli bilgi ve ölçüyle donanmak, vahiy ahlak ve tanıklığı yaşamaştırarak ve vahyin siyasetini üretecek donanım, basiret ve hikmet gerekmektedir. Konjonktürel çözümler kalıcı değildir; ve hiçbir tutarlı çözüm, tutarlı bir bilinç ve emek ortaya konulmadan yeşeremez. Rab-bimizin, tevhid ve adalet mücadelesini üstlenen dava insanlarına yardım etmesi ve onları merhametiyle kuşatması en içten niyazımızdır.

Çaba bizden, başarı Allah'tandır.

Hamza TÜRKMEN
Kasım 2009

1. BÖLÜM

Ulusçuluk

Kürt Sorununda Geç Kalmışlık ve Kavramlar

Osmanlı toplum düzeni çözüldürken, çözüm olarak Avrupa'da oluşan çağdaş toplum modelleri tartışılmaya başlanmıştı. Emevi ve Abbasi saltanat süreçlerindeki Arap asabiyesinin, Arap olmayanları "Acem" diyerek aşağıladığı yaklaşımları bilsek de, İslam coğrafyasında hiçbir kavmi veya etnik niteleme, İslam'ın veya Müslümanlığın üzerinde üst bir değer olarak kabul görme-mişti. Ancak mü'minlerin kardeşliği [Hucurât, 49/10] esası üzere kurulmuş İslam toplumu veya "ümmet" yapısı, son asırlarda şiddetli sarsıntılar geçirmiş ve kendini var kılan Kur'an esasla-rından uzaklaştıkça da dağılmıştı [7/34].

İslam coğrafyasının Avrupa sömürgeciliği ve Batı emperyaliz-mi karşısında yaşadığı mağlubiyet, aslında Müslümanların kendi iç cahiliyesinden kaynaklanıyordu. Ancak batılı yaşam tarzı yani modernizm, İslam coğrafyasındaki itikadi ve siyasi alanlardaki iç çürümüşlükten yararlanarak, yönetim şekline yeni üretilen ulus toplum yapısına, hukukundan kapitalist ilişki ağına kadar kendi cahiliyesini Müslüman kitlelere dayattı. Konu, tarım ve sanayi toplumuna bağlı ekonomik izahlardan önce, değerler açı-sından ele alınmalıydı. Modernizmin Batı-dışı toplumlara aşıla-dığı en önemli proje, 19. yüzyılda kendi şartlarında oluşan ulus devlet ve ulus toplum modeli oldu.

İçimizdeki Avrupa hayranı aydınlar ve bürokratlar, Batı'nın toplumsal değişim süreci içinde ortaya çıkan ulus modeline göre Osmanlı toplumunu yeniden şekillendirmek istemişlerdi. Bazısı “Osmanlı Milleti”nden bahsetmişti, bazısı “İslam Milleti”nden, bazısı “Türk Ümmeti”nden. Olay kavramsal olarak da olgu olarak da tam anlamıyla anlaşılammıştı. Nation/ulus kavramının karşılığında kavmiyet ifadesi de kullanılmıştı, millet ifadesi de. Çoğu kere de “ümme” kavramı, “kavim”in “nation” olma şuuruna ermiş hali olarak kavramlaştırılmıştı¹. 1882’de yayınlanan *Vakit* gazetesi 28 Nisan tarihli sayısında Fransızca’daki *nation*’ın karşılığının *kavim*, *nationalite*’nin karşılığının ise *kavmiyet* olduğunu vurguladıktan sonra, bazılarının yanlış bir şekilde bu iki Fransızca terimi *millet* ve *milliyet* ile karşıladıklarından yakınmıştı. Ahmet Cevdet Paşa *nationalite*’yi kavmiyet olarak karşılamıştır. Kanipaşazade Rıfat, *Hukuk-u Umumiye*’sinde *nation*’a kavim karşılığını vermiştir. Ali Suavi, *nation*’u ümme olarak çevirmiştir. Ancak Genç Osmanlılar’ın manevi lideri Namık Kemal, Türkleri ifade ederken millet kavramını kullanmıştır².

İşgalci emperyal devletlerle nizami anlamda hiçbir çatışmaya girilmeden ilan edilen bir “Ulusal Kurtuluş Zaferi”nden sonra ve iki kez yapılan Lozan Müzakereleri’nde I. Dünya Savaşı’nın galip devletlerinden alınan onayla yeni Türk ulus devleti kurulmuştu. Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı şekli ümme yapısının bakiyesi olan halkı “millet”/ulus olarak vasıflandırdı. İttihad Terakki kadrolarının “üç tarzı siyaset”in bir alternatifi olarak kullandığı “*Millet-i İslam*” terkiibinden yararlandığı gibi, Misak-ı Milli sınırları içinde kalan Müslümanlara, *nation* anlamı yerine millet kavramı da İslami bir istilahmış gibi sunuldu.

Dağılan Osmanlı yapısında ilk batılı ve kurumsal açılım, Mustafa Kemal’in özdeyişi olan “*Ümmetten bir millet yarattık*” cümlesi ile özetlenebilirdi. Avrupa merkezli yeni ulus devlet ve ulus toplum tasarımı, sömürgeci güç odaklarınca bir proje olarak oryantalistlere hazırlatılarak İslam coğrafyasındaki elitlere telkin edilmişti. Çoğunlukla Osmanlı askeri akademilerinde batılı tarzda pozitivist bir eğitime maruz kalmış askerler olan

1 Mümtazer Türküne, Türk Modernleşmesi, sf. 223-228, Lotus Yayınevi, Ankara 2003.

2 Celalettin Vatandaş, Ulusal Kimlik Türk Ulusçuluğunun Doğuşu, sf. 141-143, Açılım Kitap, İstanbul 2004.

Kemalistler 1920'ler ve 1930'larda, yeni Türkiye için tepeden inmece bu radikal çağdaştırma projesini uygulamaya koymuşlardı³.

Zaten Batı Avrupa için amaçlanan da Batı-dışı toplumları yeniden biçimlendirerek disiplinize edip kendilerine benzetmek, yer altı zenginliklerinden yararlanabilmek, ithalat ve ihracatla ilgili pazar imkânlarını güvenli kılabilmektir. Batı-dışı dünyada yeni yeni oluşturulan ulus devletler kapitalist sömürü ağının güvenlik birimleri fonksiyonunu görebilirlerdi. Friedrich Hegel, modern devleti ekonomik boyutuyla irtibatlandırmış ve ulus devletin amaçları arasına pazarın ortaya saldığı denetimsiz güçlerin zapturapt altına alınmasını katmıştı⁴. Kurgusal bir unsur olan ulus-devlet formunun bir ayağı da kapitalist dünya sisteminin dayandığı bir zemin olarak algılanıyordu⁵. Bu bağlamda ulus formunu yaygınlaştıran dünya sistemi açısından, Batı-dışı toplumlar için Türkiye bir model olmuştur.

İslam coğrafyasında körüklenen Türk, Arap, Fars, Kürt, Arnavut, Berberi, Beluci vd. ulusçuluklar tamamen sanal ve Avrupa emperyalizminin ürettiği veya teşvik ettiği hareketlerdi. Onlar, Müslüman toplumları “geri” feodal bir tarihi yapıda görüyorlar ve “ilerlemeci” tarih senaryosu içinde çağdaş olan gerekliliklere ayak uydurmaları için seküler temelli ulusçuluğu ve ulus olmayı öneriyorlardı. Bu yaklaşımın başka bir varyantını Karl Marks da dillendirmişti. O da feodal olarak değerlendirdiği Hindistan halkının İngiliz İmparatorluğu tarafından sömürgeleştirilmesini, ilerlemeci bir tarih şablonuyla veya tarihi materyalizm kalıbıyla Hintlilerin medenileştirilmesi olarak tanımlıyordu. “*Tarihin burjuva dönemi, yeni dünyanın maddi temelini yaratmak zorunda*”ydı⁶. Böylece batılı paradigma gereklerine göre dil veya örf farklılıklarına veya toprak aidiyetlerine dayanarak, yeni ırk kurguları ve ulus icatları oluşturulmaya başlandı.

3 **Ömer Taşınar, Philip Gordon**, Türkiye’yi Kazanmak, sf.38, Washington 2009.

4 **Benedict Anderson**, “*Milliyetçiliği Anlamaya Giriş*”, Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik, sf. 20, Şehir Yayınları, İstanbul 2001.

5 **Suavi Aydın**, Kimlik Sorunu Ulusalçılık ve “Türk Kimliği”, sf. 5, Öteki Yayınları, Ankara 1999.

6 **Karl Marks**, “*Hindistan’da İngiliz Egemenliği*”, Marks-Engels: Seçme Yapıtlar, Cilt: I, sf. 603, Sol Yayınlar, İstanbul 1976.

İlerlemeci tarih mantığı bağlamında dikkatlerimizi Türk ve Kürt ulusçuluklarının kurgulandığı ilk çıkış alanı olarak Avrupa'ya çevirmemiz gerekiyor. Mezopotamya bölgesinde etnik yapıları incelemek için o bölgede 19 yıl kalan Katolik papaz İtalyan Maurizio Garzoni'ye 1787'de "*Kürt Dilinin Grameri ve Sözlüğü*" yazdırılırken, aynı tarihlerde İngiliz Davids Lumley'e de "*Kitab-ı İlmü'n-Nafi*" adıyla Türk grameri ve etnografyası yazdırılıyordu. Bu bağlamda Türk milliyetçiliğinin ve Türk milletinin oluşum sürecinde Avrupalı oryantalistlerin kurucu rolünü kanıtlamak açısından Ziya Gökalp'ın "*Türkçülüğün Esasları*" adlı manifestoda değerindeki Türkçülük kitabının "Türkçülüğün Tarihi" bölümü⁷ belgesel mahiyettedir.

I. Dünya Savaşı sonrasında İtilâf Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması'nın 62-64. maddelerine göre İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerden oluşan bir komisyon Fırat'ın doğusundaki Kürt vilayetlerinde yerel bir yönetim düzeni kuracak; bir yıl sonra Kürtler dilerse Milletler Cemiyeti'ne bağımsızlık için başvurabilecekti. Aynı anlaşma gereğince Ermenistan Cumhuriyeti tanınacak; Türk-Ermeni sınırını hakem sıfatıyla ABD Başkanı belirleyecekti (Başkan Wilson 22 Kasım 1920'de verdiği kararla Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis illerini Ermenistan'a vermişti.⁸). Orta ve Batı Anadolu'nun Osmanlı Devleti olarak biçimlendirme planları, daha sonra Yunanlılara karşı yürütülen Anadolu Savaşları'na bağlı olarak bir "Türk milleti" yaratma hareketinin inisiyatifine bırakıldı. Sosyalist Rus Devrimi'nin bölgeye yayılma riskine karşı, hukukunu batılı formlara göre belirleyecek ve modernizmi önceleyecek bir ulus devlet yapısı Lozan Anlaşması'nda İtilâf Devletleri'nden onay aldı.

Lozan Anlaşması'ndan önce Türk ve Kürt kavramlarının kurucu unsur olarak değerlendirildiğiyle ilgili deliller de söz konusuydu. 22 Ekim 1919 tarihli Amasya Tamimi'nde, Kürtlerle ilgili protokolün I. maddesinde "*Kürtlerin milli ve içtimai haklarının tanınacağı...*" şeklinde bir ifadeye yer verilmişti⁹. Hatta Lozan görüşmelerinde Kürtlerin "azınlık" olduğunu dillendiren İtilaf devletleri temsilcilerine karşı İsmet İnönü, "Türkler ve Kürtler

7 Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, sf. 5-15, MEB Yayınları, İstanbul 1970.

8 Garo Sasuni, *Kürt Ulusal Hareketleri ve 15. Yüzyıldan Günümüze Ermeni Kürt İlişkileri*, sf. 179-180, Med Yayınları, İstanbul 1992.

9 Fikret Başkaya, *Paradigmanın İflası*, sf. 63, Doz Yayınları, İstanbul 1999.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ana unsurlarıdır" gibi ifadelerle Kürtlerin azınlık olmadıklarını, Ankara Hükümeti'ni Türklerle beraber oluşturan bir millet olduklarını belirtmiştir¹⁰. Ankara Hükümeti'ni oluştururken Mustafa Kemal, Kürt Teali Cemiyeti Diyarbakir Şubesi Başkanı'na şu mektubu göndermişti:

"Devletin tam bağımsızlığıyla bekası, saltanat ve hilafetin yok olmaktan korunması uğrunda katlanmaya hazır olduğunuz fedakârlık derecesine ve bana karşı olan sevgi ve itimadınıza emniyetim tamdır... Kürtler ve Türkler birbirlerinden koparılmayı kabul etmez öz kardeşler..."¹¹

Mustafa Kemal Diyarbakir'i de bölge halkını da biliyordu. Çünkü 16. Kolordu Komutanı olarak Diyarbakir'e atandıktan sonra 2-8 Ağustos 1916 tarihinde Rus Ordusu Muş ve Bitlis'den geri püskürtülmüştü; aslında komünist ayaklanma dolayısıyla Rusya I. Dünya Savaşı'ndan geri çekildiği gibi, bu bölgelerden de geri çekilmekteydi¹². Mustafa Kemal ve kadrosu, 19 Mayıs 1919'dan sonraki Erzurum, Sivas, Amasya toplantılarında ve BMM'nin oluşturulmasında dengeleri gözetmişti. 437 üyeli I. Meclis'e 74 Kürt milletvekili seçilmişti¹³. Başkaya da, Yunan Savaşları sırasında Mustafa Kemal'in Türk ulusundan söz etmekten özenle kaçındığını, Türk-Kürt kardeşliğinden ya da "Osmanlı Milleti"nden söz ettiğini belirtmektedir¹⁴. Mustafa Kemal 1 Mayıs 1920'de I. Meclis'te yaptığı konuşmada anasır-ı İslam vurgusunu devam ettiriyordu:

"Meclis-i alinizi teşkil eden zevat yalnız Türk değildir, yalnız Çerkez değildir, yalnız Kürt değildir, yalnız Laz değildir. Fakat hepsinden mürekkep anasır-ı İslamiye'dir, samimi bir mecmuadır... Bu mecmuayı teşkil eden her unsur-u İslam, bizim kardeşimiz ve menafi tamamen müşterek olan vatandaşımızdır..."¹⁵

-
- 10 **Mustafa Akyol**, Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek, sf. 73, Doğan Kitap Yayınları, İstanbul 2007.
- 11 **Mustafa Kemal Atatürk**, Atatürk'ün Bütün Eserleri (1915-1919), sf. 388, Kaynak Yayınları, İstanbul 1999.
- 12 **Abdurrahman Dilipak**, Cumhuriyete Giden Yol, sf. 25, Beyan Yayınları, 1989; **Taner Timur**, 1915 Sonrası Türkler ve Ermeniler, sf. 66, İmge Yayınları, İstanbul 2000.
- 13 **Kemal Kirişçi – Gareth M. Winrow**, Kürt Sorunu Kökeni ve Gelişimi, sf. 84, T.V. Yurt Yayınları, İstanbul 2000.
- 14 **F. Başkaya**, a.g.e., sf. 63.
- 15 **Mustafa Kemal Atatürk**, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1919-1938), sf. 73-74, Türk İnkılabı Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1961.

1919 tarihli Amasya Tamimi 2. Protokolü'nde yer alan Türk-Kürt kardeşliği ile ilgili yaklaşım, Lozan Anlaşması'ndan sonra hızlıca unutuldu; ve Misak-ı Milli sınırları içinde kalan tüm Osmanlı ahâlisini Türkleştirme ve yeni ulusu İslam'ın kuşatıcılığından uzaklaştırma çabaları baş gösterdi.

Kurucu kadrolar tarafından Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Türklük, Türkçe konuşan Orta Asya kökenlilerle bir ırk bağı düzleminde algılandı ve bu kurguya göre Ergenekon, Bozkurt, Ase-na, Turan efsanelerine yapıldı. İkinci aşamada ise Avrupa'da gündeme gelen antropolojik ırk tasniflerinden etkilenildi ve Avrupalılar gibi beyaz ırkı temsil eden brekosefal (yassı kafalılar) ölçütü üzerinden Türklük yeni bir ırk-kültür tanımına dayandırıldı.

Türklerin Sümerliler, Hititliler, Mekadonyalılar gibi beyaz ırktan geldiğini iddia eden resmi tarih tezi, "*Türk Tarihinin Ana Hatları*" başlıklı dört ciltlik bir kitap halinde bastırılıp 1931-1941 yılları arasında liselerde okutuldu. Daha sonra Mustafa Kemal'in büyük destek verdiği bu yaklaşımdan da vazgeçildi. Çünkü gelişmekte olan sosyal bilimler karşısında, Cumhuriyet'in ırkçı tarih tezleri fiyasko ile sonuçlandı¹⁶. Ama Türkiye sınırları içinde kalan farklı dil, örf ve kavim aidiyetlerinden gelen sosyal unsurları, vesayet rejimi alışkanlığı ile kültür veya ırk temelli Türkleştirme ameliyesine tabi tutmaktan vazgeçilmedi. En başta batılı yasalarla ve inkılâplarla üst kimlik olarak algılanan Müslümanlığa baş eğdirtilip, İslam dini Türklüğün bir alt kimliği konumuna sıkıştırılmaya çalışıldı¹⁷.

3 Mart 1924'te kaldırılan Halifelik, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin manevi şahsiyetinde mündemiç kabul edilmişti. TBMM, Halifelikle irtibatlandırılan bu bağdan, ancak laikliğin ilan edildiği 5 Şubat 1937 yılında uzaklaştırıldı. Millet'in efendisinin "*köylü mü?*" yoksa "*öz Türkler mi?*"; öz Türk olmayanların hizmetçi vatandaş mı yoksa Türkleştirilmiş vatandaş mı olduğu¹⁸ açıktan veya gizliden hep tartışıldı.

16 M. Türköne, a.g.e., sf. 206.

17 Etienne Copeaux, Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine, sf. 22-53, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998.

18 Baskın Oran, "*Bayraktan yana tarafsız olmak*", Radikal gazetesi, 8 Ocak 2008.

Hilafetin kaldırılmasıyla birlikte eğitimin laikleştirilmesine ve Türkçülüğün dayatılmasıyla baş gösteren Cumhuriyet rejiminin ilk uygulamalarına Şeyh Said, 1925 yılında Nakşibendi tarikatı ve aşiret ilişkilerini de harekete geçirerek Kürdistan bölgesinde karşı çıktı. Şeyh Said Kıyâmı'nın ana nedeni, İslami değerleri tasfiye etmeye çalışan bu Türk ulus dayatmasına ve batılılaşma ideolojisine boyun eğilmemesiydi. 1914'te Musul'da, İttihad Terakki cuntası tarafından idam edilen Şeyh Abdüsselam Barzani'nin İstanbul Hükümeti'ne karşı direnişi de (konuyu torun Mesud Barzani "*Barzani ve Kürt Ulusal Özgürlük Hareketi*" adlı kitabında Kürt ulusçuluğu adına saptırsa da) dört madde-lik¹⁹ insani ve İslami taleplerden kaynaklanmıştı.

1913-1914'de Bingöllü Mela Selim ve arkadaşları da İttihad Terakki Yönetimi'nin keyfi ve ulusçu dayatmalarına karşı ayaklanmışlardı. Bu ayaklanma da milli değil dini temelliydi. Kürt şairi Cigerhun (Cîgerxwûn) şu notları düşmüştü:

"Said-i Nursi, İttihatçılardan, Mela Selim ise padişah-
tan yanaydı. Her ikisi de Arapça birer kitap yazmıştı ve ikisi de
Kürdistan'da etkili ve saygın âlimlerdi. Said-i Nursi özgürlük-
leri övüyor, Mela Selim ise karşı çıkıyordu."²⁰

Tanzimat Dönemi'nde Ön Asya nüfusunun %60'ı Müslüman-
lardan oluşuyordu²¹. 1869 Osmanlı nüfus kayıtlarına göre Diyar-
bekir şehir merkezinin %53'ü, Mardin şehir merkezinin %55'i,
İstanbul'un %60'ı gayrimüslimdi²². Hem farklı dil, örf ve kavim
aidiyetine mensup olan çözülmüş ümmet yapısının unsurları
olan Müslümanlar; hem Anadolu toprağının yerlisi olduğu hal-
de Cumhuriyet'in hemen kuruluşundan önce ve sonra tehcir ve
baskılara uğrayan Ermeni ve Rum unsurlar; resmi ideolojinin
tek tipteştirici Türklük dayatması karşısında pek fazla dayana-
madılar. Türkiye sınırları içinde kalan Oğuz veya Türkmen kö-

19 **Amir Hassanpour**, Kürdistan'da Milliyetçilik ve Dil 1918-1985, sf. 121, Avesta Yayınları, İstanbul 2005. **Wadie Jwaideh**, Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi, sf. 204, İletişim Yayınları, İstanbul 1999; **Mesud Barzani**, Barzani ve Kürt Ulusal Özgürlük Hareketi, sf. 25, Doz Yayınları, İstanbul: 2004.

20 **Cîgerxwûn**, Hayat Hikayem, sf. 32, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2003.

21 **Ahmet Rasim**, Osmanlı'da Batışın Üç Evresi, sf. 231, Evrim Yayınevi, İstanbul 1987.

22 **Altan Tan**, Kürt Sorunu, sf. 550, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.

kenli olmayan büyük çoğunluk, gizlenerek veya fitri kimliklerini unutmaya çalışarak zaman içinde dayatılan Türk resmi kimliğini içselleştirmeye başladılar. Bin yıl önce Bilad-ı Rum'a ayak basan Orta Asya kavmi Oğuzlardı. Oğuzlar ile ilgili kullanılan "etrak" veya "türk" ifadeleri isim değil, sıfat idi. Bu konu üzerinde bölüm içerisinde tekrar duracağız. Ancak Türkçülük akımının sonucunda Oğuzlar'ın önemli bir kısmı da Türk ulusu kurgusuna ayak uydurmak durumunda oldular. Sonradan Türk olup, kökenini Oğuzlar gibi ortak kültür hatta ırk aynılığına dayamaya çalışanların "kraldan çok kralcı" tutumları da söz konusu olabildi.

Türk ulus devletinde, tebaada oluşturulmak istenen Türk ulus kimliği karşısında Müslümanların ülke kapsamında örgütsüz mahalli direnişleri yanında, Kürt bölgelerinde iki ciddi direniş gerçekleşti. İlki, tevhid algısı zaafı da olsa İslam'ın veya Şeriat'ın tasfiye edilmesine, tahfif edilmesine veya alt kimlik haline indirgenmesine karşı çıkan Müslümanların direnişi idi. Bunlardan en büyüğü olan Şeyh Said kıyımı bastırılırken, Yunanlılarla yapılan savaşta kaybedilen asker yekûnunun iki katı insan öldürülmüştü²³. Ayrıca ülkenin muhtelif yerlerinde onlarca isyan girişimi, ilgili ilgisiz insanı idam sehpasına götürdü. 1925'ten sonra Mustafa Kemal'in atamasıyla "Üç Aliler" liderliğinde biçimlendirilen İstiklal Mahkemesi'nde ise idam kararları hiçbir kurumdan onay almadan uygulandı ve Rize'den Düzce'ye, Diyanbekir'den Menemen'e kadar düzmece bahanelerle binlerce Müslüman katledildi. İstiklal Mahkemeleri'nin işleyişi hakkında Ergün Aybars tarafından alanı sınırlı ve resmi ideolojinin kırmızı çizgilerini gözeterek yapılan çalışma dışında en fazla bir kaç hatıra ve zabıt neşrine sahibiz²⁴. Oysa her şehirde İslami perspektifi ve duyarlılığı güçlü yaşlılarımızın İstiklal Mahkemeleri zulümleriyle ilgili anlattıklarını hafızamızda toplamaya çalıştığımızda, zihnimizde çok vahim tablolar canlanmaktadır.

23 **Mete Tuncay**, Türkiye'de Sol Akımlar -I- (1908-1925), BDS Yayınları, İstanbul 2000.

24 **Ergün Aybars**, İstiklal Mahkemeleri, Ayraç yayınları, İstanbul 2006; **Eşref Edip**, İstiklal Mahkemelerinde Sebülreşad'ın Romanı, Beyan Yayınları, İstanbul 2002; **Tahir'ul Mevlevi**, Matbuat Aleminde Hayatım ve İstiklal Mahkemeleri, Heyir Yayınları, İstanbul 1986; **Azmi Nihat Erman**, İzmir Suikastı ve İstiklal Mahkemeleri, Temel Yayınları, İstanbul 1971; **Ahmed Nedim**, Ankara İstiklal Mahkemeleri Zabıtları 1926, İşaret Yayınları, İstanbul 1993; **Suat Yalaz**, Atatürk'e Suikastler ve İstiklal Mahkemeleri, Çr Yayıncılık, İstanbul 2007.

Özellikle 1925'ten itibaren ülke çapında tüm İslami kanaat önderleri ve gayret sahibi büyüklerimize karşı yapılan ve sonu idamla biten İstiklal Mahkemeleri'nin binlerce hukuksuz infazı hakkında bugüne kadar nesnel bir yaklaşımla tek bir ilmi çalışma yapılabilmemiş değildir.

İkinci direniş ise, Kürtçeyi (Kurmanca ve Zazaca'yı) yasaklayan ve modernleşmeyi zorla dayatan Hükümet politikalarına karşı Ağrı ve Dersim'de gerçekleşti. Karaköse'deki (Ağrı'daki) isyan, Kürt ulusalcısı Hoybun Cemiyeti tarafından 1926-1930 yılları içinde devam ettirilmek istendiyse de başarılı olamadı. Dersim'deki (Tunceli'deki) 1937 Alevi Kürt isyanı ise Türk Hükümeti ile modernleşme ve reformlar konusunda işbirliği yapmayan altı aşiret tarafından 1932-1938 yılları içinde gerçekleştirildi. Dersim isyanında birçok yerleşim birimi uçak bombardımanları ile tahrip edildi. Kanlı şekilde bastırılan isyandan sonra, oldukça yaşlı olan direnişin reisi Seyit Rıza'nın yaşı, nüfus kâğıtlarında 57'ye indirilerek, oğlunun yaşı da 17'den 21'e çıkartılarak birçok kişiyle birlikte geceleyin asıldılar²⁵. İsyana katılmayıp işbirliğini seçen bazı Alevi Kürt aşiretleri, kısmen bu zulümden beri tutuldu.

Ankara Hükümeti, Şeyh Said kıyamını bastırmayı toplumsal bir ayaklanma veya etnik huzursuzluk olarak değil, "*Türklerin bir mefkûre için ilk savaşı*" olarak tanımlanmıştı. Şeyh Said ise aşiret reislerine ve "ulema"ya yolladığı mektupta hilafetin bağlayıcı unsur olmaktan çıkartılmasına şu ifadeleriyle itiraz ediyordu:

"Daha önce ortak bir halifemiz vardı ve bu bizim dindar halkımıza, Türklerle aynı topluluğun bir parçası olmanın derin bir hissiyatını veriyordu. Hilafetin ilgasından beri bize kalan tek şey Türk baskısıdır."²⁶

Şeyh Said kıyamını bastırma harekâtında 206 köy yıkılmış, 8752 ev yakılmış, 15.206 kadın, erkek ve çocuk öldürülmüştü. Türk hükümeti tarafından göçe zorlanan, öldürülen ya da ölümüne neden olunan ciddi bir Kürt nüfus mağdur edilmişti. Konuya ilişkin olarak tarihçi Chirguh, doğrulama imkânı bula-

25 **Gıyaseddin Bingölbalı**, "*Cumhuriyet Dönemi Kürt İsyanları ve Kürd Muhalefeti*", Kürt Sorunu Formu, sf. 209-214, Sor Yayıncılık, İstanbul 1993.

26 **Hamit Bozarlan**, "*Türkiye'de Kürt Milliyetçiliği: Zimmi Sözleşmeden Ayaklanmaya (1919-1925)*", İmparatorluktan Cumhuriyete Türkiye'de Etnik Çatışma, Der: Erik Jan Zürcher, sf. 115-117, İstanbul 2006.

madığımız abartılı gelen sayılar verir. 1925-1926, 1926-1927 ve 1927-1928 kışları boyunca 500 binden fazla kişi göç ettirilmiş ve bunlardan 200 bini Batı Anadolu'ya zorunlu göç esnasında hayatlarını kaybetmişlerdir²⁷.

Kürtleri “Türkleştirmek” veya “türdeş vatandaş” haline getirmek için planlanıp 24 Eylül 1925'te bakanlar kurulu kararı ile hazırlanan Şark Islahat Planı, sürgün ve asimilasyonla ilgili daha sonra çıkartılan birçok kanuna kaynaklık etmiştir. Bu planın bir özeti şudur:

“Kürt isyanını yönlendiren ve yönetenlerle bunların yakınları, yandaşları ve aşiret reisterinden, hükümetin doğuda kalmalarını uygun görmediği kişi, aile ve gruplar batıda hükümetin göstereceği yerlere gönderilecektir.

Hakkari, Van, Siirt, Bitlis, Malatya, Muş, Elazığ, Dersim, Genç, Ergani, Bayazıt vilayeti ile Pülümür, Hınıs, Kiğı kazalarında, hükümet ve belediye dairelerinde ve diğer kuruluşlarda, okullarda, çarşı ve pazarlarda, Türkçeden başka dil kullananlar hükümet ve belediyenin emirlerine aykırı davranmaktan cezalandırılacaklardır.

Olağan mahkemelerde ve sıkıyönetim mahkemelerinde yerli hâkim bulunmayacaktır.

Şarka mefkûreli ve muktedir Türk görevliler gönderilecek, ikinci derece memurluklara da Kürt memur atanmayacaktır.”²⁸

Yine Şark Islahat Planı'na göre aslen Türk olan, fakat Kürtlüğün etkisinde kalan bölgeler ile Siirt, Mardin ve Savur gibi halkı Arapça konuşan bölgelerde Türk Ocakları ve okulları açılacaktı. Hamidiye Alayları'yla beraber Ermenilere karşı yürütülen operasyonlarda Kürtlerin elde ettikleri Ermeni arazilerinin tamamına yakınına el konularak, buralara Türk nüfusu yerleştirilecekti²⁹.

27 **Hayriye Yüksel**, *Ulus İnşasında Zorunlu Göç Unsuru: Tek Parti Dönemi (1923-1945)*, sf. 96, G. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslar Arası Ana Bilim Dalı, (Doktora Tezi) 2007.

28 **Belma Akçura**, *Devletin Kürt Filmi 1925-2007 Kürt Raporu*, sf. 49-50, Ayraç Yayınları, Ankara 2008.

29 **Ufuk Şafak**, *“Osmanlı İmparatorluğundan Cumhuriyete Göç ve Ulus”*, *Doğudan Dergisi*, sayı: 12, Ankara 2009.

On binler öldürülmüş, yüz binler işkenceden geçirilmiş, halkın siyasete ortak olma girişimleri darbelerle engellenmişti. Bu durumun “bin yıl” sürdürüleceği ilan edilmişti³⁰. Resmi ideolojinin Kürtleri bölgelerinde nötralize etme gayretleri de; yöre adlarının değiştirilmesi ve dil yasağı da; köy boşaltma ve sürgünlerle Türkleştirme hesapları da; koruculuk ve itirafçılık politikaları da; keyfi tutuklamalar, işkence ve katliamlar da; halkı İslam’dan uzaklaştırma çabaları gibi sonuç vermemiş, tüm baskı ve zulümlere rağmen karşı duruş potansiyeli eritilememiştir.

TC’nin asimilasyon politikalarını sadece Mardin üzerinden iki örnekle hatırlatalım. Devlet, Mardin’de köylere kadar bütün yerleşkelerin üçte ikisinin isimlerini değiştirmiştir³¹. Yine Mardin’de 1930’lu yıllardaki dil yasağı ile ilgili bir hatırıta şu bilgiler aktarılmaktadır:

“Dışarıda Kürtçe konuşmak yasaktı. Hatta konuşanlardan, eğer tespit edilmişse kelime başına bir lira ceza alırlardı. Bu yüzden Mardin bir dilsizler kampına dönmüştü. Açıkça konuşmadıkları için el işaretleriyle anlaşmaya çalışıyorlardı.”³²

Yine 1930’da Adalet Bakanı olan Mahmut Esat Bozkurt’un 10 Eylül 1930 tarihli Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde yer alan cüretkâr beyanına göre, Türkiye’de Türk olmayanların özgürce yaşama hakkı yoktu. Bu yaklaşımla Tehcir, Mübadele, 1942 Varlık Vergisi zulmü ve 6-7 Eylül 1955’te yaşanan yağmalama ve tedhiş olayları sonrasında zorunlu kalınan göç hadiseleriyle Ermeniler, Rumlar, Yahudiler ve hatta Çingeneler en acı şekilde yüzleşmişlerdi³³. Bozkurt’un bu pervasız tehdidi Türk olmayan Müslümanlar için de geçerliydi:

“Bu memlekette Türk olmayanların bir tek hakkı vardır; Türklere hizmetçi olmak, Türklere köle olma hakkı.”³⁴

30 **Doğu Ergil**, Kürt Raporu Güvenlik Politikalarından Kimlik Siyasetine, sf. 11, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.

31 **Abdurrahman Dilipak**, “Kavramlar Işığında Kürt Sorunu”, Kürt Sorunu Forumu, sf. 185-191, Sor Yayıncılık, İstanbul 1993.

32 **Musa Anter**, Hatıralarım, sf. 43, Yön Yayınları, İstanbul 1991.

33 **Tanil Bora**, “Türkiye’de Milliyetçilik ve Azınlıklar”, Birikim Dergisi 71/72, Mart/Nisan 1995; **Fuat Dünder**, “Milli Ezber: Saf Türk – Karışık Öteki”, Milliyetçilik, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce IV, sf. 893-900, İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

34 **Mehmet Pamak**, Kürt Sorunu ve Müslümanlar, sf. 120, Selam Yayınları, İstanbul 1996.

Kürtçe dilini ve Kürt kimliğini yok sayan resmi ideolojiye karşı tepki gösteren veya homurdanan kitleler adına kamuoyuna yansıyan ilk etkin ve ideolojik tepki 1960'lı yıllarda Türkiye İşçi Partisi (TİP)'nden geldi. TİP, 1970'teki dördüncü kongresinde Kürt sorununu tartıştı³⁵. Peşinden 1970'li yıllarda sosyalist Kürtçü örgütler güç kazandı. Bu yıllarda aktif olan Marksist-Leninist eğilimli en az 12 Kürt ayrılıkçı örgütü oluşmuştu. Ancak 1970'li yıllarda Marksizimden olduğu kadar sistemin pozitivist eğitiminden de beslenen sosyalist Kürtçü örgütlenmeler yerini gittikçe, 27 Kasım 1978'de Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Fis Köyü'nde kurulan PKK'ye (Kürdistan İşçi Partisi) bırakmaya başladı.

"Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)" adıyla Genelkurmay'ın 1972'de yayınladığı kitaba göre birbirinin devamı olarak nitelenen Kürt ayaklanmaları şunlardı: Şeyh Sait (1925), Raçkitan ve Raman (1925), Sason (1925), Ağrı (1926), Koçuşağı (1926), Mutki (1927), İkinci Ağrı (1927), Asi Rasul (1929), Tendürük (1929, Savur (1930), Zeylan (1930), Oramar (1930) Üçüncü Ağrı (1930), Pülümür (1930), Dersim (1937-1938)³⁶. Tüm bu kıyam ve ayaklanmalarda Türkleştirme ve asimilasyon politikalarına karşı çıkmıştı. Bu ayaklanmalar fitriydi, ancak bir uluslaşma projesine dayanmıyordu.

Örneğin başını Bedirhanpaşazadeler, Süleymaniyeli Babanlar ve Diyarbakirli Cemilpaşazadelerin çektiği Batı'da eğitim görmüş laik milliyetçi Kürt çevreleri, "Osmanlıyı bırakalım kendimiz olalım" düşüncesini yaygınlaştırırken, önderliğini Şemdinanlı Seyyid Abdulkadir Nehri'nin yaptığı tarikat ve medrese kökenli yaygın olan diğer grup ise "Hilafetin tehlikeye düştüğü, İslam topraklarının işgal edildiği, Türklerin zayıf ve zelil oldukları böyle bir dönemde onları arkadan vurmamak haramdır" diye davrandıklarını³⁷ biliyoruz. Dolayısıyla PKK'nin sosyalist şablonlarla 1984 Eruh baskınıyla yükselttiği Kürt ulusalcılığı ve ulusalcı direnişi, daha önce Jön Türkler gibi Batı'da eğitim almış

35 **Murat Belge**, "Türkiye İşçi Partisi", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C. VIII, sf. 2120-2141, İletişim Yayınları, İstanbul.

36 Kürt isyanlarının daha detaylı bir kronolojisi için bkz: **Safiye Dündar**, Türkiye'de Kürt Sorunu ve Azınlık Tartışmaları, (Master Tezi), Gazi Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.

37 **Altan Tan**, "Cumhuriyet Döneminde Siyasi Partilerin Kürt Sorununa Bakışları", Kürt Sorunu Formu, sf. 65-70.

bazı Kürt elit aile çocuklarının romantik ve dar çabaları hariç, Müslüman Kürt halkı içinde karşılık bulamamıştı.

Irak, İran ve Türkiye'deki Kürt gerilla hareketleri, Kürt sorununun ancak Kürt halkının silahlı mücadelesi sonucu Kürdistan'da özerklik veya bağımsızlık statüsüne kavuşularak çözüleceği iddiasında oldular. Zaman zaman birbirleriyle de cedelleştiler; ama nizami ulusal ordular karşısında asimetrik bir savaşı sürdürdüler. Güney Kürdistan'da süreç içinde uluslar arası statünün oluruyula bir özerklik alanı elde edildi. Ancak Abdullah Öcalan liderliğindeki PKK, Mesut Barzani liderliğindeki KDP ve Celal Talabani liderliğindeki KYP gerilla hareketleri birbirlerine karşı inisiyatif mücadelelerini hep diri tuttular. Oluşumları itibariyle PKK sosyalist bir örgütlenme iken, KDP ve KYP ise aşiret ve Nakşi-Kadiri tarikat ilişkilerine dayanan hareketlerdi; Kürtçenin farklı lehçelerini kullanmalarına ve benzer sorunları yaşamalarına rağmen, ihtilaflarının en önemli unsuru yöresel aidiyetleri ve örf algılayıydı. KDP ve KYP liderleri 17 Eylül 1998 günü ABD'de bir araya gelip Washington Anlaşması'nı imzalamaları Kürt hareketi için önemli bir gelişmeydi. İki Kürt gurubu arasında sulh sağlayan bu anlaşmayı PKK lideri Öcalan MED TV'de şerhli olarak desteklediğini açıkladı. Ancak Öcalan'a göre bu anlaşma Kürt halkının tüm kesimleri arasında yapılmalıydı.

Türkiye'deki Kürt hareketi, PKK'nin liderliğinde önemli bir kitle desteği bulabilmiştir. PKK'nin legal kuruluşu olarak suçlanan HADEP 1995 genel seçimlerinde ciddi engellemelere rağmen Türkiye genelinde % 4,17 oy oranına ulaşmış ve gücünü bölgede % 40'lara taşıyabileceğini göstermişti. 2009 yerel seçimlerinde ise Kürt ulusal hareketinin partisi DTP Türkiye genelinde %5,7, bölgede de ortalama %40'ın üzerinde oy alabilirdi. Doğu Anadolu'da PKK'ye karşı Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ve Özel Tim'in gerçekleştirdiği sürekli operasyonlarda bazı kere günde 40-50 PKK militanı öldürülmesine rağmen PKK kamplarına katılım azalmadı. Bu durum, Türk siyasetçilerince devamlı olarak kökünün kazındığı müjdesi verilen PKK'nin Türkiye'de ve bölgedeki Kürt nüfusun içerisinde önemli bir kesimi etkilediğini ortaya koymaktadır.

Kürt sorunu karşısında TC'nin ürettiği çözüm ise, "şahinler" olarak nitelenen şiddet yanlısı ricalin ezme ve sindirme politikasıdır. Zaten Cumhuriyet kurulduğundan bu yana da hep

“şahinler”in sözü belirleyici olmuştur. Sosyolog Prof. Dr. Doğu Ergil ve ekibinin 1-10 Ağustos 2008 yılında üç alanı hedefleyerek 14.243 denekle “çok aşamalı”, “tabakalı”, “tesadüfî yöntem” olarak mahalle, sokak, kapı numarası, yaş ve cinsiyet kotaları uygulanarak yaptıkları ankette bu durum sergilenmektedir:

<i>Sizce PKK Vatani Bölme mi İstiyor?</i>	<u>EVET</u>
DTP'nin güçlü olduğu Doğu ve Güneydoğu illerinde	%08,7
DTP'nin güçlü olmadığı Doğu ve Güneydoğu illerinde	%58,7
Batı illerinde	%82,6 (38)

Ergil ve ekibinin yaptığı aynı ankete göre, Türkiye genelinde devletin şahinler kanadının istemlerine büyük çoğunluğun katılmadığı da ortaya çıkmaktadır:

<i>Sınır Ötesi Operasyonlar Terörü Engeller mi?</i>	<u>EVET</u>
DTP'nin güçlü olduğu Doğu ve Güneydoğu illerinde	%27,5
DTP'nin güçlü olmadığı Doğu ve Güneydoğu illerinde	%35,4
Batı illerinde	%43,3 (39)

İslami İran'ın İslam kardeşliği politikası ise “Sünni Kürtler” ve “Şii Farstar” ayrımını yeterince giderememiştir. Irak Baas rejiminin ırkçılığı ise, kimyasal silahlarla bombalanan Halepçe katliamından sonra, geriye Kürt ve Arap düşmanlığını bırakmıştır.

Kuzey Irak'ta Kürt ulusalcılığını önceleyen Barzani ve Talabani liderliğindeki aşiret temelli Kürt grupları kendi yerel alışkanlıklarını aşabilmiş değillerdir. Ama bölgeyi de kendi inisiyatifleri altında tutmaktadırlar. Bu nitelikleriyle Barzani ve Talabani, Orta Doğu'da Kürdistan kartını oynayan ABD'ye veya G8'lere büyük bir pazarlık gücü vermektedir. PKK ise militanlarını ve destekçilerini aşiret bağından ulus bilincine ulaştırmış daha güçlü bir söylemin avantajını taşımaktadır.

1999'da Abdullah Öcalan'ın kaçtığı Kenya'da ABD birimlerinde yakalanmadan önce PKK'nin hedeflediği çözüm şuydu: Kürt hareketi sürekli kan akıtılarak kitleleştirilecek, neticede taraflar masaya çekilecek ve demokratik zeminlerde tartışılarak, federal veya özerk statüde bir ayrışmayla ulus devlete yönelmiş olunacaktı. PKK Önderliği'nin gittiği yol “Kemalizm”den farklı değildi. PKK modernizmi, “neo-kemalist” bir tutum ve öncelikle

38 D. Ergil, a.g.e., sf. 288.

39 D. Ergil, a.g.e., sf. 295.

de AB ile işbirliği içine girmeye çalışan bir tavırla, Kürt halkı arasında ulusçuluğu yaygınlaştırmaktaydı.

Cumhuriyet'in kuruluşunda Türk resmi ideolojisi de bu tarz öncü bir teşebbüste bulunmuş, Müslümanlar sindirme ve asimilasyon politikaları karşısında ağır acılar çekmiş ve bedeller ödemişlerdi. TC, İslami aidiyetlerin ikincilleştirilmesi veya kontrol altında tutulması için de Diyanet İşleri Reislığı'ni kurmuş ve kul lanmıştı.

Ümmet bağıını ve İslami değerleri de "*Dindarlar Birliği*", "*Kürdistan İslam Hareketi*" gibi paravan teşekküllerle çözmeye veya ikincilleştirmeye çalışıyordu.

1940'lı yıllara doğru iyice sindirilen Türkiye Müslümanlarının muhalefeti, çok partili sisteme geçerken bazı imkânlarla ulaşabilmek için önce Türk ulus devletiyle, sistemle, milliyetçilik ve giderek de sağcılıkla bir takım teviller yaparak uzlaşma yoluna gitmişti. Sığınmacı bir anlayışla var kalma refleksi öne geçmişti. 1970'li yıllara gelindiğinde Kürtçe konuşulan bölgeler dahil Türkiye genelinde Müslüman cemaat ve tarikatlar, mezhepçi ve batini zaafları yanında bir de devletçi ve sağcı kirtiliklere bulaşmışlardı. Dolayısıyla anlık tepkiler ve gizli husumetler dışında, Kürtçe konuşan dindar insanlar dil, örf ve kavim özelliklerini yok sayan resmi ideolojiye karşı bir duruş ve söylem ortaya koyacak yeniden bir zihinsel ve vahyi arınmışlığa henüz ulaşamamışlardı. Ancak 1970'li yılların ortalarından itibaren Türkiye'deki tevhidi uyanış süreci güçlendikçe ciddi bir arınma çabası tezahür etti. Sağcı, devletçi, milliyetçi ve mezhepçi yanlılardan arınmaya çalışan Müslümanlar, vahyi ölçülerle hem itikadi sahada hem düşünce ve siyasi sahada sorunları görmeye ve okumaya başladılar. Türk kimliğinin dayatılmasıyla ortaya çıkan ve özellikle "Kürt sorunu" olarak görülen yok sayma, asimilasyon, yasaklar gibi konular gittikçe Kürtçe konuşan Müslümanlar başta olmak üzere tevhidi uyanış süreci gündeminin temel başlıkları arasına girdi.

Müslümanlar bir taraftan ana dil ve halk/şa'b aidiyeti, renk gibi fıtri konuları Rabbimizin yarattığı kevnî (varlıkla alakalı) ayetlerden bilip inkâr edilmesine karşı çıkmalıydılar; bir taraftan da kendilerini vahyi ölçülerle ıslah edip yaşadıkları sorunlarla ilgilenmek zorundaydılar. Zira Müslümanlar, diğer kimlikleri reddedip "Türk ulus kimliği"ni dayatan resmi ideoloji karşısında

Türk veya Kürt, Laz veya Rum, Arnavut veya Arap olarak, dayatılan çözücü ve sekülerleştirici sorunları bizzat yaşıyorlardı. Cumhuriyet'in kuruluş yıllarındaki Türkçü, batıcı dayatmalara itirazdan sonra, daha sonraki yıllarda Kürtlerin kevnî özelliklerinin yok sayılmasıyla ilgili muhalefet sosyalist veya ulusalcı çizgi ile gündeme geldi. Batıcı paradigmadan beslenen sosyalist ve ulusalcı hareketler, Kürt sorunu üzerinde inisiyatif sahibi oldular ve Kürtler üzerinden siyasi ve kültürel nüfuz alanlarını oldukça genişlettiler.

PKK hareketinin lideri Abdullah Öcalan, idam talebiyle yargılandığı 1999 İmralı Savunması'nda, hareketlerinin Kürtleri feodal ilişkilerden kurtararak uluslaştırmış olduğunu söylemişti. Uluslaşmak, batılı bir toplum olmanın ilk adımıydı. Aslında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu andan itibaren ulaşılmak istenen hedef buydu. O zaman romantik Kürtçüleri kızdırsa da, İmralı Savunması'nda Öcalan'ın belirttiği gibi, "Siyasal İslam"dan ve feodal ilişkilerden kurtulmuş iki dilli tek devletli bir demokratik cumhuriyet yeniden şekillendirilebilirdi. Bu etnik ve dini kimlikleri geride bırakan yeni statü arzusu, aslında Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ'un 14 Nisan 2009'da yaptığı konuşmasında vurguladığı gibi 21. yüzyıl şartlarında küreselleşmeye uygun, ırk bağından ayrılmış yeni ve çoğulcu bir ulus tanımı gibiydi. Yine Müslümanlar ve İslam, alt kimlik olarak baskı altında tutulacaktı. Kürt aidiyetine psikolojik rahatlama getirecekti. Bu sefer de diğer kültürel kümeler ve etnik veya kavmi gruplar bireyselleştikleri ve alt kimliklerini bireyleşerek taşıdıkları oranda hoş görülecekler; ancak kimlikleri grup aidiyeti itibarıyla yok sayılacaktı.

Kürt Sorunu Tanımı

Kürt sorunu, hastalığı ölümcül hale gelen Osmanlı Devleti ve toplumunun sömürgeciler tarafından parçalanmaya başladığı 19. yüzyılın sonundan itibaren farklı boyut ve niteliklerde kendini hissettirdi. Kürtlere uygulanan imha, sürgün, asimilasyon politikaları "*sorun olarak değil, zulüm olarak algılanmalı*"dır⁴⁰ yaklaşımı tabii ki doğrudur. Kürt kavminin fıtrî özellikleri saptırılarak dışarıdan veya içeriden sekülerleştirilmeye ve uluslaştı-

40 **Sait Özbek**, Kürtler ve İslami Kurtuluş, sf. 11, Duha Yayıncılık, İstanbul 2009.

rılmaya çalışılması da tabii ki bir sorun olarak algılanmaktadır. Kürt sorununun temel saikleri ve dinamikleri hakkında bugüne kadar birçok değerlendirme yapılmıştır. Ve konu üzerinde başta Müslümanlar, Kürtçü hareketler, ulusal sistemlerin aydınları ve muhalif entelektüeller arasında, ortak bir mutabakat oluşmamıştır. İslami kesim arasında da Kürt sorununun algılanışı; Kur'an'la irtibat biçimi, öncelikli İslami hedefler ve birliklilik sorunuyla ilgili devam eden çeşitlilik gibi, henüz homojenleştirilememiştir.

Öncelikle Kürt sorununa yaklaşırken ilgili tarihi doğru okumamız gerekmektedir. Tarihi öncelikle Türk, Arap, Fars, Kürt ulusçuluğunu üretmeye kalkışan oryantalistlerin ortaya koyduğu ve senaryosunu yazdıkları bulgularla değil, Kur'an'ın gösterdiği toplumsal-tarihi kutuplaşmalar ve tevhidi ilkelerin aydınlattığı, tarihi ve toplumsal yasalar çerçevesinde kavrayıp kavramadığımızı tartışmalıyız. Yani tarihi, batılı paradigmanın ürettiği "ilerlemeci" tarih anlayışı vehmi ve ütopyası ile değil, insan ve toplum fitratını yaratan Rabbimizin Kur'an'da işaret ettiği "döngüsel"/"inişli çıkışlı" tarihi mücadeleler gerçeği ile değerlendirebilmeliyiz⁴¹.

Tarihi gerçeklik, Kürt halkının parçalanmış ve zaafa uğrayan İslam ümmetinin bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır. Müslümanların tarihinde halklar, Sanayi Devrimi süreci ve Fransız Devrimi'yle modelleşen ve ideolojik bir kimliği ifade eden seküler ulusal değerlerin telkinleriyle değil, kavmi farklılıklarına rağmen İslami kimlik ve Kur'an etrafında bütünlüşmüş, büyük ümmet yapısının parçalarını oluşturan sosyal kümeler olarak değerlendirilmelidir. İslam tarihinde din dili olarak Arapça özendirilmiş, ama İslam toplumunda yer alan gayrimüslimler dahil hiçbir kavmin dili, tabii özellikleri ve şiddet içermeyen hayat görüşleri ve yorumları vahyi ölçüler gereği yasaklanmamıştır.

Batılı toplumlarda ulusçuluk ve ulus olgusu, feodal yapı ve engizisyon zulmünden kurtulmaya çalışan bir yönelimin laik, pozitivist, etnik değerleri kutsaması ve Sanayi Devrimi'nin oluşturduğu bir sonuç olarak doğmuştur. İslam dünyası ise böyle bir süreç yaşamamıştır.

41 **Hamza Türkmen**, Türkiye'de İslamcılığın Kökleri, sf. 76-81, Ekin Yayınları, İstanbul 2008.

Bu çerçeveden bakıldığında Kürt sorununun tanımı konusunda farklı tespitlere rağmen, adalet sahibi kişilerin yadsıyamayacağı en önemli iki boyut üzerinde durulabilir: Birinci boyut, Kürt halkının fitri özelliklerini bastırıp başka bir ulus adına asimile edilmeye çalışılmasıdır. İkinci boyut, Kürt halkının İslami aidiyetlerinden uzaklaştırarak uluslaştırılmaya çalışılmasıdır. Yani ilki asimilasyon politikaları uygulayan Türk ulus devleti, ikincisi Kürtleri sekülerleştirmeye ve uluslaştırmaya çalışan Kürt ulusalcılarıdır.

1. Ulusal Dayatmalara Tepki Olarak Kürt Sorunu

Kürt sorunundan önce dayatmacı bir Türk, Arap veya Fars sorunu söz konusudur. Bu seküler ve tek tip kimlik dayatan yaklaşım, Kürtçe ve Kürtler dışında diğer dil ve kavimler üzerinde de asimile edici rol oynamıştır.

Kürt sorunu bir boyutuyla bölgemizde cumhuriyet, şeyhlik, şahlık formu altında Batı ile işbirliği esası üzerine kurulan ulus devletlerin tebaalaştırdıkları halklara, ulus kimliğini üst bir kimlik olarak dayatması sonucu doğmuştur. Diğer bir deyişle Kürt sorunu bir boyutuyla dayatılan Türk, Arap ve Fars ulus kimliklerinin kapsamı dışındaki dil, kavim, tarih, örf farklılıklarına tahammülsüzlükten ve dolayısıyla Kürt halkı üzerindeki farklı ulusçu eğilimlerin baskı ve zulümleri sonucunda yükselen infialden kaynaklanmıştır.

En az, engellenen dil ve kavim bağı gibi değerler kadar üst kimlik olarak dayatılan yeni ulus kimlik de, İslam'ın evrensel mesajına ve değerlerine düşmanca davranır. Çünkü insanlığı karanlıktan aydınlığa çıkarmak amacıyla inzal olan temel kitapları Kur'an, inananları için İslam'ın alt bir kimlik olarak tanımlanmasını kabul etmez. İslami bilinç, beşeri değerler üzerinde yükseltilen bu modern ve dayatmacı ulusal kimlikle mücadele etmeyi ibadi bir görev olarak bilir. Bu boyutuyla bir Müslümanın Kürt sorununa yaklaşımı ve bir halkın fitri özelliklerini yok etmeye kalkışan uluslaşma zulmü karşısında duyacağı acı ve soruna göstereceği ilgi, kendi İslami kimliğinin netliği ve bağımsızlığıyla yakından ilgilidir.

2. Sömürgecilerin Yönlendirmek İstedığı Kürt Sorunu

Kürt sorununun diğer bir boyutunu ise, şekli ümmet yapısının zaaflarından veya çözülme halinden yararlanıp bölgemizde ulus toplumların oluşturulmasını isteyen İslam karşıtı güçlerin ve batıcı aydınların, “*her ulusa bir devlet*” idealini yaygınlaştıran modern söylemleri oluşturmuştur. Bu söylem, Orta Doğu’nun ve tüm İslam coğrafyasının Müslüman halklarını mümkün olduğunca İslam ortak paydasından uzaklaştırıp, “ulus devletler” formunda bölmeye ve küçük parçalara ayırıştırarak yeniden yapılandırmaya çalışan emperyalist bir plandır. İslam coğrafyasında bu “ulus kimlik” ideali ise işbirlikçi kadrolar aracılığıyla dayatılmış ve halkların ve Müslümanların hilafına zorla yaygınlaştırılmıştır.

Milliyetçilik ve bu hareketin karakteristik kavramları, Avrupa düşüncesi ve tarihi bağlamında ele alınmalıdır. Milliyetçilikle ilgili kavram ve düşüncelerin özü, ancak Avrupa tarihi çatısı içinde anlaşılabilir. Milliyetçiliğin Asya, Afrika, Latin Amerika’ya yayılmasında da gözde mekanizma, bir taklit ve tepki karışımıdır⁴².

“Seçkinler, özellikle de entelektüeller ulus ve ulusal diriliş konusunda Batı düşüncelerini benimsiyorlar. Milliyetçilik Avrupa emperyalizmi ve sömürgeciliğinin kendine mahsus şartlarında filizleniyor; ancak yayılması büyük ölçüde kendiliğinden oluyor, yeter ki küçücük bir entelektüeller sınıfı kavramı ülkeye soksun.”⁴³

Kürt sorununun bir boyutu, Kürt halkının Türkiye’de uygulandığı gibi 1925 Şark Islah Planı’nın 41. maddesi ve 12 Eylül Cuntası’nın 2932 sayılı yasağı ile kendi dilini konuşmasından men edilmesi; 1934’deki 2510 sayılı ırkçı “İskan Kanunu” gereği Batı Anadolu’nun muhtelif yerlerine sürülme vakasıyla karşılaşması, sürülenlerin bu bölgelerde ortak köy ve mahallelerde yaşamalarının yasaklanması; ayrıca Kürt silahlı hareketleri bahane edilerek Kürt köylerinin boşaltılması, yakılması, seyahat ve haberleşme imkânlarının kısıtlanması ve bütün bunlarla beraber TC’nin kuruluşundan bu yana Türk kimliğinin dayatılmasıyla oluşmaktadır. Resmi beyanlara göre 1985’ten sonra yıkılıp yıkılan, boşaltılan Kürt köylerinin sayısı Türkiye’de 3 bin raka-

42 Anthony D. Smith, “Milliyetçilik ve Tarihçiler”, Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik, sf. 33, Şehir Yayınları, İstanbul 2001.

43 A. D. Smith, a.g.e., sf. 33-34.

mıyla ifade edilmektedir. Saddam Rejimi Irak'ında 1987-88 yıllarında Kürt halkına karşı gerçekleştirilen ve 100 bin insanımızın katledildiği Enfal Operasyonu'ndan ve 17 Mart 1988 Halepçe katliamından sonra da 6 bin Kürt köyü yakılmış, yıkılmış veya boşaltılmıştır.

Tablonun bütününe bakıldığında Kürt sorununu besleyen ikinci etkenin, dayatılan ulus kimlikler karşısında ezilen, değişik mağduriyet, mahrumiyet ve katliamlara maruz kalan Kürt halkının tepkisinin, Kürt ulusçuluğuna kanalize edilmesi olduğu görülmektedir. Böylece Kürt kimliği fitri özelliklerinden soyularak modern bir toplum ve ulusal bir devlet oluşturma arayışına yöneltilmektedir. Yine bu yaklaşım, Türk, Arap, Fars ulusçuluğunun bütün marazlarını bünyesinde barındırmaktadır.

Kürt sorunu, birçok yerel ve küresel ideolojik yaklaşım ve emellerin iç içe geçtiği karmaşık bir sorun haline gelmiştir. Yukarıda işaret ettiğimiz ve sorunun özünü oluşturan iki temel boyutunu göremeyenler için konu sağa sola çekştirilmektedir.

Bazıları için Kürt sorunu terör ve güvenlik konusudur.

Bazıları için ekonomik, bir geri kalmışlık ve feodal yapıyı aşmamak sorunudur.

Bazıları için ayrılıkçılık ve Kürt halkının bağımsızlığı mücadelesidir.

Bazıları için insan hakları meselesidir.

Bazıları için de 4. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in "*Dünya üzerinde Kürt diye adlandırılabilir müstakil hüviyetli bir ırk yoktur*"⁴⁴ ifadesinde olduğu gibi böyle bir konu yoksa, zaten Kürt sorunu da yoktur.

Sorunu doğru tespit etmek için sahih bir İslami bilince ve tavra sahip olabilmeliyiz. Kürt halkı her sene binlerce evladını çatışmalarda kaybetmiş, köyleri yakılıp-yıkılmış, tehcir ve baskı politikalarıyla, yoksulluk ve yozlaşma bataklığına itilmeye çalışılmıştır. Kürt sorununu besleyen iki cahili tutum da fitri olana bir müdahale, zulüm ve ifsaddır. Bu boyutuyla Kürt sorunu, Kürt halkının dilini ve kavmi haklarını iade etme meselesidir. Sorun iki boyutuyla da insanları farklı ve düşman kümeler haline geti-

44 M. Şerif Fırat, *Doğu İlleri ve Varto Tarihi*, (Önsöz), Kardeş Matbaası, Ankara 1970.

ren cahili çıkar ve hevesler, vahiy dışı ölçü ve bağlarla beslenmektedir.

Kürt Sorununda Açılım ve Yaklaşımlar

Sanayi Toplumu'nu biçimlendirme gerekliliğinden doğan ulusçuluk, Kürtler veya Orta Asya'dan gelen Oğuzlar veya Türkleştirilen diğer insan ve kavimler için de laik ve vahiy dışı batılı paradigmaya ait bir kavram ve oluşumdur.

"Türkiye Milleti" veya "Türkiyelilik" kabulü içinde Kürt realitesini demokratik temelde Türkiye siyasasına kabul ettirmeye dönük Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP), Öcalan'ın yönlendirmesi ile oluştuğu bilinmektedir. Ancak ABD'nin Irak'ı işgalinden sonra Kürt hareketinin taşıyıcıları arasındaki kimlik ve kafa karışıklıkları Demokratik Toplum Hareketi'ne de yansımıştır. Bu kafa karışıklığı veya Kürt hareketi içinde inisiyatif mücadelesi verenler dört eğilim içinde olduklarını hissettiriyorlar:

1. Ana damar, Abdullah Öcalan'ın talimatlarına bağlı olanlar.
2. İkinci damar, PKK'nin silahlı mücadeleye başladığı 1984 ruhunu taşıyan çatışmacı nostaljikler.
3. Üçüncü damar, her türlü şiddeti reddeden demokratik liberaller.
4. Dördüncü damar ise, AB'ci Avrupa diasporası.

Ayrıca sosyalist Kemal Burkay ekibi ile Kürt Aydın İnisiyatifi ABD, AB ve İsrail işbirliğini savunarak emperyalist statükoya doğru evrilmektedir⁴⁵.

Silahlı mücadeleyi tek seçenek olarak gören bir azınlığın dışında, Türkiye'deki Kürt muhalefetinin çözüm önerileri üç başlık altında şekillenmektedir:

1. Siyasal erkte demokratik katılımı önceleyen, taban oluşturmak için Kürt aidiyetini ulus-laik çizgiye çekmeye çalışan PKK-Öcalan stratejisini takip edenler.

2. Öcalan'ın TSK ile işbirliği yaptığı eleştirisiyle gelecek tasarımını, ABD himayesindeki Güney Kürdistan Devleti'nin kuruluş sürecine göre ayarlayanlar. Bu kanat aynı zamanda bağım-

45 Faik Bulut-Ertuğrul Kürkçü, "Kürt Hareketi Kendi 28 Şubat'ını Yaşıyor" (Söyleşi), Siyasal Gazete, İstanbul, 24 Kasım 2004.

sız birleşik Kürdistan'ı veya en azından federasyonu savunur ve şiddeti reddeder. KADEP, HAKPAR ve PSK dışındakiler genellikle eski DDKO, TKDP, KAVA, Rızgari, Ala Rızgari, KUK, Beşparçacılar gibi 12 Eylül'le birlikte ortadan kalkan grupların⁴⁶ bakiyeleridir. Bugün bunlardan bazıları MESÖP, Kürt Parti İnişiyatifi, PSK gibi grupların bir araya geldiği TEVKURD isimli bir çatı oluşumunda birlik çabası içine girmişlerdir. Bu çatı grup zayıftır ve pek de yol kat edememiştir. Diğer yandan bu gruplar ulusçuluk bakımından PKK'den daha ulusçudurlar; ancak PPK'ye göre daha liberaldirler.

3. AKP içinde mevcut statükoyu koruyarak insani ve kültürel haklar peşindeki çözüm arayışı içinde olan Kürt kanadı.

Üç farklı stratejik yönelim içinde de olsa Kürt ulusal muhafefinin çözüm arayışı, seküler temelli bir arayışı ifade etmektedir.

Kürt sorunu olarak gündeme gelen dil, örf ve kavim aidiyeti gibi konularda Müslümanların veya Müslüman Kürtlerin “çözüm orada değil şuradadır” şeklinde bir perspektiflerinin olması gerekmektedir. Ama Kur'anî bilinç veya sosyal tanıklıkla ilgili zaaf lar taşıyan Müslümanların Kürt sorunu konusunda geçmiş yaklaşımları, yeterli bir olgunluk gösterememiştir. Bu konuda gösterilen zaaf lı tutum ve eğilimleri dört maddede özetleyebiliriz:

1. Gelenekçi bir kadercilik anlayışı içindeki hayali, ürkek, anlak tepkisel veya sığınmacı davranışlar.

2. Kürt sorununun ümmet bünyesi içinde çözüleceğini düşünen soyut, slogancı, vakıyı tanımlamak ve açıklamaktan uzak yaklaşımlar.

3. Türk, Arap, Fars dinî ulusçuluklarında görüldüğü gibi “Kürt milli kimliği”ni ve “Kürt Vatani”ni özgürleştirmeyi İslami bir öncelik olarak algılayanlar.

4. Bağımsız bir “Kürt” İslami hareketini tasarlayanlar veya hayal edenler.

Ama hepsinden önemlisi Türkiye sınırları içinde hayata ve sorunlara Kur'an merkezli, bağımsız Müslüman kimliği ile bakan,

46 **Abdulbaki Erdoğan**, Mahzun Mezopotomya PKK ve Kürt Ulusalçılığının İnşası, sf. 10, Elips Kitap, Ankara 2008.

kendini Kürt olarak gören ve görmeyen; Kürtçe konuşan veya konuşmayan insanlar söz konusudur. Dil, meşru örf, zümre, kavim gibi grupsal alt kimlikleri fitri haklar olarak gören bilinçli Müslümanların, İslami üst kimlikleriyle, Kürt sorunu hakkında orta ve uzun vadeli tasarımları ve kalıcı çözüm teklifleri vardır. Ancak yangını söndürmek gibi Kürt sorunuyla ilgili acil ve yakın vadeli tedbirler, projeler ve çabalar da gerekmektedir. Fikri, sosyal ve siyasi olarak vahiy temelli yeniden bir inşayı düşünen insan, çevre ve cemaatlerimizin bu konuda müştereklikler oluşturması oldukça önemlidir. Bu hususta önsözde de belirttiğimiz gibi bugüne kadar iki girişim söz konusu olmuş ve ne gibi açılımlar içinde bulunabileceğimiz veya bulunulması gerekliliği konusu tartışılmıştır. Birincisi Mazlumder'in 1992 yılında Ankara'da gerçekleştirdiği "*Kürt Sorunu Forumu*"; ikincisi de 2006 yılında Özgür-Der'in İstanbul'da gerçekleştirdiği "*Kürt Sorunu ve Müslümanlar Forumu*"dur.

Bugünden başlayan "uzun veya orta vadeli" çözümümüz, tabii ki tevhid ve adaletin şahitliğini yapacak ve İslam ümmetini yeniden ihya edecek olan İslam toplumunun yeniden inşası projesidir. Orta ve uzun vadeli bu hedefimiz Müslüman Arap halkları, Türkiye halkları, İran halkları kadar, Müslüman Kürt halkları için de vazgeçilmezdir.

Türkiye halklarının da Orta Doğu halklarının da en belirgin ortak paydası İslam'dır. Kürdistan denilen topraklar üzerinde yaşayan ve Kürtçenin farklı versiyonlarını kullanan Kurmanc, Zaza, Soran vb. halkların ortak paydası da İslam'dır. Kürt kavmi içinde veya Kürtçe konuşanlar arasında çok az sayıda Zerdüş, -baskın bir görüşe göre- tasavvuf akımı içinden üremiş olan Yezidi; ayrıca Hıristiyan-Süryani ve Yahudi bulunmaktadır. Ama Kürtlerin dini aidiyetleri büyük ölçüde Müslümanlıktır⁴⁷.

Kürtler Orta Doğu'da işbirlikçi rejimler tarafından hem İslam'a ilgi duydukları için, hem de yok sayılmaya veya ezilmeye çalışılan kavmi ve dilsel kimlikleri nedeniyle ağır mağduriyetler yaşamışlardır. Gani Rüzgar Şavata'nın çektiği 2009 yapımı "*Saddamın Askerleri*" filmi, İslam kültürüne aidiyetleri içinde Kürtlerin yaşadığı acı ve mağduriyetlerin yeniden canlandırıldığı ve izlenebilir çok küçük ama çarpıcı bir örneğidir.

Türk Devleti açısından Kürt sorununa yönelik iki yaklaşım belirgin hale gelmiştir: Birincisi, soruna klasik devlet refleksi ve ulusal asabiyet içinde yaklaşan, statüsünü devam ettirebilmek ve siyasi ve bürokratik menfaatini sürdürülebilmek için çatışmadan yana olan şahinler kanadı. İkincisi, 21. yüzyılda küreselleşme sürecine ayak uydurabilmek için Atatürkçülüğü de devlet yapısını da restorasyona tabi tutmayı kaçınılmaz gören; buna bağlı olarak da Kürt sorununa laik ve ulus devlet şemsiyesi altında demokratik temelde açılımlar getirmek isteyen normalleşme yanlıları veya güvercinler kanadı. Ama devlet ideolojisinin bu her iki kanadı da hem Müslümanları hem başta Kürtler olmak üzere tüm alt kimlikleri kendi kafesi içinde tutmak istemektedir.

İktidara geldiği 3 Kasım 2002'den beri Türkiye'deki vesayet rejimini AB Kopenhag Kriterleri gibi uluslar arası anlaşmalardan ve ilişkilerden de destek alarak aşmaya çalışan AK Parti, bu yolda *"dibine kadar gidilecek"* denilen Şemdinli olayları gibi birçok teşebbüsünde akim kalmış, yeterli bir donanım ve cesaret gösterememiştir. Ancak 2007 başında AK Parti'nin yönlendirmesiyle TGTV'nin başını çektiği muhafazakâr gruplarda, sorunun inkârından siyasal çözüm önerilerine yönelen olumlu bir gelişme olmuştur. Bu konuda TGTV'nin Kürt illerine gerçekleştirdiği ziyaretler, orada bazı STK'ları desteklemesi ve peşinden de kaleme aldığı *"Kürt Meselesi Raporu"*, yeni bir açılımla adımlarına işaret oluşturmuştu⁴⁸.

2009 Yaz mevsiminde *"Kürt Çözümü"* için Demokratik açılım paketi hazırlamaya çalışan AKP, önce Kürt sorununu ve sorunu nasıl tanımladığını kendi web sitesinde açıklamış ve gerek medyada gerek toplum katmanlarında ciddi bir tartışma ortamı ve beklenti atmosferi oluşturmuştur:

"Kimimizin Güney Doğu, kimimizin Kürt, kimimizin terör sorunu dediğimiz olay, maalesef Türkiye'nin bir gerçeğidir. Partimiz bu sorunun toplum hayatımızda neden olduğu olumsuzlukların bilinciyle, bölge halkının mutluluğunu, refahını, hak ve özgürlüklerini gözetken, Türkiye'nin bütünlüğünü ve üniter devlet yapısıyla birlikte bölgeyi tehdit eden terörün

48 TGTV, *"Kürt Meselesi Raporu 2007"*, www.tgtv.org.

önlenmesinde zaaf yaratmayacak şekilde; kalıcı, tüm toplumun duyarlılıklarına saygılı, etkili ve sorunları kökünden çözmeye yönelik bir politika izleyecektir.

Bu bölgemizdeki kültürel farklılıklar, partimiz tarafından zenginlik kabul edilmektedir. Resmi dil ve eğitim dili Türkçe olmak şartıyla, Türkçe dışındaki dillerde yayın dâhil kültürel faaliyetlerin yapılabilmesini, partimiz ülkemizdeki birlik ve bütünlüğü zedeleyen değil, güçlendiren ve pekiştiren bir zenginlik olarak görmektedir...

Uzun süredir yoğun dış destekle varlığını koruyan ve otuz bin insanımızın hayatına mal olan teröre rağmen bölge halkının üniter devlet yapısına bağlı olması, halkımızın sağduyusu ile meselenin etnik bir çatışmaya dönüşmemesi, konunun iç meselemiz olarak çözülebilir olmasının delilidir.”⁴⁹

2009 Ağustos ayı başında İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın basın açıklamasıyla Türkiye gündemine giren Kürt Açılımı veya daha sonra aldığı isimle Demokratik Açılım paketinde ne olduğunu demagogik bir ısrarla soran CHP ve MHP muhalefeti için, aslında bu açıklama bile bir cevap niteliğindedir. Tabii ki bu cevap, sorunun asıl kaynağını oluşturan Türk ulusçuluğunu ve Kemalizm'i eleştirmekten ve Kemalist doktrine dayanan sistemi aşmaktan oldukça uzaktır. Ama en azından normalleşme veya küreselleşme süreci açısından devletin güvercinler kanadının elini güçlendirecek, vesayet rejimini geriletecek ve Türkiye'de haklar mevzuunda ilerleme kaydedecek bir yaklaşımdır.

Kürt açılımı karşısında totaliter bir gelenekten gelen MHP Türkçülüğünün yoğun bir şekilde beslendiği “öteki”ni gündemde tutma gayreti, Türkiye'de şahinler kanadına güç katmaktadır. Türk solunun hendikapı ise ilerlemeci anlayışlarını Kemalizm'den ve militarizmden ayırıştırılamaları ve “faşist” dedikleri çizgi ile aynı siyasi otobana girmeleridir. Aslında dünkü Kürt MDD'cileri (Milli Demokratik Devrim'cileri)'nin liberal burjuva devlet düzenini ifade eden “Demokratik Cumhuriyet” tezleri de, Kemalizm'den kopamayan Türk MDD'cilerin bürokratik burjuva düzenini ifade eden “Devrimci Cumhuriyet” tezleri

49 **Gültekin Avcı**, *Entrikalar Ağında Kürt Buhranı*, sf. 175-177, Metropolis Yayınları, İstanbul 2008.

de kapitalist sistemin taraftarlarıdır⁵⁰, stepneleridir. Dolayısıyla AK Parti'nin kapitalist sistem içinde gündemleştirdiği "açılım" kampanyasına tepki veren MHP de, CHP de DTP de AKP gibi aynı paradigmanın farklı renklerini taşıyorlar. MHP ve CHP'nin farkı, Kemalizm gibi solan renklerini fark edemeyen bir diktatörlük körlüğüne uğramaları ve demagojik seviyesizlikleriyle kendi kitlelerinin de seviyesini düşürmeleridir. Bu konuda DTP'nin 10 Ağustos 2009'da kapatıldıktan sonra da yerini alan Barış ve Demokrasi Partisi (BDP)'nin canlılığı sorunu bizzat yaşamalarından, AK Parti'nin canlılığı ise fitri ve insani beklentilerine cevap arayan çevrenin dinamizmini emebilmesinden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Kavramları Doğru Kullanmak

Kürtleri, "*İslam ümmetinin yetimleri*" olarak da değerlendirilenler oldu. Oysa yetim hale gelen bizzat İslam ümmetinin kendisi idi. Müslüman halkların İslam'a ve İslam kültürüne aidiyetleri bir nevi geleneksel, yani eğreti bir hale düşmüştü. Zira Kur'an merkezli bir toplum diriliği uzun zamanlardan beri yitirilmişti. Hayatı Kur'anî kavramlar, ölçüler ve perspektifle okuma yeti ve birikimini kaybeden veya bu düzeye ulaşamayan insanlarımız, kendilerini İslam'la ifade etmekten de vazgeçmişlerdir. İşte bilinç düzeyinde Kur'an'la bağları zayıflayan insanlarımız; maalesef ki karşılaştıkları ulusçuluk zulmüne, kendileri için üretilen yeni ulusçuluk aidiyeti ile iştirak edebildiler. Yunan ulusçuluğunun Türk ulusçuluğunu tetiklemesi gibi, Türk ulusçuluğu da Kürt ulusçuluğunu tahrik etti. Bu sefer de Kürt ulusçuluğu, alt kimlik olarak gördüğü İslam ile kendine katılım sağlamak amacıyla cahili bir terkip olarak Kürt-İslam anlayışını üretebildi. Yani Kemalizmin batıcı-ulusçu hedeflerine karşılık, Apoizmin veya Öcalanizm'in batıcı-ulusçu hedeflerinin ikame edildiği gibi, dindar Türk milliliği sapmasına karşılık, dindar Kürt milliliği sapması da palazlanabildi.

Kürt sorununu üreten inkârcı ve işbirlikçi zalimlerin tahrik ettiği ve dindar kesime de bulaştırılan Kürt milliliği sapması, bazı kere insanlarımızı fitri ve vahyi aidiyetlerinden uzaklaştırabilmektedir. Örneğin daha önce İslamcı çizgide olan bazı

50 Gün Zileli, *Ulusalcılık Bir İdeolojinin Krizi*, sf. 117, Özgür Üniversite Kitaplığı, Ankara 2007.

Kürtler yazılı ve sözlü tebliğlerinde “Kürtler İslamcı da olsalar İslam’dan bihaber de olsalar, Kürtlüğü ve ülkelerini birinci gündem yapmalıdırlar” diyebilmektedir. İslami mücadele sorumluluğunun gereklerini yerine getirmeyip, kurulu statü içinde rol alan kişilerin “Her şey Türkiye için” sloganını Türk bayrağı sallayarak süslemesi gibi hüznü bir haldir bu durum.

Hayatın müşküllerine de ve Kürt sorununa da İslam’ın evrensel ölçüleriyle yaklaşan kişilere “Size ne. Bu bizim, Kürtlerin sorunu” diye tersleme psikolojisi içine girebilen namaz kılan Kürtler olabilmektedir. Kürt kimliğine sahip olmayan Müslümanlarla düşünce ve yöntem beraberliğine yönelen kişiler de “Batı/Türk mantaliteli Kürt kökenli Müslümanlar” , “İslami cemaatlerde devşirilen Kürtler” veya benzeri ifadelerle suçlanıp itham edilebilmektedirler. Türkiye’de Kürt kökenli olmayan tevhidi kimlik sahibi Müslümanları, kimlikleri eklektik hale gelen dindar kesimlerle aynılaştırıp, Türk ulusal kimliğinin bileşeni olarak değerlendirmek, mutedil bir yaklaşım değildir. Bu tür ithamlar, bir asabiyeye karşı çıkarken üretilen öteki ulusalcı, etnik veya ırkçı asabiyetin tesir gücünü göstermektedir.

Hayatımız kevnî ayetler içinde devam ediyor. Bütün varlıklar içinde eşyayı adlandırma yeteneğine sahip olan tek canlı varlık insandır. Çünkü bu yetenek, bir tek “nefs”ten (dişil ve eril olmayandan) yaratılmaya başlanan [4/1] insan soyundan Adem’e bu yaratılış sürecinde verilmiştir [2/31]. İnsanın yaratılışı gibi, dillerin yaratılışı da ilahî kökenlidir. Dillerin içerdiği kelimeler, Allah tarafından indirilen vahyin taşıyıcı ve düşündürücü kalıplarıdır. Kur’an’la korunmuş oylan vahiy, tevhid inancının gaybi ve sosyal alanda sapan yanlarını yeniden ıslah etme/düzeltilme görevi gibi, dillerin ve kelimelerin de bozulan anlamlarını tashih eder, onarır veya reddeder.

Müslümanlar ile vahiy arasındaki irtibat zayıflığı, en belirgin olarak terminolojik planda vahyi kelimelerin muhteva yitimi veya sapmasıyla yaşanmıştır. Bu hususla ilgili sosyal ilişkilerdeki en önemli aşınma ve sapma ise “kabile, kabail”, “şu’b/halklar”, “kavim”, “ümme”, “renkler”, “sıla-ı rahim”, “dâr” gibi kavramlarla ilgili anlam kaymalarıyla oluşmuştur. Ayrıca içerikte anlam kaymasına uğrayan bu kavramları Müslüman kökenli elit, 19. yüzyıl Avrupa kültürünün inşa ettiği “ırk”, “etnik köken”, “ulus” ve “vatan” kavramlarıyla bağdaştırabilmiştir. Oysa “ka-

vim”, “kabile, kabail”, “şa’b, şu’b/halk, halklar”, “renkler”, “sıla-ı rahim”, “dâr” gibi Kur’ani kavramlar Batı paradigmasının seküler kavramları olan “ırk”, “etnik köken”, “ulus” ve “vatan” gibi kavramlarla karşılanamaz. Ayrıca bu kavramların mevcut kullanımlarında yaygın olan muhteva kaymaları, bizleri “Kur’an lafzıdır” diye aldatmamalıdır.

Kürt sorununu ifade ederken, konuyla ilgili sosyal, fiziki ve fikri temel kavram ve kelimeler doğru kullanılmadığı zaman, hem muhatapların birbirini anlaması hem bu konularda düşünsel bir tutarlılık içinde olmak imkânı oldukça zorlaşmaktadır.

1. Kavim, Kabile, Şa’b/Halk

Öncelikle Kur’ânî bir kavram olan “kavim” kelimesi özellikle ırksal veya soy beraberliği ile ilgili bir terim olarak algılanıyor. Oysa Kur’an’da renk farklılığından [30/22] bahsedilmektedir; ama ırk meselesine hiç değinilmemektedir. “El-kavm” kelimesi, *Lisan-ul Arab*’a göre “karne” fiilinin mastarıdır. “Karne” ise, kıyam etmek, ayak üzerine dikilmek, dik durmak anlamına gelir. Bu, organik bir isimlendirme değil, niteliksel bir isimlendirmedir. Dolayısıyla bu adlandırmada hem bireyin toplum içinde varlığını idame ettirmesi ve güvenle hayat sürmesi, hem de bir toplumun başka topluluklar karşısında bu anlamda varlığını koruması ve ayakta durması söz konusudur. Ayakta durma bir hal, bir tavidir. Bu nedenle ayakta durma tavır ve tutumuna elverişli olan hemen bütün insan kümelerine “kavim” denilmiştir. Her kişinin kavmi, onun taraftarları, grubu veya aşiretidir⁵¹.

Herhangi bir topluluğun kavim olarak nitelendirilmesi bazı kere soy birliğini önemli kılabılır; ama bu zorunlu koşul değildir. Kur’an’da 300’den fazla yerde kullanılan kavim kelimesi aynı zamanda çeşitli özelliklere sahip topluluğu, grubu, kümeyi, kişileri ve halkı anlatmak için de kullanılır⁵².

Aile, kabile, aşiret, cemaat, ümmet vb. kümelerin her biri insan için kavim sayılırlar. Güven ve koruma sağlayan gurupların/kavimlerin temel bağları ise farklı farklı olabilir. Bu tür

51 **Vahdettin İnce**, “Müslümanın Kavmi Ümmettir”, Haksöz Dergisi, sayı: 129, İstanbul 2001; **Ragıp el-İsfâhani**, Müfredat, k-v-m maddesi, Çıra Yayınları, İstanbul 2007.

52 **Vecdi Akyüz**, Kur’an’da Siyasi Kavramlar, sf. 166-167, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1998.

özelliklere sahip olan kavimlerle beraber olmanın tek yolu soy beraberliği değildir. Örneğin Semud kavmi ile Hz. Salih'in yakınlığı (*ehahum*) soy birliğine [11/61] işaret ederken, Lut kavmi ile Hz. Lut arasındaki bağ [7/80, 29/28] bu tür bir yakınlığı ifade etmez. Kur'an'da dil ve pratik hayatla ilgili kavim kavramı ve kavim olgusu çeşitlilik gösterir; ama güven, ayakta durma ve koruma sağlayan sosyal bağ boyutu ön plana çıkar. Ki Kur'an takva bağı yanında diğer beşeri bağların ikincil olduğunu veya bunların takvaya götüreceği vesileler olduğunu belirtir [49/13].

Şa'b/halk, bir soydan veya yakın akrabalarından gelip dallanan veya çeşitlenen kabilelerin (kabail) veya aşiretlerin ortak kümesine verilen addır. Kur'an'da insan, melekler ve şeytanla ilgili kullanılan kabile -çoğulu kabîl ve kabâil-, birbirini kabul edenlerin oluşturduğu topluluk anlamında kullanılır⁵³. Bir nefisten yaratılan insan, bir erkek ve bir dişi olarak çoğalmış ve ilk insan topluluğu bir ümmet olarak var olmuştu; ama sonra ihtilafa düşülüp ayrılmış [10/19] farklı kavimler veya halklar (şu'b) oluşmuştu. Rabbimizin kevnî ayetlerinden olan dil ve renk farklılığı da Allah'tan gelen işaretlerdi [30/22] ve tanışıklıkları artırmak için birer vesile idiler.

Kur'an ayetlerinin akışı içinde sosyal birliktelikleri şöyle sıralayabiliriz: Erkek ve dişi (aile), kabile, kabilenin çoğulu olan kabail, ümmet. Vahdet içindeki ümmet, ihtilafa düştükten sonra da çeşitlenerek [30/32] muhtemelen din algılarına, ekol ve çıkarlarına, dillerine ve renklerine göre şu'b/halklara (kabail veya aşiretlere) ve kavimler veya ümmetlere ayrıldı.

2. Ümmet

Öncelikle ümmet kavramının Kur'an'da kullanım biçimlerine ve tarihi süreç itibarıyla sosyal karşılıklarının ne olduğuna bakmamız gerekiyor.

Kitab'ımızda çoğul ve tekil olarak 64 kez kullanılan bu terim "*din*", "*zaman*", "*canlı topluluğu*", "*ilk insan topluluğu*", "*soy/kavim*", "*önder*" gibi kullanımlarının (43/22; 11/8, 12/45; 7/38, 11/48; 2/213, 10/19; 7/160, 7/34, 23/43; 16/120) dışında; bireyden/şahsiyetten öncü bir nesle, öncü nesilden toplumsal kurumlaşmaya giden vahyi inanç, yaşam ve adalet ortak pay-

53 R. el-İsfâhani, a.g.e., k-b-l maddesi; V. Akyüz, a.g.e., sf. 164-165.

dasıyla ifade edilecek bir sosyal şahitliğı veya İslam kardeşliğini de ifade etmektedir⁵⁴.

Rabbimizin Hicret'ten sonra kalplerini telif edip tüm insanlığa şahit olmasını istediğı vasat ümmete şahit olacak kişi Hz. Muhammed'di [2/143]. Ve Hz. İbrahim'in tek başına bir ümmet olduğu [16/120] hükmü ile her namaz kılışımızda Rabbimize Fatiha Suresi'yle "Biz" diye yakarıırkenki yönelişimiz arasında bir irtibat vardır. Önce İbrahim gibi tek başına bir ümmet olabilmek demek; vahyi bilinçle donanmış, her türlü ifsattan hicret etmiş ve vahye tanıklık yapabilecek bir İslami şahsiyet haline ulaşabilmektir. İşte her türlü cahiliyeden arınıp vahiyyle bütünleşen inkılabın ilk safhası budur. Bu safha "Biz" diye yakarışımızın amacını ifade eder. Kendi nefsinde Hz. İbrahim'i, Hz. Muhammed'i örnek alarak böyle bir inkılabı gerçekleştiremeyenler, hayatın diğer alanlarında inkılapçı olmaktan da bahsedemezler.

Nefislerinde vahyi inkılabı gerçekleştirmiş olan İslami şahsiyetlerden ise istişari bir öncü nesil oluşur/oluşturulur. Rabbimizin "Aranızda önde giden, hayra çağırın, maruf ile emredip münkerden sakındıran bir ümmet olsun.." [3/104] dediğı ve günümüzde vahyin sosyal tanıklığı anlamında inşası için çaba sarfettiğimiz öncü ümmet yapısı da budur. Hz. İbrahim oğlu İsmail ile Beytullah'ın temellerini yükseltirken "Zürriyetimizden de sana itaat eden bir ümmet (çıkır.)" [2/128] diye dua ederken; azap göreceğı belli olmasına rağmen İsrail oğullarından bir kavme mazeret beyanı olarak öğüt vermeyi sürdüren "İçlerinden bir ümmet" [7/164] veya "Musa'nın kavminden hak ile irşad eden ve onunla adalet yapan bir ümmet"(7/159) ifadelerinde karşılaştığımız ve Ehl-i Kitab'ın hepsinin bir olmadığı içlerinden adil bir topluluğun da (ümmet-i qaime) [3/133] bulunduğunu bildiren işaretler bu konunun örnek açılımlarıdır.

Medine döneminde Rasulullah'la birlikte olanlar "İnsanlar içerisinde çıkarılmış en hayırlı ümmet" [3/110] olma nitelik ve niceliğine ulaştıklarında, "Sizin ümmetiniz bir tek ümmettir" [21/92, 23/52] hükmü gereğı tek bir inanç sistemine uyan ve vahyi hukuk sistemine bağıllık şeklinde tezahür eden bir sosyal örneklığı, dayanışmayı, kardeşliğı ve ahlakı tanıklaştırıyorlardı. Rasulullah'ın son dönemlerinde vahye ittiba edenler,

akidevi, siyasi, hukuki, kültürel birliktelikleriyle tüzel kişilik anlamında tek bir ümmet haline gelmişlerdi. Ayrıca bu tek vücut olmuş inanç ve amel birlikteliği (Kur’ani ümmet) ile, İslam’ın otoritesini kabul eden gayrimüslimleri de kuşatacak hukuki bir toplum/ümmet yapısı oluşturulmuştu. Ancak özellikle Kur’ani ümmet, işlerini aralarında parça parça edip ayrılığa düşmemeli parçalanmamalı [21/93, 23/53], ayrıca temel konularda ihtilaf etmemeli [10/19] idi.

Tabii ki Allah günleri insanlar arasında döndürmektedir. Nasıl ki insan neslinin ilk ümmet yapısı ihtilaflara düşüp bozulduysa, bu akibete Rabbimizin kulları arasından süzülüp gelen ve Kitab’a miras kılınan insanlar da maruz kaldılar. Çünkü doğruyu yakalamak, doğru hattı tutturmak ve örnek bir tüzel kişiliği oluşturmak, onu koruma-kollama görevi ile de alakalıdır ve sahabe de olsa hayat sınavı herkes içindir. Onun için Rabbimiz Kitab’a miras kıldıkları için şöyle demiyor mu: *“Onlardan nefislerine zulmedenler var; orta giden var; Allah’ın izniyle hayırlarda ileri geçenler var...”* [35/32]

İslam’ın altın sayfaları bizler için sadece hatırlanan değil, yeni koşullar karşısında yeniden inşa edilebilen bir örneklik olarak algılanmalıdır. İslam tarihinde saltanat sistemi ile başlayan ümmet tüzel kişiliğindeki bölünme, ümmet idealini ve mevcut kazanımları *“orta gidenler”* ve *“ileri geçenler”* ile asırlarca korudu. Ama süreç içinde sosyal, idari, hukuki ve hatta akidevi alanda Kitabî olandan uzaklaşıldıkça ümmet yapısı, İslam’a ait bazı parça doğrular yaşatılsa da 6-7 yüzyıl önce tüzel kişilik ve hukuki yükümlülükler açısından dağıldı. Adeta Kitabımız’da Rasululah’ın diliyle söylendiği gibi Muhammed/Kur’an toplumu (kavmi) *“Kur’an’ı terk edilmiş halde”* bırakmışlardı [25/30]. Fakat ıslah öncüleri ve ıslahat hareketleri yeniden inşa ve öze dönüşü güncel olarak sosyalleştirme çabalarından geri durmadılar.

Dolayısıyla itikadi ve siyasi alanda vahye tanıklık yapacak tek ümmet diriliğini ve bütünlüğünü yitirdiğimizden bu yana, yekvücut bir Kur’an ümmetinden bahsetmemiz mümkün değildir. Ama ıslah hareketlerinin verdiği güvenle kendini İslam’a ve ümmete ait hissetme duygusunu yaşayan Müslümanların İslami birliktelik, dayanışma ve ortak mücadele ruhunu yok saymamız da mümkün değildir. Bugün bizim için kendini İslam’a ait his-

sedenlerle birlikte tek bir ümmet olma ideali, ilk adım olarak ancak Musa veya Ehl-i Kitab kavmi “*arasından çıkan bir ümmet*” [5/66] gibi olmakla veya “*önde giden, iyiliği emredip kötülükten men eden bir ümmet*” olma emrini yerine getirmekle başlanacak bir görevdir. Bugün Müslümanların bir tüzel kişilik olarak ümmet olmadıklarını söylemek ile onların İslam’a ait olmadıklarını söylemek aynı şeyler değildir. Bugün Kur’ani bilinçleri parçalanmış ama en üst aidiyetlerini İslam’a yönelten milyonlarca inananı, ancak İmam Seyyid Kutub’un “*Yeniden Kur’an Nestlini İnşa*” çağrısını somutlaştırarak, düşünce ve tavırda güzel örnekliklerle kendilerini yenilemeye, imanlarını vahyi imanla tazelemeye davet etme çabası içinde olmalıyız.

3. Irk ve Irk Bağı

Kavim bağları içinde yer alan soy beraberliği konusunda Kur’an’ın hiçbir yerinde ırk ve ırk bağı ifadesi kullanılmamıştır. Akrabalık, kabile, lider, efsane, şehir, ekol veya inanç bağları etrafında oluşan kavim olgusuyla yoğunlaşan taassup, asabiye veya hizipçilik, kavimcilik olarak nitelendirilmiş ve Veda Hutbesi’nden de bildiğimiz gibi Rasulullah (s)’ın hadisinde kınanmıştır. Çünkü Rabbimizden inzal olan vahye göre hayat ilişkileri içinde asıl olan bağ, takvaya götürecektir olan tevhidi inanç ve ölçü bağıdır.

Bu bağlamda İslam dünyasında kavim, kabile ve halklar bağlamında yaşanan asabiye, hizipçi taassup, cahiliye olarak değerlendirilmiştir. Ama vahiy temelli diri İslam toplumunu (ümmeti) zayıf ettığımızdan bu yana düçar olduğumuz kendi iç cahiliyemiz; 19. yüzyıldan itibaren kendini toplumsal planda ulus, ırk veya etnisite temelinde tanımlayan ve kutsayan Batı cahiliyesi tarafından kuşatılmış ve yönlendirilmiştir. Batılı paradigmanın bu yayılmacılığının en önemli imzası, şarkiyatçılarla Avrupa merkezlerinde oluşturulan Türkoloji, Araboloji, Kürdoloji enstitüleri olmuştur.

İslami literatürde, kabilenin oluşumuyla irtibatlandırılan ve alt bir kimlik veya sosyalleşmenin vesilesi kabul edilen “soy bağı”, 19. yüzyılda Avrupalı antropologlar, etnologlar ve siyaset felsefesi üretkenler tarafından “ırk bağı” olarak değerlendirilmiş ve Sanayi Devrimi’nin ürettiği ulus toplumlara bu bağ ile etnik köken oluşturulmaya çalışılmıştır. Aslında E. Balibar’a göre ku-

ramı/kuramları olmayan ırkçılık yoktur. Siyah karşıtlığı, göçen-göçmen karşıtlığı ve antisemitist tutum, Nazi ve emperyalist ırkçılık kuramsal ırkçılık modelleridir. Bu açıdan tek bir ırkçı felsefe yoktur. Ulusal anlamda iç azınlıklara yönelmiş “iç” ve yabancı düşmanlığının uç biçimi olarak “dış” ırkçılıklardan da bahsedilebilir. Ayrıca kendiliğinden ırkçılığı bir önyargı ırkçılığı, kurumsal ırkçılığı da öğretisel ırkçılık olarak değerlendirmek mümkündür⁵⁵.

Latince “natio” kelimesi ortak bir “ırkî soy”u ifade eder. Milliyet/ulus kelimesi de (nationality) bu kökten gelir. Fakat ayırteğici bir ırk tasavvuru için 18. yüzyıl Avrupa’sında kafatası ölçüleri, coğrafya ve deri renkleri ile uğraşılsa da fiziki coğrafya ve biyoloji, ırk olarak karakterleri belirleyemez. Zaten gen mühendisliğinin ulaştığı bilgiler de bu tarz kurgusal senaryoları reddetmektedir. Örneğin aynı fiziki coğrafyanın insanları olan İngilizler modern donanma ve ticaret filoları oluşturdukları halde, İrlandalılar bu beceriyi gösteremediler. Aynı konuyu Ruanda’da aynı biyolojik özellikler gösteren ve 1994’te birbirlerinden 800 bini aşkın insanı öldüren Tutsiler ile Hutu’lar farklılaşmasında da görebiliriz. İnsanlar ve insan toplulukları arasındaki farklılık fiziki coğrafyadan ve biyolojik ırklardan değil, büyük ölçüde kültürel ve tarihi güçlerden kaynaklanmaktadır⁵⁶. Maxime Rodinson, bir kurama dayanan Avrupa’daki “ırk miti”ni, feodalizm sonrası aristokrasinin “sınıf ırkçılığı”na kadar indirmektedir⁵⁷.

19. yüzyıl Avrupa’sında hakim paradigma, beyaz ırkı mutasyon (farklılaşma) geçirmiş üst bir değer olarak görmüş ve “saf ırk” veya “üstün ırk” söylemi gündemleşmişti. 19. yüzyılın son dönemlerinden itibaren üretilen Türk ve Kürt milleti ve milliyetçiliği de “Saf Türk” veya “Saf Kürt” gibi ırkçı kavramlarla üstünlük ve meşruiyet arayışı içinde olmuştur. Batılı sosyal bilimciler ve felsefeciler kadar detaylı kuramlar üretilmese de Türk ve Kürt olabilmenin gerçek koşulu olarak “beş-altı kuşağa kadar Türk veya Kürt ana ve babadan doğmak” şartı öne sürülebilmıştır.

55 Balibar ve Wallerstein, İrk Ulus Sınıf, sf. 52,75, Metis Yayınları, İstanbul 2000.

56 Carlton J. H. Hayes, Milliyetçilik: Bir Din, sf. 15-16, İz Yayıncılık, İstanbul 1995.

57 Balibar ve Wallerstein, a.g.e., sf. 65.

Türk ulus teorisini ırk (race) temelinde oluşturmaya çalışan Kemalist Türkçülüğe ilk itiraz Ziya Gökalp'ten gelse bile⁵⁸ Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında Atatürk'ün Gençliğe Hitabe'sinde damarlarda aranan "asil kan"ın veya Turanî bir hayalle ilk Türk paralarında yer alan bozkurt motiflerine kadar ulaşan Orta Asya'da aranılan "Saf Türk"ü oluşturan ırk bağının peşinden koşulmuştur. 1934 yılında 2510 sayılı ünlü İskân Kanunu'nda Türk ırkından olan ve olmayan göçmenlere farklı muameleler içeren maddeler yer alıyordu⁵⁹. TSK Kara Harp Okulu Harbiye Marşı, halen "*Yıldırımlar yaratan bir ırkın ahfadınız*" dizesiyle okunmaya başlanmaktadır. Ziya Gökalp çizgisindeki *Genç Kalemler* dergisinde Türk, Osmanlı sınırlarının dışında aranmaz. Türk "*Türkçe konuşan Anadolu halkı*" olarak değerlendirilir. Ama Gaspıralı İsmail gibi Avrupa Aydınlanması'nın etkisinde olan Yusuf Akçura, Türk ırkına dayanan milliyetçiliği ilk seslendiren kişi olmuştur⁶⁰.

1930'lı yıllardan itibaren Orta Asya'da ırk kökü aramaktan vazgeçilmiş, Türklük, Avrupalıları da içine alan ve "beyaz ırk"ı ifade eden brekosefal (yassı kafalı) özelliklerle izah edilmeye başlanmıştır. Yeni Türk tezinin mimarlarından Atatürk'ün manevi kızı Afet İnan, Cenevre Üniversitesi Antropoloji Bölümü'nde Türk ırkı üzerine doktora yapmış ve başta Atatürk olmak üzere yeni Türk tarih tezini oluşturanlar Avrupaya'da ırk konusunda yayınlanan birçok kitabı okumuşlar ve ırk konusunda bazı Avrupalı akademisyenlerle irtibat içinde bulunmuşlardır⁶¹. 1931-1941 yıllarında kitaplaştıranlar Milli Eğitim müfredatında yer verilen brekosefal kökenli "*Türk Tarih Tezi*" için eski dönemlere ait iskeletler incelenmiştir. A. İnan 1931 yılında "*Türk Halkının ve Türk Tarihinin Antropolojik Karakteri Üzerine*" isimli doktora çalışması sırasında Hükümet'in dolayısıyla Atatürk'ün onayıyla Anadolu'da eski mezarlar kazılarak 64 bin kafatası ölçülmüştür. Beyaz ırktan kabul edilen Sümerlerin iskeletlerine ulaşamadığı için arkeolojik kazılarda bulunan Sümer heykel başları ölçül-

58 Z. Gökalp, a.g.e., sf. 11.

59 Osman Tunç, "*Cumhuriyet Dönemi ve Kürtler*", Kürd Sorunu Formu, sf. 43-44.

60 S. Aydın, a.g.e., sf. 106.

61 Soner Çağatay, "*Otuzlarda Türk Milliyetçiliğinde İrk, Dil ve Etnisite*", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Milliyetçilik, sf.245-261, İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

müş ve sonunda Türklerin Mezopotamya'ya hâkim olan Sümerlerden, uzantıları Hititlerden, Lidyalılardan, İtalya'ya göç den Etrükslerden geldiği sonucuna varılmıştır. Bu süreçte bozkurt sembolü terk edilirken, Eti (Hitit) Güneşi sembolü totemleştirilmiştir. Böylece Ön Asya ve Mezopotamya coğrafyasına dayanan 7 bin yıllık bir Türk tarihi icat edilmiştir. Türk Tarih Tezi, "Güneş Dil Teorisi" ile bütün dillerin Türkçeden doğduğu keşfine dayanmış ve bu hallisinasyonu doğrulamak için de birçok masal üretilmiştir.

Türklük, Oguz kavmini Türk adıyla uluslaştırma çabalarının ifadesi olmuştur. Oysa Ön Asya'ya Orta Asya'dan gelen ve Ural-Altay dil gurubuna ait Türkçe bir dil konuşan Oguzlar, bin yıl önce geldikleri yerde ne kitlesel katliamlar yapmışlar, ne de tehcire neden olmuşlardı. Zamanla kendilerinden kat kat fazla olan yerleşik Ermeni, Rum, Gürcü, Laz, Kürt, Arap gibi halklarla dini aynılıklar ve aile birleşimleri yaşayarak fizyolojik sentez yaşayan bir değişim içinde olmuşlardır.

Türkiye Türklüğü'nün etnik kökeni karmaşık bir hal alırken bu kökenin yedi bin yıllık tarihinin, Orta Asya'da mı mayalandığı, yoksa Sümerlerden beri Anatolia yerleşiminden mi kaynaklandığı tartışmalara konu olmuştur⁶². Yani "Türkler" (daha doğrusu, beyaz ırktan olduğu iddia edilen ve Türkçe dilinin bağlı olduğu ana dil guruplarını konuşan kavimler), yedi bin yıl önce mi Anatolia'ya gelmişti; yoksa bin yıl önce mi? Bu sorular, oluşturulan Türklük vakıası açısından kimliksel tartışmalardı ve bu tartışma Türkiye'deki Kemalist siyasi, iktisadi ve askeri iktidar elitleri arasında hala keskin bir şekilde sürmektedir. Ayrıca Misak-ı Milli Sınırları denilen toprağa Türkiye adını ilk olarak kim vermişti ve bu sınırları kim ve ne zaman belirlemişti?

Kürtler arasında ulusçuluk fikrini ilk yaygınlaştıranlar 19. yüzyılda özellikle son çeyreğinde Avrupa'da eğitim alan ileri gelen Kürt ailelerinin çocukları olmuştur. Ayrılıkçı ve ulusalcı milliyetçi aydınlar Avrupa'da öğrenim görmüş Bedirhani, Baban ve Cemilpaşa ailelerinin çocukları olmuştur⁶³. Kürt ulusalcıları da

62. Etienne Copeaux, *Türka.g.e.; Türk Tarihinin Ana Hatları: Kemalist Yönetimin Resmi Tarih Tezi, Kaynak Yayınları, İstanbul 1996; Büşra Ersanlı Behar, İktidar ve Tarih: Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu (1929-1937), İletişim Yayınları, İstanbul 2003; vd. çalışmalara bakılabilir.*

63. A. Tan, a.g.e., sf. 162.

Türk, Fars ve Ermeni ulusçuları gibi köklerini Mezopotamya ile irtibatlandırmışlardır. Ulusal “Kürt Tarih Tezi” de yine etimolojik spekülasyonlarla kökenini Türk tarih tezi gibi 7 bin yıl önceki Mezopotamya’ya götürmekte ve dünyaya Mezopotamya üzerinden yayılan uygarlık hamlesinin kökeninde Kürtlerin bulunduğunu iddia edebilmektedir. Hatta romantik tarihçi Torî gibiler Kürtlerin tarihini 40 bin yıl öncesine götürdüğü Nuh Tufanı’na dayandırmakta ve Mezopotamya dağlarından başlatmaktadırlar. İslam’ı seçmeden önce Kürtlerin Zerdüşt dinine mensup olmalarından dolayı da tüm Zerdüştleri de, Sümerleri de, Hz. İbrahim’i de Kürt ilan edenler olabilmıştır.

Diyarbakır Ergani kazılarına göre bu bölgede milattan 7 bin yıl önce yaşayan Subaru, Hurri, Mittani; Van Gölü civarında yaşamış Haldi, Urartu; Botan Bölgesinde (Cizre-Şırnak-Siirt) yaşamış olan Karduk; bugünkü Kozluk-Sason mıntıkasında yaşamış Kurti, Guti; Zağroslarda Kassit kavim/etnik grupların Kürt kavminin ataları olduğunu ileri sürenler vardır. Ama Altan Tan’ın da belirttiği gibi birbirinin devamı olan bu halkların “*tamamı arasında kesin bir etnik akrabalık tespit edilememiştir*”⁶⁴. Bu bağlamda Cemşid Bender, Kürtlerin Aryan, yani Hint-Avrupa kökenli değil, Anadolu kökenli olduğunu savunmuştur⁶⁵. Benzer bulgulara dayanan İzady ise, Kürtlerin Aryan olduğunu, Elamlıların ve Akkadlıların “proto Kürtler” olduğunu, Mezopotamya kültürlerinin Kürt damgası taşıdığını ve milattan önce de 19 tane Kürt krallığı kurulduğunu iddia edebilmiştir⁶⁶. Tarihi bulgular üzerinden daha da derin kurgu senaryolar üreten ve Sümerlerin Kürt olduğunu ve Kürt tarihinin de 15 bin yıllı uzandığını “Kürdün El Kitabı”nda yazan Musa Aydın’ın yaklaşımlarını Tan, “korkunç bağnazlığın, kör ırkçılığın ve çılgınlığın başka bir örneği” olarak gösterir⁶⁷.

Abdullah Öcalan da Mustafa Kemal’in Türk Tarih Tezi gibi tarihi “bulgu” denilen masalımsı yorumlara dayanarak Kürtlerin 20 bin yıllık tarihi olduğunu, “Aryan kültürünün kök hücresi”ni

64 A. Tan, a.g.e., sf. 25.

65 Cemşid Bender, Kürt Tarihi ve Uygarlığı, sf. 21-30, 46, 71, 78, Kaynak Yayınları, İstanbul 1995.

66 Mehrdad R. İzady, Kürtler / Bir El Kitabı, sf. 28-33, Doz Yayınları, İstanbul 2004.

67 A. Tan, a.g.e., sf. 527.

oluşturduklarını, Sümer kültürünün “baş kurucu ögesi”nin Kürtler olduğunu iddia edebilmiştir⁶⁸.

Ancak bugün Kürt kavmi denilen büyük sosyal grup içinde Kürtçe açısından en büyük kümeyi Kurmanclar oluşturmaktadır. Kurmanccanın kelime haznesinde ise “Kürt” kelimesinin karşılığının bulunmadığı bilinmektedir. Kürt kelimesinin etimolojik yapısının “Kurti” kelimesine dayandığıyla ilgili geniş bir ittifak vardır. Kurti, Sümerce bir ifadedir ve Yukarı Mezopotamya’da yaşayan bir veya birden çok dağlı-isyancı topluluğu/kavmi tanımlar. Sümercede “kur” dağ anlamına gelmektedir. Bu toprağı/dağı esas alan coğrafi bir tanımlamadır ki isim değil, sıfattır. Ayrıca Milattan 4 veya 3 bin yıl önce Hitit tabletlerinde Yukarı Mezopotamya’da yaşayan Hurrilerin ardılları Subaralar’dan bahsedilir. Gutilerin (gurti de denilir) bugünkü Kürtlerin atasını oluşturduğu ve gutilerin de Subaraların devamı olduğu kurgulanmıştır. Ancak Ermeni ulusçuları da kendilerinin Hurriler’in ardıllarından geldiklerini iddia etmektedirler. Oysa Kürt tarihi ile ilgili birçok araştırmacıya göre tarihte adları geçen kavimlerin/halkların tamamı Hint-Avrupa kökenli Arilerdir. Kürtler Mezopotamya’da yaşayan tek bir halkın değil, birbiri içinde eriyen bu bölge halklarının ortak torunlarıdır. Kürtler için tek bir ortak atadan bahsetmek mümkün değildir. Tarih boyunca aşiretler, soylar, farklı halklarla karışmış ve kaynaşmıştır⁶⁹.

Kürt kelimesinin dayandığı “kurti” sözcüğü ve diğer versiyonları bir ırk veya soy bağı olarak değil, -diğer kavimler tarafından dışarıdan bir nitelendirmeye- coğrafyayı esas alan bir sıfat olarak kullanılıyordu. Avrupalıların Asya’dan ve Orta Doğu’dan gelen yağmacı kavimlere Türk demesi gibi. Bugünkü etimolojik çözümler “Kürt” kelimesiyle irtibatlandırılan “kur”, “kurt”, “ku/ko” gibi sözcüklerin Kürtçeyi oluşturan dört lehçede de, yani birbirine yakın Kurmanci (alt bir ağızı olan Bahdini) ve Sorani dillerinde de, birbirine yakın Zaza (Dimili) ve Gorani (Hevramani) dillerini de⁷⁰ tamamen farklı anlamlara geldiğini göstermektedir. Kürtçe konuşanların yoğun olarak yaşadıkları

68 Mustafa Akyol, a.g.e., s. 166.

69 Kemal Burkay, Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan -I-, s. 50-52, Deng Yayınları, İstanbul 2008.

70 M. R. Izady, a.g.e., sf. 199.

coğrafyaya tarihte ilk olarak “Kürdistan” adını veren kişi de son Selçuklu Sultanı Ahmed Sencer (öl. 1157) olmuştur.

İlk ve orta dönem İslam tarihi yazı dilinde Kürt ya da Kurd (Ekrad) sözcükleri kullanılmıştı. Kürt ifadesi, süreç içinde coğrafi, örfi özellikleri ve Hint-Avrupa dillerinin İran dilleri şubesine dahil dil yapısı⁷¹ ile birbirine yakın olan Kurmanc, Zaza, Soran, Goran ve bazı kere de Loran kavimleri/aşiretleri ortak olarak tanımlanmaya başlandı ve daha üst bir topluluk/kavim adı haline geldi. Kürt aşiretler ortak dil yakınlığı, coğrafi adetleri ve kabâil özellikleri ile oluşan fıtri bir birlikteliği ifade etmektedir ki, Kur’an literatürü içinde biz buna “Kürt kavmi” demektediriz.

İslam’dan önce Kürtlerin daha çok göçebe bir yaşantıya sahip olduklarını belirten Müfid Yüksel, Kürtlere ait bir hanedanın olmadığını belirterek, Arap kaynaklarında Kürtlere Farsların göçebeleri anlamına gelen Arabı’l Fırs diye hitap edildiğini söylemektedir. İslam’ın ilk dönemlerinde Kürtler arasında Müslümanlaşmanın tamamlandığını belirten Yüksel şunları ifade etmektedir:

“Bu süreçte zaman zaman bazı yerlerde Kürd kabilelerle İslam orduları arasında küçük çaplı çatışmalar da oldu. Fakat Kürdlerin İslam ordularına karşı büyük bir savaşı olmadı. Kürdler de, o dönemde daha çok İran’ın tasallutu altındaydı. Bir taraftan Bizans, bir taraftan da Ermeni Prenslığı, bir taraftan da İranlılar vardı. Onlara karşı güçlü bir Kürd hanedanı ortaya çıkmış değildi. Kürd hanedanları Abbasiler döneminde ortaya çıkmaya başlıyor ve İslamlaşma döneminde teşkilatlanıyor. Zaman içerisinde Ermeni ve Süryanilerin aksine Kürdistan bölgesinde Kürd nüfus daha yaygınlaşıyor. Hatta zamanla oraya gelen Araplar bile Kürdleşiyor...”⁷²

4. Etnisite ve ‘Türk’ Kavramının Oluşumu

A. Smith, etnik köken olmadan millet/ulus olma sürecinin yarım kalacağını, milletin modern öncesi etnik çekirdeğe dayandığını belirtiyordu⁷³. Kavram İngilizce literatürde ilk olarak

71 K. Burckay, a.g.e., sf. 199.

72 Müfid Yüksel, “Marksistler Saçma Bir Hayal İçerisindedir”, Doğruhaber, İstanbul 09-15 Ekim 2009.

73 Anthony D. Smith, Ulusların Etnik Kökeni, sf. 43, Dost Yayınları, İstanbul 2003.

1953'te kullanılmıştı. Ancak klasik Yunancada “ethnikos” olarak yer alan bu kelimenin sözlük anlamı Avrupa dillerinde 14. yüzyıldan itibaren “dinsiz kişi” anlamında kullanılıyordu. Lakin kelime 19. yüzyıldan itibaren “ırk” olarak kullanılmaya, Weber’le beraber de etnisitenin biyolojik temellerinin hayati olduğu işlenmeye başlandı. Bu süreçte etnik milliyetçilik, ulusun soydan geçtiği ilkesini benimsiyordu⁷⁴.

19. yüzyılda “ırksal karakteristikler” anlamında kullanılan etnik kavramı, daha sonraki dönemlerde ilkel kültürleri tanımlarken ifade edilmeye başlandı. Bugün ise ırk daha ziyade fiziksel ve biyolojik karakteristikler için, etniklik ise sosyo-kültürel karakteristikler için kullanılmaktadır. Ama buna rağmen ırk faktörü etnikliğin ölçütlerinden olarak ele alınmaya devam etmektedir⁷⁵.

Etniklik, ulus kuramlarında anlatılanların tersine dinamik bir durumdur. Tarihsel kökleri ve sürekliliği olmasına rağmen konjonktürel olarak yeni etnik varlıklar ortaya çıkabilmektedir. Etnik sıfatı, son zamanlara kadar jenerik ve “primordiyalist/evveliyatçı” ulus tanımlarının etkisiyle “soy”la, “kandaşlık”la yahut “aynı dili konuşmak”la doğrudan ilintili bir atıf olarak görülmüştür. Oysa S. Aydın’a göre bu kavram yer ve zamana bağlı olarak bütün bunları ya da bunlardan birini veya birkaçını içerebildiği gibi, esas olarak bir grubun kendini farklı olarak algılamasıyla, kültürel kimliğe bitişik, ayrı bir “halk olma”, ayrı bir “kültürel varlık olma” bilinciyle başlar. Bu algıyla beraber “öteki(ler)” ile araya çizgi de çizilmiş olur⁷⁶.

Aydın’ın yaptığı tanıma göre son kullanımıyla etnisite, sosyal kümeleri ifade eden “kavim” kavramını karşılar gibidir. Ancak etnik kavramının üzerindeki ırk hatırasını silmek her zaman mümkün değildir. Bu tanıma göre “halk olmak”, öncelikle öteki tarafından tanımlı olmayı gerektirir. Uluslar arası sözleşmelere göre “azınlık”lara verilmeyen “kendi kaderini tayin hakkı” halklara verilmektedir; ama halk nedir? Halk sözcüğüyle neyin kast edildiğini tanımlamak ise çok basit değildir. 1981 BM Raporu’na göre (Critescu Raporu), kendi kaderini tayin hakkı, bir halk ol-

74 **Semra Sömarsan**, Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk, sf. 148, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004.

75 **M. Naci Bostan**, “Etnisite, Modernizm ve Milliyetçilik”, sayı: 50, Türkiye Günlüğü, Nisan-Mart 1998.

76 **S. Aydın**, a.g.e., sf. 54.

mak için temel ölçütleri vermektedir: Ayrı bir dil, kültür ya da din; ortak bir tarih duygusu; toplumsal kimliği sürdürmeye bağlılık ve tanımlanmış bir toprakla bütünleşme. Bu yaklaşıma göre bir halk, öz bilince sahip, yani “kendi” tarafından tanımlanmış olmalıdır. Peki, bu salt çoğunlukla mı üçte iki çoğunlukla mı olacaktır? Bu çerçeveden bakıldığında da bir halkın bir ulus, bir etnik grup, bir ulusal azınlık ya da etnik bir azınlık olabileceği anlaşılmaktadır⁷⁷.

Etniklik temelli “Türk” kelimesinin kavramlaştırılması konusunda tartışmalar da ilginç olmuştur. Genç Osmanlılar/Jön Türkler, Avrupa’da ve özellikle de Paris ve Lyon’da Osmanlı Devleti’nin yönetimini değiştirip var olan sosyal dokuyu geleceğe nasıl taşıyacaklarını tartışmışlardır. Bu konuda en çok ırk, din, mezhep farklılıklarını Namık Kemal’in “vatan” temelli bir Osmanlıcılık anlayışıyla aşmayı düşünürlerken; Ali Suavi, Osmanlılık şuuru yerine Türklük şuurunu uyandırmaya çalışmıştır. Bu kişiler Fransa’da ve İngiltere’de genellikle Deguignes, Abel Remusat, Gobineau gibi Türkologlarla temaslar kurup eserlerini okumuştur. Suavi’nin etkilendiği Comte de Gobineau’nun “*Inegalite des Races*” adlı eserinden kaynaklanarak, “*Türkle- rin sadece asker ve fatih bir ırk değil, dünya medeniyetinde kuruculuk hizmeti gören bir ırk*” olduğu fikrini yazılarında işlemiştir. 1911 yılında çıkmaya başlayan *Türk Yurdu* dergisinin ilk Türkçüler olarak Süleyman Paşa ve Bursalı Tahir’i göstermesine rağmen, Bursalı Tahir kendi Türkçü fikirlerinin Suavi’den mülhem olduğunu açıklamıştır. Gökalp’ın da Türkçülük konusunda etkilendiği ilk yerli kişi Ali Suavi’dir⁷⁸.

Avrupalı Türkologlar, Türklerin kültürel geleneklerinin İslamiyet’ten çok önceki yüzyıllara ulaştığını ispatlamaya çalışmışlardır. Ziya Gökalp da Türklük konusunda Türk aydınlarını özellikle J. De Guignes, Arthur Lumbey David ve Leon Cahun’un etkilediğini belirtmiştir⁷⁹. 19. yüzyılın son çeyreğinde övünçle takdim edilen Türk isminin, daha önce Türkçe kullananlar açısından çok ufak bir iki istisna dışında olumlu bir anlamı olma-

77 K. Kirişçi – G. M. Winrow, a.g.e., sf. 54.

78 Hilmi Ziya Ülken, *Türkiyede Çağdaş Düşünce Tarihi*, sh. 105-111, Selçuk yayınları, İstanbul 1966.

79 Uriel Heyd, *Türk Ulusçuluğunun Temelleri*, sf. 104, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979.

Tarduş bodun, Tölis bodun, Saka bodun, On-Ok bodun, Oğuz bodun, Kırgız bodun, Otuz Tatar bodun, Avar bodun, Tatabı bodun gibi etnik gruplardan belki en küçüklerinden biri olabileceğini belirtmektedir. Her boyun etnik bilinci de kendisiyle sınırlı olmuş ve tarihte bir kavim olarak “Türklük” başlığı altında bir derleniş olmamıştır⁸³. Ayrıca yazıtlarda “Türk bodunu” hakkında olumsuz açıklamalar ve tanımlamalar da yer almıştır⁸⁴.

Kaşgarlı Mahmud “*Divân-ı Lügât-it Türk*”te Oğuzlarla Türkleri birbirinden ayırmaktadır. Türk adına Uygur ve Karahanlı dönemi belgelerinde rastlanmamaktadır. Kendilerine değil dillerine Türk demişlerdir. Oysa bugün “Türk” ve ondan üreyen “Türkmen” kelimesi neredeyse yalnız Oğuz kökenli halklar için kullanılmaktadır. Osmanlı’nın klasik döneminde, vergi kategorileri içinde, konar-göçer cemaatleri kastetmek üzere *Etrâkiye* ve daha seyrek olarak *Yörükân* kategorileri yer almaktadır⁸⁵. Ama bu kullanımı ne Kırgızlar, ne Özbekler, ne Kazaklar, ne Tatarlar kabul etmemektedir.

Osmanlılar için “Türk” kelimesi genellikle Türkistan’da ve Horasan çöllerinde yaşayan, durgun, başıboş, göçebe veya cahil insanlar için kullanılmıştır. Bu anlam Arap kullanımının tekrarıdır. T. Timur, bu nedenle Osmanlıların, Avrupalıların niçin kendilerine ısrarla Türk dediklerini anlayamadıklarını belirtmektedir⁸⁶. Ama Smith’in belirttiği gibi, bir millet/ulus olabilmek için bir etnik kökene dayanmak gerekmektedir. Avrupalı Türkologlar, aşağılama ifadesi olarak kullanılan Türk kelimesine, 18. yüzyıldan itibaren itibar kazandırmaya çalışarak, Türkoloji çalışmalarının etnik kaynağı haline getirmeye çalışmışlardır.

Türk kavramı, Türk tarihi ve Türk ulus ideali sosyolojik anlamda ilk önce Avrupa’da oluşturulan Türkoloji çalışmalarında ve konuyla ilgili enstitülerde ele alınmış, tanımlanmış ve biçimlendirilmiştir. İslam ümmetini batılı formda ve ilerlemeci tarih

83 S. Aydın, a.g.e., sf 92-94’de Semih Tezcan, “Gibt es einen Namen Kök-Türk wirklich?” *Türkische Sprachen und Literaturen. Materialien der ersten deutschen Türkologen Konferenz (bamburg 3.-6. Juli 1987)*. Herausgegeben von I. Baldauf, K. Kraiser und S. Tezcan. Wiesbaden: Otto Narrowsowitz. ss. 357-375, 1991.’den aktarımla.

84 M. Ergin, a.g.e., sf. 5,7.

85 S. Aydın, a.g.e., sf. 95-96, 102.

86 Taner Timur, *Osmanlı Kimliği*, sf. 113, İmge Yayınları, Ankara 1998.

anlayışı içinde etnik ve ulusal farklılıklara yöneltebilmek için Araplar, Kürtler, Farslar konusunda da abartılı ve çoğu kurgusal benzeri oryantalist çalışmalar yapılmış ve bu kavimlerin Avrupa hayranı garpzedeleri tarafından bu projeler kendi toplumsal bünyelerine taşınmıştır.

5. Gen yapıları DNA Testleri

1980 yıllarına kadar önceki 150 yıl içinde genetik bir kategori kabul edilen ırkların tanımı ve ayırt edici nitelikleri hakkında önemli akademik çalışmalar yapılmıştı⁸⁷. Dolayısıyla 19. yüzyılda üretilmeye başlayan Avrupa ırkçı ekollerini ile Kürt kavmini veya Oğuz-Türkmen kavimlerini seküler temelli ve bir ırk mitine dayalı ulusa dönüştürmeye çalışan modernizmin taşıyıcı romantikleri olmuştu. Kürt ve Türk tarih tezleri, Kürt ve Türk unsurlarını ırk veya etnik temeller ile izah etmeye çalışmışlardı. “Saf Türk” veya “Saf Kürt” yaklaşımları da, kafatası ölçmeye kadar varan bu tanımlamalardan kaynaklanmıştı. Oysa “safkan Türk”, “safkan Alman”, “safkan Kürt” gibi kavramlar politik tanımlardı. Zira bugünkü DNA testleri ırk temelli bir aidiyet bilincinin oluşamayacağını gösteriyordu.

DNA araştırmaları, insan genomunu (kromozomlardaki genetik şifreleri) oluşturan 3 milyar kodun %99.9'unun her insanda aynı olduğunu göstermektedir. Farklılıklar taşıyan %0.1'lik birleşimler (40 bin kod) üzerinde yapılan incelemeler ise, gen farklılıklarının insan ırkı şeklinde değil, Avrupa, Doğu Asya, Afrika ve Amerika yerlisi/Avrasya şeklinde dört coğrafi bölgeyle tanımlanacağını ortaya koymaktadır. Avrupa havzası da Kuzey Avrupa, Güney-Doğu Avrupa, Orta Doğu, Güney Asya şeklinde dört genetik havuza ayrılmaktadır. İnsan genom projesi (gen haritası) bu %0.1'lik küme içinde ortak genleri bulmaya çalışmaktadır. Richard Lewontin'in 1972'de yaptığı ve gittikçe gelişen çalışmalarına göre toplumlar/kavimler, insan ırkları şeklinde biyolojik-genetik temelde ayrılanamazlar. Genetik kodları karışık olmayan insan veya insan topluluğu da yok gibidir⁸⁸. Dolayısıyla ırk temelli ayırım, tamamen 19. yüzyıl Avrupa'sının bir bilim masalıdır.

87 Balibar ve Wallerstein, a.g.e., sf. 98.

88 Ernst Peter Fischer, Genler ve Genom, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2007; Matt Ridley, Genom, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007.

İnsanların veya insan topluluklarının karakter sağlayan genetik kodları saf veya homojen olmadığına göre kavimler, farklı coğrafi özellikler taşıyan genlerden oluşmuş bir birlikliği ifade ederler. Örneğin kökeni eski bir Kuzey Avrupalı'nın genleri %55 Avrupalı, %28 Doğu Asyalı, %5 Amerika yerlisi, %12 Afrikalı olabilir. Dolayısıyla kavimler, biyolojik ayrıklık temelinde değil; dil, örf, kabile-soy, lider, tarih, efsane, coğrafya, şehir, menfaat, ekol veya inanç gibi ortak çıkar veya bağlar nedeniyle bir araya gelen insan topluluklarıdır. Kavim veya ümmet/toplum, tabii ve mümkünattan olan toplumsal beraberliklerdir⁸⁹. Etniklik, tarihi süreçlerde yenilenebilir bir unsur olduğundan, kavim veya toplum olarak yeni var oluşlar söz konusu olabilir. Kürtçe veya Türkçe dil gruplarına bağlı kavim veya aşiretler kendilerini ortak bir adla yeniden tanımlayabilirler. Bu aynı zamanda realitesi olan bir durumdur. Ama bu sosyal veya kültürel temelli yeni oluşumun belirleyicisi ırk olarak tanımlandığında, yeni bir tarih masalı ile karşı karşıya olduğumuz da unutulmamalıdır.

6. Ulus, Millet ve Yüceltmecilik

“Kavim” ve “ümmet” kelimeleri toplum, topluluk anlamlarında olumsuz olarak cahili topluluklar için; yine nötr bir kullanımla işçi zümresi gibi topluluk adları için birlikte kullanılabilir. Ayrıca bu kelimeler olumlu olarak “tevhid kavmi” ve “tevhid ümmeti” terkihiyle de kullanılabilir.

Ulus veya çalınmış ve saptırılmış ödünç bir ifadeyle “millet”, olumsuz olan modern şirk kavmi veya ümmetini karşılayan kavramlardır. Zira ulus yapılanması, vahyi ölçüye göre siyasi ve sosyal bir beraberliği reddederken, dini ancak bir alt kimlik veya bir bileşen olarak kabul eder. Ancak ulus algısı etrafında bir kavram karışıklığı yaşanmaktadır. Kavram ve anlam kaosunu önlemek için sadece Kur’ani kavram ve kelimeleri değil, modern kavramları da doğru bilmek önemlidir. Bu konuda İslami birikimine ve tanıklık cehdine şahitlik edeceğimiz kişilerce yapılan bir mealde bile Hucurat Suresi’nin 13. ayetindeki “şu’b” kavramı Türkçeye “ulus” olarak çevrilebilmiştir.

89 Gary Stix, “DNA Çalışmaları Kıtalar Boyunca İnsanlığın Köklerinin İzini Sürüyor”, Scientific American’dan Çev: Murat Tatar, www.istanbul.edu.tr/fen/mbg, Ocak 2009.

Bugün yer kürede kavimler veya halklar, içlerinde ayrışma veya çatışma potansiyeli taşısa da ulus toplumlar olarak nitelendirilmektedir. Ulus toplumları biçimlendiren ulus devleti de kavmi oluşturan anlamında “karne” fiili gibi değerlendirecek, “ulus olgusunu da kavim gibi değerlendirebilirmiyiz” diye sorulabilir. O zaman vahyin bugün inzal olduğunu düşünsek, “Muhataplarına da ulus olarak veya ulus adıyla hitap eder miydi?” sorusu gündeme getirilebilir.

Öncelikle bu konuya yumuşak geçiş yapmak için ulus yerine millet kavramının da kullanıldığını hatırd tutmak gerekir. Oysa tarihi süreç içinde dil, coğrafi şartlar ve kültür benzerliği gibi faktörlerle oluşan kavim kavramı, içine soy beraberliği katılsa bile “alt bir kimliği” veya aidiyeti ifade ederken; seküler temelde tanımlanan ve oluşturulan ulus kavramı ise “üst bir kimliği” ve aidiyeti ifade etmektedir. Eğer kimlik veya aidiyet olarak ulusu alt bir kimlik veya aidiyet olarak kullanacaksak, o zaman tabii ki kavim kullanımı yerine de geçebilir. Ama yine de bazı kavramların kendisinden kopamayacak muhtevalarını gözetmek gerekir. Örneğin, “laik” kavramı ne kadar “*dinde zorlama yoktur*” hükmünün karşılığı olarak kullanılabilir? “Şura” emrini toplumsal ve etkin bir modele ulaştıramıyoruz diye, bu kavramın yerine sosyal ve fikri katılımı ifade ediyor yaklaşımıyla, batılı paradigmadan ve taşıdığı felsefik içeriğinden ayrıştırarak “demokrasi” kavramını ne kadar kullanabiliriz?

“Ulus”un (nation), “millet” kavramı ile ifade edilmesi de doğru değildir. “Millet” kavramı Jön Türkler tarafından tartışılmış ve sonunda Osmanlıcada nation/ulus yerine ikame edilmeye çalışılmıştır. Lügat yazarı Şemsettin Sami nation yerine dini bir kavram olan millet’in kullanılmasına karşı çıkmıştır. Ali Suavi nation yerine ümmet, Ahmed Cevdet Paşa da kavim kelimelelerini kullanmışlardır⁹⁰. Ancak Namık Kemal Türklük yerine millet kelimesini bir kavram olarak kullanmıştır⁹¹. Daha sonra bu kullanım toplum mühendisleri tarafından kabul görüp yaygınlık kazanmıştır.

İttihad Terakki Dönemi’nde Türk milliyetçiliği Babanzade Ahmed Naim gibi Müslüman öncüler tarafından eleştirilince,

90 C. Vatandaş, a.g.e., sf. 143.

91 Ali Bulaç, “Millet ve Ümmet Kavramı”, Yeni Ölçü Dergisi, sayı: 63, Ankara 1978.

eleştirilere karşılık Türk Yurdu dergisi yayınlanmış, dergide Türk milliyetçiliğinin İslam'a aykırı olmadığı savunulmuştur. Daha sonra da İttihad Terakki'nin finansmanı ile 1914'te Türk milliyetçiliği ve Türk milleti hedefini meşrulaştırmak için İslam Mecmuası çıkartılmış, bu dergideki yazılarla İslami ölçü ve kavramlar reforme edilmeye çalışılmıştır⁹².

Türk Yurdu'nda milliyetçilikle İslam'ı bağdaştırmak için başvurular demagoji, Türkçülük resmi ideolojisi tarafından devam ettirilmiş ve nation yerine kullanılan ve Kur'anî bir kavram olan millet kelimesi sekülerleştirici bir kandırmaca niyetiyle kullanılmaya devam etmiştir. Nation veya "millet" yerine kullanılan "ulus" kavramı, Türk Dil Kurumu'nun daha sonraki bir icadıdır.

Osmanlıca'da Kur'an'dan ödünç alınarak "nation" anlamı yerine kullanılan "millet" kavramı, daha önceleri Kur'an'daki anlam çerçevesi içinde değerlendiriliyordu. Kur'an-ı Kerim'de 15 kere kullanılan "millet" kavramı⁹³, her zaman "Allah'a nispet edilmeyen din" veya "Rasuller aracılığıyla yaşamlaştırılan şariat" anlamlarına gelmektedir.

Ancak İttihad Terakki döneminde de, Cumhuriyetin ilk dönemlerinde de İslami kesimde gerek Kur'anî kavramları doğru kullanmak, gerek batılı paradigmaya ait kavramları doğru analiz etmek konusunda bir yetersizlik yaşanıyordu. Yeni toplumsal dönüşüm ve yeniden sosyal yapılanma dönemlerinde yaşanan süreçle ilgili Kur'an'daki "kabail, şu'b, kavim, ümmet, dar" kavramlarıyla modernitenin ürettiği veya yeniden icat ettiği seküler temelli "nation/ulus, ırk, etniklik, vatan" kavramları birbirine karıştırılmıştı. Bu karışıklığın en sembolik örneği Mehmet Akif Ersoy'un şiirleridir. Ersoy'un vatan ve yeni toplumla ilgili yazdığı şiirlerinde kavramları karma karışıktır. İstiklal Marşı şiiri bunun en önemli belgesidir. Devrin Müslüman Kürt mütefekkirlerinden Babanzade Ahmed Naim ve Said-i Nursi'nin kullanımlarında da bu kavram karışıklığı vardı. Bu kişilerin yazdıklarına baktığımızda "millet" kavramının niçin kullanıldığını, kavim kavramıyla ne farkının olduğunu ve nation kavramını karşılayıp karşılamadığını bilmediklerini anlıyoruz. Dolayısıyla yanlışları,

92 Masami Arai, Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği, sf. 127, İletişim Yayınları, İstanbul 1994.

93 Rağib el-İsfahani, a.g.e., m-l-l maddesi.

art niyetlerinden değil, bilgisizliklerinden, diğer bir ifadeyle bu kavramlara henüz vakıf olamamalarından kaynaklanmıştır.

Örneğin Türk İnkılâbı ile seküler temelde oluşturulan yeni toplum, bir ulus/“millet” iken, bu oluşuma Ahmed Naim kavmiyetçilik yapıyor diye karşı çıkıp konuyla ilgili “*İslam Kavmiyetçiliği Reddediyor*” başlıklı bir kitap yazmıştı. Oysa inşa edilen bir kavim değil, bir ulustu. Said-i Nursi 1908’de *Kürt Teavun ve Terakki* gazetesinde şöyle yazıyordu: “*Biliniz ki üç cevherimiz vardır. Bizden muhafazalarını isterler: Birincisi İslamiyet’tir ki birlerce şehidin kanı ona beden olmuştur. İkincisi, insaniyettir ki insanlığımızı dünyaya göstereceğiz. Üçüncüsü, milliyetimizdir, bize üstün meziyetler vermiştir.*” Nursi kavram olarak hiçbir sayısal formu ifade etmeyecek olan millet kelimesini, burada sayısal bir yekûnu ifade eden kavim yerine kullanmıştır. Mesela şu cümle terkibi de bu açıdan büyük bir yanılgıyı ve yanlışlığı taşıyordu: “*Hamiyet-i diniye esas olmalı, hamiyet-i milliye ona kuvvet olmalı...*”⁹⁴ Yanılgı, milliyeti kavmiyet sanmasıydı; yanlışlık, gayreti diniyeyi destekleyenin yine gayreti diniye olmasıydı.

Millet kavramı Osmanlı’daki Müslim - gayrimüslim kültürel kümeler için de kullanılmıştı. Bu kümelerin Osmanlı Yönetimi altında yaşayış ve ilişki biçimlerini Tanzimat Fermanı’ndan sonra “Osmanlı Milletler Sistemi” olarak ifadelendirenler olmuştur. Ancak “*Millet Sistemi*”ne ilişkin literatürde yer verilen açıklamalar, bugüne kadar böyle bir sistemin varlığını ispata kafi olmamıştır⁹⁵. Osmanlı Devleti gayrimüslim reayayı “millet sistemi” ile değil, iltizam sistemi ile idare etmiştir⁹⁶. TC’de millet kavramını içselleştiren bazı dindarlar ve muhafazakârlar da “millet sistemi”ni Osmanlıdaki çok kültürlülük kavramı yerine ikame etmeye çalışmışlardır.

Milliyetçilik ya da ulusçuluk ise dil, soy, toprak gibi fitri özelliklerle bağ kurarak duygusal aidiyetler oluşturan bir inançtır. Mitolojik ve kurgusal bir tarih okumasıyla üretilir. Ulus devlete her şeyin üzerinde değer biçilir. Devlete bağlılık siyasal meşrui-

94 A. Özbey, a.g.e., sf. 46.

95 Macide Göç Türkmen, “*Abdurrahman Arslan’ın ‘Sivil Toplum ve Sivilleşme’ tebliğinin müzakeresinde*”, Küresel Sistem ve Kavramlar, s.230-231, Özgür-Der Yayınları, İstanbul 2004.

96 Macit Kenanoğlu, *Osmanlı Millet Sistemi*, Klasik Yayınları, İstanbul 2004.

yetin kaynağıdır. “Ulus devlet ve ulus tarih vakası, Avrupa için Rönesans, Reform ve Aydınlanma akımlarının sonucunda kendi tarihi şartlarının bir gerçekliği olarak vücut bulmuşsa da; tüm İslam coğrafyasında bu vakıa, öncelikle kurgusal ve dayatan bir tasavvur olarak gelişmiştir”⁹⁷. En azından milliyetçiliğin kökenleri sözkonusu olduğunda, milliyetçilik ve karakteristik kavramları Avrupa düşüncesi ve tarihi bağlamında ele alınmalı, Avrupa tarihi çatışı içinde anlaşılmalıdır⁹⁸.

Avrupa’da Sanayi Devrimi öncesinde evrensel dini kimliklerle yaşayan ve sınırlı iç çatışmalar içinde olan kimlik öbekleri, asıl çatışmaları ulus devletlerin doğuşu sırasında yaşamışlardır. Endüstri kentlerinin çevresinde oluşan hinterlandların oluşturduğu pazarı ve toprağı yeni toplumsal bir kategoriyle elde tutabilmek için ulus-devletler, her türlü eski sosyal ve kültürel tutumu eritici bir kimlik tanımına gitmiştir⁹⁹. Dolayısıyla ulusçuluk ulusların bir ürünü değil, aksine ulusları meydana çıkaran ulusçuluk olmuştur. E. Gellner ulusçuluğun oluşumunu şu ifadelerle özetler:

*“Kabul etmek gerekir ki, ulusçuluk önceden var olan, tarihsel mirasın getirdiği çok sayıdaki kültürün içinden seçim yapar ve onları çoğunlukla tamamen dönüştürür. Bu kültürel zenginliklerden yararlanırken ölü diller yeniden canlandırılır, gelenek icat edilir, oldukça hayali eskiye ait olduğu sanılan birtakım saf özellikler gündeme gelir... Ulusçuluğun kullandığı kültürel parçalar ve yamalar çoğu kez gelişmiş yaratılmış tarihsel icatlardır... Ulusçuluk aslında önceleri halkın çoğunluğunun ve bazı durumlarda da tümünün hayatına alt kültürlerin hâkim olduğu bir toplumda genel anlamda bir üst kültürün zorla dayatılmasıdır... Ulusçuluk genelde halkı, varsayılan bir folk kültür adına fetheder... Eğer ulusçuluk zafere ulaşırsa, yabancı üst kültürü ortadan kaldırır, ancak yerine eski yerel bir alt kültürü getirmez. Kendine özgü yerel bir üst (okuryazar ve uzmanlararası) kültürü canlandırır veya kendine göre yaratır.”*¹⁰⁰

97 H. Türkmen, a.g.e., sf. 73.

98 A. D. Smith, a.g.e., sf. 33.

99 S. Aydın, a.g.e., sf. 16.

100 Ernest Gellner, Uluslar ve Ulusçuluk, sf. 105-108., İnsan Yayınları, İstanbul 1992.

Gellner, A. Smith gibi ulusçuluk olgusunu sanayileşme/modernleşme süreçlerine bağımlı bir değişken ve sanayileşme döneminde gereksinim sonucu iktidara geçen kültür olarak ele almıştır¹⁰¹. Ulusun modern devletle birlikte oluşan tarihsel bir kategori olduğunu belirten Gellner, ulus ve ulusçulukla ilgili nesnel yaklaşımlarına rağmen, uluslaşma sürecini ilerlemeci bir mantıkla evrensel bir olgu olarak tanımlarken, Avrupa paradigmasının düşünsel kalıplarıyla sınırlı kalmıştır.

Modern ulus kavramı her ne kadar 16. yüzyılda Sanayi Devrimi ile birlikte İngiltere’de şekillenmeye başladıysa da, teorik zeminiyle ilgili tartışmalar 19. yüzyıl Avrupa’sında yaşanmıştır. 1789 Fransız Devrimi’nin değerlerinden yola çıkan Ernest Renan, Denis Fustel de Coulanges gibi yazarlar ulusu bireysel bağılılıkların veya sözleşmelerin kabul edilmesinden hareket eden evrensel bir oluşum olarak tanımlamışlardır. Vohann Herder ve Johann Fichte’nin yaklaşımını benimseyen Alman yazarlar ise ulusun ortak dil, hatta etnik gruba doğrudan ait olmaya dayalı bir cemaat olduğunu vurgulamışlardır. Dolayısıyla “evrensel milliyetçilik” Fransızlarla, “etnik milliyetçilik” de Almanlarla ifade edilir olmuştur¹⁰². Oysa sonradan icat edilen ulus, ne doğal bir gelişim ne de geçmişin modernleşen sürekliliğidir. Ulusun tarihi, kurgulanmış olan milliyetçiliğin başarı anıyla başlar. Smith’in dediği gibi ulus “*tamamen modern bir kavramdır ve bürokrasi, sekülerizasyon, devrim ve kapitalizm gibi modern süreçlerin ürünüdür.*”¹⁰³

Milliyetçilik milli devlete, milli devlet de ulus, vatan, ulusal sınır, ulusal marş, ulusal bayrak gibi icat edilmiş nosyonlara gereksinim duyar. Gereksinim duyulan bu tür nosyonlar, ulusçuluğu duygusal bir inanç haline getiren mitlerdir.

Ulusçuluk, birlik bütünlük söylemine karşın içinde sürekli bir bölünme riskini de taşır. Örneğin Avrupa’da ulusçuluk ortaya çıktığında, büyüklü küçüklü bin altı yüz etnik veya siyasi birimin bulunduğunu düşündüğümüzde, her an hâkim ulusçuluğun içinde, farklı etnik ayrılıkçılar veya kurgulanmış yeni ulusal akımlar

101 **Büşra Ersanlı**, “Avrasya’da Siyaset ve İlişkiler”, Türkiye Günlüğü, sayı: 50, Nisan-Mart 1998.

102 **Christophe Jaffrelot**, “Bazı Ulus Teorileri”, Uluslar ve Milliyetçilikler, sf. 54, Metis Yayınları, İstanbul 1998.

103 **A. D. Smith**, a.g.e., sf. 34.

üreyebilir. Bu çatışma formu Yugoslavya'nın parçalanma sürecinde gözlemlendi. Ortak dil gruplarına ait Kafkasya kavimleri arasındaki marjinal ulusçuluklar da oldukça dikkat çekicidir. Türkçe dil grubuna ait Kırgız, Özbek gibi boyların kendilerini ana ulus yapısı olarak algılamaları da bu yaklaşıma bir örnektir. Veya ulusçuluk bugünkü Kürtler veya Kürtçe dil grubuna bağlı kabileler/kavimler tarafından birleştirici gibi görünse de aslında ortak dil/lehçe, ortak kültür anlayışı Zaza ulusçuluğunu, güneyde de Bahdini (Kurmanc) ulusçuluğunu azdırmakta ve yeni bölünmelere kapı aralamaktadır.

Ulus inşası her ne kadar inanç içerikli mitlere dayansa da, ulusçuluk tamamen seküler temelli siyasal bir senaryodur. Rönesans, daha sonraki radikal gelişmelerin çekirdeğini oluştururken, Avrupa'da düşünceyi dünyevileştiren en önemli atılım hatları rasyonalizm, laisizm, natüralizm ve individualizm (bi-reycilik) ile oluşturulmuştur.

Nation/ulus kavramı laiklik karakterini içinde taşıyordu; çünkü milliyetçilikten bahsetmek, bir bakıma modernlik'ten bahsetmekti. Evrensel dinden ve kutsaldan ayrılma akımının adı olan Aydınlanma ilerleme, liberalizm, sosyalizm, demokrasi, meşruiyet ve daha sonraları faşizm, hatta muhafazakârlık gibi çağdaş kavramları küreselleştirmeye çalıştı. Milliyetçilik de bu kavramlarla iç içeydi. Çünkü bu kavramların açılımı artık evrensel dini kurallarla değil, ondan kopan aklı, bireyi ve deneyi mutlaklaştıran batılı paradigmaya göre belirleniyordu.

Nietzsche, "Tanrı öldü" derken bir arzudan çok bir tespiti dile getirmişti. Modern çağda ve ulus toplumlarında Tanrı ölmüştü; artık insan ilişkilerini yöneten insan-üstü bağlar ortadan kalkmıştı¹⁰⁴. Kimliksel olarak ontolojik anlamda materyalizmi çağrıştıran etnik kimlik üzerine oturtulan milliyetçilik, Bulaç'a göre hangi türden olursa olsun bir topluluğun kendisine tapmasıdır. Gellner de ulusların Durkheim'in de belirttiği gibi ulusçu çağda kendi gizli imajlarına taptığını belirtir¹⁰⁵.

104 **Mustafa Armağan**, "Modernlik ve Milliyetçiliğin Yeni Yüzleri", Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik, sf. 6, Şehir Yayınları, İstanbul 2001.

105 **Ali Bulaç**, "Kürt Sorunu İle Kafkasya ve Balkanlardaki Etnik Çatışmaların Mukayesesi", Kürt Sorunu Formu, sf. 36, Sor Yayıncılık, Ankara 1993; **E. Gellner**, a.g.e., sf. 106.

Ulusçuluğun zararlı yanlarını törpülemek isteyen bazı eğilimler, “etnik ulusçuluk” yerine “yurttaş ulusçuluğu”nu ikame etmeye çalışmaktadırlar. Ama ırk nasıl üretilmiş bir mit ise, ulus ve ulusal semboller de “sözleşme” temelinde üretilmiş mitlerdir. Bu ve benzeri mitler üzerine inşa edilen bir ulusun ve ulus devletinin kabulü, bir üst kimlik aidiyetini veya inancını da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle dindar olsun veya olmasın, Türk veya Kürt ulusunu ve ulus devletini kabul edip içselleştirenler, seküler bir yapıyı veya inancı da kabul etmek durumundadırlar. Bu insanlar, ulusçuluk duygusunun zararlarını ve aşırılıklarını giderecek arayışlar içinde de olsalar, artık ulusçuluk anafonuna kapılmış Türkçüler ve Kürtçüler konumundadırlar. Sadece dindar veya laik, Kemalist veya Öcalancı, Türkmenci veya Barzanici gibi ek sıfatları değişir.

Her şeyin üzerinde değer biçilen ulus devlet veya ulus vatan zarar gördüğünde, muhatap alınanlar için kullanılan “*Ya Sev Ya Terket*” şiarı, duvarlara yazılmasa da, devlet ricalinin karar masalarında altına imza atılan bir cahili hüküm olarak değişik biçimlerde karşımıza çıkar. Ulusu ve ulus devleti sevenler milli dindar, terk etmeye zorlananlar da Müslüman olabilir. Ulus toplumda dostluğu, sevgiyi, üst kimliği oluşturan bağ, ikonlaştırılmış ulusal mitlerdir. Bu bağ, yakîn veya kesinlik ifade eden hiçbir delile dayanmamaktadır. Tamamen duygusal ve çıkara dayanan bir bağıdır. Geçici dünya telakkileriyle alakalıdır. Çünkü ulus veya “millet” nosyonu, dil ve kavim beraberliği gibi Rabbimizin tanışıklık için araç olarak takdir ettiği “aşağıdan yukarıya” doğal bir sosyal olguyu değil; egemenlerin eliyle çıkar amaçlı ve “yukarıdan aşağıya” kurgulanıp düzenlenen ve üst kimlik olarak kendisini dayatan yapay bir sosyal oluşumu ifade etmektedir.

Oysa Müslümanlar için dostluğun, sevginin ve üst kimliğin temeli, insanı ve hayatı yaratmış olan Rabbimizin ilkelerine uyarak gerçekleşen iman bağıdır. Eğer babalarımız ve kardeşlerimiz, küfrü imana tercih ediyorlarsa, Rabbimiz onları dostlar (veliler) edinemeyeceğimizi bildirmektedir [9/23]. Yine rabbimizin aidiyet bağı açısından şu ayeti hayati öneme haizdir:

“Allah’a ve ahiret gününe iman eden hiçbir kavmi, Allah ve Rasulü ile hudut yarışına kalkışan kimselere sevgi besler bulamazsın; babaları veya oğulları veya kardeşleri veya hı-sımları veya hemşerileri olsalar bile...” [58/22]

Yine Yüce Rabbimiz, Allah ve Rasulü ile hudut yarışına girenlere sevgi yöneltmelerimizin ve onlara sır aktaranlarımızın olduğunu bilmekte ve bu tür kişileri sarsıcı bir şekilde uyarmaktadır:

“Ey inananlar! Düşmanımı ve düşmanınızı dostlar yerine tutmayın! Siz onlara sevgi ulaştırıyorsunuz; onlar ise Hak’tan size gelene küfrettiler; Rabbiniz Allah’a iman ediyorsunuz diye sizi ve Peygamber’i (yurdunuzdan) çıkarıyorlardı. Benim yolumda cihad etmek ve benim rızamı kazanmak için çıktığınız halde onlara muhabbetle sır (mı) veriyorsunuz. Hâlbuki ben sizin gizlediklerinizi de açıkladıklarımızı da, hepsini bilirim. Sizden kim bunu yaparsa doğru yoldan şaşmış olur.” [60/1]

Aidiyet bağları önemlidir. Kabile ve kavim bağı, aşk veya ego bağı, sınıf bağı, ulus bağı, ideolojik bağ ya da inanç bağı. İnsan hangi bağı önceliyorsa, o onun üst kimliği olur. Ve insanlar aidiyet bağlarına göre yaşarlar, mücadele ederler ve ölürler. Ahiret yolculuğunda insanı kurtaracak bağ ise vahyi iman bağıdır.

Ulusçuluk, egemenlerin elinde ekonomik çıkar ve siyasi inisiyatif elde etmek veya başka bir toplumsal aşamaya atlamak için kullanılan ve kitlelerin bu tür çıkarlar için kontrol edilip yönlendirildiği çok imkânlı bir araçtır. Burjuvazinin ya da sosyalistlerin hedeflerine hizmet eden bu araç, kontrol edenler için bir araçtır; ama kontrol edilip eğitilmiş ve yönlendirilmiş kitleler açısından, duygusal olarak kültürel veya etnik, tamamen bir üst aidiyet bağı olarak algılanır. Örneğin Lenin, ulusların temsil hakkının sosyalist bir ülkede kullanılabileceğini belirtirken, self-determinasyon hakkını daha çok emperyalist devletlere karşı çıkmak ve eskimiş imparatorlukları yıkmak için bir araç olarak değerlendirmiştir¹⁰⁶.

Ulusçuluk, kendi egosu için her türlü malzemeyi kullanabilir. Çünkü gaybe imanı yoktur. Örneğin şeriat karşıtı Türk ordusu, PKK ile savaşında Kürt halkının İslami aidiyetini istismar edebilmek için, Kürtlerin oturduğu bölgelere uçaklarla şer’i cihad bildirileri atabilmiştir. Zaman zaman da ulusal ideolojiye karşı direnen Müslümanlar karşısında bazı paşalar, “Kur’an İslamı” söylemini tarihselci motiflerle işlemeye kalkışmışlardır. Yine Kürtlerin, ilerlemeci tarih şemasına göre ulus olduğunu ispatla-

mak için, Kur'anî perspektiften dem vurarak Kur'an'daki dil ve kavim farklılıklarıyla ilgili ayetleri ulusal farklılığa delil olarak gösterme demagojisi doğrultusunda sloganlaştıranlar olmuştur. Benzer saptırmaları yapan Türkçü ve Kürtçü istismarcılar, gerek Kur'an'ın mesajını ve amacını gündemleştirmek ve gerekse ele aldıkları ayetleri gereğince değerlendirecek bir inanca veya saygıya sahip değildir.

Ulus aidiyeti ile kavim aidiyeti aynı şeyler değildir. Müslümanlığı ile ulus kimliğini birleştiren bir insanla, Müslümanlığı ile kavmi kimliğini birleştiren bir insan arasında zorunlu farklar vardır. Bir insan bilinçli bir Müslüman ise ulus kimliği kabul edemez; en azından ulusal kimliği dayatılmış veya boyun eğdirilmiş bir kimlik olarak algılar. Kendini üst kimlik olarak gören ulus kimlik de, Müslümanlığı ya yok sayar ya da alt kimlik derekesine indirger.

Müslümanlık ile kavmi kimlik arasında önemli bir sorun yoktur. Çünkü kavmi kimlik sosyal bir ilişki zenginliğini ifade eder. Bu zenginlik, Müslümanlaşarak İslami bağ ile taçlandırılabilir. Çünkü sosyal bir olgu olarak kavim, ulus gibi insanların hayatını belirleyen bir üst kimlik değil, insanların ilişkilerini kolaylaştıran sosyal bir yaşam aracıdır. Bu konudaki olumsuzluk, Müslüman bir kavmin, hududullahı aşacak şekilde kendi nefisini egolaştırarak, kavmiyetçilik yapmasıyla ortaya çıkar.

Batı'da kilise otoritesine karşı çıkan burjuvazi, yeni sanayi toplumunu seküler temelde biçimlendirerek, ulus toplum ve ulus devlet biçimini kurumlaştırmıştı. Bu model, 20. yüzyılın başından itibaren yeni bir modernleşme projesi olarak Batı dışı toplumlara ihraç edildi. Ulusçuluğun, Avrupa ve ABD dışı toplumlara elit bir azınlık taşıyıcının yönlendirilmiş öncülüğünde taklit ve tepki karışımı formlarla aktarıldığını yukarıda belirttik¹⁰⁷. Batılı paradigmaya ait bu seküler devlet ve toplum biçimi, emperyalizm için Batı dışı toplumları hem denetleme hem de kendine benzetme aracı olarak kullanılmaktadır. Özellikle İslam coğrafyasında, ümmet tüzel kişiliği çözüldükten sonra, feodal/kabilevi ilişki ağlarının inisiyatifinde yaşamaya mahkûm olan Müslüman halkların zayıflayan bünyeleri, sonra da modernizmin fitrat düşmanı mikroplarına muhatap oldu. Uluslaşma

107 Bknz: 12., 22., 23., 37., 45. sayfalarda elitlerin rolü.

süreciyle birlikte sınıflaşma sorunu; kadın sorunu, sömürülme sorunu, bireyciliği ve tüketim köleliğini besleyen sorunlar ve ulusal kutsallara tazim gibi sorunlar emperyalizmin Müslüman halkları İslami aidiyetlerinden daha da uzaklaştıran stratejiler olarak karşımıza çıktı ve bu konuların içselleştirilmesiyle çözülme daha da yaygınlaştı.

Ulusçulukta, inşa ve yaratma iddiasıyla ontolojik bir sapma söz konusuysen, kavmiyetçilikte araç olan sosyal bir gerçekliği, abartma ve ifsat etme hali söz konusudur.

Ulus yapılanması “*Kuddus*” olan Allah’a ait kutsallık vasfını, ulusu oluşturan öğelere ve ulusal sembollere dağıtır. Ve kutsallık konusunda Rabbanî/vahyî ölçüleri aşarak ulusun kendisini, ulusu temsil eden bayrağı, dili, ırkı, vatanı, devleti ve bu değerler için ölen kişileri yüceltir. Ulusçulukta araçlar amaçlaştırılmış ve yüceltilmiş olur. Bu nedenle ulus, tabii ve mümkünattan olan kavim ve ümmet kavramlarının karşılığı olamaz. Kurgusal olan ulus kavramı tabii ve mümkünattan olan kavim ve ümmet kavramlarının yerine kullanılamaz; ama toplum veya topluluk anlamına gelen kavim ve ümmet kavramlarının sosyolojik anlamları, kurgusal bir toplumu ifade etmek için kullanılabilir.

7. Azınlık

Azınlık grubu terimi 1930’lardan itibaren, ırksal, etnik, biyolojik, kültürel ya da diğer özellikler temelinde baskıya uğramış veya damgalanmış, farklı ve eşitsiz muameleye maruz kalmış toplumsal grupları ifade etmek amacıyla kullanılmıştır¹⁰⁸. Osmanlıcada “ekalliyet” ifadesi ile karşılanan azınlık kavramı, içinde belirli ölçüde ayrımcılığı barındıran Batı paradigmasına aittir.

Müslümanlar için sosyal grupların hukuk alanındaki ayrımları din üzerinden yapılır. Örneğin İslam toplumunda gayrimüslim ile Müslim ayrımı vardır. Gayrimüslimler “zımmi” kabul edilir, İslami uygulamada hukuki mükellefiyetleri Müslümanlardan farklıdır, yasal olarak özel mükellefiyetleri de imtiyazları da söz konusudur. Örneğin Müslimler vergi olarak “öşür” verirken, onlar “cizye” öderler. Ama Müslimler cihad/kıtal için askere alınırken, Zımmiler bundan muaf tutulurlar. Ve tüm Zımmiler İslam hukukunun

108 Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, sf. 53, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2003.

koruması ve güvencesi altındadırlar. Ancak Müslimler hangi kavim veya mezhepten olurlarsa olsunlar Zımmi değildirler. Yani batılı bir ifadeyle hiçbir “Müslüman azınlık” başka bir Müslümanın Zımmisi olamaz. Her Müslüman İslami hukuk çerçevesinde idari, siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik alanlarda diğer Müslümanlarla eşit hukuki haklara sahiptir. Allah’ın “mubin ve muhkem” ayetlerine düşmanlık yapmadıkları sürece Müslüman kavim, mezhep veya kültürel kümelerin hukuki haklarını engellemek zulümdür, mâsiyettir ve hiçbir şekilde İslam’la telif edilemez.

İslam tarihine “Müslim-gayrimüslim ilişkilerinde İslami adalet yerine getirilebildi mi” sorusuyla yaklaşılmalıdır. Ayrıca mezhep olsun, kavim ve kültürel veya sosyal küme olsun Müslüman tebaa arasında şura, katılım ve hukuki adaletin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği önemlidir. Müslim veya gayrimüslime karşı uygulanan zulüm, saltanat, keyfilik ve her türlü mâsiyet bütün Müslümanların her zaman ve zeminde karşı olmaları gereken ve sorumlu oldukları münker işlerdendir. Ancak Tanzimat Fermanı’ndan itibaren toplumsal ilişkilerde laikliği benimseyen Osmanlı yönetiminden ve Jön-Türklerle başlayan uluslaşma hareketinin TC’de Türk ulusal sistemi ile sonuçlanmasından sonra değer ölçüleri batılılaşmış, zorunlu olarak da Türkiye sınırları içinde kalan farklı dini, kavmi, etnik ve diğer sosyo-kültürel kümeler azınlık anlayışı ile değerlendirilmiş veya kendilerini bu şekilde ifade etmeye başlamışlardır.

Batı’da 1930’lardan sonra kullanılmaya başlanan “azınlık” ifadesi self-determinasyon hakkıyla irtibatlandırılmıştır; ama uluslar arası anlaşmalar ve sözleşmelerde kullanılırken ortak bir tanıma ulaşılamamıştır. 1985’te BM Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Komisyonu’nca yayınlanan raporda azınlık şöyle tanımlamaya çalışılmıştır:

“Devlette egemen konumda olmayan ve sayı olarak azınlığı oluşturan, nüfusun çoğunluğunun karakteristiklerinden farklı etnik, dinsel ya da dilsel karakteristiklere doğuştan sahip, aralarında bir dayanışma duygusu bulunan, örtük bir şekilde de olsa varlığını sürdürme kolektif iradesiyle harekete geçen, fiilen ve hukuken çoğunlukla eşit olmayı amaçlayan bir vatandaşlar grubu.”¹⁰⁹

Azınlık ifadesinin herkes tarafından kabul gören bir tanımı yoktur. Ama yukarıdaki tanım, etnik, dinsel ve dilsel azınlıkların varlığını ima etmektedir. Bahsedilen özellikleriyle birlikte farklılığının bilincinde olan kümeye sosyolojik olarak azınlık denmektedir. Hukuki olarak da bir devletin uyuğu olan etnik, dilsel ve dinsel nitelikler bakımından nüfusun geri kalan bölümünden farklılık gösteren, bazı kere açıkça olamasa bile kültürünü, geleneklerini ve dilini korumaya yönelik bir dayanışma duygusunu taşıyan gruba denilir. Azınlık tanımı konusunda uluslar arası hukuk ve sözleşme alanında Lozan Anlaşması ilk uygulamalardan biridir. Lozan'da Türkiye'deki -Süryaniler hariç- gayrimüslim topluluklar azınlık statüsünde ele alınmışlardır. Ancak İtilaf devletleri Kürtlerin de "azınlık" olduğunda ısrar edince, Türk ulusalcısı İsmet İnönü hemen anasır-ı İslam kartına yapışmış ve neticede kabul edilen şu karşılığı ileri sürmüştür:

*"Türkler ve Kürtler, Türkiye Cumhuriyeti'nin ana unsurlarıdır. Kürtler bir azınlık değil, bir millettir; Ankara Hükümeti hem Türklerin hem de Kürtlerin hükümetidir."*¹¹⁰

21. yüzyıla yaklaşırken bir devlette azınlık bulunup bulunmadığı konusu, küresel cahili sistem tarafından, artık o devletin takdirine bırakılmama eğilimi ile ele alınmaya başlanmıştı. AGİT'in 1990 Paris Yasası'nda ve BM'nin konuyla ilgili bazı bildirgelerinde "*Farklı niteliklere sahip bulunan ve bu nitelikleri kimliğinin ayrılmaz parçası sayan*" kişilerin, buldukları ülkelerde azınlık sayılacağı yaklaşımı ön plana çıktı.

Türk Devleti yasakçı ve ırkçı boyutunu ön plana çıkarttığına da, karşı olduğu gruplar kendilerini azınlık olarak değerlendirmeye başlamışlardır. 1970'lerde sistemin baskısından bunalan ve haklarını savunan bazı Müslümanlar, kendilerini "*Türkiyeli Müslüman azınlık*" olarak algılamayı düşünseler de, daha sonra bu konuda yeterli bir tarihsel, toplumsal ve metodik açılım ortaya koyamamışlardır¹¹¹. Kürt sorununda da azınlık konusu, hakların, iç hukukun ve Türkiye siyasetinin imkânları ile çözülme umudunun tükendiği dönemlerde bir hukuki imkân olarak dile getirilmiştir.

110 M. Akyol, a.g.e., sf. 73.

111 *Düşünce Dergisi Yayın Kurulu* (İsmet Özel, Ali Bulaç, Ahmet Kuru, Necati Aktülün, Ahmet Şişman, Ömer Özbay), "*Kardeşler*", *Düşünce Dergisi*, sayı: 7, Ekim 1977.

Batı çoğunlukla karşılıklı olarak ırkçılığı besleyen azınlık hakları meselesini, daha ziyade Batı-dışı toplumlar ve batılı paradigma için uyumlu görmediği devletler için gündemde tutmaktadır. Oysa Büyük Britanya, Fransa, İspanya da ulusal ve etnik azınlık meseleleri örtülmeye çalışılmaktadır¹¹². Fransa'da Fransızlar yanında Provençalılar, Bretonlar, Flamanlar vardır. Ayrıca sayıları 10 milyonu bulan siyah derililere, Kuzey Afrikalılara ve Müslümanlara "zenci" muamelesi yapılmaktadır. Fransa'da ırk mitini canlı tutan etnik temele dayalı ulusçuluğun azınlık haklarını ihlal eden tutumu, aşağı yukarı ırkçılıkla aynı havuza akmaktadır. Örneğin 1950'lere kadar Korsika'daki okulların duvarlarında "*Yerlere tükürmek ve Korsikaca konuşmak yasaktır*" yazıları yer almıştır¹¹³.

8. Türkiyecilik

Bugün Müslümanlar yaşadıkları topraklarda, İslam karşıtı sistemlerin tebaası konumundadırlar. Türkiye coğrafyasında yaşanan olgu da bu halin bir parçasıdır ve İslami duyarlılık taşıyan kişi ve çevreler, tarihi süreç içinde yitirilen vakıa ve değerlerini tekrar oluşturmak, daha sahih bir yaşam için çıkış yolları aramak gayretindedirler. Bu gayretler önemlidir. Ancak daha da önemlisi, yitirilenin doğru tespit edilip edilmediği; yitirilene tekrar elde etme çabalarının, ne kadar sahih ilkeler üzerinde yükseldiği ve sahih hedeflere yöneldiğidir?

Özellikle İslami heyecanla ortaya konan çalışma ve tespitlere bakıldığında; duyarlılık ile ilkeliliğin her zaman aynı şeyler olmadığı ortaya çıkmaktadır. Tevhid ve adaleti yaşama görevimiz, vahyi ilkelere dayanmak zorundadır. Tutarlı ve müstakar bir mücadele çizgisi ancak ilkelere yükselebilir.

Türkiye'de 1970'li yıllardan bugüne İslami uyanış çabalarına şahit olundu. Fakat Türkiye'deki İslami uyanış, yeterince İslami kimlikli bir sosyal model oluşturamadı. Tevhidi bilinçlenmenin uyardığı kişilerin çoğu, sahih ve kendine yeter bir İslami mücadelenin oluşum aşamasını gerçekleştirilmeden, daha vahimi, bu aşamanın gereklerini bile gereğince kavrayamadan, iktidarı ele geçirecek bir devrim ve kitleleşme hedefi üzerinde yoğun-

112 C.J.H. Hayes, a.g.e., sf. 20.

113 M. Şehmus Güzel, Devlet-Ulus, sf. 105, Alan Yayıncılık, İstanbul 1995.

laştı. İslami potansiyel, 150-200 yıldır kaybedildiği iddia edilen imkânları, yeniden ele geçirme heyecanını yaşadı. Ama yitirilen değerlerin ve çözülüşün nedeninin, büyük oranda asırlardır kendi bünyemize arız olan saltanatçı, mezhepçi, tasavvufi hastalıklardan zuhur ettiği kavranılmadı. Hastalıklı bünyeden yeterince arınmadan, fikirde ve amelde vahiy temelli yeniden bir inşa hamlesini başlatmadan tekrar güçlü olma isteği, bir yanılgıydı, acecelilikti.

1960'lı 70'li yıllardan sonra sınırlı da olsa evrensel İslami birikimin Türkiye'de gündemleşen mesajı, maalesef ki bazı istisnalar dışında, yaygın olarak iç arınmayı ve iç zindeliği gerçekleştirmek yerine, sadece sisteme karşı, ama sistemi bile doğru analiz edemeyen temelsiz bir yiğitlenme psikolojisini güçlendirdi. Ortak inanç, bilgi ve metod temelinde ciddi bir birliktelik oluşturamadan iktidarı hedefleyen aceceliliğin getirdiği hayalcilik, hayatın gerçekleriyle karşılaşınca, bu sefer de hayatın realitelerini abartan bir pragmatizme savrulmaya başladı.

28 Şubat'tan sonra büyük ölçüde İslami duyarlılığı düzen partilerinin ve sistemin içinde yaşatmaya çalışanlar, geçmişte yaşananları analiz edip kimliğini Kur'ani ilkeler doğrultusunda ve kendi pratiğinin icaplarına göre netleştireceklerine; reel şartların dayattığı toprak, ülke, coğrafya, tarih, medeniyet, demokrasi, bayrak, vatan, devlet gibi kavramları, bu sefer sistem içinde iktidar olmaya kilitlenmiş bir ilkesizlikle tanımlayarak yeni hayaller üretmeye başladılar. Her iki yaklaşımın da İslami endişelerden kopuk olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak vahiy bilgisini gereğince gözetmeyen ve yitirilenin ne olduğunu doğru kavrayamayan bir samimiyet de, ilkesel temelde zaafiyetler ve yanlışlardan kurtulamamaktadır.

Bugün, genellikle Müslüman tebaaya hitap eden basın, sistem içi konumlara ve sembollere rucû etmeye başlayan cemaat önderleri ve entelektüel kesim, ilkesel kazanımlarımızı donduran veya onlardan sıyrılan bir pragmatizm içinde İslami potansiyelin inisiyatifini ellerinde tutmaya çalışmaktadırlar. Görülen o ki tarihi yanlışlar ve ilkesiz anlayışlar, özenle oluşturulan post-modern söylemlerin albenisi içinde örtülerek, İslami potansiyeli oluşturan kitlelere taşınmakta, oyalanma devam etmektedir. O halde; *"ülkenin ihtiyaçları"*, *"Türkiye'nin geleceği"*, *"Türkiye'ye sahip çıkmak"*, *"Türkiye'nin önünü açmak"* gibi söylemlerle bir-

likte Müslüman bilinen kişi ve çevrelerce ortaya konan “*tarihle, toplumla, coğrafyayla barışık olmak*”, “*devlet-toplum gerginliğini gidermek*”, “*aynı gemide olduğumuzu bilmek*” gibi tespitler, İslami kimlik konusunda “belirleyen”in ve “öncelikli olan”ın ne olup olmadığı konusunu, tekrar tekrar gündeme getirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Fransız Devrimi’nden sonra Osmanlı düşünürlerini etkileyen ulusal kavramlar, toplumsal planda ilk gediğini, Ali Suavi’nin kullandığı Türklük ve Namık Kemal’in oluşturduğu “vatan” kavramıyla açmıştı. Namık Kemal ilk olarak asırlardır var olan Osmanlı toplumunun yaşamını devam ettirebilmek için Avrupa’dan öğrendiği biçimiyle ortak payda olarak “vatan” fikrine sınılmayı önerdi. Ona göre hukukta birbirine eşit, menfaatle ortak olan; ama dil, cins, mezhep/(din) farklılıkları yaşayan kavimleri vatan ideali ve vatan birliği birleştirebilirdi. Bu idealin anlaşılabilmesi için de Belçika’yu ve İsviçre’yi örnek gösterdi¹⁴. Namık Kemal’in önerdiği ortak payda ideali 1839 Tanzimat Fermanı’yla kabul edilen seküler temelli yeni bir Osmanlı Milleti/Ulusu inşası projesinin açılımından başkası değildi. Müslümanlar ve gayri Müslimler arasında eşit vatandaşlık ve ortak hukuk öneren Tanzimat Fermanı, seküler yeni bir toplumsal yapı öneren maddelerine İslami kaynaklara aidiyet bildiren cümlelerle başlarken, Namık Kemal de ortak vatan idealine “İttihad-ı İslam” söylemiyle bir kılıf giydirmişti.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş yıllarında Kemal’in “vatan” kavramına “İttihad-ı İslam” ifadesiyle kılıf giydirmesi gibi, nation/ulus kavramı da “*din, yol, şeriat*” anlamlarına gelen “*millet*” ifadesinin kılıfına büründürüldü. Tahrif edilen bu kavramın dindar kesime taşınmasıyla birlikte ulusalcılık cahiliyeti yaygınlaştı. Geriye, kitlelere ulusal devleti kabul ettirmek kalıyordu. Mevcut devletin sahiplenilmesi için ülke, millet, milli bağımsızlık ve egemenlik unsurlarının da içselleştirilmesi gerekiyordu.

“Ulus” kavramı yerine ikame edilen “millet” kavramının daha da içselleştirilmesi için Anadoluçuluk akımının “bin yıllık tarih” tezi işe yaradı.

“Ülke” unsurunun kutsallaştırılmasında, geleneksel “*diyar*”, “vatan”, “memleket” olarak dar anlamda “*barınıp-yaşanılan*

yer veya mekan” manasında kullanılan kelimelere, batılı anlamda siyasal ve sosyolojik geniş tanımlar yüklenildi ve örneğin “vatan”ın yeni ve modern anlamı icat edilmiş oldu. Yeni ulusal vatan kavramına, “millet”, “şehit” gibi kavramların içerikleri saptırılarak monte edildi. “Dâru’l İslam” yerine kullanıldığı izlenimi verilen “yeni vatan”ın ismine, Cumhuriyet’in kuruluşu ile birlikte İtalyanların kullandığı “Turkia” ifadesinden üretilme Türkiye adı verildi.

Ulusal “bağımsızlık” için de Tanzimat’tan bu yana dalgalanmaya başlanan hilalli, Meşrutiyet’ten bu yana da yıldızlı bayrağın, dini-ulusal efsanevi menkıbelerle kutsallaştırılarak göndere çekilmesi yeterli görüldü.

Bir de “egemenlik” unsuru vardı. Egemenlik, tebalaştırılan toplumu bir arada tutan devletin iktidarını devam ettirmektir. Osmanlı uluslaşmasından bu yana “devlet ebed müddet” anlayışı içinde “millet”in ve ülkenin bağımsızlığı için devlet, kutsal bir varlık olarak gösterildi. İyi olan devlet, kötü olan idarecilerin eline geçebilirdi. Bu nedenle de devleti zinde tutmak, aklamak ve güçlendirmek gerekiyordu. Önce tek parti dönemi yöneticileri ile devletin varlığı birbirinden ayrıldı; sonra devlet ve sistem ayrımı veya farklılığı gibi ucube bir tasnife gidildi. Son dönemlerde de devlete rağmen devletin tarihi akışını engelleyen oligarşik bir sınıf keşfedildi. Bu sınıf, devletin çevreyle veya milletle kucaklaşmasını engelliyordu.

“Türkiye’nin önünün açılması”, “Türkiye’ye sahip çıkılması”, “Türkiye’nin geleceğini kurmak” gibi hedefler, saptırılmış terim ve tanımlamalarla dini içerik kazandırılmaya başlanıldığında, Kur’ani kimliğini oluşturamayan kişi ve cemaatlerce pragmatik bir şekilde sahiplenilmeye başlandı. Türkiye’yi Türkiye yapan değerleri önemsemek “derin devlet”e karşı “Derin Anadolu”yu keşfe yöneltiyor ve “Türkiyecilik” ulus temelli beşeri bir ideoloji olarak kendini oluşturmaya devam ediyordu.

Rabbimiz yeryüzünü insanlar için tahsis etmiş [67/15], yeryüzünde fitne ve ifsadı gidermeyi ise müminler için kulluk ve mücadele sınavı olarak göstermiştir. Günümüzde ise, yeryüzü ulusal sınırlarla bölünmüş ve Müslümanlar da bu bölünmenin ifadesi olan ulusal ülke veya vatan parçalarının zorunlu bağılısı konumuna düşmüşlerdir. Bu bölünmüş parçalar içindeki durumumuz, sorumluluğumuzun yakın alanını oluşturmaktadır.

Yakın olan yaşadığımız diyar ve yurtluklardır. İfsadı gidermek için kolay olanı kazanmak, uyarı görevimize yakın olanlardan başlamayı gerektirir [26/214]. Ancak yakın olanı kuşatan toprak üzerinde olmak, “*yoldan çıkmışların yurdu*”nu [7/145] savunmak ve değerlerini paylaşmak değildir. Tabii ki ülke ve vatan kavramlarıyla ulusal ve ideolojik anlamlar yükleniyor diye üzerinde yaşadığımız topraklara ilgisiz kalmamız söz konusu olmaz. Zira üzerinde yaşadığımız topraklar Müslümanların tarihi mirasıdır. Hatta bizler bu topraklarla da kayıtlı değiliz. Çünkü tüm yeryüzü evrenin yaratıcısı Rabbimiz tarafından müminlere miras bırakılmıştır [21/105]. Önemli olan araçlarla amaçları karıştırmamak ve toprak asabiyetine düşmemektir. “*Hicret*” emri toprak bağının değil, inanç topluluğunun asıl olduğunu göstermektedir [38/46].

Toprak, İslami yaşantıyı sosyalleştirmede önemli bir araçtır. Asıl olan, araçları kullanabilecek bir iman birlikteliğine, “*iyiliği emredip kötülükten nehyedecek*” Kur’ani bir yapıya sahip olabilmektir. Biz Türkiye’yi başarılı kılmak değil, Allah’ın dinini başarılı bir şekilde örneklendirmekle mükellefiz. Bu mükellefiyetimize uygun davranmaya başladığımızda, zaten “*la ilahe illallah*” akdi ile tavır aldığımız ve yaşadığımız toplum ve ülkeyi kuşatan itikadı, siyasi, ekonomik, idari vd. zulüm ve haksızlıkları defetmenin yolunu da açmış oluruz.

Zoruntu olan Türkiye’nin sorunlarını çözmek değil; sahih ilkelere taşıyacak olan ümmet nüvesini veya Kur’an Nestlin’i kendi bölgemizden başlamak üzere sorunların ve şirkin her türlü ile mücadele ve hayatın gerçekliği içinde yeniden oluşturabilmektir.

Tabii ki içinde yaşadığımız ülkenin, “Kürt Açılımı”nda olduğu gibi, sistemini insanileştirmeye çalışması arzu edilen bir şeydir. Ama Müslümanlar Kur’an toplumu ve Kur’an devleti olmayan bir sistemde mesailerinin önemli bir kısmını cahili sistem yapısı içinde bu tür iyileştirmeler için değil, toplumu da zalimleri de uyarmak ve kendilerini vahyi eksende yeniden inşa etmek için harcamalıdır. Uyarılarımız karşısında sistem tuğyanından geri adım atarsa bundan, emanetlere hıyanet etmeyen Ehl-i Kitap’tan [3/75] memnun olduğumuz gibi memnun oluruz. Ve cahili sistem içinde hak ve adalet temelli tüm gelişmeleri bir kazanım olarak görürüz.

Sahih değerlere dayanmayan, *iyiliği emr ve kötülükten def etme* kararlılığı ve vahyin şahitliğini taşımayan çözüm teşebbüsleri vahiy ve fıtratla bütünleştirici felaha ulaştırmaz. Tekrar edecek olursak bu gerçek, tabii ki doğal hukuk ve fitri adalet arayışı içindeki kazanımlara ilgisiz kalacağımız anlamına gelmez ve gelmemelidir de. Ancak Türkiye'nin geleceğini tartışmak "*reel politik*" bir kaygı; tevhidi kimliği hayatın ve mücadelenin içinde yeniden kuşanabilmek ve İslami oluşumların vahdetinin nasıl sağlanacağını ve tuğyanın nasıl giderileceğini gündemleştirilebilmek ise "*vahyi temelli*" bir kaygıdır. Düşünsel ve yapısal alanda hayatın müşkülleri içinde sağlanan vahyi temelli bir zindelik, ulusal sapma, milli dindarlık, Kürt sorunu ve tüm diğer hak ihlalleri gibi Türkiye'deki sorunların da tek çözüm alternatifini oluşturacaktır. "Reel politik kaygı" ile "vahyi temelli kaygı" arasında tercihimize istikamet gösteren Rabbimizin sözlerinden sadece bir tanesini hatırlatalım:

"Dünya hayatı sadece bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Korunanlar için elbette ahiret yurdu (dâru'l-ahiret) daha iyidir..." [6/32]

Yaşadığımız bölgenin tebaası olmağımızı ve yakın çevreyi uyarmanın gereği olarak içinde bulunduğumuz sorunlara yakınlığımızı ifade eden "Türkiyeli Müslümanlar" terkibi, vatancılığı veya ulusçuluğu ifade etmek için değil, Türkiye sistemi içinde yaşayan Müslümanları ifade etmek için kullanılmıştır¹⁵. Mustafa Kemal'in Cumhuriyet'in ilk yıllarında kullandığı "Türkiye milleti" ifadesi seküler temelli bir ulusu ifade ediyordu. Oysa Müslümanlar için "Türkiyeli Müslüman" ifadesi Türk veya Türkiye ulusunu değil, sınırları batılı devletlerce onaylanmış bir ulusal ülkede yaşamak zorunda kalan ve farklı kavmi kimlikleri olan Müslümanların tümünü ifade ediyordu. "Türkiyeli Müslümanlar" ifadesi dağılmış ümmet yapısının Türkiye sınırları içinde kalan Oğuz, Kürt, Laz, Gürcü vd. tüm Müslüman kavimlerin birlikteliğini dile getiriyordu.

Resmi ideolojinin baskı ve imha politikalarından ve özellikle 1945'te başlayan çok partili sisteme geçme açılımından sonra, Türkiye Müslümanlarının kimliğine Türkçü ve sağcı kirlilikler de

115 Hamza Türkmen, "*Pratik Mücadelede Kimlik Oluşturucu Bir Araç: Yeni Ölçü Dergisi*", Haksöz Dergisi, sayı: 108, Mart 2000.

musallat olmaya başlamıştı¹⁶. Ancak 1970'li yıllarda tevhidi bilince sahip olmaya yönelik bazı İslami çevrelerde/öbeklerde asli kimliklerin ulusal kimlikten, ulusal devlet, vatan ve ulus aidiyetinden ayırıştırılması eğilim ve tartışmaları başlamıştı. Tartışmaların değişik boyutları oldu. Türkiye, “*halkı Müslüman olan ülke*” mi idi, “*halkında Müslüman olan ülke*” mi; yoksa “*Türkiye Müslüman azınlığı*” ifadesi mi kullanılmalıydı? Bu ülkede Müslümanlar çoğunluğu mu ifade ediyordu, azınlığı mı? Tüm bu tartışma ve yaklaşımlar, Müslümanlığı gittikçe üst bir kimlik olarak Türklük/ulus ve vatandaşlık kavramlarının üstünde tutma hassasiyetinden besleniyordu. Ancak bu hassasiyetler, sürekliliği olan sosyal bir harekete dönüşemedi.

Bu arada sistem içinde İslami kesimin oylarına dayanarak iktidar olmaya çalışan Milli Selamet Partisi (MSP) ve 1980'li yıllardan itibaren de Refah Partisi (RP), “milli” değerler açısından kimlik bulanıklığından kurtulamadı. İslami kesimin ağırlıklı bir bölümü ise 1970 öncesi üstlenilen ulusçu/ “millicî”, devletçi, sağcı anlayışlarla bağını kesemedi. Aşılamayan bu zafiyet, “Kürt” Müslümanlarla “Türk” Müslümanlar arasındaki irtibatı da gittikçe zayıflattı.

Yine de 1990'lı yıllarda tevhidi bilinçlenmeyi önceleyen Müslümanlar, sistemin zulmüne ve emperyalist saldırılara karşı çıkarken, bildirimlerinde bağımsız kimliklerine vurgu açısından “Türkiyeli Müslümanlar” imzasını kullandılar. Ancak bu kullanımda Türkiye kavramı bazıları için “*Müslümanların tutsak olduğu sınırları*”, bazıları için de “*sahip çıkılması gereken ülkeyi*” ifade ediyordu. Türkiye kavramı ister tutsak olunan ülkeyi, ister varis olunan ülkeyi tanımlasın, bundan çok daha öncelikli sorun, bu topraklar üzerinde vahyin tanıklığını yapan bir ümmete sahip olunup olunmadığı konusuydu. Ülke toprakları bir miras anlayışı içinde savunulsa da, veya bu topraklar üzerinde tutsak konumunda olursa da, var olabilmek için önce vahyi bilinci sosyalleştirecek, yani yitirdiğimiz tevhidi bilinci yeniden ihya edebilecek bir nesile, bir sosyal varoluşa dayanılmalıydı. Çünkü Türkiye veya vatan ya da ülke toprağı bir kimlik değil, yaşamsal bir araçtı.

116 Hamza Türkmen, Türkiye’de İslamcılık ve Özeleştirisi, sf. 21-43, Ekin Yayınları, İstanbul 2008.

Ama 12 Eylül 1980 askeri darbesinin tevhidi uyanışın önünü kesip milli dindarlığı veya “Türk İslam”ını ve “Türkiye Müslümanlığı”nı güçlendirme politikaları 28 Şubat 1997 askeri darbe arafesinden itibaren sonuç vermeye başladı. “Türkiyeli Müslümanlar” ifadesi Türk kimliğine veya statüsüne rucû eden bazı kişilerin dilinde “Türkiye’ye sahip olmak” şekline evrilirken; tağuti sistemin kalemşor teorisyenleri de artık “radikal İslam’ı” tehlike olmaktan çıktığını ve İslami potansiyelin “Türkiyelileştğini” ifade etmekten sevinç duymaya başlamışlardı.

Türkiyecilik fikri, Müslümanların sağcılık ve milliyetçilikten arınamadıkları 1970’ler öncesinde bir kimlik kirliliği olarak vardı. Ama bu sapma 1990’lı yılların ortalarından itibaren kendini yeteri kadar oluşturamayan tevhidi uyanış sürecine de sızmaya başladı. Özellikle de 28 Şubat baskısından sonra İslami kimliğini netleştirme ve kendine yeterli olma bilinci örselenen bazı Müslümanların, artık “Türkiyeli olma” hedefini bazı ıstılahlarımızı da dejenere ederek öncelemeye başladıklarını izledik. Öncelikle İslami kimliğini oluşturma ve vahye tanıklık edecek yapısal bir yeterliliğe ulaşma hedefi dururken, bazı Kürt Müslümanlar arasında “Kürdistan”ın ihtiyaçlarına endekslenen ve bu ihtiyaçları temel gören sapma gibi, “Türkiye”nin ihtiyaçlarına endekslenmiş, erken dönemdeki bozulmanın Türkiyeciler Müslümanlara indirgenen türevleriyle de karşı karşıya kaldık.

Türkiye’yi öncelerken ulusalcı olmadığını söyleyen bu yeni akım, İslami mücadelenin ve Müslüman halkın ihtiyaçlarını gören veya Türkiye’nin merkezî yapısını yeniden şekillendirecek olan “yeni bir İslami dalga” olarak kendini ifade etmeye çalışsa da; bilerek veya bilmeyerek “Türkiye milliyetçiliği”ni dini motifler ve heyecanlar içine gizlemekte ve İslami kimliğin bulandırılması konusunda ulusçuluk kadar tehlikeli bir sapmayı yaşamaktadır. “Gemi edebiyatı”, eklektik kimliklerden arınmamış bazı İslami çevrelerde tutmuşa benziyor. Ama ilkesiz her tutamağın iğreti olduğu, düşmanın dinine tam anlamıyla teslim olmadıkça hep “öteki” kalınacağı unutulmamalıdır. Ve unutulmamalıdır ki vahyi ilkeler temelinde yükselen İslami bilinçlenmenin güven ve örneklik aşıl原因 sosyal kazanımları görüldükçe; söyleyerek anlatamadıklarımız, acı tecrübelerle yaşanarak kavranabilecektir.

Sorun, doğru bir durum tespiti yapamamasında ve bu tespiti yapacak sahih ölçülere yeterince sahip olunmamasında

yatmaktadır. Öncelikli sorun, bu ülkede iktidara nasıl geleceğimizi meselesi değil, kendimizi ve toplumu tevhid ve adaleti ikâme edecek bir zindeliğe ve yeterliliğe nasıl ulaştıracağımız konusudur. Asıl olan şirk, zulüm, haksızlık, sömürü ve her türlü ifsad karşısında toplumsal dönüşümü sağlayacak olan zihnimizdeki ve nefislerdeki inkılâbı nasıl gerçekleştireceğimiz sorusu karşısında cevaplarımızı tanıklaştırabilmektir.

AB Etkisinde Demokratik Açılım

AB'nin Türkiye hakkında yayınladığı 2004 "İlerleme Raporu"ndan sonra TC Hükümeti, ulus toplumun yeniden tanımlanması konusunda yeni kimlik tartışmaları başlattı. Bu tartışmalar "ulus/millet" ve "vatandaşlık" tanımlarını yeniden gündeme getirdi. Aslında tartışma ulusal yapının biçimiyle ilgiliydi. Ulusal yapı, Türk unsuru temel alınarak devlet referanslı bir kabulle mi; yoksa muhtemel çatışmaları önlemek için alt kimliklere eşit mesafeli duran eşdüzeyle bir kabulle mi ele alınmalıydı? Sorunun ikinci şıkkı, yeni bir ulusalcılık tanımını gerekli kılıyordu ki, bu yaklaşım, bugüne kadar her şeyi yukarıdan aşağıya belirlemiş olan birçok asker ve sivil bürokratı oldukça öfkeliyordu.

Kendini İslami bilinç konusunda yenileyemeyen Osmanlı, Tanzimat Fermanı'ndan sonra ilerlemeci tarih anlayışının etkisiyle sosyal yapısını ulusçuluğa açtı. Avrupalı ulus modelini taklit etmeye çalışan bu süreç, Osmanlı toplumsal gücünü de dağıttı. Müslim-gayrimüslim ayrımından beslenen yeni ulus oluşumlarından sonra, kavim kökenli bir tanımlamayla Müslümanların tayin edilmiş Misak-ı Milli sınırları içinde Türkleştirilmesine çalışıldı. Adına Türkiye denilen sınırlar içinde yaşayan Müslüman Kürt kavminin dili, 1927 Şark Islah Planı ile yasaklandı. Bu planın kapsam alanı genişletilerek farklı Müslüman kavimlerin kullandığı diller de yasaklandı ve tabii gelişimi engellendi. Lozan Anlaşması'nın 39. maddesinin (a) bendi ile resmi daireler dışında Rumlar, Ermeniler, Yahudiler dâhil olmak üzere "bütün TC yurttaşları"na tanınan ana dillerini kullanma serbestisi ile bağdaşmayan uygulamalar gerçekleştirildi. Devlet eliyle gerçekleştirilen Türkleştirme süreci, Müslümanları kavmi kimliklerini inkâra zorlayacak ve sekülerleştirecek, gayrimüslimleri ise ülke dışına göç etmeye itecek bir macerayı getirdi.

Türklükle oluşturulan “üst kimlik”, sürekli olarak sıkıntılar getirdi. Sorun, özgürlükleri sınırlanan gayrimüslimler için de, dili yasaklanan Kürt kavmi ve diğer etnik unsurlar için de yıkıcıydı. Bu arada 1970’li yıllardan itibaren İslami kesimden önemli bir topluluk da, kimliğini resmi ideolojinin Türklük tanımından uzaklaştırmaya başladı. Türk resmi ideolojisine muhalif kesimlerin yaptığı üst kimlik - alt kimlik tartışmaları, AB uyum sürecinde, toplumu “Türk olarak mı?” “Türkiyeli olarak mı?” tanımlayalım çekişmesine dönüşerek karşımıza çıktı.

AB İlerleme Raporu’ndan sonra Başbakanlık İnsan Hakları Danışma Kurulu’nun Prof. Dr. Baskın Oran başkanlığında oluşturduğu “Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Çalışma Grubu”, 2004 Ekim ve Kasım ayları içinde toplumsal kimlik tartışmalarını gündeme getiren bir rapor hazırladı. Kısaca “Azınlık Hakları Raporu” da denilen bu çalışmaya öncelikle komisyondaki bazı devlet güdümlü STK temsilcileri; sonra da Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök ve ana muhalefet partisi lideri Deniz Baykal doğrudan veya dolaylı olarak muhalefet ettiler. Kamuoyuna yansıyan tepkilerden sonra Başbakan Tayyip Erdoğan, kendisine bağlı olan bir kurulun hazırladığı tavsiye niteliğindeki bu resmi raporu kamuoyu önünde değerlendirmede. Ancak konu özellikle liberal ve AB yanlısı sol çevrelerde gündeme getirildi, işlendi ve savunuldu. Konuyu klasik ulus tarifi içinde kalarak, bu tarife uymayan gelişme ve tehditlerle bir yere varılamayacağını anlayan “derin devlet”in bir kanadı ve bazı stratejik araştırma lobileri de tartışmaya başladılar. Raporun kendilerini bağlamayacağını iddia eden Başbakan ve Dışişleri Bakanı, bu çevreler tarafından “dışarıda konuşmak ve içeride susmak ya da zamana bırakmak” ile sorunların halledilemeyeceği suçlamasıyla eleştirildi.

Raporda özellikle “azınlık” tanımı ve hakları azınlık statüsü ile değil de eşit muamele açısından ele alınıyor, kültürel hakların mevzuat ve uygulama açısından ilerletilmesi üzerinde duruluyor; dil, ulus ve Türkiyelilik konuları tartışmaya açılıyordu¹¹⁷.

Türkiye, Lozan Anlaşması’na göre sadece Ermenileri, Rumları ve Yahudileri azınlık olarak değerlendiriyordu. Oysa AB ve küreselleşme eğilimlerine bu yaklaşım ters düşüyordu. Bu nedende

117 Başbakanlık İ. H. Danışma Kurulu, “Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Çalışma Grubu Raporu”, Birikim Dergisi, sayı: 188, Aralık 2004.

de azınlık kavramı, “bireyin kendini toplumun diğer kesimlerinden farklı olarak görmesi ve bunu kimliğinin vazgeçilmez unsuru sayması” anlamında ele alınmalıydı. Bu anlamda azınlık hakkı denildiği zaman, özel bir statü hakkı değil, toplum içinde eşitlik hakkı ön plana çıkmalıydı.

Raporda Türkçe ve Türk kavramı da tartışmaya açılıyordu. Mevcut Anayasa'nın 3. maddesindeki “*Türk Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçe'dir.*” ifadesi bir dayatmayı, dayatma ise bölünme riskini getirmekteydi. Çünkü bu kullanıma göre Türkçe, anayasal olarak, herkesin zorunlu dili haline geliyordu. Bu nedenle 1982 Anayasası'nın bu değiştirilemez maddesi 1961 Anayasası'ndaki “*Resmi Dil Türkçe'dir*” hükmüne geri dönülerek değiştirilmeliydi. Böylece Türkçe kullanmanın zorunluluğu resmi işleyişle sınırlandırılmış olacaktı. Ayrıca TC'nin kurucu unsuruna Türk denildiğinde, diğer alt kimlikler dışlanmış olmaktadır. Abdullah Öcalan'ın İmralı savunmasında yaptığı veya cezaevinden tahliye edildikten sonra Leyla Zana'nın Avrupa'daki konuşmalarında kullandığı gibi, “*Kürtlerin de Türkiye Cumhuriyeti'nde asli kurucu unsur olduğu*”nu savunmak, bu sefer de diğer alt kimlikleri dikkate almamak demek olacaktı. Zaten üniter devletin sıkıntıları da, asli olarak görülen kimliğin dışındakileri hesaba katmamaktan kaynaklanıyordu. Oysa rapora göre üniter devlet, tek ve aynı hukuk sisteminin uygulanmasını ifade etmeli, kurucu unsur açısından bünyesini zedeleyen Türk ulusu yerine, bütünleştirici bir tanımlama olarak vatani merkeze alan “Türkiyelilik” kavramını kullanmalıydı.

Bu rapor, bazılarını çok kızdırdı. Çünkü bu konular Türkiye'nin tabularıydı. Vatan hainliği veya bölücülükle suçlanma ve yargılanma riskini göze almadan tartışılmayacak konulardı. Ama bu, devletin resmi danışma raporuydu ve bu konular Dışişleri Bakanlığı'nda verilen seminerlerde de işleniyordu.

“Azınlık Hakları Raporu” ile başlatılan tartışmalar, artık TC devletinin açıkça mevcut Türk ulus teorisiyle yönetilirken büyük sıkıntılar çektiğini, resmi ideoloji tezlerinin yıprandığını ve birçok alanda da delindiğini gösteriyordu. Toplumu birleştirici yeni tanımlara ve açılımlara ihtiyaç vardı.

AB İlerleme Raporu'ndan önce AB kurullarında Alevilerin ve Kürtlerin azınlık olarak değerlendirildiği bilgisi gelince, ulusçuların ve üniter yapının tepkisi karşısında Başbakan celallenmiş ve

“Biz Türk’üz, bize kimse bir şey dikte edemez.” demişti. Sonra Avrupa başkentlerine seyahatler başladı ve bu seyahatler gönüllü ikna turlarına dönüştü. Konu Dışişleri’nde iç görüşmelerde ele alındı ve peşinden İnsan Hakları Danışma Kurulu tarafından söz konusu rapor yazıldı. Rapor metninin önemli bölümleri ilk olarak 7-8 Ekim 2004 tarihlerinde *Birgün* gazetesinde yayınlandı. Kamuoyundaki tartışmalardan sonra raporun son bölümünde yer alan “Türkiyelilik” ile ilgili mükerrer kullanımlar metinden çıkartılarak 1 Kasım’da Başbakanlığa verileceği söylendi. Ama yine basından raporun 1 Kasım’dan önce hükümetin masasına konulduğu öğrenildi.

Raporda Türklük üst kimliğinin, Türkiye’yi birleştirmek bir yana, böldüğü ileri sürülüyordu. Ermeniler de, Kürtler de, Araplar da Türklük üst kimliğini bir dayatma olarak algılıyorlardı. Oysa Türkiye’de Türkiyelilik kavramı ile farklı etnik unsurlarla veya azınlıklarla eşitlik temelinde bir paylaşımı gerçekleştirmek mümkündü. Ancak 29 Ekim 2004 Cumhuriyet Bayramı mesajlarında devletin tepesindeki yetkililer bu konuya göndermeler yapmakta gecikmediler.

Cumhurbaşkanı Sezer’e göre “*Türk ulus kavramı bir üst kimlik olarak kullanılmıştır. ... Farklı alt kimlikler toplumun zenginliğidir. TC’ye vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkes için, etnik köken, dil, din ve mezhep gibi ayrımcılığı reddeden, birleştirici ve bütünleştirici bir anlayışı içerir. Anayasamız’da benimsenen ulusçuluk da etnik köken, dil, din, mezhep gibi benzerliklere değil; yazgı, kıvanç, tasa ve ülkü ortaklığına ve birlikte yaşama isteğine dayanan ulusçuluk anlayışıdır.*” Genelkurmay Başkanı’na göre ise “*Atatürk ‘Ne mutlu Türk’üm diyene’ söylemiyle TC’yi; dini ve etnik farklılıkları bütünleştiren bir üst kimlik üzerine oturmuştur.*” CHP lideri Baykal ise Kemalist uygulamaları çok daha savunan bir körlük içinde “*Türkiye’de bir kimlik meselesi gibi mesele olmadığı*”nı söyleyerek mevcut konumdan rahatsız olmadığını vurgulamıştır.

Ama bütün bu şerhli veya doğrudan itirazlara rağmen Türkçe ve Türklük gibi Türkiye’de tabu olarak görülen konulara dokunulmaya başlanmış, birilerini çok da kızdırsa bu konular resmi düzlemde tartışılmaya açılmıştı.

9. Türkiye’de Üst Kimlik Meselesi

Türkiye, AB süreci içinde birçok hukuki düzenlemeye giderken, kimlik politikasını yenilemek durumuyla da karşı karşıya kalmıştır. Azınlıklara eşit haklar vererek toplumsal bütünleşmenin sağlanacağı tartışmaların ardından, ayrılıkçı tartışmaların azalacağı savı ile devlet televizyonundan haftada yarım saat Kurmanc, Zaza, Arap, Boşnak ve Çerkez dilleriyle yayın yapılmaya başlanmıştır. Bu açılım 2009’da kurulan Kürtçe TRT-Şeş’in de habercisi olmuştur. Azınlıklara özel statü verilmiyordu; ama eşit haklar temelinde Türkiyelilik ortak paydasında yeni bir ulus / “millet” tanımına gidiliyordu. Aslında bu ihtiyaç daha 1989’da SHP’nin hazırladığı Kürt Raporu’nda gündeme getirilmişti. O yıllarda her ne kadar Kürt gerilla hareketine karşı büyük bir gerginlik içinde bulunulsa da, toplumun bütünlüğü açısından yeni bir ulus teorisine ve Kemalizm’in restorasyonuna gerek duyuluyordu.

AB açısından yeni ve kuşatıcı bir ulus tanımı Türkiye’yi koşu yolundaki tabularından kurtaracaktı. Örneğin gittikçe “Kürt asıllı Türk” ifadesini içine sindiremeyen Kürtlerin Türkiye Cumhuriyeti ortak paydasından uzaklaşmalarını engelleyecek tanımlama, Türkiyelilik ifadesi ile sağlanabilirdi. Azınlıklara eşit haklar vermek konusunda AB’nin bilinçaltında ne gibi hesapları olduğu ayrı bir konuydu; ama içinde Türk unsurunun çoğunlukta olduğu bu yaklaşım, çatışma riskini engelleyici, kuşatıcı bir projeydi. Lakin Mustafa Kemal döneminde bile ırk dayanağından kültür esasına kaydırılma denemeleri yapılan Türk kavramı, Türkiyelilik kavramı ile “Amerikan” kavramı gibi daha da sentez bir yapıya dönüştürülüyordu. Ama etnik veya kültür temelli Türk kavramı ne kadar kurgusal bir düzenleme olduysa, Türkiyelilik kavramı da ulusalcılık ve batılılaşma konusunda amaçlanan kurguya uygun ve rahatlatıcı bir düzenleme sağlayabilirdi.

Her ne kadar devletin üst mevkilerinde bulunan yetkililer tutkuyla savunsalar da, bir asra yaklaşan resmi ideolojinin “üst kimlik” tanımı ve çizgisi, yıpratıcı tartışmalara neden olmuş ve aidiyet dinamizmi açısından oldukça yıpranmıştır. Ve Türk ulus kimliğini Türkiyelilik ifadesi ile yeniden üretmek hem yıpranan resmi yapıyı onarabilecek hem AB’nin dayattığı azınlık haklarıyla ilgili riskleri asgariye indirebilecekti. Türkiyelilik kavramının, Osmanlı Devleti’nin son yüzyılında gündeme getirilen Osmanlı-

lık kavramı yerine kullanılıp kullanılamayacağı tartışması, daha önce bazı akademisyenlere yaptırılmıştı. Bu tür yaklaşımlar Ahmet Yaşar Ocak, Mevlüt Uyanık gibi akademisyenlerin yayınlanan kitaplarıyla¹¹⁸ kamuoyuna yansımıştı.

Türkiyelilik kavramı aslında Türk devlet ideolojisini aşmıyor, sadece onu ulusçuluk temelinde yeniden üretiyordu. Bu anlayışa göre “Türkiyelilik Ulusu”nun bir birleşeni yapılmak istenen Kürtler, kültürel haklarına kavuşabilecekler; ama ayrılıkçı yaklaşımlarını ve kendilerini ulus olarak inşa etme süreçlerini terk ederek Türkiye Ulusu’na önemli bir katkı sağlayacaklardı. Aslında küreselleşme ve AB süreçlerinde görüldüğü gibi kavim esaslı ulusalcılık hareketleri, artık 19. asra ait gerici bir unsur olarak algılanıyordu. Türkiye Kürdistanı kökenli Kürt hareketi, antiemperyalist tezler temelinde yükselmışti. Kendilerine devlet olma statüsü bahşedilme durumundaki Irak Kürdistanı’ndaki Kürt hareketleri ise sürekli ABD ve İsrail ile ittifak arayışları içinde olmuşlardı. 19. yüzyıla ait ulusalcılık macerasına hap-solunmayacaksa ve sosyalist bir devrim imkânı içinde de bulunulmuyorsa, Abdullah Öcalan’ın İmralı Savunması’nda dediği gibi Türkiye’deki “*Demokratik Cumhuriyet*”i eşitlik ilkelerine dayanarak paylaşmak Kürt halkı için çok kültürlü bir ulusu paylaşmak olacaktı. Aslında siyasi kurmaylar için can sıkıcı da olsa, bir Kuzey Irak vakıası ile karşılaşmaktansa, ortak kurucu unsur olarak Türkiyelilik tanımını Türk kavramı yerine geçirmek tercih edilebilir bir seçenek de olabilirdi.

Bu tartışmalar totaliter devlet tanımından kopmak isteyen unsurlar tarafından da ilgiyle karşılanmıştır. Türkiyelilik tanımıyla, devlet refleksli bir ulus / “millet” tanımından uzaklaşılacak, gönüllülük esasına ve eşitlik temeline dayanan bir tanıma yönelmiş olunacaktı. Ama önce Türklük eksenini üzerinden yapılan vatan, bayrak, “millet” edebiyatından sonra, böyle bir değişimin de zorluğu ortadaydı. Bu tartışmalar sürecinde bazıları, mukaddesatçı bir söylemle üst kimliğin devletin “ulu’l-emr” özelliğinde olduğunu; Müslümanlardan gayrimüslimine, Sünnilerden Alevisine, Kürtlerden Türk’üne, Ermenilerden Boşnak’ına kadar ona bağlılığın temel olduğunu iddia edebilmekte, devleti

118 **Ahmet Yaşar Ocak**, *Türkler Türkiye ve İslam*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999; **Mevlüt Uyanık**, *Üç Tarzı Siyaset – Türkiyelilik*, Metropolis Yayınları, İstanbul 2003.

sahiplenmenin sadece asker ve sivil bürokrasinin işi olmadığını hatırlatmaktaydı.

Azınlık raporu ile ilgili tezlere dönemin Genelkurmay İkinci Başkanı İlker Başbuğ, 2 Kasım 2004 tarihinde “devlet benim” der gibi bir cevap vermişti. Başbuğ, Genelkurmay Başkanı olarak yaptığı 14 Nisan 2009 konuşmasında da “*Türkiye halkına Türk Milleti*” denildiği vurgusunu kuvvetlice yapmıştı. Oysa Atatürk’ten alınmış bir cümle olarak öne sürülen bu tespit dikkat çeken husus, “*Türk Milleti*”nin kurucu unsuruna “*Türk halkı*” değil “*Türkiye halkı*” denilmesiydi. Bu ifade, Öcalan’ın Türkiye’nin oluşumunda Kürtlerin de “asli unsur” olduğu iddiasıyla ve hatta Türkiyelilik tanımıyla çok da çelişmemektedir. Başbuğ’a göre AB çağdaş uygarlık düzeyine varmak için doğru bir hedefti, sağlayacağı yararlar vardı; ama Türkiye’nin üyeliğinin Avrupa Birliği’ni de küresel bir güç olmaya taşıyacağı unutulmamalıydı. Ve azınlık tartışması asla üniter devlet yapısını bozacak bir yola kapı aralamamalıydı. Başbuğ’un açıklamasında kurucu unsur olarak “*Türkiye halkı*” ifadesinin seçilmesi, kimlik tartışmasını Genelkurmay’ın da ne kadar dikkate aldığını göstermekteydi. Raporu yazan heyetin başkanı Oran’a göre bu konuda Mustafa Kemal’in Cumhuriyet’in kuruluşundan önce kullandığı “*Türkiye Milleti, Türkiye Halkı, Türkiye Devleti, Türkiye Hükümeti*”¹¹⁹ gibi terimlere tekrar başvurulabilirdi.

Türkiyelilik tezini öne sürenler, ülkenin bölünmesi ve ulusun parçalanması ihtimali karşısında yeni bir ulus tanımı ile yeni bir toplumsal mutabakat oluşturmayı hedeflemektedirler. Türk tanımının belirleyiciliğinden vazgeçmekte sıkıntı çeken devlet ricali karşısında “*Türkiyelilik*” kavramı yerine “*Türkiye Milleti*” tabirini de kullanabilirlerdi.

“*Türkiyelilik*” vurgusunun ortak ulustan çok etnik kökenleri ortaya çıkaracağı endişesiyle “*Türkiye Milleti*” terimini öncelleyenler söz konusu olsa da, bu iki kullanımda da yeni ulus kimliğinin dayanağı itibarıyla değişen fazla bir şey olmamaktadır. Zira iki kullanımda da asıl unsur olarak topraksal / vatansal / ülkesel (teritoryal) bir ilkede buluşulmaktadır. Bu açıdan Sevr’de işaret edilip Lozan’da kabul edilen teritoryal yapıyla bir batılılaşma

119 Baskın Oran, Atatürk Milliyetçiliği – Resmi İdeoloji Dışında Bir İnceleme, sf. 209-210, Bilgi Yay, Ankara 1999.

projesi olan Türkiye'nin, AB içinde mi, dışında mı var olacağı tartışması anlamsız kalmaktadır.

Türkiye'de gerek iç muhalefet dinamiklerinden gerek dış etki ve yaptırımlardan güç alan ve gittikçe belirginleşen çok kültürlü yapıyı ve etnik zenginliği bir arada tutmanın yolu, Türk üst kimliği ile sağlanamayacağı açığa çıkmaktadır. Bu anlamda vatan/toprak temelli Türkiyelilik veya Türkiye Ulusu üst kimliği ile, çok kültürlü eğilimleri birleştirme ihtimali, eski bürokratik statüyü rahatsız etse de, imkânlı görülmektedir. Artık derin devlet ve gedikli bürokrasi, zeminin ayaklarının altından kaydığını gittikçe daha net olarak görebiliyor ve yeni kimlik arayışlarına itirazlarını da daha adaplı bir şekilde dile getiriyorlar.

Ancak önceden Türk ırkına dayandırılan ulus kimliği, Türkiyelilik ifadesi ile kültürel temelde yeniden üretmek, Türkiye insanına ve Müslümanlara adil ve fıtrata uygun bir açılım getirmiyor. Türkiyelilik veya Türkiye Ulusu/Milleti kavramı aslında resmi ideolojiyi aşmıyor, sadece AB topluluğuna ve küreselleşme sürecine uyum sağlamak ya da dayatan AB şartlarını aşmak amacıyla yeni bir ulusçuluk türü üretimini ifade ediyor. Son sayısı "*Vatan Kimliğimizdir*" kapağı ile çıkan ve daha sonra da kapanan, eski "radikal islamcılar"ın da yazarı olduğu "bin yıllık tarih" cilerin periyodik yayını *Yarın* dergisi, Türk Kimliği'ni "Türkiyeli" ya da "Türkiye Milleti" tanımı ile değiştirenlerdendi. Millet ile ümmet kavramları arasında bir çelişki görmediğini ifade eden derginin bir yayın kurulu üyesi konuyu şöyle özetlemişti:

"Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkese resmen 'Türkiyeli' denir. Türk, Kürt, Çerkez, Laz, Arnavut, Arap, Sünni, Alevi, Rum, Ermeni, Musevi, Süryani, Keldani vb. bütün unsurlarıyla birlikte 'Türkiyeliler' diğer insanlardan ayrı bir millet oluştururlar. Buna da Türkiye Milleti denir."¹²⁰

Bağımsız İslami kimliklerini, sistemin içindeki rolleriyle bulandıranların yanı sıra; yeni ulusçuluk arayışına karşı çıkanların hali, Cumhuriyet'in ilk yıllarında tanımlanan önce Turancı/ırkçı sonra da Anadoluçu/ırkçı Türk tezlerinin değer yitimi karşısında bir şaşkınlığın göstergesi oluyorlar. Bu topraklarda resmi ideolojinin uluslaşma politikaları nedeniyle, İslam'ı üst kimlik olarak

120 İhsan Eliaçık, "Tarihte Yürüyen Millet", *Yarın Dergisi*, sayı: 32, Aralık 2004.

savunan birçok Müslüman zulüm görmüş veya şehit edilmiş; bu dayatmalarla birlikte kavmi özelliklerinden de vazgeçmek istemeyen on binlerce Kürt de sürülmüş ya da katledilmiştir. Resmi Tarih Tezi'nden vazgeçilmesi Türkiye'de yaşanan bu zulüm ve baskı tarihinin de deşifre edilmesini sağlayacak ve derin bürokrasi açıkça sorgulanmaya başlanacaktır. Derin devletin ve gedikli bürokrasinin normalleşme ve hukukileşme çabalarına gösterdikleri tepkinin ifade edilmeyen önemli bir boyutu da budur.

“Sizin dininiz size, bizim dinimiz bize” [109/6] hükmü doğrultusunda, Kur'an'ın herkese kendi kimliği ile tanımlanma hakkını verdiğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla Müslümanlar da kendi kimlikleriyle kendilerini ifade edebilme hakkını isterler. AB süreci ve iç sıkıntılar nedeni ile Türkiye'de gündeme getirilen yeni ulusçuluk tartışmaları ise çok kültürlülüğe dönük bir açılım sağlama iddiasındadır. Çok kültürlülük, farklı kimliklere müsamahakâr ve eşitlik ilkesiyle davranmak olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, Türkiyelilik kavramı içerisinde Müslümanlara özgürlük ve eşit muamele konusunda nasıl muamele edileceğinin cevabı, AB sınırları içinde yaşayan ve İslamafobi hallisinasyonuyla sıkıştırılan Müslümanların ahvalinde görülmektedir.

Tekrar vurgulamalıyız ki, “Türkiyelilik” veya “Türkiye Milleti” ifadesiyle yapılan üst kimlik tanımlaması, sistemin kendini yenileme ve devamlılığını sağlama refleksine tekabül etmektedir. Bu tanımlamayla sistem restore edilmeye çalışılacak, daha demokratik ve yeni bir uluslaşma hedefine yönelecektir. Yeni uluslaşma hedefi, ayrılıkçı yaklaşımların önüne set çekmeyi, çok kültürlülük anlayışı içinde ülke ve toplum bütünlüğünü sürdürmeyi amaçlamaktadır. Yeni uluslaşma tanımı, sekülerleşmeyi yukarıdan aşağıya bir dayatma olmaktan çıkartıp, tabandan yukarıya uzlaşma temelinde yaymaya çalışacaktır. Bu boyutuyla kimliği eşit haklar temelinde kabul edilmeyen Müslümanlık algısı, artık kendinde düne göre bağımsız Müslüman kimliği çağrıştıran “Türkiyeli Müslümanlar” olarak ifade etmek açısından zorlanacaktır. Çünkü dün Müslümanlığın üst kimlik olduğunu vurgulamak için kullanılan bu terkip, yani “Türkiyelilik” kavramı, yeni ulus olgusu yerine kullanıldığında, vatan temelinde yeni bir ulusal kimlik kirliliğini ifade edecektir. Zira ulusal vatan/ Türkiye üzerinde yaşayan Alevi, Sünni, Ortodoks, Yahudi, Sürya-

ni vd. tüm dini değerler ya da çeşitli etnik yapılar, Türkiyelilik veya Türkiye Milleti tanımını altında tek kimlik halinde ve seküler düzlemde sentezlenmeye çalışılacaktır.

Artık ulusal devletler ya da uluslararası bloklar içindeki şartları ve konumumuzu hesaba katarak tartışmakla beraber, Müslümanlığımızın inşa sürecini ya da İslamlaşmamızın alanını alternatif bir küresellik düzleminde de düşünmemiz gerekmektedir. Konuyla ilgili sorumluluk yükleyen temel sorumuz şudur: Restorasyonla hedeflenen, yerel ve küresel sistemde yer tutmak mıdır, yerel ve küresel cahiliyyeyi aşacak köklü değişimin imkânlarını oluşturmak mıdır?

10. Kutsallık ve Ulusal Kutsallar

Türkiye'deki ulusal romantizm, kitlesel olarak iki damardan güç almaktadır: “*Bayrak inecek vatan bölünecek*” paranoyası içinde olan milliyetçiliğin beslendiği birincisi damar laiklik, ikincisi damar milliyetçi-mukaddesatçı dindarlıktır.

Laik milliyetçiler, ulusal kimliğe aidiyet ruhunu ve adanmışlık bilincini güçlendirebilmek için, toprağı ve bayrağı adeta kutsal ikonlar konumuna getirmektedirler. Seküler temelli olduğu halde, millet/ulus, vatan, devlet ve bayrak kavramları adeta kutsanmaktadır.

Dindar milliyetçiler ise, ulusal sembollere dini referanslar nispet ederek, milli/ulusal değerlerle İslami değerleri bütünleştirmeye çalışmaktadırlar. Dindar milliyetçiler, adeta yaratılmış olan ile yaratıcı olanı bütünleştiren bir panteizmi ulusal değerler üzerinden yeniden üretmektedirler.

Türk milletini yedi bin yıl geriye giden pagan bir tarihle bütünleştirenler de, ona daha çok Hallac-ı Mansur'un “*İslam idealizmi*” ile hercümerç olmuş bin yıllık tarih belirleyenler¹²¹ de, Türklük olgusu, Türk vatanı, devleti ve bayrağı konusunda sanal kurgulara, reel zemin ve izahlar bulmaya çalışmaktadırlar.

“*Her şey vatan için*” veya “*Bayrak bağımsızlık, bayrak vatan dır*” gibi slogan ve ezgilerle okullarda ve kırsalalarda laik hassasiyetlerle eğitilen bir toplumun zorunlu üyeleri olarak yaşıyoruz. Ve iki eğitim ocağında da, Türk vatanının ve bayrağının menkı-

121 Hamza Türkmen, “*Hareket Dergisi (1939-1982)*”, a.g.y.

bevi özellikleri ve aşkınlığa yönelten anlatılarıyla kuşatıyoruz. Bu kutsamacı yaklaşımlara mukaddesatçı kesimden de dini referanslarla soslanmış anlatılar eşlik edebilmektedir. “Kur’an ziyafeti” şölenlerinde, Diyanet takvimlerinde, Cuma hutbelerinde ve bazı bölgelerdeki camii minberlerinde, çoğu İslami kuruluşun kongre ve salon toplantılarında, hacı kafilelerini uğurlama ve karşılama etkinliklerinde, akidleşme törenlerinde gönüllü veya yaptırım olarak hep tazim edilen bu sembol ve kavramlarla hem-hal olunabilmektedir.

Kutsallık metafizik alanla ilgilidir. İnsanoğlu, gaybi alanla irtibatlandırılan birçok nesneye kutsallık yakıştırmasında bulunmuştur. Aziz ve azizelere, din ve tasavvuf büyüklerine, kahramanlara, tarihe, vatana, meleklerle, şeytanlara, yatırlara, türbelere, vesen ve senemlere... Bu açıdan kutsallık, sadece Türk vatanına, devletine ve bayrağına izafe edilen bir durum değildir.

Kutsallık, kutsiyet, kuddus, takdis, mukaddes gibi kavramların hepsi, “*temiz olmak*” manasında “*kuds*” kökünden türemişlerdir. Kutsiyet veya kutsallık kavramları, mutlak anlamıyla “*yaratılmışlık üstü ve aşkın*” anlamlarına gelmektedir. Yaratılmışlık özelliklerinden ve mahiyetinin idrak edilmesinden münezzehe oluşu nedeniyle bu kavramlar, doğrudan Allah’a izafe edilirler. Bu anlamda maddi veya madde ötesi boyutuyla “*Hiçbir şey onun benzeri değildir.*” [42/11]. Dolayısıyla kutsallık sadece Allah’a aittir.

Kur’an-ı Kerim’de “*kuds*” kökenli kelimeler 10 ayette geçmektedir. Mübalağa bildiren bir sıfat olan “*tertemiz, pak, kusura dan arınmış*” anlamına gelen “*Kuddus*” kavramı iki ayette de [59/23; 62/1] doğrudan Allah’a izafe edilmiştir. Cibrîl diye anlaşılan “*Ruhulkudüs*” kavramı dört ayette geçmektedir [2/87, 253; 5/110; 16/102]. Melekler “*şirkten uzak ve temiz tutmak*” anlamında Allah’ı “*takdis*” etmektedirler [2/30]. Üç ayette de yer/arz nitelenirken “*mukaddes*” ifadesi kullanılmaktadır [5/21; 20/12; 79/16].

Tüm rasuller ve “*Allah’ın nimet verdiği sıddıklar, şehidler ve salihler*” [4/69]; ayrıca “*kul olmaktan asla kaçınmayan Mesih ve yakınlaştırılmış melekler*” [4/172]) de dâhil olmak üzere hiçbir yaratılmış, kutsiyetin mahiyetini oluşturan “*yaratılmışlık üstü ve aşkın*” özellik taşımazlar. Ancak kuds kökenli söz konusu

kavramlar, yaratılmışlar için izafi manada bazı lügat anlamları ile kullanılabilirler. Yani “Arz-ı mukaddes” gibi, şirkten ve kirden temizlenmiş yer anlamında¹²².

Yaratılmışlar için bu kelimelerin lügat manaları, “*olağan üstü çok saygı gösterilen, aşkınlığına veya dokunulmazlığına karşı çikılmaması gereken*” anlamında Allah’a ait özellikleri çağırıştırır. Kuds kökenli kelimeler bu mahiyette kullanıldığında hududullaha bir tecavüz, tuğyan ve haddini aşma hali söz konusudur olmaktadır ki, bu da şirkidir.

Günümüzde “milli dindarlık” anlayışı, 1945’ten itibaren birçok milli sembol ve kavramı benimsemiş ve içselleştirmiştir. “Milli din” anlayışının, kutsiyeti Allah’tan başka değerlere; Türk tarihine, devletine, vatanına, bayrağına izafe etmesi rahatsız edici; ama şaşırtıcı bir tutum değildir. Türkiye’deki gelenekçi din anlayışı, 1940’larda edindiği “*karşıtına sığınarak var olma*” alışkanlığını, dini çabalara bağlılığı ve fedakârlığı doğrultusunda arındırıp istikamet çizgisine geleceğine, küreselleşme karşısında bu tutumunu yenileyerek devam ettirmiştir. Asıl şaşırtıcı olan, Kur’an’a yönelen ve Kur’an çalışmaları yapma gayretinde olan bazı insanların, ulusal vatan, devlet, bayrak gibi beşeri değerleri İslami değerlerden ayrıştırıramamaları ve bu halleriyle cahili ulus toplum statüsü ve ideolojisini meşrulaştırıcı bir suskunluk veya uzlaşma içinde bulunmalarıdır.

Örneğin Fethullah Gülen cemaati, Türkiye dışında 100’ü aşkın ülkede Türk okulları açmıştır. Burada okuyan öğrencilere modern eğitim, İngilizce yanında Türkçe’de öğretilmekte, Atatürk, Türk tarihi, Türk devleti, Türk bayrağı ve İstiklal Marşı sevdirmektedir. Gülen’e Balkanlar’da bir Gagavuz profesör Osmanlı devşirme sistemini hatırlattıktan sonra, “size gelince” demiştir; “*Sizler bizim çocuklarımıza yine bizim adımıza günümüzün yükselen değerlerini talim ediyor ve onlara seviye kazandırılıyorsunuz.*” Okullarında modern ve milli değerler öğretilen Gülen ise, Gagavuz Türkü bu profesörün konuşmasını, -Osman’lı devşirme sistemi konusundaki tartışmayı uzmanlara devrederek- “*günümüz adına söylediği şeyler akli başında her*

122 Rağib İsfihani, K-d-s, Müfredat, C. 2, sf. 372, Çıra Yayınları, İstanbul 2007; Bekir Topaloğlu, Kürşat Demirci, Günay Haral, Kudûs, Kudsiyet maddeleri, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 26, İstanbul 2002.

insanın bir gün mutlaka kavrayacağı bir farklılıktır"¹²³ ifadele-riyle değerlendirmiştir.

Kutsal ile profan (kutsal olmayan, sıradan) olan, İslami olan ile millî olanı, gelenek ile modernizmi birleştiren bu okulları "açılım" olarak değerlendiren Ali Bulaç, bu okullarda din dışı bir eğitim yapıldığını, hepsinde "Atatürk köşesi" oluşturulduğunu, dini hiçbir sembole yer verilmezken, okulun Türkiye ve o ülkenin ulusal değer ve sembollerıyla donatıldığını da belirtmektedir¹²⁴. Hocaefendiye göre de bu teşebbüs "Derin Türkiye"yi yansıtmaktadır. Türk'e ve Türk bayrağına saygı duyan dünya vatandaşları oluşturmaktadır.

Bu konuda daha da üzücü olan, ulusal sistemin merkezinde yer almayı ve ülkeyi "*muasır medeniyetler seviyesine*" taşıma görevini üstlenen eski İslamcı kadroların, konumlarını reel şartlar ve reel politika söylemleriyle meşrulaştırıp veya geçiştirip, İslami ilgileri bayrak, devlet, toprak gibi üretilmiş kutsallar karşısında nötr hale getirmeye çalışmalarıdır. Karşıtına sığınarak alan açma ve reel politik adına yapılanları abartarak içselleştirme eğilimine girilmesi ve üretilmiş nesnelere kutsallaştırılmasıyla ortaya çıkan şirk olgusu karşısında sessiz kalınması, rahatsız edici bir inhiraftır. Ve bu konularda İslami camiaların sözcülüğünü yapan birçok kanaat önderinin tavırsızlığı dikkat çekmektedir. İşte çözülme veya savrulma da bu çerçevede ivme kazanmaktadır.

Bu olumsuz tutum ve tutumlar Kur'an-ı Kerim'de Rasulullah (s)'ın diliyle "*Benim toplumum Kitab'ı terk edilmiş olarak bıraktı.*" [25/30] şeklinde bildirilen hitabı işaret eder gibidir. Oysa Kur'an'a yönelen ve Kur'an araştırmaları yapan Kur'an öğrencileri ve mübelliğlerin umuru/"medeniyeti", milli ritüeller ve ulusal kutsallarda değil, ümmet bilincini yeniden yaşamlatacak olan vahyi bilinçlenme, vahiy temelli siyaset ve tanıklık sürecinde aramalı değil midir?

Reel politikanın açtığı gediklerin, ne kadar büyük olduğunu, Fethullah Gülen Hocaefendi'nin yazdıklarını takip ederek öğrenebiliriz. Gülen, "*vatanın birliği, milletin bütünlüğü*" edebiyatı

123 F. Gülen, Gurbet Ufukları, sf. 70, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları, İstanbul 2007.

124 Ali Bulaç, Din-Kent ve Cemaat, s.282-290, Ufuk Kitap, İstanbul 2008.

içinde vurularak ölen asker ve emniyet güçlerini, yakınlarına şefaah edecek şehitler olarak nitelemekte ve tabutları Türk bayrağına sarılı cenaze namazlarına diyanet işleri görevlilerini “O, Cennete gitmeye gitti, Allah’ın rıza ve rıdvanına ermeye gitti. Efendimiz’in mübarek cemalini görmeye gitti... İnşallah ötede sizin ahiret azığınız olacak, en bunaldığımız anda birden ortaya çıkıp elinizden tutacak ve size şefaah edecek.”¹²⁵ tarzında konuşmalar yapmaya davet etmektedir.

Devletin mu’temed ulusal kurumlarından Diyanet İşleri Başkanlığı ve bazı “din adamları”, “Resmi İslam” veya “Sivil İslam” adına, resmi ideolojinin ritüellerini dini referanslara nispet edebilmekte, cami cemaatini de, cemaat veya tarikat bağlarını da, bu seküler kutsalları dini aidiyetler olarak göstererek, milli dindarlık çerçevesinde şartlandırmaya çalışmaktadırlar.

Müslümanlar için dinin icaplarından olan hükümler vahiyle bildirilmiştir ve Rasulullah’ın Sünnetiyle de yaşamaştırılmıştır. Biz dinin kaynağında ve temel uygulamalarında bayrağın kutsal olduğu ile ilgili hiçbir işarete rastlamıyoruz. Bu konuda bazı remzlerle Türk bayrağının veya vatanının kutsal olduğunu iddia etmek, İslam’a ve Rasulullah’ın Sünnet’ine yeni bid’atlar ve hurafeler eklemekten başka bir anlama gelmez. Kaldı ki resmi eğitim süreçlerinde Türkçü Cemal Kutay gibilerinin “Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır / Toprak eğer uğruna ölen varsa vatandır” gibi veya Arif Nihat Asya’nın “Seni selamlamadan geçen kuşun yuvasını bozacağım” gibi tevhid ve adalet ölçüleriyle bağdaşmayan cahili şiirlerle yetişmişliğimizi de düşünerek bilinçaltılarımıza yerleştirilen cahili değerlerle İslami değerleri ayırtırmalı, arınmalı ve dini Allah’a has kılma bilincine varmalıyız. Camilerimizi seküler değerlerle donatmaya çalışan Diyanet’in söz konusu kararının İslam’a ve fitrata uygun olmadığını gereğince gündemleştirebilmeliyiz.

Sosyal antropoloji, kutsallık, deizmin kökenine göre belirler. Kutsallık, tabiat mitlerini veya ışık ve yağmur şeklindeki tabiat-taki güçleri eşyalaştıran veya şahıslaştıran fetiş tapınma şekilleriyle üretilir. Kötü ruhlar ve büyücülük, evrimci teorilerle biçimlendirilerek çok tanrıçılığa ve sonra da tek tanrıçılığa ulaşılır.

125 **Fethullah Gülen**, Ölümsüzlük İksiri, sf. 31-32, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları, İstanbul 2007.

Oysa Hz. Adem, aydınlık içinde hayata adım atmış ve ilk inancı, yaratıcısı Bir'leyen tevhid inancı olmuştur. Sonra insanlar ayrılığa düşmüşlerdir. [12/19; 2/213] Mevlana Ebu'l Kalam Azad, önceleri Budha'nın öğretisinde imge tapıcılığına yer olmadığını gösterir. Ama daha sonraki dönemlerde Budha ilahilik mertebesine yükseltilmeye çalışılmış ve Asoka döneminden sonra da Budhist'ler arasında puta tapıcılık yaygınlaşmış ve Budha heykelleri oluşturulmuştur. Azad, Budhizm gibi, Yahudilik ve Nasraniliğin de, tersine bir evrimle yozlaştığını göstermektedir¹²⁶. Yani tek tanrı inancı, insanoğlunun gaybi olanı, maddi olanla keşfetmeye kalkması veya bütünleştirmesi sonucunda tahrif olmaya başlamıştır. Kutsallık; Yunan mitolojisindeki Prometos'un gayb sandığından bilgiyi çalması gibi, Allah katından yaratılmışlar seviyesine indirilmeye çalışılmıştır.

Dindarlık fıtri bir olgudur. İnsanın büyük olanı takdis etme eğilimi, tevhidi eksenden kaydığı zaman kutsallık, yaratılmışlara izafe edilmeye başlanır. Vatanın, ulusun, tarihin, bayrağın, ordunun, sınırın veya nöbet tutmanın kutsallığı böyle bir akıl tutulmasıyla başlar. Rabbini gereğince takdir edemeyen ve vahyin rehberliğinden uzaklaştıkça tek ilahı takdis etme ölçüsünü yitiren kişi ve ekoller, Allah'a ait kutsallık vasfını inek gibi, heykel gibi, tarih gibi, bayrak gibi yaratılmış simgelere atfetmeye yönelerek batıl inanışlar oluştururlar.

Egemenlerin hem tebaalarının dini ihtiyaçlarını sanal olarak karşılamak, hem de bu ihtiyaçları üzerinden sisteme bağlılıklarını sağlamak konusunda üretilmiş kutsallara ihtiyaçları vardır. İslami havzalarda ilahî kutsallığı "Nur'u Muhammedi" anlayışı ile, gavslarla, kutuplarla, yatırırlarla ortaklaştıran anlayış, şirk konusundaki aynı tutumunu ulusal değerler konusunda gösterebilmektedir. Aslında batılı paradigmaya bağlılığı çağdaşlık olarak nitelendiren egemenlerin, sanal kutsallıklar oluşturmak konusundaki hassasiyetleri, geleneksel din anlayışını, afonyonlaştırma keyfiyeti içinde kullanma desisesinden farklı değildir.

Kutsal hale getirilen devlet, vatan, tarih, bayrak gibi imge, araç ve kurumların tabularını, gerçek ulûhiyet anlayışı ile kırmalı ve kutsallığı sadece Allah'a has kılmalıyız. Ancak o zaman bu ulusal mistisizmin oluşturduğu akıl tutulmalarını aşmak ve

126 Mevlana Ebu'l Kalam Azad, *Fatiha Tefsiri*, sf. 196-230, Bir Yayıncılık, İstanbul 1984.

insanları fitratlarıyla buluşturmak mümkün olacaktır. Yapabileceğimiz tanıklıkları ertelememeliyiz.

Doğru Kavramlar ve Tanım Açısından Kürt Kimliği

Değişim fikrinin en önemli dayanağı kavramlardır. Yeni kavramlar veya kavramlardaki farklılaşma insanların kabul ve davranışlarındaki tutumu yeniden biçimlendirir. Hz. Muhammed'e inzal olan vahiyyle belirlenen “*hicret*”, “*cihad*”, “*kardeşlik*” gibi kavramlar, Müslümanların “toprak, menfaat veya kan bağı” gibi konularda anlayış ve alışkanlıklarını değiştirmiş, “inanç bağı”nın temel belirleyici olduğunu toplumsal şahitlikle ortaya koymuştur. Vahiy kavramların hayat, toplum ve toprak telakkileriyle ilgili vurgusu, realiteyi inkâr eden değil, realiteyi düzenleyen bir fonksiyon görür. Dolayısıyla gerek toprak ile (arz, dâr, diyar), gerek akitler ve ekonomik ilişkilerle ve gerekse ana-baba ilişkileri ve yakın olanlarla ilgili tavır, realitenin ihtiyaçlarına göre değil, vahyin belirleyiciliğine göre ilkeselleşmiştir.

Kürt sorununda üzerinde durulan en önemli konu, kimlik meselesidir. Sorun da zaten Kürt kimliğinin inkârı nedeniyle tırmanmıştır. Bu nedenle bir hakkı teslim etmek açısından Kürt kimliğini savunmak erdemli ve insani bir tutumdur. Ancak tartışma, yapısal olarak Kürt kimliğinden neyin anlaşıldığıdır.

Bu bağlamda hem kavramlarına hem tanımlarımıza daha çok dikkat etmenin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. O zaman konumuzla ilgili şu soru oldukça belirleyicidir: Kürt kimliği tabii ve mümkünattan olan kavmi bir kimlik midir (kabail ve şa'b bağlamında); yoksa seküler temelli kurgusal bir ulus aidiyetini mi ifade etmektedir? Yani Kürt kimliği, Rabbimizin savunmamız gereken kevnî ayetlerinden midir; yoksa kevnî ayetleri ifsad ederek oluşturulan bir ulusa, ulusal öge ve sembollerine kutsallık izafe etmek midir?

II. BÖLÜM

Abdullah Öcalan'ın İmralı Savunması ve Kürt Hareketinde Yeni Tezler

AK Parti Hükümeti'nin devlet mutabakatı sağlandığı vurgusuyla gündeme getirdiği Kürt Açılımı ile ilgili sürecin daha iyi anlaşılabilmesi için, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanmasına müteakip İmralı'daki yargılanma sürecindeki savunmasına da bakmak gerekmektedir.

Kürt halkını, PKK örgütlenmesi ve eylemleri ile uluslaştırdığını iddia eden ve kendi söylemini “*Önderliğin Tespitleri*” olarak sunan Abdullah Öcalan'a İmralı'da verilen idam kararı, 25 Kasım 1999 tarihinde Yargıtay tarafından onaylanmıştı. 15 Şubat 1999'da CIA-MOSSAD ortak operasyonu sonucu Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye iade edilmesini, şahsında sürdürülen komplo ile “*Türkiye'nin büyük bir tuzağa düşürülmesi*”¹²⁷ olarak nitelendiren Öcalan'ın İmralı'daki DGM duruşmalarında yaptığı ve özünde sekülerleşmeyi meşrulaştırıcı savunmasına karşılık, yargının kesinleştirdiği idam kararı, sadece yasal bir sürecin sonucunu ifade etmişti. Oysa Öcalan'ın savunması siyasi içerikliydi. Ayrıca savunmasında işlediği tezlerinin açılımı ve kendi konumunun ne olacağı ise iç ve dış siyasi gelişmelerin seyriyle doğrudan irtibatlıydı.

Öcalan, savunmasında örgütüne, kitesine, Türk yöneticilere ve Yeni Dünya Düzeni'ne yeni mesajlar sunmuştu. Öcalan gittikçe tıkanan ve çözümsüz bir inatlaşmayı ifade eder hale gelen PKK politikalarını ve savaş stratejisini özeleştiriye tabi tuttu ve

127 Özgür Politika, 13 Haziran 1999.

İmralı Savunması vesilesiyle hareketinin yeni bir stratejik sayfaya girdiğini ilan etmek fırsatını buldu. Öcalan'ın Kürt ulusçuluk hareketinin sınırlarını ve PKK'nin yeni stratejik hedefini belirlediği ve daha sonra PKK Merkez Yönetimi, Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu (ARGK), Kürdistan Özgür Kadınlar Birliği (YAJK) ile eyalet sorumlularından¹²⁸ tam destek aldığı açıklamalarında en belirgin vurgusu şiddetin terk edilip “demokratik mücadele”ye geçilmesi idi. Ayrımcılık yanlıydı. Reel sosyalizme körü körüne inanmaktan, vazgeçilmeliydi. Bir Kürt devleti, federasyon veya otonomi realiteye uygun değildi. Tarihten bu yana gelen Türk ve Kürt kardeşliği güçlendirilmeli, tek devlet, tek toplum olarak Misak-ı Milli sınırları dâhilinde ve barış içinde mevcut devletin demokratikleştirilmesine çalışılmalıydı.

Abdullah Öcalan'ın savunmasında yer alan diğer görüşler şunlardı: Aslında Atatürk saltanat ve hilafeti savunan “feodal güçler” tarafından engellenmeye teşebbüs edilmeseydi, Türk ulusu, sacayağının Kürt ayağını da dengeleyerek kendini daha demokratik olarak gerçekleştirebilecekti. Fakat gerici güçlerin çağdaşlık karşıtı tutumları yüzünden bu durum engellendiği için Türk devleti Kürt realitesini uzun süre tanımadı veya tanıyamadı. Ama 25 yıl önce örgütlenmeye başlayan PKK'nin son 15 yıllık fiili mücadelesi bu gerçekliği dünyaya ve Türkiye'ye tanıttırıp kabul ettirdiği için artık Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında Atatürk'ün Türk-Kürt birlikteliği üzerine kurmak isteyip de kuramadığı çağdaş ve demokratik devleti, şimdi kurma imkânı doğmuştu ve bu imkânı yürürlüğe sokacak en güvenilir ve samimi kurum ise Türk Ordusu idi. Zaten *“Atatürk'ün karşı çıktığı Kürtlük, hele Cumhuriyetle uygar, giderek demokratik tarzda birleşecek Kürtlük değildi”*.

“Kürt ulusunun yaratıcısı” olduğu sürekli PKK birimlerince gündemde tutulan Abdullah Öcalan (Apo), savunmasında ülkedeki savaşı durduracak barış için, Türk ulusunun yaratıcısı kabul edilen Mustafa Kemal ile aynılıklarını sergilemeye çalışmıştı. Belki ileride kendisine “Atakürt” ismi layık görülebilecek olan Apo, Atatürk ile ne denli ortak ideallere sahip olduğunu da yine aynı savunmasında ve diğer demeçlerinde ortaya koymuştu.

Sonraki günlerde Öcalan'ın örgüt içindeki gücü ve inandırıcılığı tartışılmaya başlandı. Dikkatler örgüt birimlerinin alacağı tavirlara yöneldi. Ancak beklenenlerin aksine Öcalan'ın yakalanmasıyla birlikte örgütteki kenetlenme ve dayanışma büyüdü ve güçlendi. PKK'nin silahlı eylemlere başladığı 15 Ağustos'un 16. yıldönümü nedeniyle PKK Başkanlık Konseyi'nin yayınladığı bildiriye, Abdullah Öcalan'ın örgüt tarafından nasıl değerlendirildiğinin bütün ip uçları mevcuttu: *"İlk Umudun Yaratanı,... Başkan Apomuz,... Ulusumuzun Başkan Aposu,... Yaşayan bir efsane,... Parti Önderliği,.. Kürt insanının bulunduğu her yerde, Kürt insanının beyninde ve yüreğindedir,... Eşsiz bir ordu disipliniyle O'nun bütün emirlerini tereddütsüz yerine getireceğiz,... O içimizde, aradığımızda; başımızda, önümüzde ve gelecektedir."*¹²⁹

Niçin Öcalan'a "Atakürt" benzetmesi yapılıyordu? Çünkü o da Kürt ulusçuları tarafından, Türk ulusunun mimarı olarak kabul edilen "Atatürk" gibi algılanmaktaydı. Mustafa Kemal'e az tazimde bulunulmamıştı. İşte onlardan birkaç örnek:

"Ey Samsun'dan karaya çıkan ilâh, merhaba! / Merhaba ey yükselen güneş Anafarta'dan! / Merhaba ey kurtaran Türklüğü bin vartadan. Merhaba ey Türklüğü alın yazısı yazan!" (Bençet Kemal Çağlar);

"Kâbe arabın olsun / Bize Çankaya yeter." (Kemalettin Kamu);

"Atatürk'ün tapkımyız. / Herşey O'dur. Her yerde O var. / Her gökte O eser. Her enginde O çağlar" (Aka Gündüz);

Atatürk yarım ilahtır; Türklerin babasıdır. Hiçbir devlet şefi için hayatında bu kadar heykel dikilmemiştir. Ne Mussolini'nin, ne Hitler'in, ne de Lenin'in..." (Falih Rıfki Atay);

"Yoktan var ediyor Tanrı gibi her şeyi." (Yusuf Ziya Ortaç);
"Atatürk ekber! Atatürk ekber! Ancak O var: Atatürk! / Evliya odur, peygamber odur, sanâtkar Atatürk." (Betin)¹³⁰

129 Yeni Özgür Halk Dergisi, a.g.y.

130 D. Mehmet Doğan, Batılılaşma İhaneti, sf. 87-90, Beyan Yayınları, İstanbul 1986.

Öcalan önderliği temsil etmekteydi. “Önderlik” ise kendi ifadesiyle “*Bir tek Kürt kelimesi, tek bir kuruş para, tek bir fişek, bir tek savaşı*”¹³¹ yokken “*ölüyü alıp diriltmiş*”¹³² ve halkını “*feodal*” bağlardan kurtarıp 15 yıl içinde ulus olma seviyesine ulaştırmıştı. Zaten “*olayları birbirine bağlamada, Parti Önderliği kadar ileri gitmiş bir gerçeklik Kürdistan’da yok*”tu¹³³. Kut-sanma derecesinde bağlanılan böyle bir önderlik de tüm örgütü ve halkı adına yeni politikalar belirlediğinde mutlak bir itaat ile kabul görebilirdi ve büyük ölçüde gördü de. 1999’a kadar süren 15 yıllık gerilla mücadelesi sonucu inkâr edilmekte olan “Kürt realitesi” Türk devletine kabul ettirildikten sonra artık uygarlık ve laiklik yolunda demokratik bir yöntemle özgür birlikteliğe geçilebilir, ABD veya İsviçre’deki gibi farklı halklardan oluşan ortak bir ulus olunabilirdi.

Bir nevi şahsiyetlerinde kutsal bir bağlılık oluşturulan bu iki “öncü” liderin de rolü, yıkım halindeki İslam ümmetinin parçalarını oluşturan iki halkı, pozitivist ve ilerlemeci bir anlayışla batılı forma uygun bir ulus yapabilmektir. Kitlede laikliği hakim kılabilmek, Batı’nın onayladığı sınırlara razı olmak, sosyal ve kültürel yapıyı batılı yaşam tarzına adapte edebilmek, ahiret inancı hakkında tereddütler uyandırmaya çalışmak, kadını gelenekten koparıp özgürleştirmek adına tedrici olarak modernitenin arzuladığı yaşama uygun hale getirmek gibi çabalar, bu jakoben tavrın müşterekleri olarak temayüz etmekteydi. “Apo” savunmasında sık sık 1996 sonrası MGK konseptini ve Ordu’nun kademeli olarak yönetimi demokrasiye yönlendirdiğini iddia etti ve dolaylı olarak 28 Şubat askeri müdahalesini savundu. Ayrıca çatışmalarda ölen on binlerce insanın bir kazanımı olarak Kürt halkını laik, batıcı, demokratik bir seviyeye getirdiğini deklare ederek sistemden ve Batı’dan aferin almak istedi. Uluslaşma sürecinde ölen ve öldürülenlere rağmen kazanımların önemine yine Atatürk’e atıf yaparak değinen Öcalan, Cumhuriyet’e karşı çıkan Kürt unsurların imhası gibi Batı Anadolu’da da bu yönlü çok daha fazla isyanın bastırıldığına dikkat çekerek, bu katli-

131 Abdullah Öcalan, “*VI. Kongreye Sunulan Politik Rapor*”, Serxwebûn, Nisan 1999.

132 Abdullah Öcalan, “*ARGK Ana Komutanlık İle Görüşme*”, Serxwebûn, Ocak 1999.

133 Duran Kalkan, “*Apocu Diyalektiğin Bazı Özellikleri*”, Serxwebûn, Eylül 1999.

amları demokratik bir yapıya geçebilmek için devrimci sürecin yaşatılmasının gerekliliği olarak açıkladı. Öcalan, savunmasında resmi ideolojinin değerleriyle aynılaştığı meseleyi gündeme getirirken, adeta TSK'nın ve laik kesimlerin "irtica" karşıtı kampanyalarına katıldığını ilan eder gibiydi.

Tutuklu bulunduğu İmralı Cezaevi'nde radyo dinleyebilen, günlük gazeteleri takip edebilen, avukatlarından özel bilgiler alabilen ve demeçlerini dışarıya aktarabilen¹³⁴ "Apo", son olarak avukatları vasıtasıyla, Bill Clinton'ın 15 Kasım 1999 tarihinde TBMM'de yaptığı konuşmayı¹³⁵ selamladığını ve kendi tezleriyle paralellik arzettiğini açıklamıştı¹³⁶. Zaten yaptığı tahmine göre "Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne alacaklar"dı¹³⁷. Apo'yu Kenya'da yakalayıp Türkiye'ye teslim eden ABD'nin Başkanı Clinton'un TBMM'deki 15 Kasım konuşmasından sonra DSP, MHP, ANAP Koalisyon Hükümeti, başta DSP lideri Başbakan Bülent Ecevit, MHP lideri Devlet Bahçeli ve ANAP lideri Mesut Yılmaz'ın 12 Ocak 2000 tarihinde imzaladıkları kararname ile Öcalan'ın idamı tehir edilmişti. Parlamentoda yapılan 1 Ağustos 2002 tarihli oylama ile de AB Uyum Süreci gereği Türkiye'de idam cezası kaldırıldı.

Öcalan'ın İmralı'daki savunması tehditler de içeriyordu. Türkiye'nin Avrupa'ya entegrasyonunda kendi varlığı kullanılabilir vazgeçilmez bir kart haline gelmesine; ayrıca Cumhuriyetin demokratikleşmesine kapı aralayan tekliflerine rağmen barış gelmez, Kürt kimliğine aynı devlet çatısı ve sınırları içinde eşit bir konum tanınmaz ise kan dökülmeye devam edecek ve bu savaş yüz yıl da devam etse sürecekti.

Artık mantıklı gibi gözüken ve TC'ye de düşen, tüm baskılara ve yasaklara rağmen yozlaştırıp batılılaştıramadığı Kürt ahalisini, laik ve batıcı değerlerle eğitilmiş bir şekilde kendisine takdim eden bu davete uymaktı. Eğer "*Cumhuriyet'in ulusçu kimliği ırkçı bir temele dayanmıyorsa*", Kürtlerin etnik haklarına tahammül edilebilirdi; böyle bir kabul de bütün sorunu çözecekti. Batılılaşma ve laiklik ortak paydasında şekillenen,

134 Av. Doğan Erbaş ile Röportaj, Serxwebûn, Eylül 1999.

135 Bill Clinton, TBMM Konuşması, (Simültine çeviri), <http://mehmetsaglam.bologcu.com>, 15 Kasım 1999.

136 Özgür Politika, 20 Kasım 1999.

137 Abdullah Öcalan, "*Benim Tutukluluğum Halkın Tutukluluğudur*", Serxwebûn, Temmuz 1999.

Türk tarihi ve diline resmîyette öncelik hakkı tanıyan böylesi bir birliktelik talebi, büyük bir taktik aldatmaca değil ise, Türk yöneticileri tarafından oldukça mantıklı görülmeliydi. Ve böylesi bir uzlaşma Batı ailesine kabul edilmenin de imkânını içinde barındırıyordu. İşte PKK ve Öcalan konusunda Türkiye'nin iç politik dengelerini zorlayacak ve köklü tavır değişikliklerine sürükleyebilecek olan tablo buydu. Tabii ki bu tablo aynı zamanda Cumhurbaşkanı'ndan ordu komutanlarına, yüksek bürokratlardan siyasilere kadar devleti temsil eden üst düzey yöneticilerin ulus anlayışlarının ırkçı temele dayanıp dayanmadığını ve ne kadar demokrat olup olmadıklarını da bir kez daha test etmiş olacaktı. Ancak Türkiye'nin son 15 yıllık yüksek gerginliğini yumuşatacak olan bir fırsat kapısının önündeki en önemli engel MHP idi. MHP de yumuşatılmalıydı. Bu konuda Öcalan şunları söylüyordu: *"MHP yan kuruluşları eliyle kampanya yürütüyormuş. MHP biliyor, benim savunmam, benim çözümüm onları bitirir. Bunun için saldırıyor. Çünkü barış, kardeşlik onların varlık nedenini yok eder. Şovenizmi, kışkırtıcılığı bitirir. Ama onlar da sağduyuya gelmelidir"*¹³⁸.

İslami değerlere hürmeti olan ama ulusal değerlere bağlılığını da terk edemez konumda bulunan siyasiler, Abdullah Öcalan olayı karşısında açık-seçik bir tavır sergileyememişler ve sadece gelişmelerin peşinden sürüklenmişlerdi. Zira ulus kimlik ile İslami kimlik iki ayrı değer sisteminin ve tutumun belirleyicileridir. Kozmopolit veya eklektik bir kimlikle tutarlı politikalar ortaya koymak mümkün değildir. Şu ana kadar Kürt sorununu iki taraf da ulus perspektifiyle değerlendirenken, konunun İslami kimlik açısından değerlendirilmesi ise yeterince istişâri zeminde işlenememiş ve gündemleştirilememiştir.

Bağımsız Kürdistan Yerine

TC'ye Bağımlı Kürdistan

Öcalan yakalandıktan ve savunmasını yaptıktan sonra PKK yönetiminde bile önemli kafa karışıklıklarının oluştuğunu, ama sonraki safhalarda "Önderliğin" yeni stratejik çözümlerinin id-

138 Abdullah Öcalan, *"Türkiye Tuzağın İçinde"*, Özgür Politika, 13 Haziran 1999.

rak edilmesiyle toparlanıldığını yayınlanan örgüt içi raporlardan anlayabiliyoruz¹³⁹.

Birçok devrimci sol grup tarafından çözülme ve teslimiyet olarak değerlendirilen İmralı Savunması'ndaki tezler, Öcalan'ın tutuklanması gerçekleşmeseydi, Kürt ulusal hareketi bünyesinde aynı açıklıkta gündemleşebilecek miydi? Veya Öcalan'ın çözümlerinin kökleri önceki tespit ve çalışmalarına mı dayanıyordu; yoksa savunmasında ortaya attığı tezler İmralı'daki özel şartların içinde ve özel konumuna göre ürettiği taktik çözüm önerileri miydi?

Tabii ki düşmanı küçük düşürmek ve basitleştirmek isteyen taraflar, onun söz konusu savunmasını sadece kendini idamdan kurtarmak için yaptığını iddia ederlerken; onu sapma içinde gören sol ise bir taraftan "tarihi materyalist şema"ya eleştiri getirdiği için dogmatik bir saplantıyla kızgınlığını belirtmiş, diğer taraftan da "sınıf mücadelesi"ni terk edip demokratik hülyalar içinde önemli bir devrimci potansiyeli Yeni Dünya Düzeni içinde konuşlandırmaya yöneltmesi nedeniyle büyük bir hayal kırıklığı yaşatmıştır. Öcalan açıkça "düzenli sol" ile "devrimci sol" arasında Devleti, Atatürk'ü ve demokrasiye saygılı olduğunu iddia eden Ordu komutanlarının safını tercih ederek, sistem içi soldan yana bir tavır sergiliyordu.

Abdullah Öcalan'ı böylesine köklü dönüşüme sevk eden sebepler neydi? Ortaya attığı tezlerinin arka planı var mıydı?

Aslında pratik dayatmalar ve şablonik teorilerin yetersizliği son gelişme ve dönüşmelerin başlıca etkeniydi. Reel sosyalizme eleştiri sunulurken Batı'nın hem doktrinel hem de siyasi değer yargılarıyla bütünleşme sürecine girilmiş oldu. PKK'nin Kürt halkına yapılan zulmü gidermek için başlattığı kalkışma sürekli duygusal, fakat adalet ve fitrat dışı uygulamalar içerdi. Yaşanan bir zulmü kaldırmak için savaş baltalarını kuşanan bir topluluk, fitratını özgürleştirecek hak ve adalet sevdalısı bir koşuşturmanın terini sırtında taşıyorsa, süreç içinde düşmanlarına benzemesi ve yeni bir zulüm çemberi oluşturması veya zalimleşmesi kaçınılmazdı.

139 Duran Kalkan, "Örgütlenme ve Yönetim Tarzı Üzerine", Serxwebûn, Eylül 1999.

15 Ağustos 1984'ten bu yana devam edegelen kanlı mücadeleden beklenen başarılar 1990'lardan itibaren tüm moral pompalayan iddialara rağmen¹⁴⁰ bir tıkanmaya ve kendini tekrar trendine bıraktı. Ancak PKK'nin Kürt ulusçuluğu adına "Bağımsız Kürdistan" hedefiyle dağlara on binlerce genci sürebilmesi bir başarıydı. Ama uzun yıllar geçmesine ve onca fedakârlığa rağmen dağlardan Kürdistan hedefi doğrultusunda herhangi bir başarı haberi gelmedi. Sadece Türk askerleri öldükçe Türkçülük, Kürt gerillaları öldükçe de Kürtçülük körüklenmiş oldu. Ümmetin yenik düşmüş evlatları birbirine kırdırıldı. Tek ümmetin çocukları ulusçuluk öykünmesiyle gittikçe birbirine düşman haline getirildi. Ümmet bölündükçe ve batılı formlarda yeniden örgütlendikçe batılılar sevinçle ellerini ovuşturdular.

Kürtleri uluslaştırıp bölge ülkelerinden kopartarak bağımsız yeni bir ulus devlet kurmanın gittikçe imkânsızlaştığını gören Öcalan, 1990'lardan itibaren yeni açılımlara yönelmeye başlamıştı. Sovyetler Birliği çökmüş, Körfez Savaşı'ndan sonra Güney Kürdistan'da inisiyatif tamamen ABD'nin eline geçmiş ve Kuzey'de yürütülen savaş stratejileri eskimeye, yıpranmaya başlamıştı.

Kürdistan dağlarında süren savaş intihar girişimlerinden başka bir sonuç oluşturamıyordu. Sivil hedeflere yönelen saldırılar ise korkudan çok nefreti çoğaltıyordu. Ya tarih sayfalarına gittikçe fiziki güç ve moral olarak tükenen bir mücadelenin kaydı düşülecek; ya da mevzi kazanımlar için "düşman" ile uzlaşmayı hedefleyen yeni bir stratejik açılıma geçilecekti. 1993 Martı'nda Öcalan tarafından gündeme getirilen ateşkes çağrısı ile gerek Türk tarafına, gerek Batı'ya, barışçı mesajlar verilirken, Büyük ve Bağımsız Kürdistan idealinden reel şartlar karşısında vazgeçilmesi hususu da kadrolara ve kitleye tedrici olarak işlenmeye başlanmıştı. Elde edilen avantajlar kitlesel ikna yöntemi ile değil silahlı propaganda yöntemi ve korku salınarak kazanılmıştı. Tabii ki kopuk olarak kazanılan bu avantajlar elden kaçırılmamalı, Kürt halkının yönetim inisiyatifi başkalarına kaptırılmamalıydı. Kürt halkının mücadele potansiyeli artık demokratik alana çekilmeli ve PKK'li tüm kadrolar yeni duruma adapte edil-

140 "Güney Savaşından sonra saflarımız bir kat daha büyüdü. Bir Amed'e bakarsak, beş yüz isek bin olduk... Bir elin parmak sayısı kadar gerilla imha olmamıştır." **Abdullah Öcalan**, Özgür Gündem, 26 Nisan 1993.

meliydi. Öcalan'ın yakalanması, bu sürecin hızlandırılıp nihayete erdirilmesinde önemli bir avantaj sağlamıştı. Belki Öcalan'ı yakalayıp Türkiye'ye teslim eden güçlerde bu sürecin tamamlanmasına yardım etmiş ve Türkiye üzerinde pazarlık güçlerini de artırmışlardı.

Bu sona nasıl varıldığını anlamak için Abdullah Öcalan'ın savunmasında açıkladığı tezlerinin gelişim seyrine kısaca bakmak gerekmektedir.

Öcalan'ın Yeni Tezlerinin Gelişim Seyri

1. Körfez Savaşı'nda Suskunluk ve ABD İle Açık Flört

PKK, 1991 Körfez Savaşı'nda ABD'nin Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurdurma niyetini gördüğü halde sessiz kalmış ve tarafsızlığa oynamıştı. ABD Kürt Planı ile ilgili atağını Körfez Savaşı'nda yürürlüğe koymuştu. Rafet Ballı'nın yaptığı röportajda Öcalan, Türk Devleti'ni, ABD ile kendisinin de ilişki trafiği içinde olduğunu söyleyerek tehdit etmiş ve ABD gibi emperyalist bir güçle flört etmekten çekinmediğini ortaya koymuştu¹⁴¹. PKK'nin Çekiç Güç konusunda da tavrı ciddi anlamda bir karşıtlık içermeyerek ABD politikalarıyla paralelleşmiş ve TBMM'de yapılan Çekiç Güç oylamasında PKK tabanına hitabeden HEP milletvekillerinin bir tanesi dahi karşı oy vermemişti. PKK'nin bu tavrı giderek özgücüne güvenme yerine, senaryosunu emperyalizmin belirlediği "küreselleşme" projesi içine sürüklenmiş ve yardımı batılı ülkelerden bekleyen bir çaresizlik psikolojisine duçar olmuştu.

2. Bağımsızlıktan Vazgeçmenin İlk Sinyalleri

Öcalan, 1992'ye geldiğinde Kürdistan'daki idari yapının üç şekilde de düşünülebileceğini ifade etmeye başlamıştı. İhtimallerden birisi "özgür vatan" toprağında kurulacak bir devrim hükümetiydi. Bir diğeri düşmanla iktidarı paylaşmaktı. Bir alan daha vardır ki o da "beyaz bölgedir. Bu alanda düşmana vurmadan, siyasal gösterilere gelişme sağlamak istenebilir."¹⁴² Öcalan'ın Savunması'nda demokratik devletin ulusların özgür

141 Rafet Ballı, "Apo ABD'ye Güveniyor", Milliyet, 21 Mart 1993.

142 "Dönem Devrimciliğimizin Sınandığı Dönemdir", Serxwebûn, Eylül 1999.

birlikteliği temelinde evrimleşebileceği teziyle geliştirilen bu konu, kısa zamanda PKK'nin resmi organında yöntemleştirilerek bir izaha kavuşturulacaktı: Buna göre Öcalan, *"Reel sosyalizmin 'iktidar olunmadan demokratik dönüşüm sağlanamaz' biçimindeki eski tezi yanlıştır. Demokratik mücadele sistemle kesin sınırlar içinde cepheden savaşarak değil de, sistemle iç içe geçerek mücadele etme temelinde kazanılabilir. Bunu PKK pratiği çok net olarak ortaya çıkartmıştır. Biz daha iktidar olmadan, siyasal, askeri, kültürel ve diplomatik güç olma konumunu yakalayarak toplumu dönüştürdük."*¹⁴³ tespitinde bulunmuştur.

3. Ateşkes Çağrısı ve Tepkiler

Abdullah Öcalan, İmralı Savunması'na, 1993'te gerçekleştirdiği basın toplantısında yaptığı konuşmalardan örnekler vererek başlamıştı. Bu toplantıda Türk yöneticilere ateşkes çağrısı yöneltilmişti. 1991 ve 1992 Nevruz kutlamalarını başarılı bir halk ayaklandırmasına dönüştüremeyen ve Türk Ordusu'nun Kuzey Irak'taki operasyonları karşısında başarılı olamayan PKK Önderliği, PKK stratejilerindeki ilk ve açık değişim sinyallerini bu ateşkes çağrısı ile vermeye başlamıştı. Doğu Perinçek, bu ateşkes girişiminin arkasında ABD parmağının olduğunu iddia etmekteydi¹⁴⁴. Gerçekten ilginçtir. Abromowitz, bölgeye geldikten sonra Türkiye yetkilileri ve Talabani ile görüşmüştür. Arkasından Cengiz Çandar, Rafet Ballı, Ferit İlsever gibi gazeteciler Lübnan'ın doğusundaki Bekaa Vadisi'nde Abdullah Öcalan ile görüşme trafiğini hızlandırırken, Türkiye adına kuryelik yapmakla da suçlanmışlardır. Hemen o sıralarda Talabani-Öcalan görüşmesi gerçekleşmiş ve Öcalan 15 Mart 1993'de tek taraflı olarak ateşkes ilan etmiştir. Öcalan bu basın toplantısında neler söylediğini Savunması'nda şöyle özetlemişti:

"Biz, hemen Türkiye'den ayrılalım diye bir yaklaşım içinde değiliz. Bu konuda gerçekçiyiz. Bu tutumu basit bir taktik olarak anlamamak gerekir. Birçok nedeni vardır. İki halkın tarihini, siyasi, ekonomik durumunu anlayanlar, parçalanmanın olmayacağını bilirler. Etle-tırnak gibi iç içe geçmiş-

143 **Abdullah Öcalan**, *"Ayaklanma Taktiği Üzerine Tezler ve Görevlerimiz"*, Serxwebûn, Şubat 1992.

144 **Doğu Perinçek**, *"PKK'yi Batılılaştırma Operasyonu"*, Teori Dergisi, Mayıs 1993.

lerdir. Ben birçok röportajda vurguladım. İlişkilerin yeniden düzenlenmesini istiyoruz.”

Ateşkes çağrısına bir ay içinde 46 PKK’linin öldürülmesi, iki bin gözaltı ve birçok işkence olayı ile cevap verilmiş olmasına rağmen, PKK liderinin 16 Nisan 1993’te Beyrut’ta bu sefer Celal Talabani, Kemal Burkay ve irtibatlı olduğu parti HEP’in bazı milletvekilleriyle birlikte düzenlediği basın toplantısında bu kez de ateşkes sürecini uzattığını açıklaması, DHKP-C tarafından gözleri kararmış bir uzlaşmacılık olarak değerlendirilmiş ve sorulmuştur. “*Madem böyle olacaktı, niye o kadar şehit, niye onca zulüm, işkence, kayıp, eziyet?*”¹⁴⁵

Abdullah Öcalan’ın ateşkes çağrısının İmralı’da Apo’nun işlediği tezlere götüreceği gerçeği, PKK tarihini ve gelişim seyrini yakından bilen bazı devrimci sol örgütler tarafından çok önceden kestirilebilmişti. İşte THKO, TDKP, EMEP geleneğinden gelen tespitlerden birisi:

“ABD cephesinin unsurları olan Talabani, Barzani, Burkay, Özal kombinezonu güçlenirken PKK, bunun içinde kendisine yer bulmaya girişmiştir. Bundan daha vahimi, PKK, kendisinin esas gücü olan halk kitlelerini bu kombinezonun politikalarına yöneltmiş, kendi temel varlığını, karşı tarafın oyununa sokmuştur.”¹⁴⁶

Emperyalizmin belli başlı yayılma araçlarından olan ulusçuluk ve ulusal bağımsızlık tezleri, sosyalistlerin pragmatizmi sonucu kullanılmak istenince, birçok devrimci örgütü eklektik tavır ve yeni sapmalar içine yuvarlamıştır. PKK pratiğinde de görüldüğü gibi araç olarak sosyalizmin basamağı kılınmak istenen ulusçuluğun hâkim kültürü, sosyalist güçleri zaman içinde kendi denetim ve cazibe alanına çekebilmektedir. Zaten 20. yüzyılda bazı İslami hareketler de benzer aldanış süreçlerine mahkûm olmuşlardır.

PKK, sömürgeciliğin ulusçuluk tuzağına düşmüştür. PKK’nin de, Türk solunun da, işçi sınıfına dayandığını iddia eden sosyalist yapılanmaların da “halk”, “sınıf”, “ulus”, “etniklik”, “kavim”, “ümme” konularındaki bilgileri ve kafaları karma karıştıktır. Bu

145 “PKK Uzlaşmayı Derinleştiriyor”, Mücadele Dergisi, 24 Nisan 1993.

146 “Devrim ve Diplomasi”, Özgürlük Dünyası, Nisan 1993.

yüzden 90'ların başında Perinçek'in PKK'yi Türkiye işçi sınıfı ile barışa, özgürlük ve eşitlik temelinde "gönüllü birlik"¹⁴⁷ seçeneğine davet etmesiyle Öcalan'ın, Türk ve Kürt uluslarını demokrasi temelinde "özgür birliktelik" statüsüne çağırması aynı anlamı ve değeri taşımamaktadır. Birincisi romantik sosyalizme öykünen bir çağrıyken, diğeri YDD'nin yükseltilecek yalancı değerlerine öykünen ve 'kürselleşme' içinde kendine alan açmaya yeltenen bir çağrıdır.

4. Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu (ARGK) Komutanlarının Başarısızlığı

Öcalan gerek ARGK'nin ana karargâhında yaptığı konuşmada¹⁴⁸ ve gerekse VI. Kongre'ye sunduğu Politik Rapor'da¹⁴⁹ motive ederek cepheye gönderdiği PKK'li gençlerin 90'lı yıllardan itibaren ARGK saflarında sürekli olarak büyük kayıplarla heder edilmesinin suçunu gerilla komutanlarının iş bilmezliğine, tembelliğine ve yeterince eğitime özen göstermemelerine bağlamıştır. Öcalan'ın cephe komutanlarına yönelttiği eleştirilerinden seçeceğimiz birkaç cümle ile olayın vahametini zihninizde canlandırabilmemiz mümkündür:

"Orta Doğu'daki pratiğimiz, 20. yüzyılın son çeyreğinin en önemli pratiği idi. Siz o devrimci pratiği bile gösterme yeteneği gösteremediniz.";

"Avrupa'dan gelenleriniz... defâlarca eğittiğim devrelerden geçenleriniz oldu, hiçbirisi yaşanan gerçekliği anlamadı ve geldiği gibi güme gitti, götürdü.";

"Düşman sizi iyi çözdü ve çok iyi yanıt verdi... Siz düşmanı çözemediniz. Sözde anladınız ama, pratikte anlamadınız veya pratikte yanıt veremediniz. Düşman bizi çok iyi çözdü ve yanıt verdi, iyi politika oluşturdu, hükümetler oluşturdu, meclis oluşturdu, özel savaş oluşturdu, Güney'e yaydı, uluslararası diplomasi oluşturdu.";

"Eskiden bin asker bir gerillaya karşı gelemezken, şimdi adeta onu azdırdınız.";

147 D. Perinçek, a.g.y.

148 Serxwebûn, Ocak 1999.

149 Serxwebûn, Nisan 1999.

“Ölümüne direnen binlerce insan toprakta çürüyor. Onları kullanamayan kim? Bunları doğru savaştıramayan kim?”

Öcalan’ın komutanlarına ağır ve hakaretamiz üslupla yönelttiği değerlendirmeler ve sorularına bakacak olursak, bütün sorumlu komutanlar kabiliyetsiz ve anlayışsızdır. Ölümü göze alan ve yıllardır eğitimden geçmiş insanların tümü için bu tarz genellemeler doğru olmasa gerektir. O zaman Öcalan ne yapmak istemiştir? Ya ARGK’nin moralini bozarak Kürt gençlerini gerilla mücadelesinden soğutup siyasi mücadele alanına çekmek istemiştir. Ya da kendisinin ön ayak olduğu sıcak savaş stratejilerinin yanlışlığı, zamansızlığı ve yetersizliği nedeniyle heder edilen binlerce gencin vebalini kendi üzerinden başkalarının üzerine atarak yıpranmaktan kaçınmak istemiştir. Büyük fedakârlıklara rağmen cephede yaşanan mağlubiyetlerin getirdiği çözümsüzlüğü ve tıkanmayı gizleyen bu tutum, komutanlardan Kürt halkının duygularını okşayacak hayali çözümler istemektedir. Öcalan’ın yukarıda zikrettiğimiz konuşma metninden ve VI. Kongre’ye sunduğu rapordan anladığımız kadarıyla “kimyasal taarruz” a da muhatap olan gerilla komutanları, mevcut savaş tarzının yanlışlığı ve çözümsüzlüğü üzerinde durmakta ve yeni taktiklere hatta yeni bir savaş stratejisine ihtiyaç olduğunu ifade etmeye çalışmaktadırlar. Apo’nun cevabı ise ilginçtir. *“Savaş tarzımızda yanlışlık varmış. Çözümsüzlük kadermiş. Bunları söyleyenlerin dillerini kesmek gerekir.”*¹⁵⁰

Aslında PKK, reel şartların “Gerillanın Günlüğü” türü kitaplarda yazıldığı gibi olmadığını anladıkça, siyasi mücadelenin imkânlarını geliştirmeye ve uluslararası ilişkiler trafiğinde yer edinmeye yöneldi. Ancak bu kulvarlarda temsiliyet gücünün en önemli unsuru ve pazarlık gücü olarak Kürdistan dağlarında silah tutan gerillanın ölerek veya öldürerek gündem olabilmesiydi. Önemli olan yeni askeri stratejiler değil, Kürt sorununun çözümünde PKK tezlerini ölerek, kendini yakarak veya bombalı intihar eylemleri yaparak gündemleştirebilen kanlı eylemliliklerdi. Kan aktıkça PKK barış çağrıları yapacak ve kendisine yeni ve güçlü bir siyasal alan yaratabilecekti. Ama artık işler masa başında planlandığı gibi gitmemeye de başlamıştı. Örneğin 1 Eylül 1998’de tekrarlanan tek taraflı ateşkes çağrısı bazı gerilla komutanları tarafından dikkate alınmamıştı.

5. Kürdistan Özgür Kadınlar Birliği (YAJK) ve Duygusallığının Kutsanması

Muhtemelen mevcut şartlarda askeri bir başarının sağlanamayacağını Parti Önderliği görmüştü. Bu durumu sezen ARGK komutanlarına acizyetleri açısından yükleniliyor, kendilerine sonsuz imkânların verildiği söylenip kendilerinden yaratıcı olmaları ve yeni açılımlar üretmeleri isteniyordu. ARGK, vur kaç ve mevzi savaşından öte uygulanabilir mantıklı bir plan istiyor ve kadın gerillaların zor şartlara dayanamadıklarını ve sorun olduklarını belirttikçe azarlanıyordu. Öcalan YAJK'yı abartılı bir şekilde övmekte ve dünyadaki ilk nizami kadın ordusu olduğunu ikide bir hatırlatmaktaydı. ARGK'nin kadın gerillaların zor şartlara elverişsizliğini gündeme getirmesine ise Öcalan şöyle cevap verecektir:

“Üç tane fedai kadın gerilla gidip kendilerini bomba yaparak düşmanda patlatacak ve yüzlercesi buna hazır olacak, siz ise YAJK'ın sorun olduğunu söyleyeceksiniz. Bunu söylemek en büyük şerefsizliktir.”¹⁵¹

Oysa ARGK da göğsünü kimyasal bombalara açabilmekte, cepheyi Karadeniz dağlarına kadar genişletebilmekteydi. Şu konu sorgulanıyordu: Bağımsızlık mücadelesi için örgütlenen gerilla şu anda hangi strateji için mücadele ediyordu? İnsanlar veya kadın gerillalar kendi bedenlerini Öcalan için bomba yapabilirler veya benzin döküp yakabilirlerdi. Ancak bu fedakârlıklar hangi amaç için gerçekleştirilecekti? Ulusal kurtuluş savaşı, özgür Kürdistan, Kürt devleti idealleri hangi mecraya akmaktaydı? Kafalar bulanıktır, biraz da öfkeli.

6. PKK Kadrolarındaki İntibaksızlık

Abdullah Öcalan, 1993 yılının ateşkes girişiminin 1994 Kongresi'nde iyi kavranmadığının açığa çıktığını; 1998 Kongresi'nde ise dünya çapındaki dönüşüm ve değişimi gören bir açılım yapma gerekliliğinin kısmen algılanmasına rağmen, statükocu konumun aşılmadığını belirtmekteydi¹⁵².

151 Serxwebûn, a.g.y.

152 Abdullah Öcalan, “PKK Demokratik Çözümün Anahtarıdır”, Serxwebûn, Eylül 1999.

7. PKK'de Çeteleşme

Öcalan, Türk tarafında kontrolden çıkan kişilerin oluşturduğu çetelerin, kendi taraflarında da oluştuğunu, tüm parti güçlerini ve özellikle kendisini çok zorladığını söylemektedir¹⁵³. Acaba Öcalan, PKK kanalında da oluşan “erooin trafiği”nden mi rahatsız olmaktadır, yoksa kontrol dışı para öbeklenmelerinin bazı kadrolar üzerinde cazibe merkezi haline gelmesiyle PKK kitleleri içinde denetim dışı bazı güç odaklarının oluşmasından mı?

PKK'nin 1999'a kadar son 7-8 yıllık tarihine bakıldığında, askeri sahada gittikçe azalan şekilde başarı grafiğinin düştüğü, komutanlık düzeyinde “öz güç”ün inanırlılığını yitirdiği, gerillanın gündem tutan kazanımlarının biran önce uluslararası ilişkilerde koz olarak kullanılma telaşı içine girildiği, siyasi çözüm projelerinin ise gittikçe “küreselleşme” söylemi içinde yer tutmaya meylettiği görülmektedir. Dolayısıyla Öcalan'ın “Önderlik” olarak İmralı Savunması'nda ortaya koyduğu tezlerini, özel şartlara göre üretilmiş anlık tespitler olarak değil, işte böylesi bir arka planın sürüklediği ve sıkıştırdığı bir sonuç olarak görmek gerekmektedir. Tabii ki yaşanan sürecin gerçekliğini görmek bu sürecin çelişkilerini, sapmalarını ve gayri tabiliğini örtmek anlamına gelmemelidir.

PKK'nin ve Marksistlerin Ulusçuluk Çıkmazı

Batı dışı toplumlarda ve özellikle de İslam coğrafyasında uluslaşma süreci, batılılaşma veya toplumsal tarihin evrimleşerek ilerlediği iddiasıyla bütünleşmek demektir. Aslında bu iddiaya sanılmak, bir avuç batıcı ve işbirlikçi yöneticinin inisiyatifinde, ortak değerlerden ve birbirinden ayrışarak ve aralarında sun'î düşmanlıklar peydahlayarak sömürgecilerin tuzağına düşmek demektir. Sol ideoloji aslında batılı paradigmanın medenileştirici, ilerlemeci çağdaşlaşma söylemine bağlı olduğu için, uluslaşmayı da evrensel bir aşama sanmakta ve mazlum halkların sömürgecilerden kurtuluşu için bir araç olarak kullanmak istemektedir. Ama ulusal kurtuluş ideali, hem emperyalizmin rahatlıkla kuşatabileceği bir araç olarak sonuçta emekleri boşa çıkartmaktadır; hem de mazlum halklara sahte ve fitrata aykırı bir kimlik kazandırdığı için de zalimcedir.

Öcalan'ın PKK'nin Parti-Merkez yayın organı olan *Serxwebûn*'daki bir yazısında, “Kürt, evrensel olmadan ulusal olamaz” tespitinde bulunuluyor ve dünya iki kutuplu iken “Önce sosyalist, sonra ulusal olduk” deniliyor. Şimdi ise evrensellik; demokratik gelişme ve dönüşümde görülüyor ve Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratikleşmesi temelinde yaşanacak bir evrensellik için de Kürt ulusçuluğuna hizmet için 20 yıllık hatta 50 yıllık bir sürecin takibi isteniyor ve tüm Kürtler stratejik düşünmeye davet ediliyordu¹⁵⁴. Bu söylemle insanlar öyle bir taassubun ve körlüğün içine itiliyor ki, sanki evrensel olanlar geçici, Kürt ulusu ise yegâne gerçeklikmiş gibi kutsanıyordu.

Kürt halkı İslam ümmetini oluşturan halkalardan birisidir. Nakıs da olsa bir İslam ümmeti anlayışına göre toplumsal yapılanmasını şekillendiren ve 600 yıl hüküm süren Osmanlı Hanedanlığında doğuştan kazanılan kimliklere yönelik baskı yaşanmamıştır. Öcalan da bu gerçeği kabul etmekte ve şöyle demektedir: “Türkiye'nin bütünlüğü bir halkı tanımamakla olmaz! Osmanlı'da bile çok geniş kültürel, hatta idari özerklikler vardı. Yine Kürt beylikleri idari özerkliğe sahiptiler ve uzun süre hükmettiler. Kürt dili, Kürt kültürü üzerinde Osmanlı baskısı asla yoktur.”¹⁵⁵

İslami literatür içinde vatan kavramı doğallığı ve ümmet yapılanması içindeki yerel zenginlikleri ifade ederken, uluslaşma süreci içindeki vatan kavramı ise ayrışmayı, dayatmayı ve inhisarçılığı ifade etmektedir. Ulusçularla Müslümanlar arasında Kürdistan kelimesine yüklenen anlam farklılıkları da, Türkiye kelimesinin icat edilişi de bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Bugün açıkça ortaya çıkmıştır ki emperyalist ülkeler, tüm etnik ve ulusal farklılık ve çatışmalara aşırı bir ilgi göstermekte hatta (el altından) körüklemektedirler. Daha sonra da barışın koruyucuları rolünde çatışan halklara hakemlik yapmaya kalkışmakta ve bu arada kendi ağırlıklarını hissettirdikleri bağımlı ulusal veya konfedere yapıları çoğaltmaktadırlar. Çağımızda bu oyunu en iyi oynayan emperyalist yapı ABD'dir. Bu anlamda ulusçuluk, emperyalizmden kaynaklanan bir mikrop gibidir ve

154 A. Öcalan, A.g.y.

155 Abdullah Öcalan, “1 Eylül Dünya Barış Günü Mesajı”, Yeni Özgür Halk, Eylül 1999.

bir halkın bünyesini kuşattıkça, tedavisi de onu imal eden ve yayan uluslar arası kaynaklarında aranmaya başlanmaktadır.

Abdullah Öcalan'ın yeni tezlerine karşı çıkan sosyalist söylem ise konuyu kavramamakta ısrar etmektedir. Örneğin İbrahim Kaypakkaya çizgisine bağlı olanlar yeni PKK stratejik çözümlemesine şu eleştiriyi getirmiştir:

“Kürt ulusunun ve bölge emekçilerinin önüne ‘yeni’ olarak sürülen 1925-1943 yıllarının faşist kemalist ‘doktrinlerinin’ kurtuluşun değil, köleliğin ve yokoluşun ‘doktrinleri’ olduğu, Kürt ulusu ve bölge halklarına bıkip usanmadan kavratmaya çalışmak tasfiyeciler dalgaya inat ‘ille de devrim’ diye haykıran TKP(ML) Merkezi Konferans Kararları etrafında kenetlenip-savaşmak, dönemin komünistlere ve devrimcilere dayattığı temel görevdir.”¹⁵⁶

İyi de Kürt ulusçuluğunu getirip Türk ulusçuluğunun şemsiyesi altına sokmak isteyen ve silahlı güçlerini dağıtmaya çalışan PKK ulusçuluğu, böyle yapmayı da Kürt ulusçuluğunda ayak dirdiğinde başka bir faşizm türünü üretmiş olmayacak mı? Niçin komünist devrimcilik bir halkı uyandırmak için yeterli olmuyor da, devreye ulusçuluk gibi nefsi ve taassubu körükleyen ve “burjuva” kesiminin istismarına çok açık bir söylem sokuluyordu? Bu söylemle Öcalan'ın düştüğü seviyeye ve tasfiyeciliğe mahkûm olunmayacağına garanti neydi?

PKK'nin Çıkmazı ve Beş Maddelik Yeni Tezleri

Abdullah Öcalan'ın Savunması'nda beş madde halinde özetlediği yeni tezlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için ulusçuluğun çıkmazı bağlamında konuyu kısaca değerlendirelim. Savunma'da “*Demokratik Birlik Çözümü İçin Tezler*” başlığı ile işlenen bu bölümdeki tespitlerin tümü, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi PKK yetkili birimlerince onanarak deklare edilmiştir.

1. “Ülke Bütünlüğü, Ortak Vatan.”

“En iyi, anlamlı ve mümkün olan özgürlük ve bağımsızlık, bu yer Kürdistan'da olsa ancak Türkiye'nin genel Misak-ı Milli sınırları içinde mümkündür. Bilimsel olarak da kanıtlamak zor değildir. Ayrılmış bir Kürdistan bitmiş veya bir gücün kuklası,

156 “Kürt Ulusunun Gerçek Kurtuluşu. Proletarya Önderliğindeki Halk Savaşdır”, Halkın Günlüğü Dergisi, 16-30 Kasım 1999.

işbirlikçilerinin malikânesi olmaktan öteye gidemeyecek bir Kürdistan'dır."

O halde Öcalan da teslim etmektedir ki Kuzey Irak'da kurulmak istenen bağımsız bir Kürdistan süreci emperyalizme köprü oluşturmaktadır. Peki, İslam coğrafyasından kopartılarak kurulan Türkiye'nin Misak-ı Milli sınırları niçin vazgeçilemezdir veya bir nevi kutsaldır? İşte Kemalist kadroların emperyalizme karşı yapıldığı iddia edilen "Kurtuluş Savaşı" yalanına yönelik Öcalan'ın yaklaşımı: "Atatürk'ün kurucu rolü bugünkü vatanın gerçekleşmesinin esas nedenidir. Buna hep minnettarız. Bunu tartışmak bile tarihe saygısızlıktır."

2. "En Doğru Çözüm, Demokratik Cumhuriyette Sağlanacak Siyasal Birlik ve Bağımsızlıktır."

Öcalan'a göre "Cumhuriyetin tarihsel temeli ve anayasal ifadesi demokratik çözüme en uygundur." Peki bu konuda en güvenilir kurum hangisidir? Özellikle 1996 yılından bu yana yönetime ağırlığını koyan "Ordu"dur. O halde halk açısından demokratikleşmeyi kim engellemektedir? "Etnik aşiret yapısı ve dini siyasi örgütlülük". Sanki karşımızda bölgedeki "fundamentalist İslami hareketleri" yok etmek aşkıyla konuşan bir İsrail yetkilisi veya bir NATO stratejistiyeni bulunmaktadır. Onların partneri olarak görüntüye 28 Şubat darbecilerinin uzantısı bir Ergenekon Örgütü mensubunu da koyabilirsiniz.

3. "Kürt Toplumunun Dil ve Kültür Özgürlüğü Sağlanmalıdır."

"Birinci ve ikinci tezler; sorunun bir vatan ve devlet yaratma olmadığını, vatanda özgür yaşam devlette demokratik birlik olduğunu, ortaya koymuştur." diyen Öcalan'a göre iki dilli veya iki uluslu tek toplum, tek devlet önerilmektedir. İki dilli tek toplum anlaşılmaktadır; ama iki uluslu tek toplumu tanımlamak yeni bir paradigmanın sosyolojisiyle ilgili olsa gerektir.

Peki o zaman Öcalan'a göre Kürt sorunu nedir?

"Özce Kürt Sorunu tarih, dil, kültür araştırmaları yapma ve ön hazırlık okullarıyla yayma ve yine bununla bağlantılı serbest kitap, gazete, radyo, tv, benzeri yayım araçlarına özgürlük tanımayla özgün çözümünü yakalamış olacaktır. Bununla kesinlikle bölücülük, ayrılıkçılık gelişmez. Tersine önü alınır... Devlete bağlılık gelişir. Çünkü devlet artık daha fazla kendinindir. Dünyanın çok sayıda örnekleri bunu gösteriyor. Burada resmi dil

olarak Türkçe'nin öğrenimi daha anlamlı ve bir zenginlik olarak görülecek ve daha iyi öğrenilecektir."

Eğer böyle olursa gerçekten devletin kendi halkları üzerindeki Türkleştirme asimilasyonu son bulacaktır. Peki ya inandığı gibi yaşama hakkı, İslami kimliğini koruma hakkı, kapitalist ifsada karşı çıkma hakkı, başörtüsüyle okuma hakkı? Bu konularda Öcalan sahte demokrasi söyleminin arkasına sığınarak ceberrut devletten yana olacağını, cuntacı Kemalistlerle aynı jakoben tutum içinde bulunacağını peşin peşin açık etmiştir.

4. "Askeri ve Silahlı Güç Yaklaşımları Çözüm için Anlamını Yitirmiş ve Terkedilmelidir."

Anlaşılan o ki mevcut oligarşik yapıda boşluklar oluşturmak isteyen PKK yöneticileri bu boşluklarda kendi oligarşik yapılanmalarını kurumlaştırmayı düşünmektedirler. Sonuç olarak ümmetin saf ve duygusal çocukları hayali vaatlerle dağa satılmış ve ölüme gönderilmiştir, ama gelinen noktada artık teslimiyet ve tasfiyecilik başlamış, akıtılan kanın rantı ile de farklı bir "Yaser Arafat" misyonu üretilmeye yönelinmiştir.

5. "Başta PKK Olmak Üzere Yasadışı Birçok Örgüt Normal Siyasal ve Yasal Sürece Kendini Uyarlamalıdır."

Beşinci tezle de Kürt halkının mazlumiyetini kullanarak bu halkın çocuklarının ve kadınlarının akaidini ulusçu, laik ve pozitivist bir kuşatma ile iyice bozmaya yeltenen işbirlikçilerin o tarihlerde YDD'ye bugünkü ifadesiyle küreselleşmeye veya küresel kapitalizme nasıl da yamanmaya çalıştıkları açıkça ortaya çıkmaktadır.

Yangını Söndürmek ve Kimlik Sorunu

Öcalan, savunmasında PKK'nin amacını Türkiye ile "Özgür Birliktelik ya da Ölüm" olarak açıklasa da PKK'nin kuruluş amacı Türkiye, İran, Irak ve Suriye arasındaki bölünmüş "Sömürge Kürdistanı" kurtarmak ve halk iktidarına dayanan bir Kürt devleti kurmak idi. Sömürgeciler de bölgedeki ulus devletlerdi. Oysa İslam coğrafyası üzerindeki sömürgeleşme sürecinin emperyalizm ile başladığını ortaya koymamak ve Müslüman halkların tarihi seyrini batılı toplumsal şemalarla açıklamaya kalkışmak, en büyük tarihi yanılsamalardı.

I.Dünya Savaşı sırasında Suriye'deki Osmanlı-Alman güçleri ile Yemen'deki Osmanlı Ordusu arasındaki Amman-Medine demiryo-

lu, İngilizlerin örgütlediği bazı Arap aşiretlerinin gerilla faaliyetleri ile kesilmişti. Ama işbirlikçi Arap aşiretlerinin bu ayaklanmasına rağmen, İngilizlerin 1915'te onlara vaat ettiği devlet konusu hiç gündeme alınmadan 1916 tarihinde İngiltere, Fransa, Rusya arasında Sykes-Picot Anlaşması yapılmıştı¹⁵⁷. Peşinden Ankara Hükümeti, Fransızlarla 20 Ekim 1921'de taslak olarak belirlenen Ankara Anlaşması'nı (İtilafnamesi) imzalamıştı¹⁵⁸.

Dolayısıyla Suriye ile Irak ve Türkiye arasında cetvelle çizilen sınırlar, ulusal iradelerle değil -ki zaten oluşturulamamıştı- Orta Doğu'nun Müslüman halklarını bölerek yönetmek isteyen emperyalist plan ve dayatmalarla belirlenmişti. Ve İran İslam Devrimi ile gelen farklılaşma dışında bölgedeki iktidarların konumları da bu belirlenmelerden pek farklı değildi. Bu anlaşmaya göre Anadolu'nun büyük bölümü, Suriye ve Irak bölgeleri Fransa ve İngiltere arasında paylaşılmıştı.

PKK Önderliği her fırsatta Orta Doğu'da en büyük devrimci örgütlenmeyi oluşturduğunu ifade etmiştir. Ancak PKK savaştığı karşıt gücün dayandığı emperyalist güçler hep göz ardı edilmiş, emperyalizm karşıtı sahte söylemlere rağmen fırsatı yakalandığında da emperyalist devletlerle işbirliği oluşturmaktan kaçınılmamıştır. Ve emperyalizmin Orta Doğu'nun böğrüne bir jandarma üssü olarak yerleştirdiği Siyonist İsrail'e karşı PKK, ciddi hiçbir karşıtlık ortaya koymamıştır.

Bu anlamıyla PKK ne gerçek sosyalist bir hareket ne de kendine yeter bir bağımsızlık hareketidir. PKK, bir halkı batılı şemalara göre ve laiklik temelinde uluslaştırmaya çalışan, genel anlamda batılı paradigmanın asimilasyon hareketidir. Kemalistler gibi jakobendir. Ezberlediği ilerlemeci tarih tezlerine göre ideolojisini belirlemiştir. Diyalektik materyalizmin şemalarını da sosyalist söylemin vuruşkan potansiyelinden yararlanmak için kullanmaktadır. Makyavelisttir. Özünde batılı yaşam tarzını idealize etmektedir. İslam ümmetinin yeniden ihyasını amaçlayan İslam coğrafyasındaki uyanış hareketlerine karşı, Batı medeniyetinin uzantısı konumundadır.

157 **Peter Mansfield**, Osmanlı Sonrası Türkiye ve Arap Dünyası, sf., 50-51, Söylem Yayınları, İstanbul 2000.

158 **Fahir Armaoğlu**, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980), sf. 319-320, T.İ.B. Kültür Yayınları, İstanbul 1989.

Öcalan'ın İmralı sürecinde gittikçe değişen görüşleri, öncelikle bağlılarına telkinle, "devlet" olgusunun haddizatında kötü olduğu ve hedeflenmemesi gerektiğiyle ilgili bir boyuta evrildi. Bu konuda o kadar ileri gitti ki, neredeyse Murray Bookchin, Proudhon, Kropotkin kadar anarşist fikirler serdetti.

Abdullah Öcalan'ın yeni tezlerini yorumlama ve meşrulaştırma gayreti içine giren PKK kadroları bu süreçte verdikleri demeçlerle ve kaleme aldıkları yazılarla "Parti" politikaları hakkında yaptığımız yorumları doğrulamaktadırlar. Gerilla önderi Ali Yılmaz'ın ifadeleri buna örnektir: "*Kürt sorunu Türkiye'nin batılılaşması önündeki en büyük engel iken, sorunun çözümü yönünde Partimiz'in başlattığı bu süreç büyük değişim, dönüşüm ve demokratikleşmeyi de beraberinde getirecektir.*"¹⁵⁹

Öcalan da savunmasında şu vurguları yapmaktadır: "*Halk olarak bağımsız olmanın en pratik yolunun, Türkiye'nin ülke ve devlet bütünlüğü içinde mümkün olabileceğini, bunun demokratik sistemin çözüm gücünde olduğunu ısrarla vurgulamaya çalıştık. Devletin bu konuda sonuçta bu yargıda karar kıldığımızı emin olduğuna, bunu bildiğine de inancımı belirtiyorum... Artık tarihi olarak isyanlar dönemi sona ermiştir veya ermek zorundadır. Ama bunun için, Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi, demokratik, laik hareketlenmesi başarıya gitmek zorundadır.*"

Eğer özgür birliktelik ile Türkiye Cumhuriyeti, Kürt halkını da batılılaşma ve laiklik düzeyine taşıyabilecekse o zaman "*Sömürgeci Türkiye*" tanımı bile, yeni keşfedilen Türkiye veya Türk ulusuna göre yeniden değerlendirilecektir. Yeni tanıma göre Türkiye, Anadolu ile Mezopotamya'yı içine alan, halkların ve kültürlerin beşiği olan bir coğrafyadır¹⁶⁰. Dağlarında binlerce Kürt gencini toprağın altına alan Kürdistan kelimesinin bile unutulmak istendiği koca bir Makyavelizm'dir bu.

Öcalan, PKK'nin Körfez Savaşı'ndan sonra eski tarzında direnmesini bir yanlışlık olarak gördü. Toplumun üç alanda dönüştürüldüğü düşünülüyordu:

159 Ali Yılmaz, "Önderlik Yaşayan ve Ölümsüzlüğe Varan Halk ve İnsanlık Değerleridir", Yeni Özgür Halk Dergisi, Eylül 1999.

160 A. Yılmaz, A.g.y.

- 1) Sosyal devrim ile toplum gerici bağlardan koparılmıştı.
- 2) Kültürel devrim ile edebiyattan müziğe, tiyatroya kadar ulusal kültür geliştirilmişti.
- 3) Kadın devrimi yapılmıştı¹⁶¹.

Tabii ki kadın devriminin yine baş mimarı Abdullah Öcalan'dı. Ve onun namus anlayışı her bakımdan farklıydı. Mevcut olanla oldukça tersti¹⁶². Bu konuda Parti projesinin “özgün” olduğu iddia ediliyordu. Öcalan şunları diyordu: “Özgür düşünce, özgür beyin büyük bir dönüşümü yaşamaya ihtiyaç var. Reel sosyalizm gibi olmamalı. Kadınli erkekli birlikte yaşayabilirler. Herkes de yürütemez. Normal yaşamı yaşamak isteyenler bunu yaşayabilirler. Kaybedecekleri var. Özgürlük arayışlarını yitirirler. Büyük özgürlükçü olamazlar. Ancak rahatlayabilirler. Hiç bu konuda kendinizi kandırmayın. Ödenmesi gereken bedel var. Kargaşa ve saptırma olmamalı. Acele etmesinler. Demokratik tartışma olsun, demokrasi gücünü getirecektir. Çok zorlanan bazı kadın ve erkeği tanıyorum. Onlar da normal aşiret ilişkisine göre aile kurabilirler. Ama bunu Parti ilkesi haline getiremezler.”¹⁶³

Demek ki demokrasi bu şekilde gelişmektedir. Sosyal yapı sarılıp dini bağlar çözülmekte, ulusçuluk heyecanı ateşlenmekte, kadın örfi namus anlayışından sıyrılmakta ve aile Batı'daki gibi mahremiyetini yitirmeye başlamaktadır. 2009 yerel seçimlerinden sonra Kürt kadın kuruluşlarının afişlerle ilan ettiği kampanya ilginçti: “*Bedenlerimiz bizimdir. Biz kimsenin namusu değildir.*” Demek ki Parti önderliği Kürt halkını yeni konseptte yavaş da olsa bu şekilde hazırlamıştı. Oysa tüm mülk ve her insanın bedeni yaratıcı olan Allah'a aitti.

Bu süreç Atatürk'ün meşhur balolu toplantılarını, kılık kıyafet devrimini hatırlatmaktadır. Batılılaşma ve laikleşme hususunda önu açılmak istenen Türk Devleti'ne düşen de artık terbiye edilmiş bu halkı Atatürk ilke ve inklâpları doğrultusunda hızla çağdaştırabilmektir. İşte uluslaşma mikrobunun Müslüman halklara taşıdığı senaryo budur. Karşı çıktığı zulmün süreç içinde bağımlısı ve giderek de bir parçası olmak.

161 Serxwebûn Yazı Heyeti, “Dönem Devrimciliğimizin Sınandığı Dönemdir”, Serxwebûn, Eylül 1999.

162 Abdullah Öcalan, “Mezarda da Olsa Rolümüzü Oynamalıyız”, Serxwebûn. Ocak 1999.

163 Abdullah Öcalan, “İmralı Notları”, a.g.y.

Yaşanan sorunlar karşısında Müslümanlar tavır sahibi olmalıdırlar. Toplumsal hayatın ifsad edilmiş birçok şubesinde sorun hep var olacaktır. Kürt sorunu, Türk sorunu, düşünce özgürlüğü sorunu, kadın sorunu, emek sorun, sınıflaşma sorunu, başörtüsü sorunu, işkence sorunu, hukuksuzluk sorunu ve daha birçok sorun ifsad sürdüğü, zalimler, mustekbirler, müfsidler yaşadığı ve egemen oldukları sürece tüm yeryüzünde azalarak veya çoğalarak hep kendini dayatacak ve varlığını yakıcı bir şekilde hissettirecektir.

Önce yangını söndürelim sonra kimliklerimizi tartışırız gibi kurgulanmış örnekler aldatıcıdır. Yangın en fazla bir veya iki günde söndürülür, bir hayat boyunca sürmez. Hayat boyu süren yangın için köklü değişim ve hazırlık gereklidir. Tabii ki yaşanan sorunlarla ilgilenmek ve zalimlere karşı çıkmak insan fıtratıyla bütünleşen erdemli bir tutum ve sorumluluktur. Ancak yaşanan sorunlarla ilgilenirken olsun zalimlere karşı çıkarken olsun hangi kimliğe sahip olduğumuz çok daha önemlidir. Zira ifsad içindeki bir ideolojinin, doktrin veya dünya görüşünün şekillendirdiği müptezel bir kimlikle zulme karşı çıkmak aldatıcıdır. İşte PKK'ye gönül verenler de sonuç itibarıyla bu aldanışı yaşamışlardır. Şimdi pratik sorumluluklarımızdan ve zulme karşı mücadele geriliminden kopmadan kimliklerimizi yeniden gündeme getirip tartışmanın vaktidir.

Newroz ve Yeni Strateji

Nevruz veya Newroz, pagan kültürün kutsal saydığı bir bayram günü. Nasıl ki Cumhuriyet döneminde Türk tarih yazımı, ulusalcılığını Milat öncesi pagan bir kültüre bağlayabilmek için eski Anadolu halklarının sembollerinden Hitit Güneşi'ni yeniden üretti ise; şimdi de Kürt kavmini uluslaştırma macerasına iten anlayış onlara Milat öncesi Zerdüşt dininin güneş kültüründen edindiği yaratıcı ateş ve ışık temasını değişik gaybi motiflerle bir gelenek olarak sunuyor. Bu kadim gelenek, Mezopotamya-İran halklarını kuşattığı gibi kadim Hindistan ve Orta Asya kültürlerine kadar uzanabilmektedir¹⁶⁴. Işık kültürü, Köktürk, Uygur, Hitay, Kırgız ve Moğol kavimlerinin efsaneleri arasında yer alır. Bu kavimler "Han" (veya Kağan, Başbuğ) soyunun kutsal ve tanrısal bir men-

164 Şinasi Gündüz, "Nevruz", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 33, sf. 60, İstanbul 2007.

şei olduğuna inanırlar. Bunların inancına göre “han”lar gökten inen bir ışıktan gebe kalan bir prensesin, ya da gökten gelen bir kurtla birleşen bir prens veya prensesin çocukları sayılırlardı¹⁶⁵. Ve bu yaratıcı ışık/ateş motifi, Orta Asya geleneklerinde de Nevruz kutlamaları olarak törensel boyut kazanmıştır.

PKK ve tüm Kürt ulusalcıları, Kürt ulus kimliğinin kültürel öğelerinden kılınmak istenen Newroz’a yüklenen anlamlara yoğun vurgular yapmaktadırlar. Ateşi ve ışığı kutsamanın adı olan Newroz’da, büyük organizasyonlarla Kürt halkı üretilen ve yeniden anlam verilen sanal bir geleneğin destekçisi ve duacıları yapılmak istenmektedir. Kürt halkı için isyan, birlik ve direniş günü olarak da yorumlanmak istenen Newroz’a halkın aktif ve yığinsal katılımı için PKK yetkilileri adeta seferberlik çağrısında bulunmaktadırlar. Kürt ulusal medyası bölge halkını Newroz’a katılmanın gerekliliği ve zorunluluğu konusunda uzun uzun bilgilendirmektedir. Hedef olarak, alanlara toplanacak kalabalığın gücü sayesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti “barış”a zorlamak istenmektedir. Abdullah Öcalan’ın İmralı Savunması’nda deklare ettiği “Demokratik Cumhuriyet”e adım atılması için senelerdir Nevruz’un görkemli geçmesine gayret gösterilmektedir. Ve bir de slogan: “*Sabırımız kalmadı, ya özgürlük ya serhildan*”. Bugün başta kapatılan DTP veya yeni BDP olmak üzere Kürt sorununu, ulusal kimlik sorunu olarak algılayan birçok kuruluş da benzer açıklamalarda bulunmaktadır.

Türkiye’deki Kürtçü hareket, Abdullah Öcalan’ın yakalanması ile birlikte büyük bir panik ve moral bozukluğu içine girmişti. Bu psikolojik havayı kırabilmek için PKK’nin birçok ülkede düzenlediği protesto gösterileri sınırlı bir canlılık oluştursa da, Öcalan’ın savunmasında ortaya koyduğu askeri ricat ve demokratik uzlaşma strateji de bağımsızlık fikrine şartlandırılan muhatap kitlelerde önemli bir psikolojik çöküş havası yaratmıştı.

Öcalan, bu geri çekilmenin veya askeri mücadele konusunda ki başarısızlığın ezikliğini, Türk Devleti’nin eşit vatandaşlık ve demokratik cumhuriyet statüsünü kabul etmesine ve Kürtlerin kültürel kimliklerinin tanınmasına yönelik yeni bir stratejik hamle ile gidermek istiyordu. Bu uzlaşmacı söyleme karşı, legal ve illegal birçok muhalif ses yükselse de zaman içinde alternatif

165 Sencer Divitçioğlu, “Köktürk Efsaneleri ve Kutsal Kağanlık”, Toplum ve Bilim Dergisi, sayı: 42, sf. 43-62, Yaz 1988.

bir tavır üretilmediği için birçok muhalif Kürt aydını, basını, çevre ve kuruluşları da bu yeni stratejiye ayak uydurmaya başladılar. Dünyada Kürt kimliği konusunda var olan ve uyandırılan uluslararası ilgilerin muhtemel desteğini de arkasına alabileceğini düşünen bu strateji, Türk Devleti'ni en azından Kürt kültürünü tanıma konusunda uzlaşmaya davet etti ve etmektedir. Ancak bu konuda ileriye atılacak adımlar konusunda en önemli konu, Devlet'in Kürt sorununa bakış açısını değiştirmesi veya yumuşatmasına bağlı idi. Batılı devletlerin konunun barışçıl yöntemlerle çözülmesi konusunda sağlayacakları umulan destek beklentisi de önemli bir umut kaynağı idi.

Ancak zaman uzadıkça umutlar, vaatler ve beklentiler karamsar bir ufkun derinliklerinde ııksız kalmaktaydı. Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin üyelik kriterlerine uyumunu öngören ve Mart 2003'te kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) de ve peşinden Türk Hükümeti'nin karşılık olarak AB'ye sunmak üzere hazırladığı Ulusal Program'da beklentilerin tersine Kürtlerin ismi bile zikredilmemişti. Öcalan'ın sunduğu "Demokratik Cumhuriyet" tezi altında tek toplum olarak yaşamak ve vatanın birliğini savunmak karşılığında Kürtlerin de kültürel hakları olarak kendi dilleriyle eğitim-öğretim yapmaları ve yayın haklarının sağlanması ile ilgili önerisi son yıllarda AKP Hükümeti'nin Kürtçe radyo, TV yayını, Kürtçe dil kursları gibi bazı adımları dışında karşılık bulamamıştı. Ancak 29 Temmuz 2009 tarihinde İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın, "tüm kamu kurumlarının görüşlerini aldığı" diyerek "Demokratik Açılım" adıyla yaptığı ve "yeni bir sayfa olarak bakılabilir" dediği Kürt meselesi hakkındaki basın açıklamasına kadar resmi makamlar sadece susmuşlardı.

Belki resmi ideolojiyi Kürt realitesini kabul etmemek konusunda zorlayan neden, PKK'nin yeni stratejisine rağmen ulus kimliğinin kabul edilmesiyle ve bağımsızlık konusundaki ideallerinden vazgeçmeyip takıyye yaptığı hususudur. Ayrıca PKK'nin Kuzey Irak'ta bulundurduğu askeri gücünü dağıtmaması da Devlet'in katı tutumunu devam ettirmesine bir gerekçe olmaktadır. Ama öbür taraftan da gözetilmesi gereken bir gerçeklik; gerisinde onbinlerce kayıp bırakmış ve muhatap kitlesini önemli ölçüde etkileyip tesiri altına almış bir hareketin de bazı kazanımlar elde etmeden eski alışkanlık tarzını kolay kolay terk edemeyeceği veya bir ihtiyad olarak terk etmeyeceğidir.

PKK'nin "Kürt halkını Newroz'da Devleti barışa zorlamak için alanlara davet ediyoruz" çağrısına beklenenin üzerinde cevap veren yüzbinlerin hissiyatını da bu bağlamda anlamak gerekmektedir. 2000'den itibaren müteaddit defalar Diyarbakır'da alanları yüz binlerce insan doldurmuştur. Van, Adana, Gaziantep, Mersin, Ceyhan, İstanbul, İzmir gibi il, ilçede ve değişik dış ülkelerde on binlerce insan Nevruz kutlamaları nedeniyle sokaklara dökülüp psikolojik ezikliklerini aşmaya yönelmiş ve böylece Kürt ulusalcılığının ateşi canlı tutulmaya çalışılmıştır.

Zor ve riskli şartlar altında yüzbinlerce insanın meydanlara dökülmesi sadece Kürt ulusalcıların örgütlülüğü veya Devlet'in AB'nin kapısında dolaşırken anti demokratiklik anlamında dikkat çekmemek için kutlamalara izin vermesi ve müdahale etmemesi gibi nedenlerle açıklanamaz. Sorun fıtrî özellikler ve haklar açısından değerlendirilmelidir. Ancak kavmi özellikleri yasaklanan kitlelerin gösterdiği tepkilerle bir uluslaşma bilincine doğru kaydığı da görülmelidir. Uluslaşma bilinci ise ulusal ayrılıkları getirir. Kürtçe kullanımına karşı gösterilen bağnazlığın götüreceği akıbet ise 12 Eylülcü, 28 Şubatçı kafalar tarafından idrak edilememektedir.

Acaba Kürt sorununu anlamamak konusunda yaşanan bağnazlığın arkasında gizlenen sinsi bir kurnazlık mı var diye de insan düşünebiliyor. Zira Kürtler, Türkiye'de geleneksel İslam telakkisine en yakın ve medrese kültürüne de en yakın sosyal bir kümeyi ifade etmektedirler. Bu kesimin devlet eliyle Türkleştirilememesine karşı, sanki PKK eliyle laikleştirilmesine mi zemin hazırlanmaktadır? Çünkü uluslaşma süreci, bünyesinde laiklik, bireycilik ve pozitivizmi de barındıran bir modernleşme projesidir aynı zamanda.

Diyarbakır'da Newroz kutlamaları için yakılan büyük ateş öbekleri karşısında kadınlı erkekli halay çektirilen Kürtlerin oluşturduğu görüntü, Cumhuriyet ideolojisinin taşıyıcısı Halkevleri'nde bir laikleştirme süreci olarak başlatılan, kızılı erkekli iç içe yapılan folklor çalışmalarından farklı değildir. Hele PKK yandaşı medya da Kürt kadınlarının Nevruz ateşinin ışığı karşısındaki hallerinin, Zerdüşt bağlılarının tekrarladığı "Tanrı'ya giden kutsal güneş ısıt ve koru bizi, yolumuzu aydın-

lat” diye ellerini açarak dua ettikleri şeklinde yorumlanması¹⁶⁶, sürecin nereye evrilmek istendiğinin işaret taşlarıdır.

Nevruz kutlamalarında sağlanan kitlesel katılım sonucunda PKK yaşadığı kara kıştan sonra, ikinci baharını solmanın hesaplarını yapmıştır. Görülen o ki, Kürtçü hareket, anka kuşu misali, kendi küllerinden kendini yeniden yarattığı heyecanına kapılmıştır.

166 Ahmet Kahraman, *Özgür Politika*, 15 Mart 2001.

III. BÖLÜM

Müslümanların Çözüm Arayışları

Kürt Sorunu ve Müslümanların İlgisi

Kürt sorununun ıstırabını yakinen yaşayan İslami hassasiyet sahibi kişiler, konu hakkında tartışılması gereken şu farklı tespitlerde bulunuyorlar:

1. Türkiye'deki "Müslümanlar", bölgede yakıcı bir boyut taşıyan yanı başlarındaki Kürt sorunuyla, uzaklarındaki Bosna, Çeçenistan veya Filistin sorunu kadar ilgilenmiyorlar. Hatta çoğunluğu Kürt sorununa "Güneydoğu sorunu" diyerek ulus devletin mantığıyla bakıyorlar. "Müslümanlar"ın ve "İslami hareketler"in Kürt sorunu hakkında ciddi bir gündemleri bulunmuyor.

2. Kürt sorunu -Kürt ulusçuları ve PKK saptırsa da- Kürt halkının ezici çoğunluğunun "Müslüman" olması nedeniyle bir ümmet sorunu olarak görülmelidir. Ve sorunun çözümü için ümmeti ilgilendiren her platformda konu gündeme getirilmelidir.

3. Özellikle Osmanlı döneminde "Kürdistan" veya "Kürdistan-ı Sengistan" olarak değerlendirilen bölge ile içiçe olan tüm ülkelerde Kürt sorunu temel sorundur. Ve bu ana sorun, Kürtleri tatmin edecek bir düzeyde çözüme kavuşturulmadıkça diğer sorunların çözülmesi de adeta imkânsızdır.

Bu tespitlerin haklı olan ve ayrıca yanlış ve tartışılması gereken yanları vardır. Ancak konuyla ilgili tespitlerin öncelikle doğru kavramlarla ifade edilip edilmediğine de dikkat edilmelidir.

Türkiye’de, Suriye’de, Irak’ta, İran’da İslami ritüellere bağlı ve yer yer İslami duyarlılık gösteren büyük bir çoğunluğun Kürt sorununa ilgisi zayıftır. Ancak haksız bir genellemeyle Kürt sorununa genelde Müslümanların ve İslami hareketlerin ilgisiz kalışlarını vurgulayıp suçlama yoluna gidilmesi haklı bir tutum değildir. Dağılmış İslam ümmeti gerçeği ile, Kur’an’ın rehberliğinde yeniden bir fikri ve ameli inşa azmini taşıyan Müslüman kümeleri, aynı tanımlama dairesine almak ya basiretsizlik, ya da ulusalcı bir niyet ve tutumla İslami birikimi ve imkânları önemsizleştirme taktiğidir.

Egemen sistemlere bağlı siyasal projeler peşinde koşan tüm Müslüman “aydın” ve “ulema” kesimi tarafından, şu gerçek iyice idrak edilmelidir: Bugün İslam ümmeti tevhidi ilkelerden kopmuş, Kur’ani hükümler zihninde bulanık hale gelmiş bir enkaz yığını gibidir. İslam ümmetini bir Kur’an nesli olarak yeniden ihya etmeyi öngörmeyen hiçbir proje gerçek bir değer taşıyamaz. Sahip çıktığı dinin kitabı ile ilişkilerini bulandırmış ve kendi kimliğini netleştirememiş bir çoğunluğun çevrede olup biten sorunlarla doğru ve adil bir şekilde ilgilenmesinin beklenmesi de hayalcilikten başka bir şey değildir. İslam’la ilişkisi bilgi ve bilinç düzeyinden çok, duygusal ve şekilsel bağlar içerisinde kurulan insanların, karşılaştıkları sorunlara da doğru bilgi ve bilinç düzeyinden ziyade, ölçüsüz bir duygusallık içinde yaklaşacakları görülebilmelidir. Ayrıca “insan hakları”yla ilgili bütün konuların çözüm ölçüsünün, günübürlük duygular ve modern çağın beşeri değerleri değil, vahyi değerlerin adalet terazisi olduğu da unutulmamalıdır¹⁶⁷.

Kürt sorununun çözülebilmesi için Müslümanları sorumlu görenler, öncelikle “Müslümanlar”ın Kur’an merkezli bir kimliği yeniden nasıl kazanacakları, yeniden hakikatin şahitliğini diriltecek olan bir bilinci ve “Kur’an Nesli”ni nasıl oluşturacaklarının cevabını aramalıdır. Bu açıdan “Müslüman” sıfatını taşıyan kitlelerin öncelikli sorunu, “İslami kimlikleri”ni yeniden kazanmalarındır. Kur’ani bilince ulaşmamış ve hakkın şahitliğini gerçekleştirecek bir yapılanmayı oluşturamamış insanların, karşılaştıkları sorunlar karşısında -ister sorunun içinde olsunlar,

167 Hamza Türkmen, “İnsan Hakları Kavramı Alternatif Yaklaşımlar ve NGO’lar”, Haksöz Dergisi, sayı: 178, Ocak 2006.

isterse karşısında- bilinçsiz ve bilgisiz bir duyarlılıkla hayati hatalara düşmeleri kaçınılmazdır.

Türkiye'deki kapitalist ulusal sistem, baskı, yasak, boykot, işkence, imha, tehcir politikalarıyla kangrenleşen Kürt sorununun acı tablolarıyla karşı karşıya gelen tebaasının önemli bir kısmını, bakar körlüğe sevk etmiştir. Resmi ideolojinin ve karşı tepkilerin ulusalcı dayatmalarıyla karşı karşıya kalan İslami kesim arasından da bazı kişi ve çevreler, değil soruna çözüm teklifinde bulunmayı, Kürt sorununun varlığını bile ifade etmekten ve gündemlerine almaktan kaçınmaktadırlar. Bu söylemin temel endişelerinden birisi; Kürt sorunuyla uğraşan kişilerin konunun sıcaklığı nedeniyle ulusalcı propagandanın etkisinde kalıp İslami havzadan kopacaklarıdır. Bazılarına göre de Kürt sorunu abartılmakta ve gündemde tutulduğu müddetçe de emperyalistlerin ümmeti bölmek üzere gündemimize soktuğu ırkçı ve hain bir plana hizmet etmektedir. Ama ne hikmetse bu bazıları, İslam ümmetini ulus sınırlara, ulus devletlere bölen ve batılı değerlerle sömürge toplumlara benzeten dayatmacı Türk ya da Arap kimliğine, Türk ve Arap sorununa karşı aynı hassasiyetle yaklaşmamaktadır.

Konuya tevhide ilkeler bütünlüğünde bakıldığında bir Müslümanın Kürt sorununu hissedilen bir realite ve ilgi konusu olarak ciddiye almaması, mazlumların ve Müslüman Kürt kardeşlerimizin feryadına yüreğini açmaması mümkün olamaz. Aksi halde insanımız, ya fiili sorunlar ve fiili mücadele içinde tevhide söylemin taşınması yerine, soyut ve slogancı bir düşünce konforunun tutsaklığından kurtulamamaktadır; ya da kimliklerini yeterli kadar vatancı, ulusalcı ve diğer modernist söylemlerden ayırıştırılamamaktadır. Bu durum, büyük ölçüde, zulme karşı şahitliği üstlenmeden, ölçü ve tartıdaki adaletsizliği yargılamadan, kötülüğü menetmeye kalkışmadan "tevhid edebiyatı"nı yazılarla veya vaazlarla yaygınlaştırarak toplumsal dönüşümü sağlayacağını sanan dar ufukluluğu ifade etmektedir.

Bölgedeki ulus devletlerin de ve ulusçu Kürt tepkisinin de Kürt sorununa getireceği çözüm, fıtrî ve adil değildir. Son dönemde TC sistemi açısından gündeme getirilen "Kürt Açılımı" veya "Demokratik Açılım" konusu sistemin totaliter yapısını zorlamıştır. Bu açılım girişimleri belki bazı rahatlamalar sağlayabilir; ama sistemin batılılaşma politikalarıyla ikame ettiği laiklik,

ulusçuluk gibi sanal değerlerden ayrılmadıkça, Kürt sorunu ile baskı altında tutulan fitri değerler yeterince özgürleşemeyecektir. Bu sorunu İslami İnan da aşamamıştır. 2009'da geldiğinde Devrim'den bu yana 30 yıl geçmiştir. İslam inkılâbının sürekliliğini, ümmetin vahdetini ve İslami yönetimin evrenselliğini savunan, ve yine Kürtlerle haklar konusunda diyalogu önceleyen Devrim'in önderlerinden rahmetli Mahmud Telagani ile İnan İslam Devrimi'nin hayatta kalan son önder ve teorisyenlerinden Hüseyin Ali Muntezirî'nin açılımı resmi çizgide karşılık bulamamıştır. Devrim'e İnan Kürt halkının katılımını sağlayan İslami kesimin temsilcisi Ahmet Müftüzade de siyasi hakları kısıtlı iken 1993'te vefat etmiştir. İslami İnan, emperyalizme ve ülkedeki tağuti otoriteye ve bazı cahili alışkanlıklara karşı tüm kazanımlarına rağmen, bu korunmacı zihniyetle bölgesel, mezhebi ve kavmi sorunları tevhidi ilkeler rehberliğinde çözebilmek ümidi verme konusunda yeterli adımlar atabilmiş değildir.

Gelenekçi İslami kesimler ise bugün bölgesel, sınıfsal, ülkesel veya ulusal sorunları tevhidi ölçüler içinde yeterince değerlendirmediği gibi, bu sorunların dayatan gündeminden gözlerini açıp kendi kimlik bulanıklıklarının acısını da hissedemiyorlar. Örneğin Müslümanların önüne konulan *"Türkiye'yi savunmak"*, *"Türkiye'nin teminatı olmak"*, *"Güçlü Türkiye"*, *"Türkiye'nin birikimi"* olmak gibi hedeflerle toprağın, Anadolu tarihinin, mevcut toplumun değerlerini belirleyici kılarak kimliğini oluşturan bir dindarın, Kürt sorunuyla ilgilenmesi ve konuya adil bir tutumla yaklaşması ne kadar mümkün olabilir. Diğer açıdan Kürt sorununu sorunların temeli olarak gören; oysa takva temelli bir Kur'an neslini oluşturmanın en öncelikli İslami proje ve temel görev olduğunu kavrayamayan "Müslüman" sıfatlı kişilerin tutumu da ayrı bir yanlışı oluşturmaktadır. Bu yakıcı konunun ciddi bir sorun olduğunu kavrayıp acıların dindirilmesi çabası içinde olmak oldukça önemlidir. Ancak bu sorunun hangi yol ve ölçü ile çözümleneceği sorusu çok daha önemlidir.

"İslami hareketler"ın Kürt sorununa ilgisizliğinin eleştirilmesi, ele alınması gereken başka bir yaklaşımdır. Ancak İslami hareketleri, İslami ve fitri değerlere yönelik saldırılara ve her türlü zulüm ve sömürüye karşı duran; İslam ümmetini yeniden ihya etmeyi amaçlayan; tağuti otoritelere karşı tevhidi ilkeleri ikame etmeye ve İslam'ı yaşanılır kılmaya çalışan; düşünsel ve

metodik temel referanslarını İslam'ın orijinal kaynağından alan ve sürekliliği bulunan kitlesel hareketler olarak değerlendirdiğimizde; İslami hareketlerin varlığı ile ilgili çok yakın bir tarihi süreç üzerinde durabiliriz. İslami hareketler 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren yükselen "İslami uyanış" sürecinin bir sonucudur. İslami uyanış çabalarının taşıdığı yetersizlikler İslami hareketlerin de eksikliklerini oluşturmaktadır.

İslami uyanış çabaları önemli katkılarına rağmen insanımızı kitlesel olarak henüz yeterince mezhebi, tasavvufi, tarihi, bölgesel veya kavmi ölçülerin cahili bağlarından arındırıp Kur'an merkezli bir perspektife ulaştıramamıştır. Türkiye'deki tevhidi kimliğe yönelen İslami oluşumlar tarihi yenidir. Ve bu oluşumlar, genellikle yapılarını içe dönük eğitimsel çabaları ve dayanışma faaliyetleri olarak algılamışlardır. Kur'ani eğitimin, yaşanan sorunlarla irtibatlı olarak ve ifsad karşısında doğru tavır ve şahitlikler oluşturularak gerçekleşeceği gerçeği yeteri kadar sosyalleştirilememiştir. Türkiye'deki İslami oluşumların dışa dönük eylemleri, genellikle önceden tespit edilmiş bir projenin veya tezin kitlelere taşınmasından ziyade, düşman saldırıları karşısında yüksetilmesi gereken direniş ve dayanışmayı ifade etmektedir.

Oysa Kur'an'dan öğrendiğimiz sünnetullah çerçevesinde ve Rasullerin siretleri örneğinde İslami bir oluşum, kendi iç eğitimini, çevresinde yaşanan ekonomik, siyasi, hukuki, kültürel veya sosyal sorunlarla ilgilenerek gerçekleştirmeli ve tevhidi mesajı bu toplumsal sorunları kuşatacak bir şekilde gündeme sokabilmelidir.

Kürt Sorunu hakkında Türkiye'deki İslami çevrelerin değerlendirmeleri önemli farklılıklar taşıyor. Bazı çevrelerde, sorunu İslami çerçeve içinde kavrayabilme sıkıntısı yaşanıyor. Değerlendirmelerdeki farklılık ve çözümsüzlük, büyük ölçüde sahip olunan perspektif ve hayatla ilişki biçimleriyle alakalı. Tepkisel tavırların günübirlik kaygan değerlendirmeleri bir yana, genel anlamda çözümsüzlük dünden bu yana kendisini "susarak" veya "bekle gör" yaklaşımıyla hissettiriyor.

Öncelikle "Kürt Sorunu"nu, Kürtçülük hareketlerinin tarihi gelişimine bağlayan ırk kökenli tahlilleri temel belirleyici olmaktan çıkartmak gerekli. Kürtçü ulusal harekete veya bu hareketin inisiyatifini eline geçiren PKK'nin gayri İslamiliğine karşı

oluşumuz, Müslümanları Kürt sorunu karşısında köreltmemelidir. Bununla birlikte konuya ilgi göstermeyi problemin sosyal, ekonomik veya demografik analizlerini yapma gerekliliği olarak gören bilimsel lafazanlığı da kendi sedirindeki rehavetiyle başa bırakmak gereklidir. Gelişmelerin zincirini emperyalizmin Orta Doğu halklarına yönelik “böl ve yönet” politikasına bağlayan izahlar da artık yeni dinamikler karşısında tek başına yeterli açıklamalar değildir. Bu arada konuyu ABD-AB eksenli çıkar çekişmeleriyle, Siyonizm’in veya komşu ülkelerin emelleriyle, “Büyük Ermenistan” stratejisinin başarısıyla irtibatlandırılan veya çok uluslu şirketlerin dağılan Sovyet pazarlarının kulvarına avantajlı konumda giren Türkiye Cumhuriyeti’ni bloke etme girişimine bağlayan tek alternatifli; ama iç dinamikleri kavrama hususunda özürlü olan yüzeysel yaklaşımlar da sürüp gidiyor.

Kürt halkının, dış mihraklar tarafından kullanılmaya müsait olan aşiret bağından henüz kurtulamadığı için başının beladan ve katliamlardan kurtulamayacağını ifade eden tutarsız anlayışlardan, sorunun TC’nin baskı ve imha politikalarıyla sindirilerek halledileceğini kestiren dahi(!) siyaset analizcilerine kadar çeşitlenen tahminler mozaiği, ümmetin sorunları karşısındaki yaşanan yaygın bilinçsizliği ve basiretsizliği sergilemektedir.

İşin en üzücü yanı, Kürt sorunu ile ilgili devam eden yangının -Kur’ani netlik ve tevhidi tutarlılık adına- ancak sınırları aşan ümmet kökenli bir devletin veya sistemin kurulmasıyla söndürülebileceği tezini işleyen bazı Müslümanların, problemin yakan ateşi karşısındaki suskunluklarını ve siyasi çözümsüzlüklerini gidermeye çalışacaklarına, bu zaaflarını, akidevi netliklerini vurgulayarak örtmeye çalışmalarıdır.

Yüce kitabımız Kur’an; kavimlerin (kabaail ve şu’b) varlığını, birbirleriyle tanışıklıklarını arttırmaya bağlamış [49/13], kavimlerin dilleri ise anlaşma ve tebliğ aracı kılmıştır [30/22; 14/4]. Önemli olan, fıtri farklılıklar değildir; bu farklılıklarla birlikte hayatın amacını kavrayabilmektir. Kavimler topluca Allah’ın ipine sarılıp [3/103] Allah’ın razı olacağı bir yaşam modelini oluşturmalıdırlar. Ve üstünlük “*takva*”da olmalıdır. Kavimler arası ilişkilerde nirengi noktası budur. Dili, rengi veya kavmi dolayısıyla bir kişinin veya toplumun kendini diğer kişi ve toplumlardan üstün görmesi, Rabbimiz’in hudutlarını çiğnemesi demektir.

Bireysel veya kavmi üstünlük düşüncesi, iki türlü azgınlığı içinde barındırmakta ve beslemektedir: Birincisi, iddiacının kendini ilahlaştırmasıdır; ikincisi, diğer dilleri, kişi ve kavimleri aşağılaması veya reddetmesidir. Burada Allah'ın verdiği doğal ve fitri hakların gaspı söz konusudur. Bu açıkça zulümdür. Ve İslam, bütün zulümleri giderip, tevhid ve adaleti ikame etmek üzere gönderilmiş bir dindir. "Kürt Sorunu" da, ifade ettiğimiz bu nirengi noktasının kaymasıyla oluşmaktadır.

Türkiye'de İslam'ın üst kimlik olarak algılanmasının tasfiye edilmesi gibi, dini ve kavmi özellikleri yok edilmeye kalkışılan bölgenin en büyük sosyal unsuru da Kürt halkı olmuştur. Hem dininden hem dilinden ve kavmi kimliğinden uzaklaştırılmak istenen insanların yaşadığı acı ve mahrumiyetler, şiirinden türküsüne, ağıtına kadar büyük bir hüznün ve insanlık dramının sayfalarını oluşturmaktadır. Söz konusu zulme, vahyi ölçülerle karşı çıkılacağına, cahili yönlendirme ve duygusallığın etkisinde kalınması, sorunun kapsamını daha da çetrefilleştirmiştir.

Osmanlı sonrasındaki Türkiye, Suriye, Irak ulusal sınırları ve ulusal devletler, Müslüman ahalinin ve kanaat önderlerinin zaaf ve cahilliklerinden yararlanan emperyalist komplonun birbirini beslemesi sonucu oluşmuştu. Kurulan Kemalist TC rejimi batıcı, laik, ırkçı öğeler üzerine bina edilmişti. Avrupa emperyalizmine karşı I. Dünya Savaşı'nda ümmet şuuru ile kenetlenen Ön Asya/ Anadolu halklarının, yani Anasır-ı İslam'ın değerleri batıcı, pozitivist, laik, ulusçu uygulamalarla çiğnenmeye başlanmış ve arkasından ulus devlet olmanın gereği olarak TC'nin Türkçü ve asimilasyoncu politikaları, Müslüman tebaayı ve Türk olmayan kavimleri ezmeye, yeni Türk kimliği adına asimile etmeye başlamıştı. Biçimsel de olsa İslam ümmeti vakıasına uygun anlayışlar taşıyan Anadolu'nun Müslüman tebaasına fiili olarak milliyetçilik fitnesi telkin edilmeye çalışılmıştır. Türk dili kullanmayan ve Türk olmayı onaylamayan unsurlar baskı, şiddet, sürgün, imha politikalarıyla karşı karşıya kaldı. TC'nin Kemalist politikaları, Kürt sorununu gerçekleştiren ve besleyen en önemli âmili oluşturdu. TC'nin Müslümanlara ve Kürt halkına uyguladığı zulmü, artık 1989'dan sonra Kemalist partiler de, bazı resmi ağzlar da itiraf etmek noktasına geldi¹⁶⁸. Tabii ki askeri vesayetin kendini bir takım komplolarla veya fiili olarak hissettirdiğinde var

olan açılımlarda inişler çıkışlar yaşanmaktadır. Bu bağlamda TC Başbakan'ı Erdoğan'ın 12 Ağustos 2005'te Diyarbakır'da yaptığı tarihi konuşma, daha sonra bu açılimdan inişler yaşansa da, önemli bir çıkıştı. Erdoğan şöyle diyordu:

“Büyük devlet, hatalarıyla yüzleşebilen devlettir. Geçmişte idari ve siyasi hatalar yapılmıştır, bunlar yok sayılamaz. Kürt sorunu sadece bölgenin değil, tüm Türkiye'nin, herkesin sorunudur. ”

Osmanlı Devleti'ndeki ifadesiyle Kürdistan veya Türkiye Kürdistan'ı dahil olmak üzere sınırları emperyalizmin istemi doğrultusunda belirlenen içinde yaşadığımız coğrafyanın insanları arasında, düşünsel ve pratik sorunlar açısından önemli farklar yoktur. Genel olarak doğudaki ve batıdaki câmi cemaatinin din anlayışı, alışkanlıkları, kutsallık telakkileri veya zaafı pek farklı değildir. Türkiye Cumhuriyeti'nin inançlara vurduğu zincir veya başörtüsüne uzattığı çirkin el yakini olduğumuz sorunlardır. Hakkari'deki ve Edirne'deki iççinin asgari ücretini de, câmilerindeki mesai saatlerini de Türkiye'deki kapitalist sistem belirlemektedir. Türkiye'deki Kürt nüfusun önemli bir çoğunluğu ise Türkiye'nin batısında veya güneyinde yaşıyor. Ayrıca yapay sınırlarla engellenemeyen ilişkileri içinde Türkiye Müslümanlarının ve yurttaşlarının birçok ortak sorunları bulunuyor.

Müslümanlar öncelikle evrensel değerlerini ve duyarlıklarını kendi yakınları ve kendi somutları üzerinde sergilemelidirler. Dolayısıyla yakınlıklarımızı dağıtmaya değil, imkânlarımızı kendi coğrafyamızda sağlam bir halkaya dönüştürme çabasına ihtiyacımız bulunmaktadır. Türkiye'deki İslami oluşumların en büyük engelleyicisi TC'dir. Dolayısıyla sorunlarımızı çözerken, mevcut rejimin kuşatması ve saldırısı karşısında ancak birbirimize kenetlenerek karşı durabiliriz.

Yaşadığımız coğrafyada Kürt sorununda olduğu gibi kavmi kimliklerin reddine veya mahalli problemlerle ilgili zulümlere karşı oluşturacağımız muhalefet ve çözüm arayışlarının başarı imkânı, ancak tüm coğrafyamızın emperyal hesap ve değerlerden kurtarılmasını amaçlayan İslami donanım ve tavırla mümkün olacaktır. Hastalıkların ve sorunların kaynağı olan kurulu laik, ulusçu, batıcı sisteme karşı geliştireceğimiz topyekün mücadeleye; ancak vahyi bilinç tutarlılığı, toplu şahitlik ve dayanışma ruhuyla başarı kazanabilir. Bunun için de Türkiye'deki İsl-

lami faaliyetlerimizin dayanışmasını ve bütünlüğünü gözetmek elzemdir. Tabii ki karşılaştığımız küresel kapitalizmin düşünsel, kültürel, ekonomik ve siyasi kuşatması kadar, bu kuşatma içinde düşünsel ve siyasal iç sorunlarımız; ayrıca bölgesel sorunlarımız da vardır. Ama iç ve bölgesel sorunlarımıza yoğunlaşırken kapımıza kadar ulaşan küresel kapitalizmin vahiy ve fıtrat karşıtı tehlikesini de unutmamalıyız. Hak ve adalet mücadelesinde potansiyel imkânlarımızı dar bölgeler veya dar sorunlarla sınırlandırmamızın, netice itibarıyla emperyalizmi hoşnut edeceği unutulmamalıdır. Dolayısıyla Türkiye Kürdistanı'ndaki zulmün giderilmesi, Türkiye'deki zulmün giderilmesinden ayrı düşünülemez. Zaten Kürt sorununu oluşturan başlıca amil de tüm mağduriyet ve acılarımızın nedeni olan bugünkü batıcı Kemalist sistemdir.

Biz Müslümanlar için coğrafi sınırlar kutsal değildir, ama İslam coğrafyasında oluşturulan her yeni sun'i sınır, Müslümanca ilişkilere getirilen yeni bir vizedir. Ulus devletlerin egemen olduğu İslam coğrafyasının şu anki bölünmüş sınırları, o sınırlar içinde yaşayan Müslüman kavimlerin, emperyalizmin etnik köken tuzağını aşarak egemen olan şirki, sömürüyü ve baskıyı kırmak yolunda güçlerini birleştirecekleri bir imkân olarak görülmelidir.

PKK'nin Kürt sorununu bölücülük ve ırkçılık istikametinde kullandığı malumdur. Ve bu nedenle de suçludur. Ancak temel suçlu en büyük bölücülük tohumunu bir ısırgan, bir ayrık otu gibi ümmet bilincinden izler taşıyan bir halkın içine ilk defa diken ve büyütenlerdir.

Aslı "*Yakındoğu İşleri Hakkında Lozan Konferansı*" olan, sansürlenerek "*Lozan Anlaşması*" şeklinde sunulan oturumlarda, emperyalist devletlerden olur alınarak kurulan TC devletinin¹⁶⁹ egemen olduğu topraklarda, ümmet mirasından izler taşıyan Türk/Türkmen, Kürt, Arap, Laz, Rum, Çerkez Müslümanlar aynı acıları, aynı umutları, aynı sevinçleri paylaşıyorlardı. Ama bütün bu ortak değerlere rağmen Türkiye ahalisinin bazıları batıcı kadrolar tarafından dayatılan Türk resmi ideolojisi sonucunda Türklük ortak paydasında buluşurken, bazıları da etnik farklılaşmalar doğrultusuna yöneldi; birazı da dağılımı veya içine kapanma psikolojisinin tutsağı oldu.

169 Fikret Başkaya, "*Misak-ı Milli: Bir Efsaneyi Sorgulamak*", www.ozgur-universite.org (Günlük), 22 Kasım 2006.

Türkiye Müslümanlarının batıcı, laik, ulusçu ve asimilasyoncu hâkim politikaları veya PKK tarafından yürütülen laik ve ayrıştırıcı politikaları, meşru görmesi İslami değildir. Türk ve Kürt etnik grupları olarak kutuplaşmanın yaşandığı bir dönemde, Kürt sorununu oluşturan ve besleyen TC'nin günahlarının gündeme getirilmesi tabii ki rejimi rahatsız edecektir.

Ancak İslam dini, İslam dışı vakıalara uyum gösteren ve onları onaylayan değil, bu vakıaların zulmünü gidermeyi amaçlayan inkılâpçı bir dindir. Bu konuda yorumu olan bütün Müslümanlar öncelikli olarak kendi kimliklerinin belirleyiciliğini ön planda tutmalıdırlar.

Bölgede Türkleştirme dayatmasından kaynaklanan kirlî savaş, vahyi temellere düşman iki gücün, kitle desteği ve onayı kazanabilmek için gittikçe Türk ve Kürt ulus kimliklerini kutusallaştırıp halkı etnik kökenlerine göre tavır almaya itekledi. Bu mecrada halkların dini duyguları Türkçülüğün ve Kürtçülüğün çıkarları doğrultusunda kullanıldı. Müslümanlar ise bu kirlî oyunu engelleyecek düzeyde gündemi kuşatacak bir yeterlilik maalesef ki gösteremedi.

Kürt sorununu kabul edip devlet erki içinde yönelinen çözüm arayışları, 2009'ın yaz aylarından itibaren gündem tuttu. Ancak ülkenin yöneticileri Türkiye halklarının birlikteliğini ve ülkenin bütünlüğünü devam ettirmekte samimi iseler ilk olarak TC'nin döşediği laikliğe istikametlenmiş ve tek kimlikli rayları değiştirmeyi düşünmeye başlamalıdırlar. Sorun PKK sorunu değil, Kürt sorunudur. "Türk sorunu" bu ülkede sorun olmaktan çikartıldığı ve İslam'a yönelik münafıkça tutumlardan vazgeçildiği an, "Kürt sorunu"nun PKK'nin elinden kayıp bir ümmet sorunu haline geldiği görülecektir. Ama tüm bölgesel güç olma iddialarına rağmen, bu ülke yöneticilerinin yüzü Wallstreet'e, Washington'a, Pentagon'a dönük olduğu müddetçe, böyle bir beklenti fazla bir ümidi ifade etmektedir.

Kürt sorununun yakıcı ateşi ile kuşatılmış olan bölgedeki bazı kardeşlerimiz soruyor: "*Türkiye İslami hareketi Kürt Sorunu karşısında hangi çözümü üretti?*" Bu sorunun çok yeterli bir cevabı yoktur. Zaten belirttiğimiz gibi Türkiye'de de kendini ispat etmiş özgün bir İslami hareketten henüz bahsetmek mümkün değildir. Ama bu sorunun cevabındaki zayıflık, sadece "batılı" diye nitelenen kardeşlerimize de ait değildir. Doğuda, okuduğu kitaplar,

tartıştığı konularla bilinci billurlaşmaya başlayan bir Müslümanın gelişimi, İstanbul'da veya Ankara'da yetişen bilinçli bir Müslümanın yetişme seyrinden farklı değildir. Türkiye genelinde oluşmakta olan tevhidi bilincin yeniden doğum yaşı 1970'lerin ortalarında hissedilmeye başlanmıştır ve rüşt yaşını da henüz aşabilmiş değildir. Türkiye coğrafyasında yetişen hiç bir Müslüman düşünsel, yapısal ve siyasal konulardaki yetersizliklerinin faturasını bir başkasına çıkartmak konumunda değildir.

Bugün yaşadığımız zaafı nasıl aşabileceğimizi tartışabilmemiz önemli bir gelişmedir. Bugün sorunlarımızın değerlendirilmesinde Kur'an-ı Kerim'i temel almamız ve anlaşılır görmemiz, düne nispetle çok önemli bir mesafedir. Ama tüm bu olumlulukları mevcut birikimlerimizin de değerini bilerek, karşılıklı diyaloglar içinde nicel pratiklere dönüştürebilmeliyiz. Çözümün ilk adımı, genelde İslami bir birikime sahip olmakla birlikte daha henüz gideremediğimiz farklılıklarımıza rağmen ortak sorunlarımızı ortak platformlarda istişare adabına uyararak değerlendirebilmemizdir. Bu konuda yitirdiğimiz ümmet diriliğini yeniden Rasulullah'ın (s) örnekliliğini gösterdiği gibi elde edebilmeliyiz. Kur'an nesli nüvelerini Kur'an'ın rehberliğinde ve hayatın gerçekliği içinde yeniden nasıl inşa edebileceğimiz konusu, Müslümanlar için hayati bir gündemdir¹⁷⁰.

Müslümanlar arasında diyalog imkânlarının zorlanması kendini kendi güçlülüğüne vehmedenlerin himaye şemsiyesi açması anlamına gelmemelidir. Yaşadığımız sorunlara ve Kürt sorununa çare bulmak için ihtiyaç duyduğumuz diyalog, şu veya bu nedenle karşılıklı beslenen husumetlerden arınılma ve istişare

170 **Mustafa İslamoğlu**, "Kur'an Algısında Tarihi Kırılma: 'Hayatı İnşa Eden Özne'den 'kutsal nesne'ye", Kur'an Neslini İnşa Sorumluluğu, sf. 19-34, Özgür-Der Yayınları, İstanbul 2001; **Hamza Türkmen**, "Kur'an Nesli ve Tarih Perspektifi", Kur'an Neslini İnşa Sorumluluğu, sf. 35-50, Özgür-Der Yayınları, İstanbul 2001; "Söylem İle Eylem Arasında Kur'an Nesli İdeali", Haksöz Dergisi, sayı: 209, Ağustos 2008; **Mehmet Pamak**, "Kur'an Nesli İnşası, Toplum ve Sorunlarımız", Kur'an Neslini İnşa Sorumluluğu, sf. 71-152, Özgür-Der Yayınları, İstanbul 2001; "Kur'an Neslini İnşa Etmek Akidevi Bir Sorumluluktur", Haksöz Dergisi, sayı: 209, Ağustos 2008; **Metin Önal Mengüşoğlu**, "Kur'an Nesli İnşa Sorumluluğu Düşünsel Yeterlilik", Kur'an Neslini İnşa Sorumluluğu, sf. 153-170, Özgür-Der Yayınları, İstanbul 2001; **Ahmed Kalkan**, "Önce Alt Yapı ve Ortak İnanç Şart", Haksöz Dergisi, sayı: 209, Ağustos 2008; **Ramazan Kayan**, "Öncelikle Kur'an'la Mutabakat Sağlanmalı", Haksöz Dergisi, sayı: 209, Ağustos 2008.

etme vecibesinin bir zorunluluğu olarak algılanmalıdır. İslam, pratik sorunlarımız karşısında takınacağımız tavra göre âhireti kazandıran bir dindir. Ve bizler de Müslümanlarız.

Müslümanlar İçin Çözüm Yolu Hangisi?

Kur'an'ın çağa hitap etmesi ve yaşanan sorunları kuşatması, ancak tevhidi anlayışın karşılaşılan pratik içinde yaşamaştırılmasıyla mümkündür. Vahyin sağladığı temel dinamik de budur. Vahyin ana amacı şirki, ifsadı tespit etmek ve gidermektir. Şu-ayb (s) zamanında, zulüm ve ifsad ekonomik alandaydı. Lut (s) zamanında, zulüm ve ifsad ahlaki ağırlıklı idi. Hz. Muhammed zamanındaki zulüm ve ifsad, itikadi alandan ekonomik, siyasi, kültürel, idari alana kadar hayatın bütün şubelerine yayılmıştı.

Kur'an, ilk ayetleriyle birlikte Mekke ortamında yaşanan sosyal, siyasi, ibadi veya ekonomik konulardaki zulüm ve haksızlıklarla ilgileniyor ve bunların nedenlerini ifşa edip çözüm yolunun ilkelerini gösteriyordu. Kur'an'ı merkeze almış bir hareket ise, bugün yaşadığı toplumda var olan sorunları, zulüm ve haksızlıkları tespit etmeli ve toplumdaki ifsadı, zulüm ve haksızlığı oluşturan sorunlarla ilgili mücadeleyi tevhidi anlayışın pratik açılımı olarak görmelidir. Hayata ve yaşanan sorunlara müdahale etmeyen, adaleti hakim kılmak için çabalamayan bir anlayışın İslami bir tebliğ ve mücadele olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Kur'an merkezli bir hareket veya anlayış, Kürt sorununa bu düzlemde yaklaşmalıdır.

Ancak içinde yaşadığımız Türk/Türkiye toplumunda, Müslümanlar için Kürt sorunundan, mahrumlar ve ezilenlerin sorunundan, kadın sorunundan, her türlü hak ve hukuk ihlallerinden çok daha öncelikli sorun, İslami kimlik sorunudur. TC kurulduğundan bu yana sürekli olarak gündemde tutulan "irtica" kampanyaları ve İslami değerlere yapılan saldırılar, bölgedeki ulus devletlerin kuruluşundan bu yana yaşanan temel çatışma alanının ne olduğunu açıkça göstermektedir. Türkiye'de en önemli insan hakları ihlali, "inanç ve düşünce özgürlüğü"ne karşı açılan savaştır.

Türkiye "Müslümanları"nın Kürt sorununa, ezilenlerin ve emekçilerin sorununa, kadın sorununa, çevre sorununa veya tüm insan hakları ihlallerine göstermeleri gereken ilgi ve tavır eksikliklerinin en belirleyici nedenini, kendi İslami kimliklerini yeterince oluşturamamalarında aramak gereklidir. Müslümanlar

için Kürt sorunundan, emek sorunundan veya tüm hak ihlallerinden daha önceki sorun, yaşadığımız problemlere ve dayatılan sorunlara karşı, adil bir hareket hattı belirleyecek olan yeterli bir Kur'an anlayışı ve birlikteliğinin gerçekleştirilememiş olmasındadır. Kendi kimliklerini netleştirip zalimler karşısında henüz yeterli, tutarlı ve kuşatıcı bir mücadele ve hayat modeli oluşturamayan "Müslümanlar", Kürt sorunu gibi yakıcı ve kuşatıcı olan gündemlere fiili çözüm getirmek konusunda zorlanmaktadırlar. Tabii ki yaşanan ve hayatımızı kuşatan sorunlarla ilgilenmeliyiz. Bu bağlamda Kürt halkının yaşadığı zulme ve baskılara karşı çıkmalıyız. Kendi kimliğimizi ve birlikteliğimizi sosyal gerçeklik içinde oluştururken, tabii ki Kürt sorununa ilgisiz kalamayız. Ancak İslam ümmetinin yaşadığı bütün sorunların, Kitabî bir toplum/ümmet olmaktan uzaklaşılmasından kaynaklandığını da aklımızdan çıkartmamalıyız.

Müslümanlar olarak, yaşadığımız pratik sorunların çözümünün masa başı tahlillerle, kâğıt üzerindeki tekliflerle veya ilkesiz tavırlarla mümkün olmayacağını; ancak şirke, haksızlığa ve zulme karşı hakkın ve adaletin şahitliğini üstlenen Kur'an neslini oluşturma çabaları oranında yaşanan sorunların üzerine gidilebileceğini kavramalıyız.

Türkiye'deki tevhidî bilinçlenme süreci henüz yeterli bir sosyal modele ulaşamasa da, içinde yaşadığımız toplumun en önemli ortak paydası İslamî ritüellerle belirmektedir. Bu toplumda en çok İslami kesimin destek ve oylarından güç alan Refah Partisi, 1995 Genel Seçimleri'nde %21,3 oy alarak birinci parti seçilmiş ve parti başkanı Necmettin Erbakan da Başbakan olmuştu. Böylece ilk defa namaz kılan bir kişi laik Türk Devleti'nin başbakanlığına ulaşmıştı. Laik kesim ve "sağlam güçler" oldukça öfkelenmişlerdi. Ama bu süreçte RP, İslami kesimin Kürt sorunu konusunda daha rahat düşünmesine ve tavır geliştirmesine imkân sağladı.

Erbakan, 1995 yılında Bingöl'de *"Bu dağlara 'Ne Mutlu Türküm Diyene' yazıyorsun. Yarın benim Kürt kardeşim de 'Ne Mutlu Kürdüm Diyene' yazarsa ne olacak? Sabahları okullarda 'Kürdüm doğruyum, sizden yüz kat daha doğruyum' deme hakkına sahip olmaz mı? Bunlar ayıp şeylerdir."* diyerek sistemin tek tipçi dayatmasını aşmak için önemli bir çıkış yapmıştı. Seçimlerde Kürtlerden, Kürt sorununun, ümmetin sorunu olduğunu

belirterek fitri çözümlere yöneleceğini vaat ettiği için yüksek oranda oy aldı. Rejimin ırkçı ve pagan tarih anlayışına karşı, kurgusal da olsa Türk tarihini İslam'la başlatan bin yıllık tarih savunucularından olan RP, 1991 Genel Seçimleri'ne göre biraz daha kendi gibi davranmıştı. Çünkü RP, 12 Eylül darbesinden sonra Kürt bölgelerinde taban oluşturmak konusunda en önemli güç haline gelirken, 1991 seçimlerine Türkçü MÇP (MHP) ve IDP ile yaptığı milli seçim ittifakı ile girmiş, böyle olunca da hem İslamcı kesimden hem Kürt oylarından uzaklaşmaya başlamıştı. 1991 İttifakı'nın oluşturulmasında, Graham Fuller gibi ABD'li şarkiyatçıların aktif çabaları bilinmektedir. Bu konuda Ali Bulaç, büyük bir plandan bahsedildiğini aktarmaktadır. Bulaç'ın aktardığına göre, *“Bütün gözlemciler PKK'ye güç katan en önemli faktörün, MHP ile seçim ittifakına giren RP'nin Güneydoğu'da boşalttığı siyasi ve sosyal zemin üzerinde neşvünema bulduğunu teyid”* etmiştir¹⁷¹.

1995 seçimlerinde “şer güçleri”nin tuzağına düşmediği vurgulanan RP, kendi gibi davrandığı için de bu sefer “şer güçleri”nin fiili kuşatması ile, yani 28 Şubat 1997 Askeri Muhtırası ile karşı karşıya kalmıştı.

Kürt sorunu Türkiye siyasasında en belirleyici konulardan birisidir. Bu nedenle de Kürt sorununu bizzat yaşayan bazı İslami kesimler ve entelektüeller, bu soruna yeterli önemi vermeyen hareket ve oluşumların tarih olacağını vurgulamaktadırlar. Özellikle RP'nin 1991, 1995 seçim kampanyaları arasında Müslüman Kürtler arasında sorunun çözümünde tevhide ilkelerden ziyade, reel politikayı eksene alan üç yaklaşım öne çıkmıştır: i. Bağımsız bir Kürt İslami hareketini örgütlemek isteyenler, ii. Çözümü mevcut taraflarla girilecek ittifaklarda görenler, iii. Demokrasiyi kurtarıcı görenler.

a. Bağımsız Bir Kürt İslami Hareketi mi Örgütlenmeli?

Kürt halkının bir üyesi olarak yaşanan acılara ve mahrumiyetlere son vermek için, dil ve kavim farklılığı gibi unsurları Kur'an'ın meşru kılması nedeniyle İslami mücadelenin kaçınılmaz bir aracı olarak görenler; Kürt İslami hareketini oluşturarak, Kürt hareketi veya kurulacak muhtemel bir Kürt ulus dev-

171 Ali Bulaç, Göçün ve Kentin Siyaseti (MNP'den SP'ye Milli Görüş Partileri), sf. 224, Çıra Yayınları, İstanbul 2009.

leti içinde İslam'ın sesi olmayı, giderek de Kürt halkına İslami bir devrim armağan etmeyi tasarlamışlardır. Bu tutum içinde olanlar bölgede Kürt olmayan Müslümanları, Kürt İslami hareketinin dışında sadece destekçi olarak görmek istemiş ve etnik temelli İslami hareketler gerçekleştirmenin mayasını oluşturmaya çalışmışlardır. Bu tasarının vakıya uygun olup olmadığını da, iletişim ve ulaşım imkânlarıyla küçülen dünya gerçeğini de, ulusal sınırlar içine hapsolan Müslümanların tevhidi uyanış çizgisini de yeterince kavramaktan uzaktır.

Türkiye Müslümanları zulme itaat edilmeyip, tağutun reddedileceği bilincini kazanmaya başladıkları 1970'li, hatta 1980'li yıllardan önce Türkiye'de, Kürtlere karşı gerçekleştirilen zulümlere de dini temelli tepkiler olmuştur; ama soruna tevhidi kimlik ve ilkelerle yaklaşan bir olgunluğa ulaşamamıştı. Ancak Türkiye'de tevhidi bilinçlenme çizgisinin yeniliğine rağmen hemen İran İslam Devrimi sonrasında yapılan 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nin Cunta Başbakanı Bülent Ulusu, İslami hareketin ("irticai" faaliyetlerin) "komünist hareket"ten çok daha tehlikeli olduğunu kamuoyuna ve tüm devlet ricaline deklare etmişti. Türk Genelkurmayı'nın 28 Şubat 1997 Muhtırası'yla da ortaya konan öncelikli düşmanı, PKK değil "Siyasal İslam" olmuştur.

Bölgemizdeki ulusal hareketler, ümmet yapısını terk etme karşılığında var olabilmişlerdir. Ve bu hareketlerin İslam ümmetini yeniden ihya etme girişimlerine karşı ortak çıkarları söz konusudur. Bu gizli veya açık dayanışma, TC-ABD, TC-AB, TC-İsrail arasında olduğu gibi, PKK-TC arasında da olabilir. Filistin intifadası, İran İslam Devrimi, Cezayir ve Tunus İslami uyanışı ve Sudan İslami deneyimi karşısında, halkı Müslüman ama birbirine düşman olan ulus devletlerin ve krallıkların, emperyalizmin de teşvikleriyle nasıl bütünleştiklerini, İslamcılara zulmettiklerini hep birlikte izliyoruz.

İslami oluşumlar ulusal toplumun bünyesinde ve ulusal değerlerle tanımlandığında, sentez kimliklerin kirliliği ile karşılaşırız. Türkiye'de yaşanan Türk-İslam Sentezi, Anadoluçuluk Akımı, "bin yıllık tarih" kutsayıcılığı İslami kesimin kimliğine bulaşan ulusal kirlilikler olarak devam edegelmektedirler. Kavmi özellikleri yok edilmeye çalışılan bir halkın sorunlarıyla ilgilenmek adına İslami hareket oluşturmaya kalkışanların düşeceği tuzak da, bu sentezcilik kirliliğidir. Zaten Kürt ulusal hareketi "ken-

di İslamı”nı belirlemek üzere “Dindarlar Birliği” ve “Kürt İslam Hareketi” gibi denemelerde bulunmuştur. PKK denetimi altında İslami hassasiyeti yüksek olan bazı Kürtlerden İslami ritüellerle biat bile toplanabilmiştir. Öte yandan Kürt ulusal hareketi, ulusal değerler, laik yaşam ve batıyla işbirliği esası üzerinde yükselen “İslam modernizmi”nin saptırıcı söylemini daha şimdiden içselleştirmiştir. Bu bağlamda Kur’an’ın önemli kavramları saptırılarak Kürtçe meal yapılması, maalesef ki Kur’ani mesajı yaygınlaştıran değil, örten bir zihniyetin işine yaramıştır. Ancak 2008’de Bang Yayınları tarafından yayınlanan dördüncü ve son Kürtçe meal ise bu tür zaafardan ve saptırmalardan beri sahipsiz bir gayretle ortaya konulmuştur¹⁷².

Bu arada sonuç olarak bağımsız bir Kürt İslami hareketinin kuracağı devletin, “ulus devlet olarak mı?” algılandığı şeklinde bir itiraz sorusu öne sürülebilir. Bu konu tabii ki Kürtlerin diğer Müslüman kümeler gibi ne kadar Kur’an temelli bir bilince sahip olduklarıyla ve bölge Müslümanlarının iç içeliğinin atlanıp atlanamayacağı ile ilgilidir. Musa (a)’nın Firavun’dan İsrailoğullarını kurtarmak isteği de [7/105] etnik temelli bir harekete meşruiyet zemini bulmak için değil, mustezaflara el uzatan [28/5] Rabbanî bir yönlendirme olarak değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Hapsolunan ulusal sınırlar içinde Müslümanların birlikte yakaladıkları tevhidi bilinci ve pasaportsuz-vizesiz ilişkileri diğer sorunları çözmek için bir avantaj belleyip tevhidi bir mücadele nüvesine dönüştürmek yerine; takva temelli kardeşlik, hukuk ve birliktelik imkânımızı etnik kökenli hareketlere alternatif olacağız diye hamasi ve ütöpik idealler ve stratejiler uğruna parçalamak, hem Türk ve Arap ulusçularını ve hem de Kürt ulusçularını sevindirecektir.

b. Çözüm Mevcut Taraflarla Girilecek İttifaklarda mı?

Bazı Müslümanlara tarihi süreçlerinde musallat olan en büyük hastalıklardan birisi, zaafa düştüğünde kendini yeniden islah edip fıtrat ve vahiyle barışma azmi ve silkiniş hamlesi göstermek yerine, karşıtıyla uzlaşma yolunu tutup ucuz çözümler pe-

172 **Haşim Ay**, “Kürtçe Meal Çalışmalarına Önemli Bir Katkı: Wergen Qur’an’a P’iroz Bi Zamanê Kurdî”, Haksöz Dergisi, sayı: 217, Nisan 2009.

şine düşmeleridir. Bu sığınmacı ve kimlik zaafı tutum bugün de “reel politika” terkibiyle kılıflandırılmaktadır.

Örneğin bu yaklaşıma göre, Kürt sorununun Türkiye’de iki tarafı vardır: TC ve PKK, Müslümanlar üçüncü bir taraf olarak ağırlıklarını hissettirememişlerdir ve bundan sonraki yakın bir dönem için de bu söz konusu olamayacaktır. *“O halde realiteye karşı gelmektense, Müslümanlar olarak realite içinde yer tutarak geleceğe ve gelecek nesillere imkân hazırlamak gerekmektedir. Tabii ki içinde yer tutulacak bu taraf, konjonktürel olarak en uygun taraf olacaktır. Şartlar elverdiğinde bu PKK da olabilir TC Hükümeti de.”*

Bu anlayış, sistem içi ilkesiz bir tutumla Türk devletini, ordu-sunu, gerektiğinde Atatürk’ü ve laikliği savunarak İslam’a hizmet ettiğini sanan dindar Türk politikacılarının, birçok duahan din adamı ve tarikat şeyhinin tutumunu hatırlatmaktadır. Oysa karşı kimliğin içine sığınarak kimliğini koruma iddiası büyük bir aldandıdır. Bu tavır, ulus kimliğin kitleleri oyalayıp terbiye etmek için ihtiyaç duyduğu milli bir din anlayışının yaygınlaşmasına; yani İslami kimliğin daha da çok ifsadına neden olmaktadır. Ulus kimliğe sığınarak taşınan “ümme”, “tevhid”, “Kur’an” gibi kavramlar, içi boşaltılmış kelimelerden ibaret hale gelmektedir.

Konuya insan hakları söylemiyle de yaklaşan bu sığınmacı tutum, insanın yaşam hakkının ulus, tarih, vatan gibi kavramlardan daha önemli olduğunu vurgulamakta ve kan akması için bir Kürt devletinin kurulmasına hoş görüyle yaklaşılmasını istemektedir. Ümmet yapısının asıl, ama ulus devletlerin geçici olduğunu; zaten postmodern arayışlar içinde ulus devletlerin de sonunun yaklaştığını belirten bu yaklaşım, adeta siyasi söylemin İsrailiyatçılığını üstlenmiştir. Bu kıssacılara göre Orta Doğu’nun ulus devletlerini yıkacak olan dinamik İslam’dır ve ulus devletlerin geçici çözümler olarak görülmesinden korkulmamalıdır.

Oysa ulus devletleri aşacak dinamiğin İslam olduğu tespiti, fiili mücadeleye ve şahitliğe dökülmediği müddetçe ne anlam ifade edecektir? Ayrıca bu gerçek, yüzyıllar geçmesine rağmen asırların saltanatçı yönetimlerini aşmak konusunda ne anlam ifade etmiştir? “Özgürlükçü” postmodern söylemin, sömürge toplumları için değil, iletişim ve teknoloji toplumlarının gelecekteki refahları için kapitalist iktidarlarca üretildiğini kavrayamayan

az gelişmiş ve kompleksli kafaların, Orta Doğu'nun geleceğini ulus devletlere terketme taktikleri olsa olsa safdilli stratejik bir intihar olabilir. Üçüncü Dünya'da ve İslam coğrafyasında kurulan ulus devletler, İslami uyanışa karşı emperyalistlerin kazandığı en önemli mevzilerdir. Ulusçuluk, laiklik ve batılı yaşam tarzına öykünen bir modelle PKK gibi pozitivist kadroların elinde bir Kürt ulus devleti, Müslüman Kürt halkı için yeniden canlanan tek partili Şeflik Dönemi'nin zulmü, karanlığı ve var olan İslami değerlerin de iyice yıpratılıp sindirilmesi demektir.

PKK zihniyetinin oluşturacağı -ki Kürt hareketinin inisiyatifi ağırlıklı olarak PKK'nin elindedir- bir Kürt ulus devleti demek; batılılaşma, uluslaşma, laikleşme; camii ve Kur'an kurslarının daha da sembolikleşmesi, İslami canlılığın ezilmesi, İslami tebliğin sansürü ve cahiliyenin daha radikal bir tarzda dayatılması demektir. Türk, Arap veya Fars karşıtlığı üzerine kurulacak böyle bir devletin varlığı, uluslararası politikanın desteğiyle de çok kısa bir zamanda, mevcut bölge devletlerinin uygulamalarından çok daha şedit tarzda İslam düşmanlığının bayraktarlığına dönüşebilir. Bu hal bölge Müslümanlarının son 30-35 yıl içinde elde ettikleri kazanımları gerilere itebilir.

Kaldı ki Kuzey Irak'ta kurulan Kürdistan Özerk Yönetimi'nde 2006'nın Haziran ayında keyfi olarak tutuklanan üç Özgür-Der üyesinin 15 ay boyunca Erbil hapishanelerinde sistematik işkenceye ve sorgulanmaya, tecride, ağır şartlarda hapishanede kalmaya tabi tutuldukları olayın niçini kadar, arkadaşlarımızın Irak Kürdistanı hapishanelerinde çoğunluğu oluşturan İslami cemaat mensuplarının maruz oldukları haksızlıklara tanıklık yapmaları da önemliydi. Arkadaşlarımızın haklarını savunup takip ederken batılı ve seküler değerler üzerine inşa edilen Kürdistan'daki yeni federe yapının Müslüman Kürt kardeşlerimize reva gördüğü zulüm ve işkencelerden de yakini olarak haberdar olmuş olduk. Dolayısıyla bir seneyi aşkın bir zamanda yargısız-hukuksuz olarak ağır işkence ve tehditlere muhatap olan arkadaşlarımızın serüvenini takip ettiğimizde; aynı zamanda Kürdistan Federe Yönetimi'nde yaşayan İslami kimlikli diğer Kürt kardeşlerimizin sorun ve mağduriyetlerini de öğrenme ve takip etme imkânına sahip olabiliriz¹⁷³.

173 **Metin Demir, Mustafa Eğilli, Hasip Yokus** "Zindanlardaki kardeşlerimiz kurtuluş sevincimizi gölgeliyor" (Röportaj), Haksöz Dergisi, sayı: 199,

Kürt sorununu bir ulus sorunu olarak görmek ve ulusalcı bir söylemle çözmeye kalkışmak, bölgedeki diğer ulusalcı iktidarlar gibi moderniteye teslim olmak demektir Çünkü ulusçuluk da laiklik, pozitivizm ve sömürgecilik gibi modernitenin bir ürünüdür. Çağımız emperyalizmini ifade eden modernite ile savaşmayan hiç bir mücadele, gerçek bağımsızlığa ulaşamaz. Unutulmalıdır ki, Kur'an, realiteye teslim olmak için değil, realiteye hâkim olmak ve toplumlara dönüştürmek üzere gelmiş inkılâpçı bir çağdır.

c. Kurtarıcı Olan Demokrasi mi?

Kürt sorununun sadece Kürtlerin sorunu olmadığını vurgulayan başka bir söylem de Müslümanların öncelikle bu konuyu görüşüp-tartışabilmelerini savunmaktadır. Bu doğru bir tespittir. Ancak Kürt sorunuyla ilgili çözümün demokrasinin yaşatılması ve geliştirilmesine bağlayan yaklaşım, realite karşısında yüklenilmesi gereken sorumluluktan kaçan tipik bir "aydın tavrı"na ya da masa başında üretilen temelsiz ve hayalci projelerden birisini ifade etmektedir.

Demokrasi, egemenlerin kurdukları sistemin işleyişine kitleleri katabilmek için oluşturdukları aldatıcı bir siyasal mekanizmadır. Konunun şer'i tartışması bir yana, "ideal demokrasi" tanımı bile sadece kitaplarda kalan, ama dünya tarihi içinde hiç yaşanmamış olan bir aldatmacadır. Demokrasilerde tabii ki sistemin işleyişine halkı katabilmek için egemenlerin vermek zorunda kaldıkları bazı rahatlatıcı tavizler vardır. Ve sistem bu tavizler konusunda da zorlanabilir. Hak ve adalet temelinde bazı kazanımlar da elde edilebilir. Bu açıdan tabii ki demokratik yapılar, sulta rejimlerinden daha imkânlıdır. Ancak bu tavizler, kurulu sistemi sarsmayacak bir sınıra kadardır. Ayrıca bu tavizleri ilkeli olarak değerlendirebilmenin şartı da, Müslüman olarak egemenler karşısında kendine yeter ve gerektiğinde diretebilen bir güç unsuruna sahip olabilmektir.

Ekim 2007; **Hamza Türkmen**, "Metin, Mustafa, Hasip Kardeşlerimizin Özgürlüğü İade Edilmelidir", Haksöz Dergisi, sayı: 184, Temmuz 2006; **Hamza Türkmen**, "Sınır Ötesi Harekât ve Sınırların Tutsağı Kardeşlerimiz", Haksöz Dergisi, sayı: 185, Ağustos 2006; **İHD ve Mazlumder Heyeti**, "Irak Kürdistan'ındaki Gözaltı Hukuksuzluğu Raporu", Haksöz Dergisi, sayı: 192, Mart 2007.

Demokrasiyi, PKK oluşturduğu güç ve kitle desteği sayesinde zorlayabilir. Türkiye’de Kürt ulusçuluğu bu zorlamayı yapıyor da. Ama kendini toplum katında hissettirebilir bir kimlik ve hareket oluşturamamış olan Müslümanlar bu kapıyı vazgeçilemez ilkelerinden ödün vermeksizin hangi güç ve hangi hedefle zorlayacaklardır? RP’nin büyük kitle desteğine rağmen, Türk ulusal sistemi içinde demokrasi aracını kimlik, tavır ve hedef netliğinden mahrum bir şekilde ve farklı mücadele merhalelerini göğüsleyecek bir kadrolaşmaya sahip olmaksızın kullanmaya kalkışması sonucunda yaşadığı mağlubiyet ve teslimiyet, bu tür tezlerin iflası açısından önemli bir örnektir. AK Parti ise çözüm konusuna, “İslamcılık” söylemini terk eden “muhafazakâr demokrat” bir kimlikle yaklaşmaktadır. Ki Kürtlerin TC bünyesinde yasal ve demokratik açılımlarla daha imkânlı hale gelmesi istenmektedir. Ancak TC bünyesinde eşit vatandaşlık anlayışı ile sunulmak istenen açılımlar, İslami kimliğin daha alt ve fulü bir görüntüye çekilmesini getiriyor.

Fıtri ve Vahyi Olana Yönelmek

Öncelikle Müslümanlar olarak karşılaştığımız sorunların çözümünü, kaybettiklerimizin sonuçlarında değil, kaybettiğimiz esaslarda aramalıyız. Örneğin, Kürt sorunu oluşurken kaybettiğimiz esas, tevhid ve adaletin taşıyıcısı olacak ümmet yapısı ve vahyi ölçülerin şahitliğiydi. Karşılaştığımız sonuç ise modernitenin -veya emperyalizmin- üretip ihraç ettiği ulusçuluktadır. Dolayısıyla Kürt sorununu, karşılaştığımız sonuçtan kalkarak öykünmecî ve tepkisel bir tutumla değil, yitirdiğimiz esaslardan başlayarak ele almalı ve bu sorunun ancak İslami kimliğimizin ve neslimizin yeniden ihyası çabası içinde çözüleceği kavranmalıdır.

Kürt sorunu dâhil, insanlığın yaşadığı bütün problemlerin temelinde, vahyi ölçü ve sınırlardan sapma ve fıtri olana zulmetme gerçeği vardır. Tüm insanlığı ve İslam âlemini kuşatan yaşadığımız sorunlar karşısında temel çözüm, sorunları eşyanın tabiatına uygun ve adil olarak çözebilecek tevhidi bakış açısını ve vahyin şahitliğini üstlenmiş bir Kur’an birlikteliği oluşturabilmektir. Ancak kimliğimizi ve birlikteliğimizi oluşturmak, hayatın gerçekliğini ve dayatan sorunları yok sayarak gerçekleştiremez.

Kur’an’ın biz Müslümanlara gösterdiği Kur’an neslini yeniden inşa etme öncelikli hedefi, realitenin içinde ve yaşanan sorunların

sıcaklığında gerçekleşebilecek bir merhaledir. İlk Kur'an neslinin oluşumu da cahili yapının kuşatmasına rağmen yaşanan sorunlara müdahale eden ilahi bir programın pratiği içinde gerçekleşmiştir.

Bugün oluşum aşamasında, yeniden Kur'ani şartlarla kendimizi reel koşullara ve yaşanan sorunlara gücümüz oranında müdahale ederek oluşturmak ve geliştirmek durumundayız. Oluşum adına içe kapanık ve yaşanan sorunlarla ilgilenmeyi erteleyen tutumlar Sünnet-i Rasulullah'a uygun değildir. Ayrıca dikkat ve mesaimizi dağıtmamak adına gücümüzü sadece temel gördüğümüz oluşum aşamasına teksif etmek, tüm iyi niyetliliğe rağmen, yaşadığımız sorunlardan kaçan, hayatı bölen ve Kur'an'ın inzal seyrinin gösterdiği sünnetullahtan habersiz bir yaklaşımdır.

O halde kendi kimliğimizi ve birlikteliğimizi oluştururken, çevremizdeki zulüm, şirk, sömürü ve haksızlıkları kavramalı; tuğyana karşı gücümüz oranında tevhidi şahitliği üstlenmeliyiz. Bu bağlamda Kürt sorunu da ilgileneceğimiz, acısı ve mağduriyetlerini dert edineceğimiz, İslami mücadelenin bütünü içinde taşıyacağımız temel sorunlardan birisidir.

Müslümanların Deklare Edilmiş Çözüm Arayışları

Özgür-Der'in 26 Ocak 2006 tarihinde İstanbul'da İslami kesimden önemli cemaat, kuruluş ve kanaat temsilcileriyle "*Kürt Sorunu ve Müslümanlar*" başlıklı forumu düzenlenmişti. Daha önce de 28-29 Kasım 1992 tarihlerinde Mazlum-Der, Ankara'da "*Kürt Sorunu*" başlıklı bir forum düzenlemişti.

Mazlum-Der'in forumu "*Kürt Sorunu*" başlığı ile, Özgür-Der forumu da "*Kürt Sorunu ve Müslümanlar*" başlığı ile yayınlandı. 1992 Mazlum-Der forumu bir bildiri ile tamamlanmıştı. Özgür-Der forumunun son oturumunda kapanış konuşması yapan Abdülhakim Beyazyüz ise, sunulan tebliğlerden çıkartımla forumda Kürt sorunuyla ilgili ortaya çıkan tespit ve çözüm önerilerini 14 maddede özetlemişti.

A. Mazlum-Der 1992 Yılı Kürt Sorunu Forumu Nihai Bildirgesi

Talepler ve Çözümler:

Bu günkü durum olduğu gibi kabul edilemez ve daha fazla süremez. Nihai ve kesin çözümün İslami toplum modelinin hayata

hâkim kılınması ile mümkün olacağı inancı ile aşağıda sıralanan tedbirlerin bir an önce alınması ve talep edilen noktaların yerine getirilmesi zorunludur.

1. Sorunun çözümü terör ve şiddetten geçmemektedir. Çözüm ancak özgürlükçü ve barışçı yaklaşımlarla mümkündür. Bu anlamda te'dip, tenkil ve tehcir politikalarını, terör ve silahla insanların düşünce ve iradeleri üzerine ipotek konmasını doğru bulmuyoruz. Bu cümleden olarak PKK ve resmi şiddet arasında sıkışan bölge halkını can, mal, namus, akıl, inanç ve nesil emniyetleri, işkence görmezlikleri teminat altına alınmalıdır. Ayrıca bölgede Müslümanlara yönelik her türlü tehdit, baskı ve sindirme amaçlı tutumları şiddetle kınıyoruz. Böylesi hassas bir dönemde bölgede yaşayan Müslüman bireylerin veya grupların var olan ihtilaflarını çatışmaya dönüştürmemelerini özellikle temenni ediyoruz.
2. Öncelikle sorunun çözümünü mümkün kılacak fikirlerin özgürce konuşulup tartışılabilmesi için üniversite, parti, sendika, dernek ve basın gibi kuruluşların tartışmalara katılımının önündeki caydırıcı yasal engeller bir an önce kaldırılmalı, bu anlamda köklü bir hukuk reformuna gidilerek varlığı iddia edilen bir hukuk devletinin temel ilkelerini zedeleyen, devlet, anayasa ve yasaların varlık ve meşruiyet nedenleri ile çelişen hükümler kaldırılarak insan haklarına saygılı bir hukuk reformu gerçekleştirilmelidir.
3. Türkiye'de yekpare veya homojen bir etnik topluluktan söz etmek mümkün değildir. Türkiye'de Türkler ve Kürtlerle birlikte Arap, Arnavut, Gürcü, Çerkez, Laz, Çingene, Boşnak ve Süryani gibi farklı etnik ve dini özelliklere sahip 30'a yakın halk topluluğu bulunduğunu göz önünde tutarak hak ve hukuklarının tanınması gerektiğini savunuyoruz. Başka ulusların varlığını inkâr eden ve onların taleplerini bastıran ulus-devletin yerine çok uluslu bir hukuk devletini geçirmek gerekiyor. Sorunun çözümünü bütün ulusların kendi kimlikleriyle var olabildikleri, kendi kültürlerini tümenden özgürlükçü bir zeminde geliştirebildikleri, eşitlikçi ve hoşgörülü çoğulcu bir ümmet toplumunun oluşmasında buluyoruz. Hiç kuşkusuz hepimizi bir arada tutacak, bir-

lik ve beraberliğimize anlam ve güç katacak ortak değer İslamiyet'tir.

4. Türkiye'de kısa vadede sorunun çözümü için Kürt kimliğini tanımak gerekiyor. Kürt kimliğinin resmen tanınması ve bunun sosyal, kültürel, hukuki ve siyasi alanlarda gerektirdiği her türlü mevzuat düzenlemelerinin gerçekleştirilip fiilen ve hemen hayata geçirilmesi şarttır.
5. Anadilde konuşma, kitle iletişim araçlarını kullanma ve eğitim hakları tanınmalı ve kanun önündeki engeller ortadan kaldırılmalı, Olağanüstü Hal uygulamalarının neden olduğu İnsan Hakları İhlalleri göz önünde tutularak bu uygulamaya biran önce son verilmelidir.
6. Daha önceki tarihlerde ve bilhassa 12 Eylül Askeri rejiminden sonra değiştirilen bölge, köy, nehir, mezra, ova, dağ v.b. isimler tekrar eski haline getirilerek kullanılmalı ve bu politikalara son verilmelidir.
7. Bölge halkının Alman-Amerikan inisiyatif mücadelesine kurban edilmemesi, yabancı müdahalelere kapı aralayan girişimlere karşı duyarlı olunması zaruridir¹⁷⁴.

B. Özgür-Der 2006 Yılı Kürt Forumu

Kapanış Oturumu Tespitleri

1. Müslümanlar ve İslam kimliğinden daha üst ve önemli hiçbir kimlik olamaz.
2. Müslümanlar olarak her meseleye olduğu gibi, Kürt meselesine de ancak Tevhid inancının bize yüklediği şahitlik bilinci ve endişesiyle yaklaşmalıyız.

174 **Mazlum-Der**, Kürt Sorunu Forumu, Sor Yayıncılık Ankara 1993. Bu forumda tebliğ sunan isimler: M. İhsan Arslan, Mehmet Pamak, Ali Bulaç, Osman Tunç, Mehmet Metiner, Mehmed Alağaç, Altan Tan, M. Halit Çelik, Muhammed Çağrı, Hasan Mezarcı, Süleyman Arslantaş, Müfid Yüksel, Mustafa İslamoğlu, Hekimoğlu İsmail, Abdurrahman Dilipak, Ömer Vehbi Hatipoğlu, Fikret Yalçınkaya, Atasoy Müftüoğlu, Gıyaseddin Bingöballı, Süleyman Kurşun, Ercüment Özkan, Abdullah Ünalın, S. Haşim Haşimi, M. Sıddık Şeyhazade, Ramazan Keskin, Rasim Özdenören, Abdolvahhab Elğuri, Sabah Kara, İsmetullah Zahiroğlu, Hüsamettin Korkutata, İzzettin Yıldırım, Nureddin Şirin, A. Emin Akın, Doğan Bekin.

3. Kürt sorununu İslam ve Müslümanlar oluşturmamıştır. Ama İslam tüm zulümlere karşı çıkma ve bunlarla mücadele etme sorumluluğunu Müslümanlara yüklemiş ve bu sorumluluğun gereğini yerine getirmeyi tüm zamanlara ve mekânlara hasretmiştir.
4. Kürt sorunu yaşadığımız coğrafyada ve içinde bulunduğumuz dönemde Müslümanların en önemli meselelerinden biridir.
5. Kürt halkı sorun çıkarıcı, fitne oluşturan değil, zulme ve haksızlığa uğrayan taraftır.
6. Türkiye’de dini duyarlılık sahibi kesimin önemli bir bölümü sağcı, muhafazakâr ve devletçi etkiden kurtulamamışlığının olumsuz etkilerini Kürt sorununa yaklaşıırken de yansıtmakta ve bu durum İslam’ın ve Müslümanların imajını, söylemini kirlletmektedir.
7. Müslümanlar her türlü zulme olduğu gibi Kürt halkına yapılan haksızlık ve zulümlere de karşı çıkarak, mazlumun hakkını, zulmün müsebbibi egemen TC devletinden talep etmelidirler.
8. Kürt sorununun sebep olduğu ölüm, yıkım ve ekonomik kayıpların hesabı Kürtlerden değil, devletten sorulmalıdır. Zira bu sorunun müsebbibi her halükârda laik-ulus devlettir.
9. Kürtler var olan, adil bir ümmetin, şerefli bir üyesi ve bileşeni olmayı reddettiği için değil; zalim ulus devletlerin, zulümlerinden dolayı ulusçuluk batağına düşme arifesindedirler.
10. Emperyalistlerin halkların parçalanmasına dönük niyetleri, gayretleri ve çıkarları ortadadır. Bu olguya tavır almak, yani emperyalizmin planlarını, hedeflerini, oyunlarını boşa çıkartmak İslami kimliğimizin bizlere yüklediği bir sorumluluk ve ayrıca zulme ve sömürüye karşı her insanın görevidir. Bununla birlikte bölge devletlerinin inkârcı ve asimile edici politikalarının, emperyalistlerin ekmeğine yağ sürmekte, onlara imkân ve fırsat vermekte olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

11. Kürt halkına yapılan zulümlere karşı çıkma adına, milliyetçilik çukuruna düşme tehlikesi mevcuttur. Müslümanlar bu tehlikeden sakınmalı ve sakındırılmalıdır.
12. Müslümanlar inançları gereği ulus-devlet formunu doğru bulmamakla beraber, TC ulus devletinin bütünlüğünün bekçileri de değildirler. Müslümanlar ancak inançları gereği mazlum Kürt halkının tüm haklarına kavuşmasının savunucusu olmalıdırlar.
13. Kürt halkı mevcut modern/seküler, batıcı liderlerin önderliğinde değil, ancak vahyi ölçü alan, yeryüzünde adaleti hedefleyen İslami liderlikle dünya ve ahirette gerçek mutluluğu yakalayabilir. Tüm insanlık gibi, Kürt halkı da İbrahimlerinin, Musalarının, Muhammedlerinin özlemi ve ihtiyacı içindedirler.
14. Kürt halkı, Türkler ve bu ülkede yaşayan diğer tüm halklar gibi bu ülkenin asli sahibi ve Türk halkının sahip olduğu bütün haklara sahip eşit ortağıdır. Bu net bir şekilde ilan edilerek anayasal düzeyde kayıt altına alınmalı, hayata aktarılmalı ve tüm hakların kullanılmasının ortamı sağlanmalıdır. Ayrıca geçmişteki bütün maddi ve manevi zulümlerin telafisi sağlanmalıdır.

Son söz olarak vurgulamak isteriz ki, tekliflerimiz/tespitlerimiz üzerine, hesap gününün sorumluluğuyla, kibirlenmeden biraz düşünüldüğünde, söylediklerimizin adalete aykırı olmadığı görülecektir. Ama Firavun'un, *"Ey Musa! Bütün Mısır hâkimiyet-tim altındayken ve benim emrimde çok güçlü ordular varken sen kim oluyorsun da bana karşı çıkararak, zulmettiğimi ve bundan vazgeçmemi istiyorsun?"* dediği gibi, olaya hak ve adalet açısından değil, güç açısından yaklaşırsa o başka. Musa'nın gücü gibi, bizim de gücümüzün az olduğu gerçek ama biz de Musa gibi bütün gücün yüce Allah'a ait olduğunu ve zalimlerin Allah'ı yerde de gökte de aciz bırakamayacağını hatırlatıyoruz. İnşallah Musa gibi Rabbimizin aramızda hüküm vereceği güne kadar, zulme ve ifsada bulaşmadan zalimlere karşı hakkı haykırmaktan vazgeçmeyeceğiz¹⁷⁵.

175 **Özgür-Der**, Kürt Sorunu ve Müslümanlar (Forum), Özgür-Der Yayınları, İstanbul 2007. Bu forma tebliğleri ile katılan isimler: Abdurrahman

Kürt Sorunu Örtülüyor mu Saptırılıyor mu?

Orta Doğu'da yaşanan çeşitli uluslaşma süreçleriyle birlikte milyonlarca Kürdün kavmi bünyesinin dışından veya içinden maruz kaldığı haksızlıklara, "Kürt Sorunu" denilmektedir. Kürdistan bölgesinin veya Kürt dilinin ve kavmi (şar'be) varlığının inkârı yanında, Müslüman Kürt halkının uluslaştırılmaya ya da batılaştırılmaya çalışılması da bu tanımlamayı ifade etmektedir.

Mazlum-Der tarafından 1992 yılında yapılan "Kürt Sorunu Forumu"ndan 14 yıl sonra Kürt sorunuyla ilgili Özgür-Der tarafından 2006 Ocak ayı içinde gerçekleştirilen "*Kürt Sorunu ve Müslümanlar*" başlıklı forum da, sağladığı olumlu katkılar yanında, ortak camia olarak, İslami ve sosyolojik temelli kavramları yeterince aynı anlamda kullanmadığımızı ortaya koyuyordu. Kürt sorunuyla ilgili iki forum arasındaki çizgileri değerlendirdiğimizde, camiamızda gerek vakıayı daha gerçekçi tahlil etmek, gerek ortak bir dil kullanmak kaygısı açısından bir gelişim izlenebiliyor. Ama konuyu konuşup-tartışabileceğimiz kavramlara yüklenen anlamlar için hala bir karışıklığın devam ettiğini söylemeliyiz. Bu durum, Müslümanlar olarak ortak bir sorunu tartışabilmemiz için kavram birlikteliğine ulaşmamızın ve Kur'an'dan yararlanma yöntemi hakkında yeterlilik içinde olmamızın; ayrıca tartıştığımız konunun vakıasını iyi bilmemizin gerekliliğini bir kez daha göstermiş oluyor.

Konuyla ilgili son olarak yapılan "*Kürt Sorunu ve Müslümanlar*" forumunda sunulan tebliğlerde sıkça kullanılan, ama aynı manada anlamlandırılmayan "kavim", "millet", "ulus", "ümme", "vatan" gibi kavramlar oldukça dikkat çekiciydi. Konuya yaklaşım açısından kullanılan "*Türk tarafı*" ve "*Kürt tarafı*" tasnifleri bir Müslüman açısından oldukça can sıkıcıydı; ama genel anlamda bir gerçeği de ifade ediyordu. Ayrıca "*İslam ümmeti*"nin varlığı veya yokluğu tartışmasının bir "*kavim ve toprak aidiyeti*" üzerinden yapılması kavram kaosunu da oldukça tetikleyiciydi. Zaman zaman "Kürt kavmi" veya "Türk

Dilipak, Mehmet Göktaş, Süleyman Kurşun, Atasoy Müftüoğlu, Mehmet Pamak, Sabiha Ünlü, Bülent Yıldırım, Serdar Bülent Yılmaz, Abdurrahman Arslan, Mustafa İslamoğlu, Ali Kaçar, Burhan Kavuncu, Ramazan Kayan, Hülya Şekerci, Mahmut Yavuz, Mehmet Bekaroğlu, Ali Bulaç, Mustafa Eğilli, Kazım Sağlam, Sıddık Dursun Şeyhazade, Hamza Türkmen, Şehmuz Ülek.

kavmi” ile ilgili anlatımların, Batı Şanayi Devrimi’nin bir gereği olarak ortaya çıkan ve seküler temelde yapılanan “ulus/nation” veya “millet” kavramıyla ifade edilmesi, batılı paradigmaya ait bu ihraç ürünü seküler kavramı içselleştirmek hususunda nasıl bir yanılığ içinde olduğunu ve vahyi kültür ve hikmete ne kadar yakın ya da uzak durulduğunu da sergiliyordu.

“Kürt Sorunu ve Müslümanlar” forumuna katılan tebliğciler arasında Kürt halkının asimilasyonu veya fitri kimliğinin yok sayılmasıyla ilgili zulümlerin tespiti ve kınanması konusunda bir farklılık yoktu. Ama asıl sorun, Kürt halkına yaşattırılan bu zulümlere karşı çözümün ne olacağı konusunda düğümleniyordu. Hazır çözümlerden birisi Güney Kürdistan’daki ABD destekli yapılanmaydı. Ya Kuzey Kürdistan’da ne olacaktı? Belki “*Türk İslamcılar*” denilen tarafı rahatsız etmemek için forumda gündeme getirilmemişti; ama “*Kürt İslamcı*” denilen mahfillerde sıkça kullanılan bir soru vardı: “*Her ulusun bir devleti varsa, Kürtlerin neden bir devleti olmasın?*”

Bu soru, forumda açıkça ortaya konulmadı; belki bir taraf öbür tarafın “*Misak-ı Milli*” hassasiyetlerini kışkırtacağından ve Müslümanca ilişkilerin zayıflayacağından korkarak şimdilik bir nezaketi gözetmişti. Bu korku yersiz de değildi. Ama “*taraf*lar”ı belirleyen neydi? Bu tasnif doğru muydu? Bazı muhataplar konuyu “*Müslümanlar Kürt sorununa nasıl yaklaşmalı?*” şeklinde değil de “*İslamcı Türkler, Kürt sorununa nasıl yaklaşıyor?*” diyerek ortaya koyduğunda, Türkiye’de yaşayan Müslümanlar için sorun daha da zorlaşıyordu.

Müslümanlar için konunun zorlaşan taraflarından birisi, Türkiye’de Kürt kavminden olmadığı takdirde Türk kabul edilmeniz; bir diğeri de, Müslümanlığınızın Türk-İslam sentezcilerinin yaptığı gibi Türklükle irtibatlandırılması idi. Bu yaklaşım vahyi ölçüler açısından yanlıştı ama sosyolojik açıdan bu yaklaşıma konu olacak örnekler de yok değildi. Örneğin İslam ümmetinin birliğini savunan İslamcı şair Sezai Karakoç, ümmete ağabeylik/liderlik yapacak olan rehberi, Türklük kimliğine bulanmış bir insiyakla “*Türk Milleti*” veya “*Türkiye*” olarak vazedebilmekteydi¹⁷⁶.

Bu konuda Karakoç yalnız değildi. 1970'li yıllara gelindiğinde Türkiye'de Van'dan İzmir'e kadar İslamcı olarak bilinen cemaatler (Nakşiler, Kadiriler, Süleymancılar, Nurcular) ve İslami kesimin birçok kanaat önderleri Türkiye'nin dini ve milli değerlerine sahip çıkan sağcı ve muhafazakâr bir kimlik taşıyorlardı. Onlar için Kur'an'ın yanında "bayrak" da, Allah'ın yanında "vatan" da kutsaldı. Çünkü onlar için uzun dönemlerden beri kutsalın ölçüsü gaybi alanda da siyasi alanda da Kur'an'ın muhkem nasslarıyla belirlenen hududullahın dışında aranabilmişti.

Bu sorun, bağımsız "İslami kimlik"lerini edinmek (İslamlaşmak) konusunda Türkiye'deki Müslümanlar için olduğu kadar, uzun bir dönemdir tevhid ve adalet eksenine uzak düşen tüm dünya Müslümanları için de öncelikli bir sorundu. Asırlara uzanan ve Urvetu'l Vuska Hareketi'yle bize ulaşan islah çabalarının temel amacı, kimlik konusunda bir arınmayı yaşamak, yeniden Kur'an'ın muhkem ölçüleriyle donanabilmek ve hakkın şahidi vasat bir ümmet olabilmektir. Seyyid Kutub'un dilinde bu projenin adı, "Yeniden Kur'an Neslini İnşa Etmek"ti.

1970'li yıllarda Türkiye'de bir avuç Müslümanın öncülüğünde başlayan "tevhidi uyanış" ve İslamlaşma süreci, ümmet bilincini yeniden inşa etmeye adım attıkça, bu gelişmeden en fazla İslam'ı Türk mitolojisinin emrinde kullanmak isteyen resmi ve sivil Türkçüler rahatsız oldular.

1970'li yıllarda bir avuç insanla başlayan gelenekçi din anlayışını ve laik-batıcı temelli ulusçuluğu ve sağcılığı sorgulama süreci, Türkiye'de kaynak temelli bir İslami arayışı mayalandırdı. Türkiye sınırları içinde kalan Müslümanlar 1945'ten itibaren çok partili sisteme geçiş süreciyle beraber ulus devletçi, vatançı, sağcı ve Türkçü kirliliklere bulanmışlardı¹⁷⁷. Biz bu kirlenme sürecine "Türkiye/Türk İslamcılığı" desek de artık, 1970'li yılların ortalarından sonra, rejimi oldukça öfkeli tarzdaki bu tarz kirliliklerden arınmaya başlayan bir hat da oluşmaya başlamıştı.

177 Macide Göç Türkmen, "Çok Partili Sisteme Geçişte İslami Dergiler", Haksöz Dergisi, sayı: 26, 27, 28, Mayıs, Haziran, Temmuz 1993; "Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Müslümanların Türkçüleştirilmesi", Haksöz Dergisi, sayı: 33, Aralık 1993.

Şimdi geç kalmış bir Kürt ulusallaşması kirliliği içinde benzer yaklaşımlar adeta tevhidi bilinçlenme sürecine muhatap olan Kürt kökenli kardeşlerimize sunuyor. Ve bu yaklaşımlarla ilgili soruların sonucu önümüze “*Türk halkı*” ve “*Kürt halkı*” veya “*Türk İslamcılar*” ve “*Kürt İslamcılar*” olarak konulmak isteniyor. Yani biz Kur’an’ın aydınlığına yönelen Müslümanlar da, ulusal kirliliklerden yeterince arınamamış “dindar” kesimler gibi Kürt sorununa Müslüman olarak değil de, Türk Müslümanı ve Kürt Müslümanı olarak yaklaşma ayrımcılığına zorlanıyoruz. Sosyal ve fikri vakıamıza baktığımızda, safları ıslah edilmemişler için böyle bir tasnifin yapılabilmesine maalesef ki uygun bir zemin de var. Bu zemin, tüm “ *taraflar*” olarak Müslümanlar açısından yeterince İslamlaşmamaktan kaynaklanan bir zafiyeti ve yetersizliği ifade etmektedir.

Müminlerin kardeş olduğunu belirten [49/10] ve mümin erkeklerle mümin kadınların “*marufu emretmek münkerden sakındırmak, salâti ikame etmek, zekâtı vermek, Allah ve Rasulüne itaat etmek*” konusunda birbirlerinin velisi olduğunu [9/71] belirten Yüce Rabbimize rağmen, son “Kürt Sorunu ve Müslümanlar” forumunda kardeşlik şartı için vahiy dışı kıstaslarla ön şartlar ileri sürülebilmiştir. Kardeşlik için gündeme getirilen Kürt kavmini ve Kürdistan coğrafyasını kabul şartı, bir vakıayı ispatlama kaygısı ile öne sürülmüş olabilir; ama bu ölçülerimizin eksenini kaydıran bir şarttır. Oysa Kürt kavmini var kabul etmeyen insanın, Kitabullah’tan bir ayetin işaretini inkâr etmek konumuna düştüğü ifade edilebilirdi. Kürdistan diye bir coğrafyanın da varlığının vahyi işaretlerle ilgili değil, tarihi verilerle ilgili olduğu söylenebilir, bu tarihi verilerin tartışılmasını İslami kardeşlik hukukunu gözetererek yapmamız gerektiği hatırlatılabilir, bu hususta da vakıayı kabul etmeyenlere ciddi ikazlarda bulunabilinirdi.

Kürt sorunu “*Kürt olanları ilgilendirir*” denildiğinde veya Kürdistan coğrafyasının kardeşlik için ulusal vatan olarak kabul edilmesi ön şart olarak ileri sürüldüğünde, Kürt olmayanlara empati yapmaktan başka çözüm kalmıyor gibidir. Ama bu konuda empati yapmak için bile “*Türk İslamcı*” veya “*Fars İslamcı*” olmak gerekiyor. Oysa Kur’an’ın aydınlığına yönelen ve İslami kimliğini üst kimlik olarak geliştirmeye çalışan bir Müslümanın konuya, Türk İslamcılığı olarak da Kürt İslamcılığı olarak da em-

pati müsamahası içinde bakması mümkün değildir. Çünkü ulus vatan olarak Türkiye'nin de Kürdistan'ın da, ya da Türklüğün de Kürtlüğün de vahyi belirleyicilik yerine geçmesi kabul edilemez bir gerçektir.

Kimlik ve ölçü konusundaki sorunumuz, İslam tarihi içinde ya Kur'an'ın ilettiği ve sahih sünnetin gösterdiği İslam'la sahih yöntemlerle yeterince tanışılmamasından; ya da Kur'an'ın rehberliğinden uzaklaşılmasından ve bilgisizlikten kaynaklanmaktadır. Müslüman öğretmenler, tarihi süreç içinde Kur'an merkezli bir itikadı, Kur'an merkezli bir kültürü ve Kur'an merkezli bir yöntemi ve yaşama tarzını talim ettirecekleri yerde, Kur'an'ı ihmal edip "ulemanın" veya "emir" sahiplerinin ürettiklerini yani kültürü asıl belirleyici mevkiine geçirdiler. Bu hal ölçünün bulanmasına ve ümmet diriliğinin dağılmasına neden oldu. Sonrakiler bir taraftan Osmanlı medeniyeti ile vahyi değerleri paralel görmeye, bir taraftan da Kürt tarihine aidiyet ile vahye aidiyeti eş değer görmeye başladıklarında Türk İslamlığı'nın da Kürt İslamlığı'nın da köklerini oluşturmuş oldular.

"Türkiye/Turkia" ifadesi, Osmanlı Devleti'nin genellikle Ön Asya/Diyar-ı Rum üzerinde kalmış son toprak mirasına Avrupalıların verdiği bir isimdi. Ve Oğuz veya Türkmen kavminin Türkiye denilen sınırlar içindeki kollarının Türk ulusuna dönüşmesi arzu ediliyordu. Türkiye'nin statüsü, uluslar arası istikbar tarafından iki dönemlik toplantılardan ve bu iki toplantı arasında yapılan İzmir İktisat Kongresi'nde yabancı sermayeye açık olunacağı taahhüdü verildikten sonra 1923'te Lozan'da onaylandı. Lozan'dan sonra içinde doğduğumuz, yaşadığımız bu ülke; İslami kimliğimizin, inancımızın ve düşüncelerimizin yasaklandığı, kuruluşundan sonra Türkçe olmayan dillerin de yasaklandığı bir coğrafya parçasına dönüştürüldü.

İslam'ın ilk dönemlerinde Kürtler, çoğunluğu Zerdüşti kökenli iken Hz. Ömer döneminden itibaren İslam'la şereflenmeye başlayan bir kavimdi. Yaşadıkları Mezopotamya, Zagros Dağları ve çevresinde bazı illere Selçuklular Kürt ili adı vermişler ve Osmanlılar döneminde bu bölgelere Kürdistan denmişti. Ve bu coğrafya, aynı zamanda Diyarbekir'den Van'a, Malatya'dan Muş'a, Bitlis'e, Ağrı'ya kadar uzanan bölgelerde Ermenilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerle iç içe geçmiş durumdaydı.

Henüz Osmanlı'nın İslam'la ilgili renginin silinmediği dönemlerinde insanların bilinçlerinde "ulus vatan" diye bir kavram yoktu. İnsanların kendi tabii çevrelerinde doğup büyüdüğü, ana dillerini ve örfi kültürlerini öğrendikleri bölge adları vardı ki vatan/memleket bu anlamda kullanılıyordu. Bu konu Kürtler, Lazlar, Filistinliler, Arnavutlar, Türkmen beylikleri kadar Ermeniler için de böyleydi. *Kabileler/aşiretler ve şu'b/kavimler* [49/13], *yaratılıştaki dil ve renk farklılıkları* [30/23] gibi Rab-bimizin bize tanışma vesilesi olarak verdiği ayetlerdi. Hiç kimse kimsenin dili, rengi ve aşireti veya kavmi ile alay etmemeli; hiç kimse de bu konularda üstünlük sağlamaya yönelmemeliydi. Çünkü hepimiz Hz. Adem ve soyundan gelen insan kardeşleriydik. Bu açıdan sonradan çeşitlenen kavimlerin bir ırk safiyeti de olamazdı.

Ama Kur'an eksenli kimlik yetersizliği ve Kur'ani perspektif- le dünyanın gidişatını okuma konusundaki acizlik, son asırlarda İslam toplumu (ümme) olarak çöküşü ve egemen Batı emperyalizminin belirleyiciliğinde parça parça bölünmeyi getirdi. Müslümanları laik ve seküler temelde ulus toplumlar ve devletler olarak biçimlendirdiler. Bu biçimlendirme İslami kimliğimize düşman bir haldi. Ama bilinç yitimine uğrayan Müslüman kitleler kimliklerini kendilerine ilerlemeci bir mantıkla dayatılan ulus değerlerle karıştırdılar. Bu dramatik bir haldi ve arınılması gereken bir kimlik kirliliğini ifade ediyordu. Ama sınırları işgalci ve emperyalist devletlerin denetiminde çizilen bu parçalanmada batılı güçler, Kürt halkına özerk bir statü vermediler ve onları Orta Doğu'daki stratejik hesapları için devlet statüsü verdikleri aktörlerin yanında, kullanılabilir seyyar bir aktör olarak düşündüler. Şimdi ise emperyalizm, eski statükoyu bozuyor ve oluşmasına vesile oldukları Kürt ulusal hareketine kalıcı kısmi bir statü bağışlıyor. Kürt sorunu konusunda sevinçlerin ve kızgınlıkların nedeni bu. Dün sevinenler bugün üzülüyor. Bugün üzülenler dün seviniyordu. Ama bu sevinçler de üzüntüler de bize, yani İslam'a ve fitri olana ait değil; daha ziyade sanal ve kurgusal.

Ümme Sorunu Üzerine Tartışmalar

Yetersizlik olarak karşımıza çıkan daha karmaşık bir konu da "İslam ümmeti/ümme" mevzuudur. Yetersizlik bu konuda da

kendini göstermekte ve Kitabi olana ters yaklaşımlarla yüz yüze kalınmaktadır.

Bu tartışmayla ilgili forum tebliğcilerinden bazılarının ve tebliğleri değişik web sitelerinde veya farklı oturumlarda tartışan yorumcuların ümmet konusunda yaklaşımlarını, dört grupta toplayabiliriz:

1. *Ümmet vardı da ne oldu, bize (Kürtlere) sahip mi çıktıldı?*

2. *Kürtleri özel olarak düşünmek, ümmeti parçalar deniliyor. Olmayan şey parçalanır mı?*

3. *Ümmet ve kardeşlik söylemi kuşatıcı görünüyor; ama Kürt sorununun ve çözümünün üzerini örtüyor.*

4. *Ümmeti daha somut hale getirmek için çabalamalıyız.*

Bugün inşa etmemiz gereken öncelikli görevimiz, öncelikle tek başına bir ümmet olan İbrahim gibi İslami şahsiyetler olabilmemizdir. Ben-merkezci birey ya da sürü konumundan ayrışıp, istişareye ehil hale gelebilmeli ve bu nitelikli halin yollarını da kurabilmeliyiz. İslami şahsiyetler olarak bir adım daha atıp ortak mahallerde veya coğrafi bölgelerde birbirine yakın bulunanlarımızla istişari temelde Kur'an nesli/ümmet nüveleri oluşturabilmeli, irtibatlarımızı ve ortak gündemlerimizi koordine edebilmeliyiz. Tabii ki bu görev istişari temelde ve pratik sorunların içinde gerçekleştirilecektir.

*"Müslümanlar kurtuluşu kaybettikleri yerde arasalar muhakkak bulacaklardır. Müslümanlar, düşünce alanında donuklaşıp yerlerinde çakıldıkları gün kaybettiler. Yani savaşı önce düşüncede kaybettiler."*¹⁷⁸ yaklaşımı önemlidir. Ama Müslümanlar bu tür isabetli yaklaşımlara rağmen bu temel sorunu pratik mücadelenin içinde cevaplayacak açılımlar yapmadan; birbirine karıştırdıkları kavim, millet, vatan hatta ulus devlet gibi kavramları¹⁷⁹ Kur'an bütünlüğünde ve modern vakıa gerçekliğinde doğru olarak kullanmadan; yapacakları tespitler de duygusal olmaktan kurtulamayacaktır.

Pratik sorunlar, tek başımıza da olsak, öncü bir tebliğ ve mücadele nüvesi şeklinde de olsak, Kur'ani mesajın hayata müdahale eden boyutuyla doğrudan alakalıdır. Ama hangi sorunla il-

178 S. Özbey, a.g.e., sf. 14.

179 S. Özbey, a.g.e., sf. 11, 169-172, 177, 179.

gilenirsek ilgilenelim, o sorunun vahiyden uzaklaşmak ve fitrat-tan yabancılaşmakla ilgili bir zulümden doğduğu bilinci içinde davranmalı ve Müslüman olarak çözümümüzü de bu perspektifle yapılandırmalıyız.

Kürt sorunu bağlamında ümmet konusunu değerlendiren yaklaşımları kısaca şöyle değerlendirebiliriz:

1) “Ümmet vardı da ne oldu?” sorusu, tarih ve toplum değerlendirmesi açısından Kur’ani bir perspektifi ifade etmiyor. Zaten hayırlarda yarışan, *emr-i bi'l maru'f nehy-i anil münker* görevini yapan diri bir ümmet yapısı olsaydı, başta Sicilya ve Endülüs’ün ve sonra da Hameyn, Kudüs ve İstanbul’un vahiy karşıtı güçlerce işgaline karşı bir hareket hattı oluşturulurdu. Ve yeterince İslami ümmet bilincine sahip olsaydık, Müslüman halklar bu kadar işbirlikçi-seküler ulusçu kadroların boyunduruğu altına girmezdi. Bu nedenle kitap başlığına taşınan “*İslam Ümmetinin Yetimi Kürtler*”¹⁸⁰ ifadesi yeterli değildir. Çünkü asıl “ümmet”in kendisi yetim ve dağıtılmış duruma düşmüştür.

2) “Ümmet zaten parçalanmış” diyenler, “bu acı veren tablodan nasıl arınırız?” diyeceklerine; “parçalanımlar ulus oldu ve ulus vatanları var, o zaman Kürtlerin niye bir ulus vatanı olmasın?” demeğe getirmektedirler. Bu yaklaşımda da Kur’ani perspektif yetersizliği veya Kur’ani perspektife aidiyet zayıflığı söz konusudur.

1970’li yıllarda yeni yeni başlayan tevhidi uyanış istikametinin çok az taşıyıcısı, ısrarla Müslümanların kimliğini gelenekçilik kadar; sağcı, modernist, ulus ve ulusalcı kirliliklerden de arındırılmasını gündeme getirdiler. TC vatandaşı olan bir Müslümanın, kendini Müslüman olarak değil de “Türk insanı” olarak vasfemesi, o kişinin tevhidi saflardan ayrı değerlendirilmesine neden olurdu. Bu süreçte Mısırlı, Türkiyeli, Kürdistanlı veya Filistinli olmak ya da Türk, Kürt, Laz, Çerkez, Arap veya Arnavut olmak bir kimlik aidiyeti değil, meşru görülen bir alt kimlik zenginliği idi. Rabbimizin bize bağışladığı bu zenginliği yok sayanlara karşı çıkmak, yaşanan sorunlarla irtibat yükümlülüğümüz açısından önemliydi. Ancak o yıllarda Türkiye’nin doğusunda da batısında da tevhidi kimliği kavramının henüz ilk heyecanları

180 Fehmi Şinnavi, *İslam Ümmetinin Yetimleri Kürtler*, Şura Yayınları, İstanbul 1997.

yaşanıyordu. İslam düşmanlarına duygusal tepkiler dışında, yaşadığımız başat sorunlarla ilgili Kur'ani ve Tevhidi bilinci kavrama sürecindeki insanların gizlilik telakkilerinden arınıp Rasuller gibi açık tavır almaları çok uzun süren metodik tartışmalara neden oluyordu. "Şahitlik" anlayışını örten gizlilik telakkilerini aşmak için yapılan izahlar çok yeniydi¹⁸¹. Dolayısıyla Türkiye Kürdistanı'ndaki veya Kuzey Kürdistan'daki Müslümanlar dâhil yaşanan Kürt sorunuyla İslamcıların ilgisi son dönemlerde tekrar tezahür etmeye başlamıştı¹⁸².

Ama en önemli pratik sorunlardan birisi Müslümanların bilinçlerinin ulusalcılıkla parçalanmış olmasıydı. Müslümanlar kardeş oldukları söylemine sahiptiler; ama bilinç olarak kardeşlikten tüzel kişilik bazında ve kimlik tercihinde uzaklaşmış, vahyi ve fitri diriliklerini yitirmişlerdi. En önemli pratik ve de teorik sorun, her türlü zulme, şırke ve yabancılaşmaya karşı Kur'ani bilgi ve ölçüler açısından birlikte tanıklık yapacak nüve şeklinde de olsa yeterli ve kendini gereğince hissettirebilecek sosyal bir öncülüğü gerçekleştirilememiş olmamızdı. Çözülme ya da parçalanmayı aşmanın sünnetullahtaki istikametini yakalamak yerine; bu çözülme yeni ulus vatan ya da bir ulus inşası için mazeret gösterilmesi, kötünden başka bir kötüye meyletmeyi ifade etmekteydi.

181 "Çıkarken", *Haksöz* dergisi, Sayı: 1, Nisan 1991; **Yılmaz Çakır**, "Türkiye Müslümanlarının Sosyal Olaylara İlgisizliklerinin Arka Planı", *Haksöz* Dergisi, sayı: 4-5, Temmuz-Ağustos 1991.

182 İslami uyanışa katkı sağlayan ve daha önceki tarihlerde yayınlanan dergilerde bu konu pek gündeme alınmamıştır. Özellikle 1980'lerde çıkmaya başlayan *Girişim*, *Tevhid*, *Dünya ve İslam* dergilerinde Kürt sorunu sıkça işlenmiştir. *Haksöz* dergisi ilk sayısından itibaren işbirlikçi sistemlerin Müslümanlara yaptığı zulüm yanında Kürtlere artı olarak da gerçekleştirdiği zulmü dile getirmiş, Halepçe Katliamı'nı tel'in için Çapa Tıp Fakültesi önünde gerçekleştirilen bin kişiye yakın Müslüman öğrenci grubunun protesto gösterisinden sonra çıkan ilk sayısında, ilk siyasi yorum yazısı olarak bu konuyu işlemiştir.

Sor Yayıncılık'ın 1992 yılında düzenlediği Kürt sorunuyla ilgili soruşturma da önemliydi: **A. Güney, A. Dilipak, A. Bulaç, A. Tan, A. Germiyani, B. Kavuncu, E. Selahaddin, H. Okçu, H. Aktaş, İ. S. Sırma, İ. Beşikçi, M. İ. Arslan, M. Pamak, M. Anter, M. Yüksel, Ö. V. Hatipoğlu, Y. Mahmutoğlu**, *Kürd Soruşturması*, Sor Yayıncılık, Ankara 1992. Ayrıca 1990'lı yılların başında çıkan *Dünya ve İslam* dergisinde de bu konular işlenmiştir.

3) “*Ümmet ve kardeşlik söylemi Kürt sorununun üzerini örtüyor*” yaklaşımı da, içi boşaltılmış kavramları mazeret göstererek, alt kimlikle ilgili kavram ve idealleri yüceltmeyi ifade etmektedir. Bu yaklaşım, egemen ulusal kimliğe endekslenmiş dindarlıktan kopamayanlar için doğru olabilir; ama gelenekçilikten, egemen sistemden ve ulusçuluktan ayrışarak muvahhid olma çabasındaki Müslümanları oldukça rencide edicidir. Sanki muvahhidlerin reddettiği “*Türklükle İslam etle tırnak gibidir*” şeklinde tanımlanan kimlik bulanıklığının kopyalanmış başka bir ifadesiyle karşı karşıya gelinmektedir. Adeta oluşturulan bu cümleden İslam düşmekte sadece Kürtlük kalmaktadır.

Şu cümle eski İslamcılar tarafından kullanılabilir: “*Kürtler İslamcı da olsalar İslam’dan bihaber de olsalar, Kürtlüğü ve ülkelerini birinci gündem yapmalıdırlar.*” İşte Türk milli dindarlığının, Kürtler arasından çıkan bir başka versiyonu. Ayrıca her türlü ulusçuluk, emperyalizm gibi baskın bozgunculukları eleştirerek fikri ve sosyal planda Kur’ani inşa çabalarını ön plana alan Kürt kardeşlerimize ise “*Batı/Türk mantaliteli Kürt kökenli Müslümanlar*” hatta “*Devşirilen Kürtler*” denilebilmektedir. Türk milliyetçiliğine ve Türk vatan sevgisine devşirilen milli dindarlık gibi bu yaklaşımlar da sağcılığın yeni versiyonu ve Kürt milli dindarlığının biçimlenişi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Kürt sorunuyla yaşanan acıyı diğer acılar gibi İslami bilinçle gidermeye çalışmak yerine; duygusallığa tutsak olan bazılarınca sadece Kürt sorunuyla ilgili yaşanan derin acı belirleyici kılanarak, kimlikleri bozan bir sekülerleşmenin ve ulusallaşmanın kapısı aralanmaktadır.

4) “*Ümmeti somut hale getirmek*” ideali uzun vadeli bir hedefdir. Bugün “*Ümmeten Müslimeten*” (Müslüman topluluk) konumunda değil, “*Ümmet el-Müslimin*” (Müslümanların oluşturduğu topluluk) konumundayız¹⁸³. Ancak tek başımıza da olsak, küçük bir ümmet nüvesi veya nüveleri de olsak ümmeti tüzel kişilik olarak yeniden ihya etme idealini, yaşanan sorunlar içinde gerçekleştirmeye çalışmamız en temel kulluk görevimizdir. Ancak bizim için yaşadığımız sorunlardan önce, bilgi kaynağından itikada, kültür hayatımızdan sosyal-siyasi sorunlara

183 Yashiko Oda, “Kur’an’da Ümmet Kavramı”, Haksöz Dergisi, sayı: 111, Haziran 2000.

yaklaşım tarzına kadar kendimizi Kur'an'ın muhkem naslarının rehberliğinde oluşturmamız elzemdir.

Tabii ki *emr-i bi'l maruf nehy-i anil münker* görevini yapacak ümmet nüvesi ya da Kur'an nesli, yakınlarına hitap etmek ve yakınlarını saran ifsatla ilgilenmek üzere Kur'an'ı talim etmek zorundadır. Ama önce Kur'anı talim eden, her tür engelleyicinin engellemesine rağmen Kur'ani mesajı gündemleştirmeye çalışan ve Kur'anı talim edenlerle kulluk temelinde kardeşlik ilişkisini derinleştirmeyi önceleyen bir yükümlülüğün, hayatın temel amacı ve belirleyeni olduğu bilincine varılabilmelidir. Ancak böylesi bir Kur'ani bilinç müminleri yaşanan haksızlık, zulüm ve şirk karşısında "*birlik olup tavır almaya*" [42/39] ve hakikatin, tevhid ve adaletin şahitliğini yapmaya sevk edebilir. Konuyu sosyolojik gerçeklik açısından değerlendirmek ayrıdır, Kur'an'ın hidayet çağrısı doğrultusunda değerlendirmek farklıdır. Müslümanlar için "*iyiliği emr kötülükten neyh*" amaçlı ümmet nüvesi olma görevi dururken, zaten az olan birikim, nitelik ve gücümüzü, Türkiyecilik veya Kürdistancılık gibi tartışmalı ikincil konuların problemlerine teksif etmek ve yerel-küresel cahili ilişkiler ağında çözüm önermeyi planlamak, önceliğimiz olmamalıdır.

Tabii ki boğulmakta olan bir insanla -Kürt sorunuyla olduğu gibi- ilgilenmek her şeyden önce fıtratla alakalı, insani bir sorumluluktur. Bu konuda gücümüz oranında yapabileceğimiz her türlü hayırlı katkının, hak ve adalet temelinde elde edilecek kazanımların peşinde olmak İslami sorumluluğumuz gereğidir. Ama bu ilgi kadar, hatta bu ilgiden daha da önemli olarak, hastalığı nasıl ve ne şekilde tedavi edeceğimizi bilmek asıldır. Âlemlere rahmet olarak gelen Kur'an'ın "*şifa*" olduğu gerçeğini ve bu şifayı kuşatıldığımız sorunlar öbeği içinde taşıma ve tanıklaştırma becerisini de bu bağlamda değerlendirmek gerekmektedir.

IV. BÖLÜM

Kürt Kimliğini Değerlendirmede Ulusalçılar ve Müslümanlar

Irak İşgal Kuvvetleri, Mesut Barzani ve Celal Talabani liderliğindeki ulusal Kürt hareketine, imkân sağladıkları özerk yönetim statüsüyle, bir ulus devlet olma beklentisi ve heyecanı yaşıyorlar. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı topraklarını işgal eden İtilaf Devletleri, Yunan Palikaryası karşısında gündeme taşınan Türkçü mukavemet akımına, Türkiye diye belirlenen sınırlarda ulus devlet olmanın bu heyecanını daha önce bahsetmişlerdi. Şimdi aynı heyecanı yaşama imkânı, Kürt dilini ve kavmi gerçekliğini inkâr ve imha politikalarına gösterilen haklı ve insani tepkileri, Kürt ulusçuluğu doğrultusunda kuşatan hareketlere sunuluyor. Sunulan armağan, ulusçuluk denilen, batılılaşmayı, yabancılaşmayı ve emansipasyonu (kayıtsız özgürlüğü) körükleyen kurgusal bir duygu. Bu duygu fıtrattan bir yabancılaşma; aynı zamanda Müslümanlıktan ve İslamlaşmaktan bir eksilme veya bir kaçış.

Kur'ani ölçüyü ve takvayı önceleyen Müslümanlar, kabilevi ve kavmi farklılıkların hayatı renklendiren alt kimlik zenginlikleri olduğunu bilirler. Dolayısıyla Kur'ani bilinç ve İslami kavramlarla konuşanlar, Kürt kavminin fitri kimliğini ve dilini yasaklayan veya asimile etmeye çalışan ulusçu baskılara karşı Kürtlerin haklarını savunmayı Rabbimizin işaret ettiği ayetleri savunmak olarak görürler. Karşı çıkacağımız olgu ise, Müslümanların asırlardır

süren, Kürtlerin ise Kürt olarak yüz yıllık acılarının ulusalcılık helezonuna çekilerek istismar edilmesidir. Arap, Türk ve Fars ulusçularına ulus devletler bahşedilmişti. Sıra Kürtlerdeydi.

Oysa biz Müslümanlar için ulus devlet projesi, kimliğimizi ve bedenimizi mahkûm eden, yasaklar ve dayatmalarla oluşan büyük bir hapisane projesidir. Bilinçli Müslümanlar, bu projenin nelere mal olduğunu, neredeyse bir yüzyıla yaklaşan Türk, Arap, Fars ulus devlet hapisanelerinde yaşayarak tecrübe etmişlerdir.

Bu konularda neye ve nasıl karşı çıktığımızın bilinci içinde olmalıyız. Örneğin Türk veya Arap ulusal kimlik kirliliği içinde, Kürt dili ve fıtri kimliği ile ilgili haklı tespit ve taleplere, dindar kesimlerin gösterdiği tepkilerin, İslam'dan değil, ulusçuluktan veya "milli dindarlık"tan kaynaklandığı bilinmelidir. Sorunla ilgili yapılan bazı tasniflemeler de önemlidir. Örneğin Türkiye'de yaşayıp da Kürt sorununa duyarlı olmayan dindarları, "Türk Müslümanlar" olarak tanımlamak tamamen ayrımcı ve ulusalcılık kokan bir yaklaşımdır. O zaman 1980'lere kadar Kürt sorununa duyarlı olduğunu bir şekilde ortaya koyamayan Kürt Müslümanları da, "Türk Müslüman" olarak mı tanımlanacaktır? Oysa sorun Türk veya Kürt olmakla alakalı değil, İslami bilinç yetersizliği ile alakalıdır.

1970'lerden itibaren ulus devletler sürecinde oluşan, milli din anlayışından koparak, üst kimlik olarak Müslüman adını kabul etme ve yeterli görme şerefine, inişli çıkışlı, tartışmalı bir süreç sonucunda varılmıştır. Bu süreç içinde hala ulusal dindarlıktan kopamayan yığınlar gibi, İslami şahsiyetini tamamlayamayan veya İslami aidiyetleri zayıflayan bazı insanların, Türk veya Kürt ulusçuluğuna sapmaları da söz konusu olmuştur.

Bu düzlemde kavmi kimlik olarak Kürt kimliğini savunmak, Kürt ulusunu ve ulusal vatanı savunmak demek değildir. Çünkü İslam'a aidiyetlerimizi ikinci plana iten, ulus ve ulusal vatan savunusu, vahyi ölçülerimizden değil, modern ve beşeri ölçülerden kaynaklanmaktadır. Müslümanlar için Kürt kimliği, ulusu ve ulusal vatanı değil, Kürt dilini, bu dille konuşanların yakınlığını ve doğdukları-büyüdükleri yer anlamında memleket, şehir veya köy adlarını ifade etmektedir. Tabii ve fıtri olan bu gerçeğe rağmen, Kürt ulusunu ve Kürt ulusal vatanını savunmak; Türk ulusunu ve Türkiye'nin bölünmez bütünlüğünü, yani Türk vatanını

kutsamak gibidir. Bu yaklaşımlar İslami ve insani sorumluluktan değil, ulusçu duyguların oluşturduğu cahili tutumdan kaynaklanmaktadır. Bugün Kürt ulusal hareketi nasıl ki Kürdistan'ın diğer ulus devletlerce işgal edildiğini savunuyorsa; Ermeni ulus hareketi de Kürdistan ve Türkiye diye iddia edilen coğrafyanın önemli bir bölümünün Ermenistan olduğunu savunmaktadır. Ve bu tarz modern ve suni ayrışma ve tasnifler, emperyalizmin planladığı sanal çatışma ve çıkar alanlarını oluşturmaktadır.

Ulusçuluk teorisi, kimi mevcut veya üretilmiş olguları mitleştirmeye çalışmış ve bu ulusal ikonlarla bir tür modern dinler oluşturmuştur. Tarihi, tarihi materyalizme göre sınıflar arası mücadeleler tarihi olarak okuyan Batı merkezli nasyonalist perspektiften sonra; tarihi, uluslar arası mücadeleler tarihi olarak okuyan Batı merkezli perspektif de büyük sapmalara ve yanılgılara neden olmuştur. Çıkar temelli uluslar arası mücadele, bir nevi dinler arası mücadele formu yerine ikame edilmeye çalışılmıştır. Ve insanlar kutsadıkları ulusal bayrak, vatan, devlet gibi mitler için canlarını feda edebilmişler veya etmektedirler.

Ulusal kimliğin en önemli ibadetlerinden birisi de milli marşlar olmuştur. Esas duruşta gerçekleştirilen bu ibadetin Türk versiyonunda ırk, bayrak, millet ve vatan kavramları yeni ikonlar olarak kutsanmıştır. Dünkü Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin milli marşında da bayrak, Kürt, Kürdistan, Medler, devrim ve kızıl renk kavramları yeni ikonlar olarak kullanılmıştır. Ulusal/"milli" aidiyet ve ödevleriyle, dinî aidiyet ve ödevlerini aynı anda ifa ettiklerini söyleyen İslam-ulus sentezcilerinin varlığına rağmen, Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin ulusal marşı İslam'la ilgili tüm vurgulardan arındırılmıştı. Güney Kürdistan'da da hâkim unsurlar açısından konu, benzer şekilde değerlendirilmektedir. Örneğin KDP Basın Yayın Genel Direktörü Sero Qedîr şöyle demektedir:

"Kürt milli düşüncesinde din olgusunun önemli bir yeri bulunmamaktadır. Oysa Arap milliyetçiliğinde din temel bir faktördür. Türk milliyetçiliğinde dinin büyük bir etkisi vardır. Osmanlı döneminde din siyasetin temel argümanıydı. Kemalistler ise din karşıtı bir siyaset geliştirdiler. Şimdi de, Türkçü akımların içinde din irticaî bir unsur olarak bulunuyor. Oysa Kürt milliyetçiliği bu her iki olgudan da uzak durmuştur.

Kürt milliyetçi düşüncesinde din, ne temel bir belirleyen olmuştur, ne de din karşıtı bir anlayış geliştirmiştir. Belirtti-

ğim gibi, bu da Kürt toplumunun tabiatından, sosyal realitesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü Kürt toplumu ekseriyetle Müslüman olmasına rağmen, tarih boyunca çok farklı dinleri ve mezhepleri kendi içinde yaşatmış ve bu farklı din ve mezheplerle barışık olmuştur. Bugün de Kürdistan'da Zerdüşti inancından tutun Yezidilik, Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlığın çeşitli mezheplerine kadar çok farklı dini inançlar var. Kürt ulusalcılığı da doğal olarak bu farklı dini inançları gözeterek, koruyarak gelişmiştir.”¹⁸⁴

Kürt toplumunu tüm değerlerin üstünde belirleyen veya belirleyici bir ontolojik varlık olarak kutsayan ve “Müslüman Kürt halkı” ifadesini örtmeye çalışan bu yaklaşım, Kürt halkının İslam'a olan aidiyetini BOP projesiyle paralelleşen bir düzlemde tanımlamaya çalışmaktadır. Kürt halkını uluslaştırarak dönüştürdüklerini iddia eden PKK'nin aylık dergisi *Serxwebûn*'daki değerlendirme yazısında, daha önce de işaret ettiğimiz gibi, bu süreci sosyal devrimle halkı gerici bağlardan kurtarıp kadın devrimini gerçekleştirerek ve kültürel devrimlerde bulunarak tamamladıkları belirtilmektedir¹⁸⁵.

Kürt halkının kültürü PKK ulusal hareketinde İslam'la ilgili değil, feodaliteyle/aşiretçilikle irtibatlı değerlendirilmektedir. Ve İslamî kabullere hiçbir şekilde olumlu yaklaşılmaksızın, insanların dini değerlerine İslam kültürü olarak değil, aşiret kültürü olarak önem gösterilmektedir. Abdullah Öcalan, kaleme aldığı son çalışmalarından “*Özgür İnsan Savunması*”nda İslam karşıtlığını çok açık ve net bir şekilde ortaya koyar:

“İslamiyet'in kendisi, özellikle Sünni resmi yorumuyla ne-redeyse 1400 yıldır Kürtlerin geleneksel köteleşme düzeylerine bir zank gibi yapışmaktan öte bir rol oynamamıştır...”¹⁸⁶

Ancak 1990'da “PKK 2. Ulusal Konferans Kararları”nda dinin ve imamların nasıl kullanılması gerektiğine dair bazı kararlar alınmıştır. Bunlardan iki tanesini alıntılıyalalım:

184 Sero Qedîr, “Kürdistan'daki Siyasi İslam Hakkında Bir Analiz”, *Serbestî Dergisi*, sayı: 17, İstanbul 2004.

185 Serxwebûn Yazı Heyeti, “Dönem Devrimciliğın Sınandığı Dönemdir”, a.g.y.

186 M. Akyol, a.g.e., sf. 227.

“Dinleri ve mezhepleri PKK çevresinde örgütlemek. İmamlar Birliği’ni kurumlaştırmak, dini kurumlarda çalışmak ve bunları ulusal kurtuluşun kurumları haline getirmek, bu amaçla camileri propaganda merkezi olarak siyasal amaçlar için kullanmak. Hutbeleri propaganda amacı ile değerlendirmek...”¹⁸⁷

Bu yaklaşım, TC’nin İslam’ı ve Müslümanları kontrol altında tutmak ve amaçları doğrultusunda kullanmak için Cumhuriyet’in ilk yıllarında kurdurttuğu Diyanet İşleri Teşkilatı/Başkanlığı’na biçilen rolü hatırlatmaktadır. Ve Öcalan, dinin ulusal çıkarlar doğrultusunda kullanılabilmesi için “Kürdistan’da Türklük, İslamiyet ve Ulusal Kurtuluşçuluk” adlı makalesinde şu görüşleri ifade etmiştir:

“İran Devrimi, İslam’ı ilerici temelde kullanmış veya değerlendirmiş, devrimci ve antiemperyalist özünü ortaya çıkarabilmiş ve büyük bir etkinlik kazanmıştır.

Dinin antiemperyalist, anti sömürgeci bir temelde ve halkın tarihi geleneklerine uygun bir mücadele aracı olarak kullanılmasına ön ayak olması gerekir. Bir İran deneyiminde olduğu gibi, antiemperyalist radikal çıkış örneklerinden yararlanarak, bunların olumlu yönlerini kendi koşullarımızda değerlendirerek ve daha olumlu karşılık vererek sonuç alabiliriz.”¹⁸⁸

PKK görüşlerinin taşıyıcısı *Özgür Halk Dergisi*’nin Şubat 1991 tarihli sayısında da din konusunda şu görüşlere yer verilmiştir:

“Din gerçeğine komünizm adı altında inkârcı yaklaşım, genelde olduğu kadar, özellikle Orta Doğu halklarında çok tehlikeli bir etki yaratmaktadır. Hatta denilebilir ki din gerçeğine inkârcı yaklaşım, diyalektik materyalizmin kabulü, uygulaması anlamında olup Orta Doğu devrimlerinin gelişemeyişinin de önemli nedenlerinden biridir.”¹⁸⁹

Ve İmralı Savunması’nda da vurgulandığı gibi, Kemalizm’in Kürtleri modernleştiremediği; ama PKK’nin 15 yıl içinde Kürt-

187 “PKK 2. Ulusal Konferans Kararları”, Serxwebûn, Ağustos 1990.

188 Abdullah Öcalan, “Kürdistan’da Türklük, İslamiyet ve Ulusal Kurtuluşçuluk”, Serxwebûn, Kasım 1990.

189 *Özgür Halk Dergisi*, Şubat 1991.

leri aşiret olmaktan kurtarıp ulus seviyesine getirerek modernleştirdiği savunulmuştur. Gerici bağlardan kopmak anlamında kullanılan sosyal devrim anlayışı içinde, Kürt kültürünü İslam öncesi pagan değerlerle buluşturmak çabası da söz konusudur. Bu anlamda 1.400 yıl önce Diyar-ı Bekir (Diyarbakır, Diyarıbekir) adıyla bütünleşmiş şehir adına¹⁹⁰ Milat öncesi Ermeni krallığından itibaren Dikrangerd deniliyordu¹⁹¹.

Daha önce ulus-vatan ve ulus-devlet kavramlarının modern ikonlar olduğuna değinmiştik. Bu konuda Kürtçü hareketin yönlendirmesiyle çokça gündeme getirilen “*Sizin devletiniz var ama bizim devletimiz yok*” söylemi, bilinçli Müslümanlar için tam bir cahiliyedir. Ama bu cahiliyeyi öncelikle kurulu ulus devletleri dini motiflerle tevil edip içselleştiren Müslüman kökenli Türkler, Araplar ve Farslar yaşamakta ve bilinçsizce yaşatabilmektedirler.

İnkâr veya asimile edilmeye çalışılan Kürtlerin dil ve şa'b özellikleri temelinde kavmi kimliğini savunmanın, hududullah gereği olduğuna işaret etmeliyiz. Ancak inkâr ve asimilasyon politikalarının zulmünden kalkarak yaşanan acıları bir ulus inşa etmenin mitolojisi ve gerekçesi haline getiren, hududullahı çiğneyen bir özgürlük (emansipasyon) anlayışının ifsadına; bir kavmi, ilerlemeci pagan tarih anlayışı ile uluslaştırmaya/batılaştırmaya çalışan sapmalara da dikkat etmeliyiz. Dolayısıyla bölgemizde oluşturulan ulus devlet projeleri uygulanırken, 80 küsur yıldan (TC'nin kuruluşu) hatta 100 yıldan (1908 Meşrutiyeti ve İTC iktidarından) bu yana zulme uğrayan Kürt halkının haklarını savunanlar, iki kısımda toplanmaktadırlar. Birincisi Abdüsselam Barzani ve Şeyh Said öndertiğinde olduğu gibi konuya İslami çerçeveden bakanlar. İkincisi konuya Abdullah Cevdet, Mela Cigerhun gibi batılılaşmış seküler aydınların önderliğinde, ulusçu çerçeveden bakanlar.

Bu iki bakış açısı Kürt halkıyla ilgili iki farklı tabloya dikkat çekmektedir. Konuyu İslami çerçevede görenler, Kürt halkının büyük bir bölümünün Müslüman olduğunu, dolayısıyla bu çerçevede bir Müslüman Kürt halkı tablosunun görülmesi gerektiğini

190 İbrahim Sediyanî, Adını Arayan Coğrafya, sf. 169, Özedönüş Yayınları, İstanbul 2009.

191 Binlerce yıl önce Asurlular döneminde **Amid** diye anılan bu yerleşkeye **Amed** demenin yanlış olduğu ile ilgili bkz: **Şeyhmus Diken**, Amidalılar / Sürgündeki Diyarbekirliler, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.

öne çıkartmaktadırlar. Konuyu batılı değerlerle ulus temelinde ele alanlar, çünkü TC resmi ideologlarının 7 bin yıllık pagan Sümer ve Hitit kültürlerinden kök aradıkları gibi, 5 bin yıllık pagan Zerdüştlüğe dayandırılan ve İslam'ın alt kimliğe itildiği bir Kürt ontolojik varlığını tabloştırmaya ve bu ontolojik varlığı kutsamaya çalışmaktadırlar. Şimdi ulusçuluğun ilahlaştırılması; yani “Varlığını Türk varlığına armağan etme” törenlerini icra etme sırası, “Varlığını Kürt varlığına armağan etme” ayinlerine gelmiştir. Nasıl ki dün Allah demek Arapçılık, “Tanrı” demek Türk İslamlığı idiyse; bugün de Allah demek Arapçılık, “Yezdan” demek Kürt İslamlığı anlamına çekilmektedir.

Bu iki çerçeve, İslam dünyasında yaşanan çatışmaların en gerçekçi boyutudur. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti, kendini bu ikili çatışma üzerine kurmuştur. Osmanlı bakiyesi halkı, İslami aidiyetlerinden uzaklaştırarak, seküler temelde Türkleştirmeye çalışan Türk resmi ideolojisi karşısında Müslümanlar değerlerini savunma refleksi içinde doğudan batıya birçok şehir ve bölgede direniş göstermişler, ama direnişlerini sürekli kılacak bir çözüm oluşturamamışlardır. Türk inkılâbı olarak yaygınlaştırılan batıcı projeye direnenler, imha edilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede İstiklal Mahkemeleri'nde muhalif tutumu binlerce Müslüman idam edilerek şehit edilmiştir. Bu baskı ve devlet terörü, süreç içinde susmayı ve içe kapanmayı getirmiştir. Laik asimilasyon politikalarına maruz kalan Müslüman halk, Osmanlı'dan kalan Kitabi bilinç eksikliğinin sonucu, Müslümanlığı resmi ideolojinin alt kimliğine indirgeyen bir milli dindarlığa razı olmuştur.

Türk rejimi, İslami kimliği toplumda en büyük çatışma potansiyeli olarak görmekten vazgeçmediğini, 12 Eylül 1980 ve 28 Şubat 1997 askeri darbelerinde de bir kez daha ortaya koymuştur. Çünkü rejim kurulduğundan itibaren, Osmanlı bakiyesi ümmet birikimi karşısında seküler temelli ve modernizme yönelen yeni bir ulus inşası amaçlanmıştır. Bu nedenle de Türkiye'deki en gerçekçi çatışma, ulusal aidiyetle İslami aidiyet arasında yaşanmıştır. Bu mücadele, rejimin batıcı-seküler projeleri sürdüğü ve İslami kimliğini savunan Müslümanlar da var kaldığı sürece devam edecektir.

Türkçü ideologların ve TC rejiminin en çok karşı oldukları olgu, İslam ümmetini yeniden yapılandıracak olan İslami bilinç birikimidir. Bu nedenle mevcut rejim, Tevhidi bilinçlenme sü-

recini engelleyebilmek için, dini eğitimi engellemekte, başörtüsü yasağını yaygınlaştırmakta, Diyanet Teşkilatı ve kullanılan ilahiyatçılarla dini telakkileri yozlaştırmaya çalışmakta, kitlesel İslami duyarlılığı inisiyatif altında tutmak için Kemalizme bîatını istediği on binlerce “din adamı”nı memur olarak istihdam etmektedir.

Ve resmi sistem, fikri ve siyasi alanda filiz veren Kur’ani yönelimler karşısında ön kesmek için, gerektiğinde tasfiye etmek istediği tarikatlarla ve muharref dini yapılara da el altından destek vermektedir. Türk resmi ideolojisinin ve emperyalizmin en çok korktuğu tavır, “Siyasal İslam” dedikleri, yerel ve küresel tuğyan karşısında bağımsız İslami kimlik ve duruş geliştiren İslamlaşma sürecidir. İmralı yargılanmasında, Türkiye’deki Kürt ulusal hareketinin lideri Abdullah Öcalan da kitabın ikinci bölümünde gösterdiğimiz gibi, sürekli TC ile siyasal İslam karşıtlığı konusunda işbirliği yapabilecekleri hususunda davetkâr davranmıştır. Aslında Suriye, Irak ve İran Kürt ulusal hareketlerinin de İslami hareketlere ve Kürt kökenli Müslüman önderlere ve oluşumlara karşı tavrı Türk resmi ideolojisinden pek farklı değildir¹⁹².

Güney Kürdistan’da Ulusçuluk ve Müslümanlar

Kürt ulusal hareketi, Kürt ahâlisinin bulunduğu dört ulusal devlette ayrı ayrı faaliyet göstermiştir. Her hareket kendi bölgesindeki bağımsızlığı öncelerken, Büyük Kürdistan’ı birleştirme idealini de yaşatmıştır. 1999’dan bu yana dört bölgeyi Büyük Kürdistan’ı¹⁹³ birleştirme idealinin inisiyatifi, gittikçe PKK’dan

192 PKK Başkanlık Konseyi’nin ve dağ kadrosunun lideri Murat Karayılan’ın bu konudaki yaklaşımları için bknz: **Hasan Cemal**, “Kuzey Irak Notları 1-9”, Milliyet, 1-9 Mayıs 2009.

193 1945’de bazı komisyonlarca hazırlanıp BM’ye sunulan bir Kürdistan haritası uluslararası diplomasiin gündemine girmiştir.

Ayrıca “17. yüzyıldan 1860’lara” başlığı ile çizilen ve başlıca Kürt Beyliklerini ve Kürtçe konuşulan bölgeleri gösteren ve İngilizler tarafından düzenlendiği anlaşılan 20. yüzyılın ilk yarısına ait eski bir harita, yakın dönem Kürt tarih araştırmalarında en çok kullanılanıdır. Erzincan ve Erzurum şehirlerinin güneyinden Urfa, Cizre, Hakkari’ye kadar uzanan, Kamışlı dahil Suriye’nin ufak bir bölümünü içine alan, Irak’ın Kerkük dahil kuzey doğusunu içine alan, İran’ın Kangavar’dan, Mahabad ve

Kuzey Irak'taki yeni Kürt yapılanmasına kaymıştır. Türk Devleti ve AK Parti Hükümeti yakın tehlike olarak gördüğü PKK tabanını daha çok zayıflatabilmek için, Güney Kürdistan'ın bölgede inisiyatif almasına kerhen de olsa sıcak bakmakta ve ekonomik ilişkilere girmektedir. Bu arada Abdullah Öcalan'ın şahsında PKK'nin yıpratılması amacıyla Güney Kürdistan'ı ve müttefik görülen ABD'yi de öven bazı yazılar ve kitaplar yayınlanmaktadır. Bu kitaplar işbirlikçilik açısından konumları "Apo"dan daha iyi durumda olmayan bazı Kürt ulusalcıları tarafından yazılmakta veya bu isimler adına yazdırılmaktadır¹⁹⁴.

Son üç seneden beri Türkiye'deki Kürt bölgelerinden Güney Kürdistan'a yöneltilen ilgi, bazıları için ezilmişlikten, bazıları için ulusal duygusallıktan besleniyorsa da; bazıları için de sıcak parayla canlanan pazarda pay kapma heyecanından güç alıyor. Bugün Kuzey Irak'ta kurulan Kürdistan Özerk Yönetimi yeterli bir tarım veya sanayi üretimini gerçekleştirememektedir. Bölgede henüz yeterli oranda petrol da çıkartılmamaktadır. Ama ihtiyaç sahibi her aileye ayda 300-400 dolar nakdi yardımda bulunmaktadır. Yine bu bölgedeki üniversitelerin ekonomik

Urimiye'ye kadar uzanan Kuzey Batı şeridini içine alan ve kısmen Azarbeycan ve Ermenistan'a ulaşan bir haritadır bu. Bu harita üzerinde Bitlis, Botan, Hakkari, Bradost, Badinan, Soran, Baban, Mukriyan ve Ardahan Kürt beyliklerinin yerleri de gösterilmiştir. (Amir Hassanpour, a.g.e., sf. 121)

Güney Kürdistan'a otonomi verildikten sonra harita telakkileri abartılmaya başlanmış ve Suriyeli Kürt gruplarının diğer ulusal Kürt hareketlerinden destek alarak ABD'de Senato binasında yaptığı bir toplantıda basına ve katılımcılara yeni bir Kürdistan haritası sunulmuştur. Bu haritaya göre Kürdistan toprakları, Mersin, Konya, Ankara ve Trabzon'a kadar yayılarak Türkiye'nin yarısından fazlasını, Suriye'nin de yarısına yakınına işgal etmekte; Akdeniz, Karadeniz, Hazar Denizi ve Körfezi kıyılarına kadar uzanmaktadır. (Milliyet, 15 Mart 2006)

194 Bu konuda iki önemli kitap:

1) Selim Çürükkaya, Apo'nun Ayetleri Beyrut Günlüğü, Doz Yayınları, İstanbul 2005.

2) Şemdin Sakık, APO, Şark Yayınları, Ankara 2005. (Bu kitapta beş yıl boyunca hücrede kaldığını ve eline kalem almadığını ifade eden Sakık'ın kitabı kurgulanmış bir ekip çalışmasını ihsas ettirmektedir.) Ayrıca eski sosyalistlere ait www.pdv.com gibi ve eski İslamcılara ait bazı ulusalcı sitelerde bol bol "Müttefik ABD"ye ve Güney Kürdistan yönetimine övgüler yer almaktadır.

ve eğitimsel imkânları çoğaltılmakta ve Türkiye'den de öğrenci akımı sağlanmaktadır. Kürt şehirleri adeta büyük şantiyelere dönüştürülmüş ve Türkiye'den birçok inşaat müteşebbisine ve çalışanına iş imkânı sağlanmıştır. Kürdistan piyasasında bulunan malların çok büyük miktarı Türkiye'de üretilen mallardır. Diğer önemli kısmı da İran'dan gelmektedir¹⁹⁵.

TSK'nın ticari kurumu olan OYAK da bu bölgede yatırımlarda bulunmakta, askerliği ticarete dökmektedir. Hatta Kürdistan Özerk Yönetimi Parlamentosu OYAK tarafından inşa edilmiştir. Peki sınırlı petrol ticareti dışında ciddi hiçbir geliri olmayan Kürdistan Özerk Yönetimi'nin para saçan dev bütçesi nasıl karşılanmaktadır?

Ancak bölgede yeterli oranda petrol çıkarılmasa da, son aramalarda Tak Tak Bölgesi'nde 750 milyon varili çıkarılabilir toplam 2 milyar varillik petrol rezervi olduğu bilgisine ulaşılmıştır; Türkiyeli firmalar burada petrol arama ve işletme imtiyazı elde etmiştir. Ayrıca merkezi parlamentodan onay alan petrol yasası ile Özerk Kürt Yönetimi %17'lik pay elde etmiş ve bu petroler üzerinde de bazı imtiyazlar kazanmıştır. Çıkarılan petrol Kerkük Hayfa yerine Kerkük Yumurtalık üzerinden dünyaya açılacak ve Türkiye'de rafine edilecektir ki, bu konjontürel olarak Açılım'a denk gelmiştir. Kürt açılımının arkasında ABD ve onun enerji güvenliği politikası olduğu iddiaları, bu petrol rezervleriyle de irtibatlandırılmıştır.

I. Körfez Savaşı akabinde Irak Kürdistan'ının dokunulmazlığı, Türkiye'de konuşlanan Çekiç Güç tarafından garanti altına alındıktan sonra, İstanbul'da bir Sosyalist Enternasyonel toplantısı yapılmıştı. Bu toplantıya katılan Celal Talabani, Kürt ulusal taleplerini şu ifadelerle dile getirmişti:

“Kürtlere uluslar arası toplum tarafından verilecek destekle; Kürtler, bölgedeki dengenin geleceğini tehlikeye sokan fundamentalist eğilimler ve diktatörlükler karşısında bu dengeyi korumaya yönelik rol oynayabilirler.”¹⁹⁶

1987-88 yıllarındaki Enfal Operasyonu, cani Saddam Hüseyin rejiminin Müslüman Kürt halkından 100 bine yakın insanı bom-

195 Abbas Veli, “Parçalanmış Kimlik ve Parçalanmış Siyasetin Nedenleri ve Çareleri”, Serbesti Dergisi, sayı: 17, İstanbul 2004.

196 İsmail Aksu, “Kürt Meselesi ve Ulusçuluk Üstüne”, Dünya ve İslam Dergisi, sayı: 7, Kış 1991.

balayarak ya da kimyasal silahlar kullanarak katlettiği vahşetin adıdır. Bu operasyonun ana hedefi, İran-İrak Savaşı'nda Şii ve Arap kökenli "Hizbu'd-Dava" hareketi ile birlikte Saddam rejimine karşı savaşan Kürt kökenli İslamcı "Ensar el-İslam"ın hâkim olduğu Halepçe şehri olmuştur. II. Körfez Savaşı'nda da ABD ve İngiliz güçleri ilk önce Halepçe yakınındaki Xomal bölgesinde Komaleyi İslam (Cemaatu'l el-İslam) kamplarını bombalamış ve yüzlerce Müslüman şehit olmuş veya ağır yaralanmıştır.

Güney Kürdistan Başkanı Mesud Barzani, Duhok'da 23 Eylül 2005 tarihinde yaptığı konuşmada, 2001'deki 11 Eylül olayından sonra Şubat 2002 yılında gittikleri Amerika'da, ABD ve müttefiklerinin Irak'taki rejimi değiştireceklerini anladıklarını, bunun için bu proje içinde yer aldıklarını, 2003'de Irak'ın kurtuluşu için Peşmerge'nin de çok ciddi bir şekilde savaşa katıldığını ifade etmiştir. Barzani aynı konuşmada bağımsız bir Kürt devleti istediklerini belirttikten sonra şu vurguyu yapmıştır: "Amerika ve müttefiklerinin Irak'a gelmesi biz Kürtler açısından bir kurtuluştur; bizi vahşi bir rejimden kurtardılar."¹⁹⁷ İslami İran'a karşı Batı'nın müttefiki olan Saddam Rejimi'nin tasfiyesinin, Kürt sorununu ağır bir şekilde yaşayan Irak Kürdistanı için bir rahatlama oluşturduğu doğrudur. Ancak İslamcı olan (İslami talepleri bulunan) Müslüman Kürtleri, 11 Eylül'ün failleriyle bir tutan ve Bush ABD'sinin İslam karşıtı politikalarıyla bütünleşen Irak ulusal Kürt hareketinin, Güney Kürdistan Müslümanlarına karşı tutumu hiç de karşıtlarıyla farklı olmadı.

22 Ağustos 2005 tarihli Irak Anayasası (Taslak Metni)'nin 2. maddesinin 1. bendi şöyledir: "1) İslam, devletin resmî dini ve yasaların ana kaynağıdır: (a) İslam'ın tartışılmaz kurullarına aykırı hiçbir yasa çıkarılamaz. (b) Demokrasinin ilkelerine aykırı hiçbir yasa çıkarılamaz. (c) Bu anayasada belirtilen haklar ve temel özgürlüklere aykırı hiçbir yasa çıkarılamaz."¹⁹⁸ Bu maddedeki gariplik açıktır. İslam, devletin resmi dinidir; ama İslam'ın tartışılmaz kurullarına ve aynı zamanda demokrasinin ilkelerine aykırı hiçbir yasa çıkarılamayacaktır. İslam mı demokrasinin ilkelerine uyacaktır; yoksa demokrasi mi İslam'ın tartışılmaz kurullarına uyacaktır?

197 Mesud Barzani, "Duhok Edebiyat Festivalinde Yaptığı Konuşmanın Tam Metni", *Serbesti Dergisi*, sayı: 22, İstanbul 2005.

198 *Serbesti Dergisi*, sayı: 22, İstanbul 2005.

Celal Talabani'nin KYP'si ve Barzani'nin KDP'si, dini aidiyeti ulusal meselelerinde ölçü almadıkları gibi, irtibatlı oldukları Kadiri ve Nakşi tarikat mensuplarını da karşılına almamaya çalışmışlardır. Örneğin Sero Qedîr, “*Din karşıtı bir çabaya girmeksizin, Barzani'nin öncülük ettiği hareketin yönetiminde yer alan insanların çoğunun dini bir inancı bulunmuyordu; laik, seküler veya gayri Müslim entelektüellerdi*” deyip “*Kürdistan'da siyasi İslam'ın bir geçmişi bulunmadığı gibi, bir geleceği de yoktur*” vurgusunu yapmaktaydı¹⁹⁹. Yine İhvan-ı Müslimin kökenli Kürdistan İslam Birliği Partisi (Yekgirto) Başkanı Selahaddin Bahaddin'in bildirimlerine göre Güney Kürdistan'da kitle tabanı itibariyle birbiriyle irtibatlı; ama temelde farklı üç İslami oluşum söz konusudur.

1 Şubat 2004'de Erbil (Hewler)'de KDP ve KYP'nin parti binalarına eş zamanlı gerçekleştirilen iki feda eylemi nedeniyle Kürt medyası, bütün siyasal İslamcılara yönelik saldırgan bir tavır aldı. Daha sonra “Kürt Siyasal İslamcı” akımların üç ana örgütten oluştuğu ve bu örgütler arasında da önemli farklar bulunduğu üzerinde duruldu:

Birinci örgüt, *Ensar el-İslam*'dır. Ensar illegal, silahlı ve ümmet fikriyle hareket eden, batılı ve demokratik değerlere inanan bir yapıdır. Ulusal bir tedrisatları yoktur.

İkinci örgüt, *Bizornewe Hareketi*'dir. Askeri birimleri olmakla beraber demokrasiyi ve seçimleri bir araç olarak görmektedir. Süleymaniye Hükümeti'nde temsilcileri yer alan bu hareketi son dönemde Kürdistan İslami Grubu temsil etmektedir. KİG parti lideri Ali Bapir, 25 Temmuz 2009'de Erbil, Süleymaniye ve Duhok'ta yapılan ve Kürdistan İslami Birlik Partisi öncülüğünde iki ufak sosyalist partiyle kurdukları “Hizmet ve Reform Listesi” ile girdikleri seçime, “*kendilerini halka ispat etmek ve demokrasi karşıtı olmadıklarını göstermek için*” katıldıklarını açıklamıştır²⁰⁰.

199 S. Qedîr, a.g.m.

200 **Anadolu Ajansı'nın** bildirdiğine göre Erbil, Süleymaniye, Dohuk şehirlerinde 25 Temmuz 2009'da yapılan seçimlerde Barzani'nin partisi KDP ile Talabani'nin partisi KYP'nin oluşturduğu ittifak %57.34, KYP tabanına hitabeden Nêşîrvan Barzani liderliğindeki Değişim Listesi %23.75, Hizmet ve Reform Listesi %12.08, Kürdistan'da İslami Hareket %1.45, Türkmen Demokrat Hareket Partisi %0.99 oranında oy almışlardır.

Üçüncü örgüt, *Yekgirto Hareketi'dir*. Kürdistan İslam Birliği Partisi. Daha önce ufak sol ve milliyetçi partilerle yaptığı ittifak ile seçimlere katılmış ve az sayıda milletvekili çıkartmıştı. Son seçimlerde Hizmet ve Reform Listesi ittifakını oluşturdu ve bu ittifakla oylarını ikiye katlayarak %12.08 oranında oy aldı. İhvan kökenli olan İslam Birliği Partisi, demokratik ve ulusal değerleri benimsemekte, tamamen Kürdistan ve Kürt toplumunun ulusal değerlerine göre hareket ettiğini açıklamaktadır. Ulus projesini *"İslam tarihinden, uygarlığından ve Kürt ulemasının İslam alemine yaptığı katkılardan esin"* olarak temellendirmeye çalışmaktadır. Süleymaniye Hükümeti'nden de Erbil (Hewlêr) Hükümeti'nden de yasalar gereği maddi yardım almaktadır. *"Siyasi işler ile din-diyamet işlerini kesinlikle birbirine"* karıştırmadıklarını ifade etmektedirler²⁰¹.

Sero Qedîr, *"Siyasal İslam'ı, demokratik sistemin, demokrasi projesinin içine çekmeliyiz"* demektedir. İslam Birliği Partisi Genel Sekreteri Selahaddin Bahaddin'in *"İrak Kürtleri bu güçlü devletlerin (ABD ve İngiltere) çıkarlarını savunuyorlar. Bu güçlü devletler de çıkarlarını Kürtlerle yaptıkları ittifakta görüyorlar..."* ifadesi bile Kürt ulusalcılığının ve ABD'nin BOP ile amaçladığı Kürtleri İslamsızlaştırma veya Müslümanlığı eksiltme projesinin ne gibi mesafeler katettiğini göstermektedir. Sanki 1940'ların Türkiye'sinde karşıtına sığınarak var olmaya çalışan Türkiye Müslümanlarının yaşam öyküsü, aradan geçen 60 yıldan sonra Irak Kürdistanı'nda filme alınıyor gibidir. Üstelik İslam Birliği Partisi, Türkiye'de akliselim sahibi olmadığı ve bazı aşırılıklara kaçtığı gerekçesiyle Refah Partisi'ni başarısız bulurken, aynı çizgiden gelen AKP kadrolarını Türkiye'nin ve dünyanın koşullarına uygun ve münasip politikalar izlediği için başarılı bulmaktadır.

Ve en rahatsızlık verici olanı da, egemenlerin, Güney Kürdistan'da terbiye etmeye çalıştıkları siyasal İslamcılara dayattıkları şartları, maalesef duygusal bir aldandışla, Türkiye'de Müslümanlara ve özellikle de Müslüman Kürtlere ön şart olarak ileri sürmeye çalışanların var olmasıdır. Bu, eski İslamcı kadrolara dayanan AKP'nin bu kadrolara laikliği benimsetmesi ve onlara *"muhafazakâr demokrat"* kimlikli bir elbise giydirmesi gibi bir haldir.

201 Selahaddin Bahaddin, "Siyasi Referansımız Millidir", *Serbestî* dergisi, sayı: 17, İstanbul 2004.

Yeteri kadar Kur'ani bilinçlenme ve arınma sürecini tamamlayamayan çabaların, yanlış ve zaaflı uygulamalarını, İslamcılığı bırakmanın mazereti haline getiren bu tür kişiler, bizi Kürtlük ve Kürdistan'ın özgürlüğü adına seküler bir kimliğe ve mücadeleye çağırmaktadırlar. Örneğin bu daire içine meyleden bir muhatabımıza göre, artık Müslüman Kürtler, siyasetle uğraşırken, Kürt kimliği ile siyaset yapmalıdırlar; dernek, vakıf, sendikal faaliyetler yürütürken, Kürt kimliği ile bunları yürütmelidirler²⁰².

Bir Müslüman için bu üzücü yaklaşım, bizce adeta düşmana teslimiyet ile çözüme arasında gidip gelen bir çözümsüzlüğün psikolojik halini yansıtmaktadır. Tıpkı İslamcılığı bırakıp, "Muhafazakâr Demokrat" kimliğinin seçilmesi; ya da İslami kimliğin geri çekilip "demokrat", "ulusçu" veya "sivil toplumcu" kimliklere yapışılması gibi. Tövbe bir iç muhasebe ve özleş-tiridir. Türklük veya Kürtlük adına bu tür elbiseleri giyenlere de düşen, vahyin rehberliğinde bir kez daha hallerini muhasebe etmeleri, elbiselerini temizlemeleri ve rucz'dan hicret etmeleridir (74/4-5).

Şeyh Said Kıyamı ve Devşirilen Kimlikler

Pozitivist, dindar veya materyalist bakış açısıyla uluslaşma süreci ve mevcut ulus devletler statüsü içselleştirildiğinde, Kürt ulusalcıların arzuları da yoğunlaşmıştır. Son yüzyılda ümmet zemininde yeniden örgütlenme çabalarının önünü tıkayan ve ulus perspektifini kurumlaştıran Türk ve Arap ulusçuları, Kürt ulusçularının da ulus toplum ve ulus devlet ideallerini kamçulamışlardır. Ancak ümmetin acıları üzerinden bölgesel yeni acılar üreten ulusçuluk, bölge halklarının saadeti için değil, kendi kurgusal hesapları ve batılı paradigmanın idealleri doğrultusunda çalışmışlardır.

Bugün ulus devletlerin tebaaları konumuna getirilen Müslümanların aidiyetleri büyük ölçüde ulusçuluk değerleriyle karışmış durumdadır. Kimliklerini Müslümanlıklarından çok ulusal bağları yönlendirmektedir. Bu bağlamdaki dindar Türkler de dindar Kürtler de, bir kimlik kirliliği içinde, yeri geldiğinde ümmetçiliği, yeri geldiğinde ulusçuluğu ön plana çıkartan demagojik

202 Şehmus Ülek, "Kimlikler Anayasal Güvenceye Kavuşturulmalıdır", *Kürt Sorunu ve Müslümanlar*, sf: 295-317, Özgür-Der Yayınları, İstanbul 2006.

yaklaşımlar sergilemektedirler. Örneğin iki taraf da yitirdikleri nimetin ne olduğunun muhasebesini yapacaklarına ve kirlenen kimliklerini arındıracaklarına, birbirlerini kirlilikleri üzerinden eleştiren bir asabiyeyi yaşamaktadırlar.

Bu konunun daha iyi anlaşabilmesi için Şeyh Said ve kıyamı hakkındaki tartışmalara bakılabilir. İslamî tedrisatın yürürlükten kaldırılacağını ve laikliğin dayatılacağını kavrayan Şeyh Said ve arkadaşları, şer'i mahkemelerin yeniden açılması çağrısı ile 13 Şubat 1925 tarihinde bir kıyam başlatırlar. Bu harekette yer alanlar Kürt-Zaza unsurlardır. Hareketin içine Kürdistan Azadi Cemiyeti'nden bazı ulusalcı unsurlar da karışır. Hareket, Türk nizami kuvvetlerince, 15 Nisan 1925'de bastırılır. 200 küsur köy yerle bir edilir, 10 bine yakın ev yıkılır ve 15 bini aşkın insan öldürülür. Mete Tuncay'ın tespitlerine göre kıyama bastırmaya yönelik askeri operasyonlar, insan kaybı ve finansman bakımından "Kurtuluş Savaşı"ndan daha pahalıya mal olmuştur²⁰³.

Yakalanan Şeyh Said ve arkadaşları, Diyarbakır'da İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmış ve idam edilmiştir. Ancak bu mahkemede Şeyh Said-i Pirani'nin yaptığı savunma, Kürt ulusalcılarını rahatsız etmiştir. Gerçek ismi Mela Şêhmus olan, "din alimi" olduğu halde daha sonra sosyalistliği seçen, Kürt ulusal hareketinin önemli şairi Cigerhun, Şeyh Said'in bu mahkemede Kürt ve Kürdistan kelimelerini bile telaffuz etmediğine dikkat çekerek hayıflanmakta ve Said'i aşağılamaktadır²⁰⁴. Oysa bu hal doğaldır. Çünkü Şeyh Said bir Zaza veya Kürt olarak, toprak için değil Müslüman olduğu ve fitri hakları için kıyam etmiş ve mahkemede de Allah ve Şeriat için kıyam ettiğini haykırmıştır.

Şeyh Said birçok dava arkadaşı gibi Diyarbakır'de idam edilecekti. İdam sehпасına çıkmadan önce iki rekat namazını kıldı. Sonra idam gömleğini giydirdiler. Yaşından beklenmeyen bir çeviklikle darağacına doğru yürümüştü. Sehpaya geldiğinde Son Saat gazetesi muhabiri, ona bir defter uzatmıştı. Deftere mütevekkil ve serinkanlı bir şekilde şu Arapça beyti yazmıştı:

203 **Mete Tuncay**, Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması, Yurt Yayınları, sf. 161, Ankara 1981.

204 **Naci Kutlay**, Türk Siyasal İslamcılığında Kürt Damarları, Beybün Yayınları, sf. 132, Ankara 2005.

*"Velaübalî bi-salbi ala cüzui'r-redui'
Lev kane masrai fillahi ve fiddin"*

Muhammed Said Palevi el-Amedi
28 Haziran 1925, Saat: 02.30

*(Eğer Allah için, din için kavga vermişsem
Basit dallarda asılmaktan pervaya etmem)*²⁰⁵

Ama Şeyh Said Kıyâmı'nı Kürtlere has kıyıp, onun kıyamının İslami mücadele tarihi içinde Müslüman Türklerce sahiplenilmediğini vurgulayan bir asabiyet de söz konusu olabilmektedir. Oysa Necip Fazıl Kısakürek, Sadık Albayrak, Mustafa İslamoğlu²⁰⁶ gibi Kürt olmayan birçok Müslüman yazar, Şeyh Said'i kitaplarıyla gündemleştirmiş ve mücadelesine sahip çıkmıştır.

Kimlik kirliliklerinden birisi de Türkiye'de yaşayan ve Kürt olmayan Müslümanların hepsini, "Türk" kavramıyla tasnifleme yanlışlığıdır. Sanki bu yaklaşım, Kürtleri Türkler karşısında taraf kılabilmek için; Türkmenler kadar Arapları, Lazları, Çerkezleri, Boşnakları, Arnavutları, Pomakları, Gürcüleri vd. kavimleri de ulus bazında Türkleştirmeye çalışan Kemalizm ile adeta ortak çalışmaktadır. "Müslüman Türkler şu yanlış yaptı, şu hatayı işledi, şu zaafı gösterdi" denilirken; Türkiye'de yaşayan ve Kürt kökenli olmayan tüm Müslümanlar, adeta Türklükle ayrılaştırılmaktadır. Bu konuda da adeta Nurettin Topçu veya İsmet Özel gibi milli dindarlığı kimlik edinen kişilerin "milli proje"²⁰⁷ vesveselerine katkı sağlanmaktadır. Sanki Türkiye Kürtleri, diğer Müslüman unsurlarla aynı kültür havzalarından gelmiyorlarmış, sanki zaafalarında ve duyarlılıklarında onlarla asgarî müşterek taşıyorlarmış gibi bir söylem kirliliği sergilenmekte ya da "ulusalcılık manevrası" yapılmaktadır.

İlerlemeci bir tarih şemasının sonucunda değil; ama Müslümanlar birlikte olma zindeliklerini kayb ettikleri için, istenmediği halde bir Türk ulus devleti kuruldu ve akabinde bir "Türk"

205 **Mustafa İslamoğlu**, Şeyh Said Ayaklanması, sf. 181-182, Dengi Yayınları, İstanbul 1998.

206 **Necip Fazıl Kısakürek**, Son Devrin Din Mazlumları; Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1996; **Sadık Albayrak**, İrticanın Tarihçesi/4 Devrimler ve Gerici Tepkiler, Araştırma Yayınları, İstanbul 1990; **M. İslamoğlu**, a.g.e.

207 **Hamza Türkmen**, "Hareket Dergisi(1939-1982)", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, C. 6, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

ulusu inşa edildi. Şimdi Kürtleri, aşiret bağlarından kurtararak uluslaştırdığı ile övünen PKK önderliği, Türkiye’yi Anadolu ve Mezopotamya olarak yorumlarken²⁰⁸; öte yanda Kürdistan Özerk Yönetimi, ulus vatan ve devlet ideali ile Kürt aşiretlerini gittikçe ayrı bir uluslaşma sürecine itmektedirler.

Şimdi Kürtlüğü ve Kürdistan’ın özgürlüğünü öncelemeyen bir İslamcılığın, Kürtleri devşirmeye çalıştığını savunan bir yaklaşımla da karşı karşıyayız. Kur’ani perspektifini ve bağımsız İslami kimliğini netleştirememiş bu yaklaşımın dindarlarına göre Kürtlük, artık bir yaşam aracı olmaktan çıkmış, ontolojik belirleyici haline gelmiştir. “*Bir Türk dünyaya bedeldir*” söylemindeki histeri, şimdi Kürt ulusalcılarına geçmiştir. Kürt bölgelerini Kürt olmayan Müslümanların İslami faaliyetlerine kapatmak isteyen bu ilkel duygusallık; aynı zamanda güç karşısında taabbüde bulunuyor gibi aynı bölgeleri delik deşik eden işgal kuvvetlerine, ABD’li ve AB’li NGO’lara sevgiyle bakabiliyor.

Ancak her iki tutumla da, Türkiye halklarının ve Kürt halkının, İslami aidiyetleri yok sayılarak veya ikinci kimliklere indirgenerek bir İslamsızlaştırma veya İslami değerleri yozlaştırma politikası izlenmektedir. Türk ulusçuluğu oluşturulurken, ulus kavramındaki seküler izleri örtmek için, Kur’an’daki her kullanılışında “*din*”, “*şeriat*” anlamına gelen “*millet*” kavramının ulus kelimesi yerine monte edilmesi gibi birçok alanda, İslami kavramlar ve değerler istismar edilmiştir. Şimdi Müslüman Kürt halkını uluslaştırmak isteyenler de, halkın aşına olduğu İslami kavramlarla oynayarak ikinci bir Kemalizm’i üretmektedirler.

Türk uluslaşması devlet ile, Kürt uluslaşması ise devletsiz ve gerilla hareketiyle gerçekleşebilmiştir. Şimdi bir ulus devlete sahip olmak, Kürt ulusçuluğunun öncelikli hedefi haline gelmiştir. Bazı kere bölgedeki Kürt olmayan Müslümanlara, bir Kürt devletinin İslam ümmetini bölmeyeceği ve bir İslam devletini parçalamayacağı; zaten bu olguların olmadığı anlatılmaya çalışılmaktadır. Bazı kere de ümmet olarak niçin ümmetin yetimleri olan Kürtlere sahip çıkılmadığı sorgulanmaktadır. İmal edilen sanki yeni bir kurt ile kuzu hikâyesidir.

208 Ali Yılmaz, “Önderlik Yaşayan ve Ölümsüzlüğe Varan Halk ve İnsanlık Değerleridir”, a.g.y.

Bu ulusçuluğa bulanmış kimlik kirliliği veya kafa karışıklığı, kendini Türk sayan Müslümanlarda da zaman zaman vatan bağı, devlet, milli marş, milli bayrak ve menkıbevi tarih sevgisi gibi konularla veya Türk olmayan Müslümanları “dağlı Kürt”, “pis Arap”, “hırsız Çingene” tarzında aşağılayan yaklaşımlarla ortaya koymaktadır.

Güney Kürdistan’daki Kürt hareketinin kazanımları ve seyyahiyeti içinde bir sevinç yaşandığı açıktır. Ancak Kürt ulus devleti, I. ve II. Dünya Savaşları’ndan sonra bölgemizde ve Batı dışı toplumlarda kurulan devletler gibi, egemenlerin hesaplarına bağlı olarak gündeme gelmiştir. Yerli aktörlerinin çoğu, çift kutuplu dünyanın sona ermesiyle sosyalist bağlantılarını bırakıp kapitalist dünya sistemine entegre olmaya teşne tipler olmuşlardır. Kürt halkı ulus olma bilinciyle övünmeye davet edilmektedir. Bizler ulusal kulluklardan hicret etmeye çalışırken; Türkiye’de, Suriye’de, Irak’ta ve imkân buldukça da İran’da Kürt halkının İslami kimliğini ve fıtratını zincirleyecek yeni bir kul olma merasimidir söz konusu olan.

Vahyin hayata müdahalesi açısından İslamsız bir Kürt politikası ile övünç duyan insanlar *Tevbe*, *Mumtehin*, *Mücadele* sürelerindeki “sevgi, dostluk ve hayatın akıbeti” ile ilgili ayetleri akletmek durumunda değiller midir? Allah’ın ayetlerinin hatırlattıklarıyla nefsimizi ve Kürt kardeşlerimizi uyarmak, acaba Kürt Müslümanları devşirmek anlamına mı gelir? Aynı cahillikleri yaşayan Türk, Arap veya Fars Müslümanları da uyardığımız zaman, acaba onları nereye devşiriyoruz? Kitab’a ve Kitab’a inananların kardeşliğine çağırmayı devşirmelik olarak görenler, kendilerinin nerelere devşirildiklerinin muhasebesini yapmalıdırlar. Müşrik ABD’nin yalancı özgürlükler tattırdığı ve ulufeler dağıttığı için sevinenler ve bu dünya mustekbirini dost tutanlar, acaba Allah için mi Dünya için mi konuşmaktadırlar? İşte bu hal, Türk olsun, Arap olsun, Kürt olsun, İslami aidiyetleri zayıflayan ya da çözülen Müslümanların, Batı paradigmasına ait ve seküler bir üst kimliği ifade eden ulusçuluğa devşirilmelerinin hüznü verici sahnesidir.

İki Sapmadan Birisi Olmamalıyız

Zalimlere benzeyenlere de azap dokunacağını bilgisine sahip olan insanlar, niçin bir azap modelinden benzeri başka bir

azap modeline çözüm olarak tutunmaktadırlar. Karşıtının modelini kuşanmak, karşıtıyla bütünleşmekten ne kadar farklıdır ki? Kürt sorununun çözümünde kalbini Kürt devleti heyecanına açan Müslümanlar, öncelikle yaşanmış ve birçok zulümlere neden olmuş Türk, Arap, Fars ulus devlet uygulamalarına bir yeni-sini katmaktan başka neye hizmet edeceklerdir ki?

Zaten Orta Doğu'da 20. yüzyılın başından beri oluşan ulus devletler Batı kapitalizminin oluruyla kurulmuşlardır. Eğer bugün küresel kapitalizm bölgemizde Kürtlere ait yeni bir ulus devletin kuruluşunu sağlıyorsa, tabii ki ötekilerine karşı tavrımızı sonuçlandıramayan halimizi görüp, sözlü ve eylemli eleştirilerimizden öteye durumu izlemekten, buğz etmekten ve alternatif inşa faaliyetlerimizi ciddiye almaktan başka şu an için yapacağımız fazla bir şey yoktur. Yeni bir Kürt devleti, Müslüman tebaa için yeni bir kelepçe sisteminin ilavesinden başka anlam taşımayacaktır. Ve yeni bir ulus devletin kuruluşunu eleştirmemiz, Kürtlerin gasp edilen haklarını yok saymamız anlamına gelmemektedir.

Kürt halkının yaşadığı acıları ve taşıdığı öfkeyi örtmek ve unutturmak mümkün değildir. Ama bu öfke seline kapılanların, Maliku'l-Mülk'ü unutarak mülk üzerinde kayıtsız bir özgürlük [emansipasyon] istemeleri, fitri ve adil bir tutum değildir. Maliku'l-Mülk'ü tanımayan diğer azgınlarla yapılacak bir yarışta, Müslümanların tribünlerdeymiş gibi o taraf için veya bu taraf için, slogan atmamaları da kabul edilebilir değildir.

Müslümanlar iki sapmadan birini tercih pozisyonuna düşürmemelidirler. Özellikle Türkiye'deki Kürt Müslümanların veya diğer Müslümanların, kimliklerinde taşıdıkları zaafılar, köken itibarıyla benzerlik arz eder. Önce Osmanlı mirasından devraldığımız gelenekçi ve nakıs dini telakkilerimiz, sonra da kuşatılarak veya itilerek içine düştüğümüz modernist ve ulusalcı kirlilikler. Modern devletin, halkın nakıs dini telakkilerine bile tahammül edemeyen baskıcı, darbeci ve yasağcı zulmünü bütün Müslümanlar yaşadı. Sonra da ulusçuluk zulmü geldi. Kavmi kimliği ve dili reddedilenler de, İslami kimlik yerine ilkokuldan asker ocağına kadar ulusal kimlikle şekillendirilenler de bundan payını aldı.

Türkiye Müslümanları, diğer coğrafyalardaki kardeşlerinin tevhide uyanış çabalarıyla tanıştıkça, arızalı ve muharref mi-

raslarından, ayrıca Kemalist dayatmalardan sıyrılmaya ve bağımsız kimliklerini oluşturmaya başladılar. Bu çaba belki 1970'li yıllarda bir avuç insanla gerçekleştirildi. Ama Türkiye'de yaşayan Türk, Kürd, Laz veya Arap kardeşler arasında gerçekleştirildi. Yaşadığımız süreçte Kürt Müslümanlar bilinçliydi de Türk Müslümanlar bilinçsiz miydi? Hayır. Doğu'da da Batı'da da bu bir avuç insanın fikri ve ameli dayanışmasıyla bir İslami uyanış ve bilinçlenme süreci başladı. Müslümanlar tekrar Kur'ani değerleri ve ölçüleriyle buluşmaya ve tedrici olarak Kitabilesmeye başladılar.

Her türlü acıyı, bilinçsizliğimizin eseri olarak algılamalıyız. İstanbul'daki Müslümanlar bilinçsizdi de Diyarbakır'daki Müslümanlar çok mu bilinçliydi? Bizi, emperyalist politika önce ulusal sınırlarla ayırdı. Şimdi şehir şehir, bölge bölge, kavim kavim ayırmak istiyor. Acılarımız sadece kavmi özelliklerimizle alakalı değil. Bir ulus devlet hapishanesinde yaşıyoruz. İnsanın hapishane yaşamında hangi uzvu acımaz ki? Kadınlarımızın acısı, emekçilerimizin acısı, gençlerimizin ve çocuklarımızın acısı, genç kızlarımızın acısı, düşünce ve inanç yasaklarının acısı birbirinden nasıl ayrılabilir ki? Hepsi bizim kimliğimizle ve özgürlüğümüzle alakalı acılar değil mi?

Bu acılara 2006 Haziran'ından itibaren 15 ay boyunca Kürdistan Özerk Yönetimi hapishanelerinde tanıklık yapan Özgür-Der üye ve yetkilisi 3 kardeşimizin şahitlikleri oldukça ibret vericidir²⁰⁹.

Ulus devletler bizim istediğimiz değil, dayatılan bir realitedir. Hangi kuşatma veya hapishanede olursak olalım, öncelikli görevimiz, ümmet nüvelerini aynı Kitab'ın sayfalarından kalkarak oluşturmak ve Kur'an nesli halkalarımızı birbiriyle irtibatlandırarak bir İslami hayat zinciri oluşturabilmektir.

Küresel kapitalizmin vahşi ve global zulmünü en başat tehlike olarak görüyorsak, hiçbir projemizin Dünya İmparatorluğu'nun şemsiyesi altında meşru görülmeyeceği ve yer bulamayacağı bilinmelidir. Eğer bu imparatorluk projesinin tutsağı isek, Rasulullah(s)'ın Mekke cahiliyesinden hicret etti gibi, bu ifsadi aşabilmek için uygun fırsatlar oluşturmalıyız.

209 M. Demir, M. Eğilli, H. Yokuş, a.g.y.

İslami bakış açımızı hurafelerden arındırmalıyız. Dün üretilen gelenekçi tarihi değerleri belirleyici kılanlar olduğu gibi; bugün de Türk ya da Kürt ulusçuluğu gibi modern değerleri belirleyici görenler bulunuyor. Kur'an'ın belirleyiciliğinden ve amacından uzaklaşan insanlara karşı, öncelikle vahiyle uyarıda bulunmak, hakkı ve sabrı tekrar tekrar tavsiye etmek ve adaletin şahitliğinde ısrarlı olmaktan başka kendimizi yiyip bitirmenin de âlemi yoktur.

V. BÖLÜM

21. Yüzyıl Türkiyesi'nde Sistemin Restorasyonu ve Kürt Açılımı

Türkiye'deki sivilleşme çabalarına ve yeni anayasa taleplerine rağmen, Türk Silahlı Kuvvetleri'nden ve ordu komutanlarından yapılan her açıklama hâlâ basında ve politik arenada heyecan uyandırmaktadır. Lâkin bu durum, ülkede örtülü olarak hüküm süren "askeri vesayet rejimi"ne dikkatleri yoğunlaştırmaktadır. TSK içinden güç alan Ergenekon gibi darbeci eğilimler, Ergenekon Terör Örgütü soruşturması örneğinde olduğu gibi gözden düşse bile, TSK paşalarının kimlik siyasetine ve sivil otoriteye yönelik görüş ve telkinleri, ülkenin en önemli gündemi olmaya devam etmektedir. Bu bağlamda Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ'un 14 Nisan 2009 tarihinde Kara Harp Okulu'nda yaptığı iki saate varan konuşması da gündemi hareketlendiren konuşmalardan birisi olmuştur.

TSK çoğu zaman, paşaların öncülüğünde gerçekleşen ve 12 Eylül 1980 darbesinin ürünü 1982 Anayasası'ndaki hukuka aykırı bazı ayrıcalıklı maddeleri gerekçe göstererek, kendini sivil siyasetin ortağı, hatta hâmisî konumunda algılamaktadır. Aslında bu algı, TSK mensuplarından daha çok, varlığını darbe dönemlerinde işbirlikçilik yaparak sürdüren veya yeniden inşa eden üst yargı kurumları, güçlü sermaye kesimleri, güdümlü STK'lar ve kartel medyası tarafından da abartılmaktadır. Cumhuriyet ve demokrasi iddialarına rağmen Türkiye Cumhuriyeti'ndeki ete kemiğe bürün-

miş olan yarı vesayet rejimi, aslında 1923 Mart ayındaki I. Meclis Darbesi'nden bu yana hep devam edegelmiştir.

Türk Ulus Devleti, batılı bir ulus toplum yaratmak için kurulmuştu. Batılı devrimler de, bu amaç için yapılmıştı. Batıcılar için pazarı, tüketim ve yaşam alışkanlıklarını standartlaştıracak olan ve yukarıdan aşağıya dayatılan bu proje, form olarak tutmuştu. Ve bu form, Batı-dışı toplumlara örnek olarak gösterilmişti. I. ve II. Dünya Savaşları'ndan sonra tıkanan liberal kutup, devlet kapitalizmini deneyen Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin 1991'de çökmesiyle daha çok neo-liberalizme ve postmodernizme tutunan küreselleşme akımını yaygınlaştırmıştı. Paranın ve yeni seküler değerlerin akışkanlığına imkân sağlayan küreselleşme, ulus devletleri içeride demokratikleşmeye, dışarıda da uluslar arası hukuk normlarına ayak uydurmaya davet ediyordu. Bu, Batı'nın ilerlemeci tarih anlayışının getirdiği yükümlülüktü.

Küresel kapitalizmin kalkınma modeli, Batı'nın yeni konseptini okuyup ayak uydurmak isteyenler için de, yeni konsept karşısında ulusalcılık söylemiyle ayak diretenler için de biricikti. Batı artık bir coğrafyanın adı değil, dünyevileşmeyi kutsayan küresel bir ekonomik yaşam ve laik ilişki biçimiydi.

Küresel kapitalizmin imparatorluk gemisi ABD idi. Türkiye gibi Gelişmiş 20'ler arasına girebilen bir sistem için İmparator'un istikametine ayak uydurmak, faşist yöntemlere öykünen ulusalcı açılımlarla mümkün gözüküyordu. Ama geldiği gelenek itibarıyla Müslümanlarla irtibatlı muhafazakâr Adalet ve Kalkınma Partisi yönetimine yeni konseptte ayak uydurma inisiyatifi de hepten bırakılmamalıydı.

Pozitivizmi rehber edinen Türk modernizminden veya Kemalizmden, diğer kimliklere sınırlı da olsa hoşgörü ile yaklaşan postmodernizme veya Kemalizmin restorasyonuna geçiş yapmak kolay olmuyordu. Klasik Kemalist öğretinin sayfalarına sığmayan kimliklere nasıl tahammül edilecekti? Hele 90 yıla yakın bir süredir baskı altında tutulan, ama tasfiye edilemeyen İslami kimliğe, bireysel planda da veya ikincil kültürel kimlik şeklinde de olsa nasıl tahammül edilecekti? SSCB'nin çöküşünden sonra Türkiye'de bu tahammül imkânı komünistlere tanınmıştı. "Müasır medeniyet"çi mantık küreselleşmenin getirdiği gerekliliklere göre şimdi Kürtlerle, Alevilerle birlikte Müslümanlara da hoşgörüle bakacak bir alt kimlik imkânı verecek miydi? Bu kü-

resellenen gereklilik, sistemin vatandaşları üzerindeki tek tipçi kontrol biçimini, yumuşatarak yeniden şekillendirmeyi gerekli kılıyordu. Ama yeni konseptte göre ayarlanacak olan yumuşak kontrol mekanizmasının, TSK'nın ağırlığı olmadan onay alamayacağı AKP'ye hissettirilmekteydi.

Ayrıca Türkiye'deki vesayet rejiminden çıkan olanların "gizil iktidar alanları" daraldıkça, değişim ve dönüşüm süreçlerini engellemeye çalışacakları bir gerçektir:

"Ülkedeki sosyal kesimleri gönüllüce konumlandırıp kendine görünenden daha öte bir gizil iktidar alanı oluşturan asker-sivil bir kesim, söz konusu iktidar alanının kökten değişeceği endişesiyle karşı çıkmaktadır ki bu çevrelerin başında CHP gelmektedir. Yani bu süreç kendisini sistemin sahibi, toplumun vasisi olarak gören bir kesimin iktidar alanını daraltmakta, Ergenekon'a sahip çıkma refleksinde olduğu gibi bu değişime de karşı çıkmaktadır."²¹⁰

O halde küresel ilişkiler ağının gereklilikleri açısından yeni vesayet rejiminin aktörlerine iş düşüyordu. Zaten Nisan 2009'da son olarak Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ'un belirttiği gibi "Toplumların dönüşümünde, modernleşmede asker daima öncü" olmamış mıydı?

Genelkurmay Başkanı Başbuğ'un Açılımı

Siyasi otoritenin emrinde olması gereken bir bürokrat, 2009 Nisan ayı içinde ülkedeki kimlik siyaseti, Kemalizmin yeni okunuşu, demokrasi ve laiklik, Kürt sorunu, devletin 21. yüzyılda dayanacağı esaslar konularında sisteme yol gösterici açıklamalarda bulundu. İlker Başbuğ'un, Kara Harp Okulu'nda muvazzaf ve emekli komutanlar ile ikiyüze yakın çağrılı basın mensubunun karşısında ve 14 Nisan 2009 tarihinde akademik olmaya çalışan yıllık değerlendirme konuşması, birçok televizyon kanalı tarafından canlı olarak Türkiye kamuoyuna taşındı.

Orgeneral Başbuğ'un, parmak sallamadan ve azarlamadan yaptığı konuşması hükümete ve parlamentoya laiklik kadar, demokrasi konusunda da yol göstericiydi. Siyasete yol gösterme

210 Mustafa Aydın, "Kürt Açılımı Üzerine", Umran Dergisi, sayı: 182, Ekim 2009.

tutkusundan vazgeçemeyen bu askeri konuşma, yine de yumuşak bir açılım olarak değerlendirildi.

İlk başlarda içinde yaşayan Anasır-ı İslam ile değerlendirilen Misak-ı Milli, daha sonra bu Müslüman halklardan Türki veya Türko unsurları esas alarak bir ulus yaratma sevdası ile Mustafa Kemal'den bu yana hep Türk kimliği ile değerlendirilmişti. Türk- lüğün etnik ve kültürel temelleri sürekli tartışıldı ve kurgulandı; ama Türklük dışında belirleyici, ortak veya bileşen olarak hiçbir kimlik kabul edilmedi. Mustafa Kemal'den bu yana ordu komutanları bu geleneğe hep uydu. Ancak "21. yüzyılda ulus-devlet yapısı hangi temel esasa dayanmalıdır?" diye soran Genelkurmay Başkanı Başbuğ, ilk defa bir ordu komutanı olarak "üst kimlik, alt/ikincil kimlik" tartışmasına değindi.

Ayrıca aynı konuşmada Atatürkçü ideoloji konusundaki vurgular da dikkat çekiciydi. Komutanlar eğitim süreçlerinde edindikleri şartlanma nedeniyle restorasyona yönelseler de Kemalizm'den kopmaları olası değildi. Başbuğ da muhataplarını "Atatürk'ün entelektüel düşünce yapısına nelerin etki ettiğini" incelemeye çağırırken, onun "akla ve bilime", yani rasyonalizme ve pozitivistime dayanan bir "dünya görüşü" kurduğuna işaret ederken, araştırmacılara adeta at gözlüğü sunmuş oluyordu.

TSK komutanları arasında, Ergenekon soruşturmasıyla açığa çıkan ve Kemalizmi ya statükoya ya çağdaş gelişmelere göre farklı tanımlayan eğilimler dikkat çekmişti. Adı Ergenekon soruşturmasına karışan Hüseyin Kıvrıkoğlu, Şener Eruygur, Hurşit Tolon ve Aytaç Yalman paşaların CHP'nin Altı Ok'unda somutlanan ve devletçilikle milliyetçiliği ideolojiye dönüştüren "Atatürk İlkeleri" vurgusu yerine, Hilmi Özkök, Genelkurmay Başkanlığı yaptığı 2002-2006 yıllarının ortalarından itibaren ilk defa dillendirdiği "Atatürkçü Düşünce Sistemi" vurgusunu öne geçirmişti. Yaşar Büyükanıt'tan sonra İlker Başbuğ da bu vurguyu devam ettirdi. Başbuğ'un son yaptığı konuşmaya göre, "Atatürkçü Düşünce Sistemi, ne yapılmasını anlatan bir ideoloji değildir. Akıla ve bilime dayanarak nasıl karar verileceğini gösteren bir dünya görüşüdür."

Başbuğ, Atatürk'ün düşüncelerini mutlaklaştırmaktan vazgeçmiyor; ama onu 21. yüzyıla göre "Düşünce Sistemi" olarak restore etmeyi deniyordu. Başbuğ, "otonomi" dayatmasıyla beraber Kemalizmi düşünce sistemi olarak sunarak, muhtemelen

devletçiliğin ve içinde darbe ve totaliter niyetler taşıyan ulusalcılığın tarih dışılığından sıyrılmaya çalışıyordu.

Zaten 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nden sonra askeri bürokrasiyle işbirliğini önceleyen akademisyeler, Türkiye'deki askeri vesayet rejiminin küresel sistemin menfaatleri açısından gerekli olduğunu ispatlamaya ve laiklikle ilgili Türkiye'deki totaliter yapının gerekliliği hususunda Batı'yı ikna etmeye çalışıyorlardı. Laikliğin kurumsallaşması açısından Türkiye'deki dayatmacı devlet geleneğini savunan akademisyenlerden birisi olan Metin Heper, konuyla ilgili kitabını 1985'te İngilizce olarak yayınlamıştı. Heper'in kitabı Türk akademisyenlerin kalemelerini Kemalizmin ve TSK'nın hakimiyeti için nasıl da kullandıklarına ibret verici bir örnektir. Genelkurmay Başkanı Başbuğ'un yaklaşımlarının teorik zeminini de bu tür kitaplarda bulmak mümkündür.

Heper'e göre Türkiye'de demokrasinin yerleştirilmesinde baskı ve yasakçı uygulamalar dışarıdan siyasi kriz ve "paradoks" gibi görünse de, bu tarz çelişkiler aslında halkın batılı deneyim ile uyuşmayan sosyo-kültürel dokusundan kaynaklanmaktaydı. Dolayısıyla mevcut-"geri" sosyo-kültürel doku Kemalist değerlerle bütünleşmediği için, siyasi aktörlerin askeri darbeye kadar varan müdahalelerini demokrasinin yerleştirilmesi için kaçınılmaz bir zorunluluk olarak algılamak gerekmektedir. (Bu yaklaşım adeta Karl Marks'ın modernleşmesi için Hindistan'ın İngiliz Kuvvetleri'nce işgalini ve sömürülmesini savunması gibi ilerlemeci bir kompleks ve aldandıya dayanmaktadır.)

Tüm devletçi veya subayların biricikliğini önemseyen siyasetler, aydınlar ve akademisyenler gibi "Türkiye'nin kendisine özgü koşulları" jargonuna Heper'de sığınmakta ve muhataplarına bunu dikkate almalarını ve coğrafik açıdan zaten Avrupalı olan, dolayısıyla siyasal ve kültürel açıdan da giderek Avrupalılaşmaya doğru giden laik Türkiye'ye daha ayrıcalıklı yaklaşımlarını; Kemalist ordunun laikliği yerleştirmede yaşadığı sıkıntıları anlamalarını ve bu çerçevede gerçekleştirdiği müdahaleleri de anlayışla karşılamalarını öğütlemektedir!²¹¹

Heper'e göre devletçilik konusunda "radikal aşkıncılık"tan kurtulup "ılımlı aşkıncılık" içinde olmak gerekmektedir.

211 Metin Heper, Türkiye'de Devlet Geleneği, sf.15-48, Doğubatı Dergisi Yayınları, Ankara 2007.

Türkiye'deki en büyük sorun Atatürkçülüğün bir "dünya görüşü" değil, bir "ideoloji" olarak algılanması ve dolayısıyla Atatürk ilke ve inkılaplarının sağlamayı hedeflediği "öz"ün göz ardı edilip bir ideolojiye dönüştürülmesiydi. Atatürkçülük "ne yapmak gerek" sorusunun yanıtı değil, tersine "nasıl yapmalı" sorusunun yanıtıydı²¹². Böylece Heper, Kemalist bürokrasiyi şekilcilikle suçlamakta, ancak bununla birlikte Kemalizm'i felsefik bir öz ile taltif ederek onu özü itibariyle evrenselleştirmek istemekteydi.

TSK içinde sistemin restorasyonundan yana olan paşalar da Kemalizm konusunda öz ve şekil tartışmaları yapmakta ve bu tartışma yol haritalarında da iç çekişmelere neden olmaktadır. Teorisini Heper gibilerinin işlediği çizgiyi TSK içinde takip edenlerden birisi olan İlker Başbuğ, Kemalist "öz" açısından benzer mesajlar verirken, 14 Nisan konuşmasının içinde liberalizmi savunan ilginç tespitlerde de bulunuyordu. Başbuğ bu tutumuyla birlikte askere "otonomi" isteyen, küresel sistemle uyumlu bir demokratik biçimlendirmeyi öneriyordu. Ordu'ya otonomi söylemiyle sivil yargıdan muaf ve kendi içinde kafasına buyruk bir statü talep edilmesinin, demokrat biçimlenmeyle nasıl telif edileceğiyle ilgili öykünülen sistemin taşıyıcı ülkelerinden tek bir örnek vermek bile mümkün değildi.

TSK, vesayetçi alışkanlıklarına ve totaliter yapısına, küreselleşme süreci içinde demokratik yüzler veya maskeler aramaktaydı. Ayrıca Kemalizmin yıpranan ve tarih dışı kalan unsurlarının yerine geçirilmeye çalışılan "düşünce sistemi"nin ne anlama geldiği, içeriğinin veya "dünya görüşü" ile farkının ne olduğu gibi konularda büyük bir muğlâklık devam etmektedir. Bu muğlâklığın cevabını ölmüş olan Mustafa Kemal değil, onun adına inisiyatif kullanan küresel kapitalizmin gereklerini gören veya ayak uydurma telaşı yaşayan militer güçler vermelidir.

Aslında "Ali'nin külâhını Veli'ye" dedirten tam bir hokkabazlık oyunudur bu. Çocuklarımızın dimağı, zorunlu eğitim sürecinde muhtevası üzerinde konjonktürden konjonktüre oynanan bu demokratik illüstrasyon oyunları ile hipnotize edilmeye çalışılmaktadır. Kemalizm, darbeci ya da otonomi taraftarı kurmay subayların elinde otoritelerini devam ettirmeye yönelik tam bir demagojik meşrutiyet aracı olmaya devam etmektedir.

Üst Kimlik: Türk Vatandaşı

Başbuğ konuşmasında, resmi ideolojinin kavramları üzerinde meydana gelen kargaşaya açıklık getirme niyetini belirtmiş ve “*etnik çatışma, asimilasyon, entegrasyon, millet, ulus-devlet, kültürel kimlikler ve kültürel özgürlükler*” kavramlarını yeniden tanımlamaya çalışmıştı. Türk milleti kavramının etnik bir aidiyeti değil, Türkiye Cumhuriyeti’ne vatandaşlık bağı ile itaat eden insanların ortak/üst kimliğini ifade ettiğini vurgulamıştı.

Bu konuda Atatürk’ün “*Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran, Türkiye halkına, Türk milleti denir*” tanımından yararlanılıyor ve ABD Başkanı Barac H. Obama’nın 6 Nisan 2009’da TBMM’de yaptığı konuşmayı referans gösteriyordu:

“Biz aynı zamanda farklı kökenlerden, ırklardan ve dinlerden gelen, ancak ortak idealler etrafında birleşen bir milletiz... Amerika Birleşik Devletleri’nin en güçlü yanlarından biri, bizim son derece büyük bir Hıristiyan nüfusa sahip olmamıza rağmen, kendimizi bir Hıristiyan, bir Yahudi, bir Müslüman ulus olarak görmememizdir. Biz kendimizi idealler ve değerlerin birbirine bağladığı vatandaşların oluşturduğu bir ulus olarak görüyoruz. Zannedirim, modern Türkiye de benzer birtakım prensipler üzerine kuruldu.”

Başbuğ, ulus-devletin ne olduğunu ve bugün için de geçerliliğini koruduğunu anlamayanlara veya anlamak istemeyentlere ABD Başkanı’nın bu sözlerinin iyi bir cevap olduğunu belirtmiş ve Obama’yla paralelleşen bir tanımlamayla “*Türk*” kavramını şu cümleyle özetlemişti:

“Vatandaşlık esasına dayalı milliyetçilik, ırk ve din farkı gözetmeksizin, ortak kimlik/üst kimlik etrafında her vatandaşı ‘Türk’ saymaktır, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı saymaktır.”

Ancak mızrak çuvala nasıl sığacaktı. Çünkü Başbuğ konuşma yaptığı Kara Harp Okulu’nun marşı “Tufanları yaratan bir ırkın ahfadısın” mısralarıyla başlıyordu ve tüm Türk subayları bu ırkçı söylemle yetiştirilmişti.

Başbuğ’un konuşmasında geçen “*Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı*” ve “*Türkiye halkı*” ifadeleri, TC Anayasası’nın küreselleşme ve AB süreçlerine göre yeniden biçimlendirilmesini isteyenler tarafından, etnik kavim bağıni aşan ve topaksal/teritoryal

bir temelde ulusu yeni bileşenlerle yeniden üretmek isteyen “Türkiyelilik” terimi çerçevesinde anlaşıldı.

Yeni ve demokratik anayasa beklentilerinin yükseldiği bir dönemde Türkiye halkı ve vatandaşlık esasına dayanan milliyetçilik vurgusunu, TV ekranlarında ve gazete yazılarında Türk etnik dayatmasından vazgeçen yeni bir ulusçuluk adımı olarak algılayanlar oldu. Ama Başbuğ’un bu algı yanılığısına cevabı gecikmedi. Başbuğ 14 Nisan 2009 tarihli demecinden üç gün sonra TSK web sitesine Atatürk’ün el yazısı ile yazdığı “Türkiye halkı” teriminin fotoğrafı konuldu ve buradan “Türkiyelilik” gibi tanımlara ulaşılamayacağı bildirildi. Ancak Türklük Mustafa Kemal’in İttihat Terakki döneminden devraldığı 5 bin yıllık Turani, daha sonradan da 7 bin yıllık Anadolu ırk efsanelerine dayanmaktan uzaklaştırılıyordu. Böylece ırk temelli “Atatürk İlkeleri”nin önüne kültür temelli “Atatürk Düşünce Sistemi” çıkartılıyordu.

Başbuğ ulus anlamına gelen “Türk Milleti” tanımının, kavramsal olarak etnik ve dini temellere dayanmadığını ifade ettiği halde, bu düzeltme niçin yapılmıştı? Herhalde öncelikle Atatürk’ün otoritesini koruma gibi bir kaygı vardı. O bir kere “Türkiye hakına, Türk milleti denir” demişti ve bu da el yazısıyla tespit edilmişti. O zaman bu kullanım bir “ikon” gibi korunmalıydı.

İkincisi, Başbuğ’un ulus tanımında kullandığı aynı içeriği 2004 Kasımı’nda Bakanlıkça bağlı İnsan Hakları Danışma Kurulu, “Türkiyelilik” ve “Türkiye milleti” kavramlarıyla ifade ettiğinde, bölücülük suçlamasıyla kendilerini yargı önünde bulmuşlardı. Oysa bu kullanım etnik boyutu hatırlatan Türk ifadesinden arındırıldığı için maksada daha uygundu ve etnik kökenli kimlik sorunlarını çözmeye yönelikti. Ama dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, üst kimliği, “Türk ulus kavramı”nın ifade ettiğini söylemişti. Devrin Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök de kavramı Atatürk’ün kullandığı kelimelere Başbuğ’un yüklediği anlam ile açıklamıştı.

“Türk” Kim Oluyor?

Türk ifadesinin etnik veya kavmi özellik taşımadığı yaklaşımı, Türk kavramına aidiyet duyan diğer Türkçü ekoller tarafından onaylanmamaktadır. Ama eski Kara Kuvvetleri Komutanı Aytaç Yalman, 2007’de Fikret Bila’ya verdiği röportajda, “Kürt yok de-

dik sorunu göremedik" tespitinde bulunuyordu. Son 25 yılda Kürt-Türk çatışmalarında her iki taraf da milliyetçiliğini etnik temelde ele almış ve çatışmalarda 40 bine yakın insan öldürülmüştü.

Kürt ulusal hareketi de arşivlere dayanarak Kürtlerin Türkiye'nin kuruluşunda asıl unsurlardan olduğunu iddia etmektedir. Kaldı ki, Mustafa Kemal 23 Nisan 1920'de BMM açış konuşmasında Anasır-ı İslamiye'den ne anlaşılması gerektiğine açıklık getirmek istiyordu: *"Bu hudud-u milli dâhilinde tasavvur edilmesin ki, Anasır-ı İslamiye'den yalnız bir cins millet vardır. Çerkes vardır ve Anasır-ı Saire-i İslamiye vardır. İşte bu hudut, memzuç bir halde yaşayan bütün maksatlarını, bütün manasıyla tevhit etmiş olan kardeş milletlerin hudud-u millisidir. (Hepsi İslamdır, kardeşdir sesleri)." 1 Mayıs 1920'de BMM'deki konuşmasında ise "(Büyük Millet Meclisi'ni) teşkil eden zevat yalnız Türk değildir, yalnız Çerkez değildir, yalnız Laz değildir. Fakat hepsinden mürekkep Anasır-ı İslamiye'dir, samimi bir mecmuadır"*²¹³ diyordu.

Başbuğ'un geniş katılımı gözeterek ve Obama'nın ifadelerini de referans göstererek yaptığı konuşmasından anladığımız o ki, sistemin Sağlam Kuvvetler'ini oluşturan ordu, 21. yüzyıla yıpranarak giren Kemalist sistemin restorasyonu için daha katılımcı, laik ve demokratik bir ulus teorisinin önünü açmaya çalışmaktadır. Bu açılamda asıl olan dini ve etnik bağın dışlanması, vatandaşlık bağının asıllaştırılmasıdır. Ancak 2004 yılında sivil siyasetin *"Türkiyelilik"* terimi ile gündeme getirmeye çalıştığı benzer muhtevadaki açılım susturulmuştu.

Tabii ki T.C.'nin kuruluş sürecinde Türk kavramının etnik kökenini araştırmak için Mustafa Kemal'in 1925 yılında kurdurduğu Türk Antropoloji Enstitüsü'nü unutmamak gerekli. Yine Atatürk'ün tüm ilköğretim ve lise sınıflarında duvarlarda zorunlu olarak asılı bulunan Gençliğe Hitabe'sini Türk evladını *"Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur"* diye teşvik eden vurgular, ulusçuluğun ırksal boyutunu, farklı araştırma etütleriyle ve inişli çıkışlı ithal çeviri teorilerle beslemiştir. Ergenekon, Bozkurt, Turan efsaneleriyle oluşan Türk tarihinin Asyacı Turanî/ırkçı boyutu, Cumhurbaşkanı forsunda bulunan ve 16 Türk devletini temsil eden yıldızlarla sembolleşmiştir.

213 Mustafa Kemal Atatürk, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1919-1938), sf. 73.

Türklük teorisinin eksenini, Atatürk'ün manevi kızı Afet İnan'ın Fransa'da antropoloji tahsilini ve akademik çalışmalarını tamamladığı 1930'lu yıllardan itibaren Hititler, Etiler, Etrüksler gibi Avrupalı sayılan kavimlerle kan ve kültür buluşması için yapılan keşiflere kaymıştır. Sözde bu keşiflere göre Avrupalılar da, beyazların dört ana ırk unsurundan biri olan Alpen/Alpin'lerden gelen Turan kolu da beyaz ırktandır. Dolayısıyla Türkler beyaz ırktan olduğu için Avrupalı sayılmalıdır. Bunun yolu Türklerin delikosefal (uzun kafalı) değil, brekosefal (geniş kafalı) olduğunu ispatlayabilmektir. Cumhurbaşkanı Turgut Özal da AB'ye girebilmek için bu tezlerle Türklerin Avrupalı olduğunu iddia edebilmek için kendi adına Fransızca bir kitap yazdırmıştır²¹⁴. Türklerin sarı veya beyaz ırktan geldikleriyle ilgili tartışma sürerken, Türk Tarih Tezi'nin beyaz ırka dayanan yeni totemi Hitit Güneşi'ne ayak uyduramayan ve kurulduğu İttihad Terakki döneminin Turânî bozkurt ambleminden kurtulamayan Türk Ocakları kapatılmıştır²¹⁵. Üçüncü "*Türk milleti*" tanımı ise, Oğuz ve Türkmen aşiretleri ile İslam İdealizmi'nin (Enel Hak anlayışının) veya "Tasavvufi İslam"ın bin yıl önce Anadolu toprakları içinde buluşturulup sentezleştirilmesine dayanmaktadır²¹⁶.

Türk Milleti'ne bin yıllık bir tarih biçen Nurettin Topçu, söz konusu olan üç farklı Türkçü söylemi şöyle değerlendirmektedir:

"Anadolucular, gerçek milliyetçiliğimizi bin yıllık tarihimizden çıkararak, onun kalbine İslam'ı koydular. Turancıların maddeci ütopyasının ve altı okların kaba realizmine karşılık, Anadoluculuğun getirdiği ruhçu idealizm, coğrafyanın gerçeğinden ebediliğe göz koyan ruhların selamet davasını yaşıyor. Evvelkiler gibi bu bir inkâr davası da değildi. Belki bin yıllık tarihin ruhundan sızan ilhamın mahsulü olmuştur."²¹⁷

214 **Turgut Özal**, *Turkey in Europa in Turkey*, K. Rüstem ve Brother, Kuzey Kıbrıs 1991.

215 **Fusun Üstel**, *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)*, sf. 322-330, İletişim Yayınları, İstanbul 1997.

216 **Fuat Hacıhasanoğlu**, *Türk Tarihçiliğinde Anadoluculuk Düşüncesi*, (Doktora Tezi), bf. 118-130, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005; **Hamza Türkmen**, "Hareket Dergisi (1939-1982)", *İslamcılık, Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce*, C. 6, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

217 **Nurettin Topçu**, *Milliyetçiliğimizin Esasları*, sf. 34-35, Dergah Yayınları, İstanbul 1978.

Anlaşılabileceği gibi Türk ulusu ırk temelli üç tanıma dayanmaktadır:

a. Irkçı ulusçuluk, b. Irkî-coğrafi ulusçuluk, c. Irkî-coğrafi dindar ulusçuluk.

Bu üç Türk milleti tezi, zaman zaman birbiriyle çatışmış, zaman zaman birbirini tamamlamıştır. “Türk” sözcüğü önce bir sıfat iken, ırk/ulus temelli tanımlandıktan sonra isim olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ve resmi Türk tarihi, bu üç bağımsız Türk milleti tanımından başka, ırk temelli olmayan akademik bir Türk ulusu tanımıyla karşılaşmamıştır.

Şimdi kendisinden önceki Genelkurmay Başkanları Hilmi Özkök’ün ve Yaşar Büyükanıt’ın tanımlarının izini süren İlker Başbuğ, Türk milleti tanımı “*dinî ve etnik ayrım yapılmaksızın, Türkiye halkını işaret etmektedir*” diyerek, Türk sözcüğündeki etnik veya Ergenekon anlayışındaki ırkçı tanımı saklayarak, sıfat olarak, kullanılan ifadeyle “Türk” sözcüğü ile Türk ulusunu ifade etmekten bahsetmektedir. Ve dini, etnik ayrımcılıktan ayrıştırılan bu kültür-tarih temelli Türk sözcüğünün de isim olarak kullanılmasına vurgu yapmaktadır.

Başbuğ, “Türk” sözcüğünü ya “*anayasal vatandaş*” anlamında kullanarak Atatürk’ün ırkçı veya ırkî-kültürel ulus tanımlarını bırakıp, 21. yüzyıl küreselleşmesine uygun bir ulus tanımı düzenlemesine kapı aralamaktadır; ya da 19. yy. Avrupalı Türkoğullardan ve Atatürk’den bu yana etnik tanımlamadan ayrı düşünülmemeyen Türk sözünü terk etmeden “Türkiye halkı” forülasyonu ile Türkiye’deki etnik kimlik tartışmalarını yumuşatmaya çalışmaktadır. Ama gene de Başbuğ’un kullandığı Türk kavramı, etnik kökenden açık olarak veya takiye ile de olsa ayrışıyor ve çağdaş medeniyet seviyesine tutunmaya çalışan ulus idcalini, “Türkiyelilik” ifadesinde olduğu gibi yeniden üretiyor ve resmi devlet ideolojisinin özünü aşmıyor.

Asimilasyonla Entegrasyon Arasında

Başbuğ, “*Bu dinamik coğrafyada yüzyıllardır süregelen sosyal, ekonomik ve kültürel etkileşimlerimiz sonucunda farklılıklarımız törpülenirken, ortak paydalarımız ve değerlerimiz artmıştır*” demektedir. Ve vatandaşlığa dayanan milliyetçilikten bahsederken de ülkeye ve devlete duyulan sadakatın önemine

vurgu yapmaktadır. Değerlerin de, herhalde “Atatürk Düşünce Sistemi”ne göre, “akılcı” temeller üzerinde yükseltilmesi gerektiğini ima etmektedir.

Başbuğ, Cumhuriyet döneminde “asimilasyon” olmadığını belirtirken, “entegrasyon”u, “kişilerin, aidiyet duygusu hissettikleri ikincil kültürel kimliklerini engellemeden, üst/ortak Türk kimliklerini muhafaza etmelerini sağlamak” şeklinde izah etmiştir. Ancak farklılıkların kabulünü, ikincil kimliklerin ancak bireysel kültürel kimlik olarak kalmaları şartına bağlamaktadır. Sosyal devlet olgusunun zayıflaması, büyük göç olgusu ve ekonomik beklentiler gibi sorunlar içinde kimliksel arayış ve aidiyeti, dini cemaat yapılanmasında cevaplandırılan gelişmeye de öfke duymaktadır. Bırakın alt kimliklerin “grup” olarak tanınma hakkını, kendisinin askeriye otonomi/özerklik istemesi gibi bir talepte bulunmaksızın, grup olarak anayasal ve yasal çerçevede eşit hukuk hakkı istenmesini bile kabul etmemektedir. Bir yandan da İslam’ın “şehitlik”, “Peygamber Ocağı” gibi kavramlarından pragmatik olarak yararlanırken, dinî alanın sınırlandırılmasından bahsetmektedir. Laikliğin de TSK’nın da din karşıtı olmadığını belirtirken, inançtan ibadete kadar tamamen sosyal fonksiyonlarıyla hayatımıza yön göstermek için inzal olan İslam dinini, “muhafazakar demokrat”lar gibi toplumsal şahitlikten ayırıştırıp vicdanlara hapsetmeye çalışmaktadır. Ve sonra da resmi ideolojinin asimilasyon içermediğini söylemektedir.

Başbuğ, demagojiye devam edip, asimilasyon olmadığı halde “1938 yılına kadar Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde meydana gelen isyanların nedenini” sormuştur. Bu tepkileri, Cumhuriyetin başlattığı modernleşme ve merkezileşmeye, laik devlet düzenine geçiş yapılmasına bağlarken, adeta batılı yaşam biçiminin Müslüman halka zorla dayatılmasını vakıyı adiyeden göstermektedir.

Kürtlere yaşatılan zulme karşı tavır ve çözüm konusuna İslami önceliklerle yaklaşan, ama duygusal yönelimlerden kurtulamayan bazı yazarlar ABD’li akademisyen-şarkiyatçı Robert Oslon’un Kürt ulusçusu bir yayınevinin bastığı kitabında²¹⁸ -İngiliz istihbarat birimlerinin oluşturduğu arşive dayanarak- aktarılan 1924 Diyarbakır Türk-Kürt Kongresi kararlarında verilen

218 Robert Oslon, Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı, Özge Yayınları, İstanbul 1992.

sözlerin yerine getirilmediği için Şeyh Said isyanının meydana geldiği tezi gündemleştirilebilmektedir²¹⁹. Oysa kıyam öncesi durumla ilgili Şeyh Said ile kardeşi Hınıs müftüsü Bahaeddin Efendi arasındaki diyalogu rahmetli Said'in torunu Abdülmelik Fırat şöyle aktarmaktadır:

“Keko, sen yapılan bu inkılâpları kabul etmediğini söylüyor ve “Ben Hazreti Muhammed’in ümmetine mensup bir âlim olarak, İslam’ı saf dışı eden bu harekete karşı sessiz kalamam. Çünkü yarın ruz-i cezada Allah’a, Resulüne ne yüzle bakacağım, ne cevap vereceğim?” diyorsun, fakat bu millet olgunlaşmamış, birlik sağlanamadığından neticeye varamaz. Sen en iyisi gel, biz buradan hicret edip Türkiye’yi terk edelim’ deyince Şeyh Said Efendi kardeşi Şeyh Bahaeddin’e kızıyor ve diyor ki: ‘Bahaeddin! Ben bu işe elimdeki tek değnekle de olsa karşı çıkacağım’”²²⁰

Bu tartışmadan sonra Şeyh Said tarikat temsilcileri, aşiret reisleri ve bölge eşrafiyla 4 Ocak 1925 tarihinde Şuşar’ın Kırıkhan köyünde yaptığı toplantıda, kıyamla ilgili Arapça olarak kaleme aldığı fetvasını açıklamıştır:

“Kurulduğu günden beri din-i mübin-i Ahmedî’nin temelini yıkmaya çalışan Türk Cumhuriyeti Reisi Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Kur’an ahkâmına aykırı hareket ederek, Allah ve peygamberi inkâr ettikleri ve Halife-i İslam’ı sürdükleri için gayri meşru olan bu idarenin yıkılmasının bütün İslamlar üzerine farz olduğunu, Cumhuriyet’in başında bulu-

219 Ali Özgür, “Açılıma İthaf”, İnzar Dergisi, sayı: 61, Ekim 2009. Yine Oslon’un kitabından A. Özgür’ün aktardığı 12 Şubat 1922’de I. Meclis’de gizli olarak yapılan oturumdaki Kürt livalarıyla ilgili kabul edildiği iddia edilen 18 maddelik kanunu aktarmaktadır. Ancak Armağan’ın belirttiği gibi bu kanun maddelerini Meclis tutanaklarıyla doğrultma imkânı olmamıştır. (Mustafa Armağan, 1924’te Diyarbakır’da toplanan Türk-Kürt Kongresi” Zaman, 16 Ağustos 2009.) Ayrıca İngiliz istihbarat bilgileri den Türkçeye aktarılan bu 18 maddelik kanun maddesi iç tutarlılığı açısından da çelişkiler taşımakta ve mevsukiyetine dair bir kanaat uyandırmamaktadır. Zira aktarıma göre bu kanunlar TBBM’de çıktığı söyleniyor ki, bu yanlıştır, I. Meclis darbesinden önce Meclis’in ismi sadece Büyük Millet Meclisi idi. İkincisi de kanun maddelerinde “Kürt ulusu”ndan bahsediliyor ki, o dönem için bu kullanım mümkün değildir. Zira daha iktidardaki Türk ulusçuları Osmanlı bakiyesi Müslüman halklara Türk inkılâbını ve Türk ulusu/milleti kavramını bile kabul ettirebilmiş değillerdi.

220 A. Tan, a.g.e., sf. 208.

nan ve Cumhuriyet'e tabi olanların mal ve canlarının şeriat-ı gara-yı Ahmediyye'ye göre helal olduğu..."²²¹

Bu açıklamada ulusalcı Kürt şairi Cigerhun'u kızdırdığı gibi Kürtlük, Kürdistan, "Müslüman Kürt kavminin itirazı", "Diyarbakir Türk-Kürt Kongresi" kararları gibi konular söz konusu değildi. Şuşar'ın Kırıkhan köyünde gündeme gelen kıyamla ilgili fetva tamamen İslami aidiyet ve müminlerin kardeşliği esası üzerine kaleme alınmıştı. Ve kıyamdan sonra yakalanan Şeyh Said, Diyarbakir'deki İstiklal Mahkemesi'nde 26 Haziran 1925 tarihinde yaptığı son savunmasında ayaklanmanın nedenini şöyle açıklıyordu:

"Bizim hadiseye katılmaktan maksadımız Şeriat hükümlerinin uygulanmasını, rica yoluyla hükümete arz etmektir. Zanimımız buydu. İnşallah kabul buyurulur. Zira onlar da bizim gibi, hatta daha fazla Müslümandırlar, din ehlidirler. Hatta teşkilat-ı esasiye (anayasa) kanununun içerisinde 'Türkiye Cumhuriyeti'nin dini İslamdır' diye yazılıdır. Din hükümlerinin yerine getirilmesi de yazılıdır. Elhamdülillah Türkiye ricali dindardır."²²²

Genelkurmay Başkanı Başbuğ Müslüman halka dayatılan batılı inkılapları vakıayı adiyeden görürken; ayrıca "*ırkî-coğrafi dindar ulus*" tanımına da uzaktır ve herkesin şapka, alfabe, dini eğitim, batılı yasalar, üst kimlik olarak Türklük aidiyeti gibi konularda yaşanan değişime ayak uydurma gerekliliğini savunmaktadır. Bu konuda "Siyahlar"ı, beyaz derili olmadıkları için insan kabul etmeyen bir bakış söz konusudur. Başbuğ ve diğer TSK paşaları, adeta Karl Marks'ın feodal olarak değerlendirdiği Hindistan halkını İngiliz İmparatorluğu'nun sömürgeleştirmesini, Hintlilerin medenileştirilmesi olarak görmesi gibi bir akıl tutulması yaşamaktadırlar.

Max Weber'den yararlanarak din, ekonomi ve siyaset arasındaki ilişkiye değinen Başbuğ, Batı kapitalizminin gelişmesiyle Protestanlık arasındaki sıkı bağa dikkat çekmiştir. Ve "*Gelişen burjuvazi ekonomik iktidarını kurduktan sonra siyasal iktidarı kilisenin ve monarşinin elinden almıştır. Böylece Batı demok-*

221 **Mustafa İslamoğlu**, İslami Hareketler ve Kıyaamlar Tarihi, sf. 608, Düşün Yayınları, İstanbul 2009.

222 **M. İslamoğlu**, Şeyh Said Ayaklanması, sf. 172.

rasisinin kurulmasında önemli bir evre de oluşmuştur” diyen Başbuğ, Fukuyama’nın *“Tarihin Sonu”* teziyle bütünleşen bir neo-liberal otorite gibi tavır sergilemiştir. O, bireyselleştireceği İslami kimliği, yanlış bir anolojiye yeltenerek adeta burjuvazinin gelişimi ile kurulacak demokrasi evresinde tamamen hayatın dışına atılabileceği hayalini dillendirmiştir.

Türkiye’deki kimlik dayatmalarına ve kimlik üzerine yapılan tartışmalara baktığımızda, sonuç olarak diyebiliriz ki, içinde yaşadığımız toplumun anayasası, etnik tartışmalara açık Türk veya Kürt gibi üst kimlik olarak kimlik dayatan yaklaşımları vâz etmemelidir. “Türkiyelilik” ifadesi gibi yeni bir ulus tanımına işaret etse de, bu kullanım her kavime eşit mesafede duran bir konumu ifade etmektedir. Manevi ve duygusal bağ olmadan akılcı bir yöntemle tanımlanan *“anayasal vatandaşlık bağı”* da zoraki bir kavramdır. Asıl olan alt kimlik olarak vasfedilen sözleşme muhataplarının, özgürlük alanlarının ve hukuk önünde eşit muamele haklarının ne olacağına açıklık getirilmesidir.

Farklı kimliklere hukuki eşitlik ilkesini uygulamayan üst kimlik düzenlemeleri demokrasi, hukuk ve özgürlük söylemiyle çelişmektedir. Vatandaşının farklı gurupsal kimliklerini çözüp bireyselleştirmeye çalışan sistemler, eritme politikaları uyguluyorlar demektir ki, bu da asimilasyon şeklinde ifade edilir. Başbuğ’un 14 Nisan 2009’da Türk sistemini restore etmeye dönük konuşması da, uluslar arası hukuka ayak uydurma ve demokratikleşme vaadi içinde Müslümanların ve Kürtlerin daha soft bir şekilde asimile edilmesinden başka anlama gelmiyor. Doğru olan tavsiye ise, TSK’nın askeri alandaki işlerinin dışına taşıp, kendisine toplumu modernleştirme gibi öncü bir rol biçmesinden vazgeçmesidir.

Kürt Açılımı’nın Kaçınılmazlığı ve Küresel Sistemin Beklentileri

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün açıklamalarıyla, AKP Hükümeti’nin de içeriğinden çok tartışma usulü ve üslubu hakkında kamuoyunu hazırladığı “Kürt Açılımı”, 2009’un yaz aylarında Türkiye gündemini şekillendirdi. Kürt açılımı konusu muhalefet partileri MHP ve CHP yanında, Türkçü kesimlerden de tepki aldı. Bu açılım, son 25 senede binlerce kayıp dışında 40 bin insanın ölümü, on binlercesinin sakat kalması; insani, tarihi

ve tabii değerlerin tahrifi ve 300 milyar doların heba olmasıyla da²²³ doğrudan alakalı bir konudur.

Kürt açılımı, Kürt kimliğini önceleyenler arasında da; soruna İslami değerler ya da insan hakları çerçevesinde yaklaşanlar açısından da; Türkiye'nin istikrarını önemseyenler bakımından da oldukça ilgi topladı. 20 Ağustos günü toplanan Milli Güvenlik Kurulu'nda, Kürt sorununun çözümüne yönelik başlatılan "demokratik açılım"ın devamına karar verildi. Ancak muhalefet partisi lideri Bahçeli, statükonun devamı doğrultusunda devletten çok devletçi bir yırtıcılıkla MGK'nın konuyla ilgili ılımlı yaklaşımına da karşı çıktı. "Demokratik açılım" projesini "ayrıştırma projesi" olarak itham eden Bahçeli, "Türk milli kimliğine yönelik yıkım arayışları hızla devam etmektedir" deyince Cumhurbaşkanı tarafından uyarıldı. Bahçeli, çözüm tartışmalarına katılmak yerine çözüm yoluna erozyon gibi çökeceğini ilan etti. Ve konuyu, kavmi kimlikleri dolayısıyla yok sayılmaya çalışılan Doğu Türkistan veya Bulgaristan Türkleriyle hiç mukayese etme açılımını göstermedi.

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 15 Mayıs 2009'daki Suriye ziyaretinde verdiği demeçlerle açılım konusunda ilk işaretler ateşlenmişti. Gül, "iktidar, muhalefet, düşünürler, devletin organları"nın Kürt açılımı konusunda iyi çalışmalar yaptığını belirtmiş, ayrıca şu cümleyi kullanmıştı:

"10 yıldır devlet sisteminin içindeyim. Hiçbir dönemde olmadığı kadar sivil, asker, tüm kesimler, ortak anlayış, işbirliği ve koordinasyon içinde."

Daha sonradan da Kürt açılımı ile ilgili hazırlayıcı bazı çalışmaların haberleri basına yansımaya başladı. Onlardan birisi de 14 Mayıs 2009'da Ankara Best Otel'de TESEV'in, Emniyet, MİT, AKP ve DTP temsilcilerini bir araya getirdiği bilgisiydi.

Devlet ve sorunu yaşayanlar açısından Kürt sorununu çözüme kavuşturma çabası, tabii ki birbirini takviye eden iç ve dış gelişmelerle irtibatlıdır. Bir tarafta konunun ele alınmasında "ulus-

223 Bu miktar Başbakan Yardımcısı ve Hükümet Sözcüsü Cemil Çiçek'in açıklamasına göre PKK ile 25 seneyi aşan bir sürede sadece Hükümetlerin harcadığı paradır. "PKK'nin faturası 300 milyar dolar" (Yeni Şafak, 17 Ekim 2008) Çiçek başka bir konuşmasında ise söz konusu sorun ve çatışmalar nedeniyle kayıbin 1 Trilyon dolara ulaştığını belirtmiştir. (Radikal, 1 Kasım 2008)

lar arası konjonktür hiç bu kadar iyi olmadı” denilen resmi demeçlerle, sorunun Orta Doğu’da oluşan yeni stratejik dengeler ve uluslar arası ilişkiler ağıyla da ilgili boyutuna dikkat çekildi. Öte taraftan büyük ölçüde 17 bin kayıp insanın dosyalarıyla irtibatlı olan JİTEM’in Ergenekon Örgütü’yle bağlantılı olduğu söylemi içinde ordu deşifre olan ilişkilerinden sıyrılmaya çalıştı ve devletin Kürt sorunuyla ilgili günahları sadece Ergenekon’un üzerine yıkılmak istendi. Bu konu önce “Kürt Açılımı” ifadesiyle gündeme gelse de, daha sonraki tepkileri de konserve edebilmek için “demokratik açılım” hatta “Milli Birlik Açılımı” olarak takdim edilmeye çalışıldı.

Hükümetin içeride askeri vesayeti geriletmek için AB sürecine bağlanma ve ABD ile “model ortaklık” oluşturma azmi ve askeri müdahalelere karşı “direnme” kararlılığı; ordunun da küresel kapitalist blokta gücünü koruyabilmek için ırkçı ve darbeci anlayışlarını “dizginleme” çabası sonuç olarak Ergenekon takibatını ve sorgulama sürecini başlattı. Ergenekon takibatı ve soruşturmaları, başta Kürt sorunu olmak üzere sistemin kendi derisini yenileme konusunda “demokratik açılım” projesinin önündeki engelleri kaldırma sürecini de başlatmış oldu.

Bu süreç tabii ki devletin baskı, imha, yok sayma ve yasakçı tutumunu yumuşatması açısından iyidir ve bu süreçte elde edilecek “hak ve adalet temelli” her türlü ilerleme bir kazanımdır. Ama hiçbir zaman unutulmamalıdır ki tüm bu açılımlarda, batılı paradigma esas alınmakta, ısrarla vahye ait olan evrensel değerler devre dışı bırakılmakta hatta düşman konsepti içinde gösterilmektedir.

Demokratik açılım sürecinin ilk konusu Kürt meselesiydi. Kürt sorununun, *Dünya ve İslam* ve *Haksöz* dergilerinde başından beri işlendiği şekilde, öncelikle “Türk Sorunu” olarak ele alınması gerekmektedir. Çünkü Osmanlı-İslam bakiyesi Müslümanlar arasında ve Avrupalılarca Türkiye adı verilen sınırlar içinde ilk yönetsel inisiyatifi Türkçüler sağladı. Türkçülerin “Türkiye ahâlisi”nin tüm unsurlarına dayattığı Türk kimliği, başta İslam olmak üzere diğer tüm aidiyetleri silmeye veya onları kendi şemsiyesi altında alt kimlik olarak entegre etmeye çalıştı. Resmi ideolojinin Türklük anlayışı, en başta İslam’ı ve Müslümanları, “azınlıklar” denilen gayri Müslimleri ve kavmi olarak da en çok Kürtleri asimile etmeye çabaladı.

İslami aidiyet konusunda yaşanan tüm zaafılara rağmen Büyük Millet Meclisi, 23 Nisan 1920 yılında “*Anasır-ı İslam*” söylemi ve hatim dualarıyla açıldı. Yeni hükümet “Türk-Kürt kardeşliği” vaatlerine uygun bir açılım ortaya koymasa da, Kürt vilayetleri için öngörülen otonomi ihtimalini hiç değilse 1923 tarihine kadar reddetmedi. Hatta 10 Şubat 1922 tarihinde BMM’de Kürdistan için özerklik tartışıldı. Daha önce Midyat, Mardin, Diyarbakir, Urfa, Malatya’da temaslarda bulunan ve bölge dillerini iyi bilen İngiliz Binbaşı Noel’in, Cemilpaşa ve Bedirhani ailelerinin Avrupa’da okumuş gençleriyle bölge üzerinde emperyal hesapları gündemdedi; ama bu yaklaşımları bölge kökenli kanaat önderleri tepkiyle karşılıyorlardı. Muhtemelen de Diyarbakir’deki Türk-Kürt Kongresi, Musul olayıyla ilgili bir manivela olarak gündemleşirken, Ankara Hükümeti ve Mustafa Kemal’in Kürtlerle ilişkileri Türk inkılâbı açısından bir nevi takiyye karakteri taşıyordu. Mustafa Kemal’in Kürtlerle ilişkilerinde ön plana çıkan hususları Altan Tan şu şekilde ifade etmektedir:

“1. Mustafa Kemal Kürtlerin desteğini almak için öncelikle din kardeşliğini ileri sürerek, İslami dil, üslup ve kavramları kullanır; 2. İslam dünyası için çok önemli olan Halifelik kurumunu ve İngilizlerin elinde esir olduğu kabul edilen Halife’nin kurtarılmasını sürekli olarak ön planda tutar; 3. Kurulacak bir Ermenistan’ın Kürtlerin varlığına bir tehdit ve tehlike olduğunu vurgular...”²²⁴

Ancak Lozan Anlaşması dayatmasına karşı çıkan ve Meclis’teki muhalefet lideri olarak bilinen Ali Şükrü’nün Mustafa Kemal’in muhafız tim komutanı Topal Osman tarafından 1923 Martı’nda JITEM tipi bir operasyonla katledilmesinden sonra Birinci Meclis feshedildi. İkinci Meclis tamamen Türkçü kadronun gizli ve dayatmacı hesapları ve tayin yoluyla oluşturuldu. Başına Türkiye kelimesi eklenen yeni Meclis’teki muhalif unsurlardan gizlenerek 29 Ekim 1923’te ilan edilen Türkiye Cumhuriyeti, 3 Mart 1924 yılında Müslümanların dayanışma ve birlik olma sembolü konumundaki Hilafet makamını ilga etti. Sembolik konumda da olsa Hilafet makamının kaldırılmasıyla birlikte Türkiye sınırları içinde kalan Müslüman halkların “*ortak birleştirici değer*” olarak algıladığı her şey dışlanmaya çalışıldı.

224 A. Tan, a.g.e., sf. 178-181.

Yeni Türk ulusu kan ve ırk temeline dayandırılmıştı. Mustafa Kemal'in "*Gençliğe Hitabe*"si muhtaç olunan kudreti "*asil kanda*" aramaya çağırıyordu; daha sonra da Türklüğün, kadim Anadolu halklarına dayanan beyaz ırktan (brekasefal/yassı kafalı) olduğunu ispatlayabilmek amacıyla yeni *Türk Tarih Tezi* doğrultusunda, eski mezarlar kazılıp onbinlerce kafatası ölçülmüştü. 1934 tarihli *Mecburi İskân Kanunu*'nun maddelerinde, gerekçe ve mazbatasındaki vurgularda da, Türk olmayan kavimlerin (özellikle Kürtlerin) tehcirinin "*dil, kültür ve kan birliği*"ni sağlayacak şekilde iskânlarının yapılması ve Türklerin yerleşkeleri arasına dağıtılmaları isteniyordu. 1930'lu yıllarda Diyarbakır çarşısı ve caddelerinde Türkçe konuşmayanları kontrol ve takip için jandarmalar görevlendiriliyordu.

1925 Şeyh Said Kıyamı, terk edilen veya dışlanan İslami aidiyetlerle ilgili bir tepkiydi. Bu harekete sızmak isteyen Azadi Cemiyeti gibi Kürtçü girişimler söz konusu olduysa da hareketin kimliği Şeyh Said'in idam sehpasında haykırdığı son sözleri ile imzalanıyordu: "*Yaşasın Şeriat*". PKK'ye kadar Kürtlerin gerçekleştirdiği isyan ve ayaklanmaların hiçbirisi ulusal amaçlı değildi. Kürt ve diğer kavmi unsurlardan oluşan Müslümanlar, Kürt sorununu oluşturan baskı, zulüm, devşirme ve imha politikalarına karşı Kur'ani bilinç temelinde karşı duracak bir mücadele modeli ortaya koyamadılar. Çünkü Müslümanlar arasındaki Kur'an temelli tevhidi uyanış bilinci, Kürt sorunu karşısında ulusalcı duyguları kullanan PKK'nin olduğu ve güç kazandığı yıllarda henüz yeni yeni kök oluşturmaya başlamıştı.

Seçimlere Göre Kürt Nüfusu ve Kürtler Arasında Üç Küme

PKK'nin yayın organlarında "*halkını feodal bağlardan kurtaran*" ve "*Kürt ulusunun yaratıcısı*" şeklinde takdim edilen Abdullah Öcalan, 1999 İmralı Savunması'nda "*Aslında Atatürk saltanat ve hilafeti savunan 'feodal güçler' tarafından engellenmeye teşebbüs edilmeseydi, Türk ulusu, sacayağının Kürt ayağını da dengeleyerek kendini daha demokratik olarak gerçekleştirebilecekti.*" demişti.

Marksist kökenden gelen Öcalan, ulus değerleri o kadar önemsemiştir ki, inanç yapıları farklı olan Kürtleri bile Müslüman, sosyalist veya batıcı/milliyetçi diye değil; "*karşı çıkılan Kürt-*

lük” ve “*demokratik Kürtlük*” diyerek tasniflemektedir. Bu açıdan bugün de “Kürtler” veya “Biz Kürtler” diye başlayan hitap veya tanımlamalar, büyük ölçüde “Müslüman Kürtler” ifadesini kırmak için kullanılmaktadır. Yani Allah’ın kevnî ayetleri, tanışıklık imkânı sağlayan alt kimlik bağlamında bir kavmi kimlik adı olarak değil, tepkisel ve ulusal bir taassupla üst kimlik olarak kullanılabilir. PKK ve Kürt hareketleri, “Kürtler” ifadesi ile kevnî bir kimliği değil, bağımsız bir ulus olgusunu kabul ettirme gayretindedirler.

Konuyla ilgili Marksist söylem de ulusçuluk konusunda Marksizmin sömürgeciliği meşrulaştıran söylemini taklit etmektedir. İlerlemeci tarih anlayışının fatalist savunucusu Marksist söylem, ezen ulusçuluğa karşı ezilen ulusçuluğun ya da Kürt ulusçuluğunun acısını ve tepkisini anlamamızı; ama tepki olarak üretilen cevabı, Batı paradigmasına öykünen bir yabancılaşmayı içinde taşıdığı için eleştirimizi anlayamamaktadır²²⁵. Bu yaklaşım, Marksist kişi ve ekollerin insan yorumuna dayanan sınırlı ve görelî kendi epistemolojilerini ve doktrinlerini tartışılmaz kabul ettiği sürece, hayatı kendi zincirlerini aşarak göremez. Solcular solculuklarını, batılı paradigmadan ayırtırmadıkları sürece eski komünist Çin’in ekonomik gelişimi gibi, kapitalizmi meşrulaştırmaktan ve kapitalist Aydınlanma kültürüne mahkûm olmaktan kurtulamazlar.

PKK öncülüğünde yükselen Kürt ulusçuluk hareketinin 2005’ten sonraki partisi de DTP olmuştur. DTP, Mart 2009 yerel seçimlerinde Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları şehirlerin beşinde %50’nin üzerinde, yedisinde de %30-50 arasında oy almıştır.

2009 Yerel Seçimleri’nde DTP’nin Türkiye genelinde aldığı oy oranı %5,7’dir. Çözüm tartışmalarının gündemi doldurduğu süreçte, sorunun mağdur tarafını oluşturan Kürt ulusalcılarının seçimlerde elde ettiği desteğin ortalama oranlarını bilmek de önemlidir.

DTP’nin %50’nin üzerinde oy aldığı şehirler şunlardır:

Diyarbakır %65.6, Van %53.5, Batman %59.7, Şırnak %53.7, Hakkari %73.7

225 H. Türkmen, M. Pamak, S. B. Yılmaz, B. Kavuncu eleştirisi için bknz: **Teoride Doğrultu Yazı Kurulu**, “Siyasal İslamcıların Ulus Çıkmazı”, Teoride Doğrultu, sayı: 24, Mayıs-Haziran 2006.

DTP'nin %30-50 arası oy aldığı şehirler şunlardır:

Siirt %49.4, Bitlis %43.1, Muş %37.2, Mardin %36.3, Ağrı %32.4, Iğdır %39.6, Tunceli %30

Osmanlı Devleti'nde Kürdistan adı verilen bölgenin sınırlarındaki şehirlerde DTP'nin aldığı oy oranları:

Adıyaman %5.6, Gaziantep %5.5, Şanlı Urfa %10.5, Malatya %1.2, Elazığ %3.9, Bingöl %20.6, Erzincan %0.5, Erzurum %2.2, Kars %14.7, Ardahan %13

DTP'nin üç büyük şehirde aldığı oy oranı:

İstanbul %4.7, Ankara %0.3, İzmir %0.6

Kürtlerin en fazla göç ettiği Akdeniz Bölgesi'ndeki şehirlerde DTP'nin aldığı oy oranı:

Antalya %1.8, Mersin %17.5, Adana %7.6, Osmaniye %2.2, Hatay %0.1

Seçim sonuçlarından da görüleceği gibi Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı 12 şehirde oyların ortalama %50'ye yakını DTP almıştır. Bölgede yaşayan en önemli ikinci kavmi unsur Araplardır. Tarihsel tecrübenin unutulması ve dini hayatın zayıflatılması Araplar arasında belli belirsiz bir karşı-etnisite söyleminin gelişmesine neden olmuştur. Bu nedenle onların dünkü karşıtları buğz edilen Türk ulusal yapılanmasıydı, bugünkü buğz edilen karşıtları ise genellikle Kürt ulusalcılarıdır.

7 Aralık 2009 tarihinde Tokat-Reşadiye'de yedi askerin öldürülmesini PKK üstlendikten sonra 10 Aralık 2009'da Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan DTP dışında bölgede en önemli parti tabanına ise AKP sahiptir. AK Parti, genellikle Kürt kimliği konusunda baskı ve şiddete maruz kalan muhafazakâr Kürt kesimlerden destek alan, bölgedeki ikinci güçtür.

Kürt oylarının AKP'ye yönelmesinin iki önemli nedeni vardır. *Birincisi*, tepkiseldir. Kapandıktan sonra Aralık 2009'dan itibaren yoluna Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) ile devam eden DTP batıcı, laik "Kürt Kemalizmi"nin taşıyıcısı olarak görüldüğünden muhafazakâr-dindar kesimin oyları AKP'ye yönelmektedir. *İkincisi*, sorunun çözümünde istikrarın muhafazakâr politikalarla sağlanacağı beklentisidir. Ama Kürt sorununun yakıcılığı her iki tarafta da itidal ölçülerini sarstığı için, çoğu zaman milliyetçiliğin duygusal gücü muhafazakâr Kürtleri de etkileyebilmekte, kevnî ve tabii olan ile ulusal ve sanal olan birbirine karışmakta

ve Kürt sorununun çözümüyle ilgili oy tabanında Kürt ulusçuluğu lehinde değişimler olabilmektedir. Örneğin 2004 Diyarbakır seçimlerinde SHP'yi kullanarak belediye başkanlığını %43.38 oy oranıyla alan Osman Baydemir, 2009 yerel seçimlerinde CHP'nin eski tabanını da hemen hemen tümüyle arkasına alıp, muhafazakâr tabandan da ilgi bularak oylarını %65,6 oranına yükseltebilmiştir. Yine 2004'te SHP tabelasını kullanan Kürt ulusalcıları Van'da aldıkları %26.26 oranındaki oylarını 2009 yerel seçimlerinde DTP ile %53.5'e çıkartmışlardır.

Devlet organları arasında Kürt sorunuyla ilgili iyileştirici açılım stratejisi oluşturma teşebbüsünü besleyen en önemli sebeplerden birisi, iç gelişme bağlamında demokratik seçimlerde DTP'ye yönelen yüksek oy oranlarının Kürt ulusalcı duygularını körüklemesidir. Tabii ki bu arada Türklüğü bir ulus kimlik olarak algılayanların, Kürt kimliğinin "kavmi kimlik olarak mı, ulusal kimlik olarak mı?" algılandığı ile ilgili sorusu da anlamsızlaşmaktadır.

Bölgede seçimlerle ilgili öne çıkan DTP ve AKP dışında "üçüncü güç odağı"nı ise İslam'ın toplumsal yönünü dert edinen İslami kuruluş veya cemaatler oluşturmaktadır. Bunların bir kısmı Kürtlerin yoğun olduğu illerde tasavvufi ve gelenekçi ritüellerle de irtibatlıdır. Ama yönlerini İslam'ın sosyal-siyasal açılımları ile biçimlendirmeye çalışan bu kuruluş ve cemaatler, TC politikalarının da PKK açılımlarının da dini sekülerleştiren ifsadına karşı durmaktadırlar. Bu kısımda en aktif öbek silah bırakan ve çatışmalardan uzak duran Mustazaf-Der ve paralelindeki kuruluşlardır.

Bu bağlamda bazı Müslümanların İslami kesimlerle sorunlarını şiddet kullanarak çözmeye yönelmesi tövbe mükellefiyetinin konusu iken; PKK'ye karşı şiddete başvurulmasıyla ilgili arka planı izah eden şöyle bir değerlendirme de söz konusudur:

"Müslümanların İslam'a ve İslam'ı yaşayan insanlara yönelik saldırılara karşı koyma gücü varken, neden zulme karşı koymasınlar ve kendilerini savunmasınlar. Çok ağır bedeller ödeneceğini hesaba katarak izzetli duruştan başka seçenekleri olamazdı Müslümanların... Müslümanlara kendini savunmaktan başka seçenek bırakılmamıştı. Şimdi geçmiş, herkesin önünde tecrübe olarak duruyor. Ümidimiz bir daha böyle bir hadisenin yaşanmamasıdır."²²⁶

Kaldı ki Gültekin Avcı, Cezaevi Savcılığı döneminde Hizbullah olarak isimlendirilen sözü edilen bu kesimin üst düzey hükümlüleriyle yaptığı mulakatlarda Hizbullah'ın şiddet filini, PKK karşısında dindar halkın korunmasını önemli gördükleri için gerçekleştirdiklerini, kendilerine tahmil edilen suçların ise yarıdan fazlasının kendileri tarafından yapılan eylemler olmadığını savunmakta ısrarlı olduklarını aktarmaktadır²²⁷. Çatışmalardan uzak duran veya silah bırakan Müslümanların bölge için önemine Altan Tan şu şekilde dikkat çekmektedir:

“Diyarbakır’da yapılan ‘Peygambere Saygı Mitingi’nde yüz elli bin kişinin toplanması, bütün gözlerin bu konuya çevrilmesine neden olmuştur. Türkiye’deki İslami grup ve cemaatlerin geçmişteki hatalarından arınarak Kürt sorununa samimi bir şekilde yaklaşmaları ve destek vermeleri halinde İslamcı Kürtler, Kürt siyasetinde en etkin belirleyici olma konumuna gelecektir.”²²⁸

Bölgede üçüncü güç potansiyelini oluşturan kümede, olaylara ve düşünsel sorunlara vahiy temelli zihinsel ve sosyal inşa projesi çerçevesinden bakan, doğuda da batıda da “Hak ve adalet eksenli” her türlü açılımı destekleyen kuruluşlar ve çevreler söz konusudur. Bu bağlamda Özgür-Der Diyarbakır Şube Başkanı Av. Serdar Bülent Yılmaz’ın şu tespitleri oldukça dikkat çekicidir:

“Duyarlı her mümin insan yaşadığı toplumu tanımak zordur ki sağlıklı bir toplum değerlendirmesi yapabilsin... Kürt sorununa ilişkin alınan kararlarda inisiyatif sahibi olmadığımızı hemen her şeyin inisiyatifimiz dışında geliştiğini kabul etmekle birlikte Müslüman olmamız hasebiyle Kürt sorununa bigane kalamayacağımızı bu sebeple aslında taraf olduğumuzun bilincine varmamız gerektiğini söylemek istiyoruz. Yeni siyasi söylem bu amaçla gündemimize giriyor.

Müslümanlar imanları gereği ırkçılığın, ulusçuluğun her çeşidine karşıdır. Müslümanların belirleyici kimlikleri İslam olmakla beraber, İslami kimliğin kavmi özellikleri fitri bir hak olarak koruması gözden kaçırılmamalıdır. Bu nedenle milliyetçi veya ulusalcı olmamak, kökenimizle ilgili hak ihlallerine ve zorbalıklara boyun eğmeyi gerektirmez. Aksine

227 G. Avcı, a.g.e., sf. 165.

228 A. Tan, a.g.e., sf. 586.

inancımız; dilimizi, kültürümüzü yok sayan ulusalcı, aksine asimilasyoncu zalim sistemlerin zulmüne karşı direnmeyi, haksızlıkları ifşa ve tel'in etmeyi, gücü oranında düzeltmeyi ve hangi inançtan olursa olsun mazlumun yanında zalime karşı konumlanmayı gerektirir.

Bu bakımdan mevcut ulus devlet anlayışına ve sistemine uzak olduğumuz gibi egemen Kürt muhalefetine ve felsefesine de uzağız. Kitabî müminlerin kabullenecekleri çözümler Kur'an'î çözümlerdir.”²²⁹

DTP ve AK Parti çizgisinde “Demokrat Kürtler” ifadesi içselleştirilerek kullanıldığı halde; İslam'ın sosyal-siyasal yanını da gündemde tutan üçüncü güç için, sivil-asker Türkçü taraf da, Kürt ulusalcıları da “Müslüman Kürtler” ifadesini kullanmaktan sarfınazar etmektedirler. Oysa Kürt sorunu veya Kürt kimliği nedeniyle yaşanan zulüm karşısında tavır alan kesimlerin hayat görüşlerini belirten şu üç terkip mevcut durumla ilgili sosyal bir gerçekliği ifade etmektedir: “*Ulusalcı/İrkçı Kürtler*”, “*Ulusalcı/Demokrat Kürtler*”, “*Müslüman Kürtler*”.

Üçüncü güç potansiyeli içinde olan bazı Müslümanlar Kürtlerin, Kürt kavminin Müslüman olduğunu, meşruiyetini İslam'dan almayan hiçbir siyasi hareketin, bu kavmi temsil edemeyeceğini vurgulaması iyi niyetli bir yaklaşımdır²³⁰. Ancak bu niyet, İslam ümmetinin de, Müslüman kavimlerin de Kur'an eksenli yönetim ve eğitim formundan uzaklaştıkça, tevhid ve adalet ilkelerini elinden kaçırdığı, ihya ve ıslaha muhtaç hale geldiği gerçeğinin üzerini örtmemelidir. Türkiye'de uzun yıllar Müslümanlara yönelik siyaset, “*halkın %99'u Müslümandır*” idealizmini körükleyerek yapıldı. Vaktiye uymayan bu kof idealizm inançta ve amelde Rasulullah (s)'ın örnekliliğini gösterdiği gibi fıtrî uyanış, Kur'anî ölçülenme ve ıslah çabalarını da adeta gereksiz kılıyor; %99'luk çoğunluğu oluşturan Türkiyelileri dünyevi kalkınma, refaha erişme ve Türkiye'yi güçlü kıılma amaçlarına savuruyordu. Şimdi %99'u Müslüman Kürt kavmi analogisinden kurtularak Kürtler arasında da mozaikleşen kimlikleri, sahih İslami çabalarla koordineli bir şekilde yeniden fıtratla ve vahiyyle buluşturma çabası içinde olmalıyız.

229 Serdar Bülent Yılmaz, “*Öcalan Hareketi'nin Yeni Söylemi: Demokratik Ekolojik Sistem*”, Haksöz Dergisi, sayı: 154/155, Ocak/Şubat 2004.

230 S. Özbey, a.g.e., sf. 188.

Kapitalist yaşam ve siyaset biçimi küreselleşme adı altında yer küreyi sürekli olarak kuşatmaya çalışmaktadır. Artık Batı, coğrafi bir bölgenin adı değildir; kapitalist üretim, tüketim ve yaşama biçiminin adıdır. Bu süreçte ister zorunlu göç ve tehcir ile, ister rızık ve öykünülen yaşam standartlarına ulaşmak amacıyla kırsal kesimden, bölgedeki veya bölge dışındaki büyük şehirlere hızla artan bir göç süreci yaşanmaktadır. İster zorunluluktan veya görece yoksulluğu aşmak için, ister modern yaşam tarzını satın almak için gerçekleşen bu nüfus hareketleri, Kürt nüfusu arasında da ciddi sosyal değişimler oluşturmaktadır. TOBB tarafından 1995 yılında yaptırılan ve Kürt deneklere göç ile ilgili “Şehire niçin göç ettiniz?” sorusuna verilen cevap oranları şöyleydi: %40,2 işsizlik; %16.0 örgüt baskısı; %10.0 devlet baskısı; %4,6 fakirlik; %2,5 yatırım yokluğu; %1,9 kan davası; %0,7 ağa baskısı vd²³¹.

Şehirleşmeyle birlikte, kırsal kesim alışkanlıkları geride bırakılmak zorunda kalınırken modernizmin taşıdığı sorunlarla iç içe girilmektedir. Bu süreçte işçi-issiz sınıfı oluşmakta, eğitim sonucu öğretmen, mühendis, doktor, avukat, sendikacı, esnaf olarak orta sınıfa yeni katılan katmanlar söz konusu olmaktadır. Özellikle yeni orta sınıfın oluşumu ile kültürel yapıda meydana gelen değişimi eski tarikat, tekke, medrese kültürü cevaplayamamakta, tüketim alışkanlıklarından eğlenceye kadar sekülerleşmenin kapısı aralanmaktadır. Bu süreç şehirleşen Kürtler arasında tüketim kültürüne ve markalara tutkun, lümpen, içki ve uyuşturucu kullanmaya meyilli bir yaşancılışmayı getirmektedir. Fıtrî ve İslami değerlerden kopuşu ifade eden bu yabancılaşmada seküler modern hayatın etkisi kadar, PKK'nin de modernizme yönelten etkisi vardır.

TOBB'un Doğu'da ve Batı'da Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı illerde yaptırdığı 1995 anketine göre Kürtlerin kimlikleri ile değerlendirme, şu oranları göstermektedir:

<u>Kendini Tanımlama</u>	<u>%</u>
Etnik kimlik	40,3
Millî kimlik	22,3
Dini kimlik	10,5

İnsan	4,9
Aşiret adı	3,2
Mezhep kimliği	0,8
Diğerleri	15,3
Yanıt yok	2,7 ⁽²³²⁾

Lakin kimlik tanımıyla ilgili bu oranlar, PKK eylemlerinin güçlü ve milli duyarlılığın yüksek olduğu döneme aittir. Bu oranlar tartışılır olmakla beraber, en azından daha tutarlı ve yeni bir kimlik analizi konusunda da merak uyandırmaktadır.

Zenginleşen Kürt orta sınıfının yaşam şekli değişmektedir. Örneğin birçok sosyal çalkantı ve soruna muhatap olan Diyarbakır'da 150 metrekaresinin üzerinde, esasörlü, kaloriferli 40 binin üstünde apartman dairesi; bir kısmı yüzme havuzlu binin üzerinde dublex ve triplex villa bulunmaktadır²³³.

Öcalan da bu şehirleşme ve modernleşmeyle oluşan alışkanlıkların aynileşmesinin farkındadır; bunun için de Kürt sorununu reel politığe ayak uydurarak çözmek istemektedir:

“Doğudaki nüfusun en azından bir misli kadar batıda bulunması, otonomi tezinin maddi temelinin elverişsizliğini gösteriyor. İstanbul, İzmir, Adana gibi illerde milyonlarca Kürde federasyon uygulanamaz. Dünyadaki bu tür nüfus dağılımlı birçok örnek, bölgesel çözümler yerine demokratik dil, kültür kavramıyla daha iyi çözüme gittiğini göstermektedir...”²³⁴

Kürt sorununda açılım çabaları gündemleşirken Kürt hareketinin aşama aşama kopmaya ve bağımsız Kürt devleti kurmaya doğru mesafe aldığını belirtenler de olmaktadır. Ali Bulaç'ın aktardığı bir istatistiğe göre “Bağımsız Kürt devleti isteyenler yüzde 2.5, Federasyon düşüncesinde olanlar da azami yüzde 7.5. Geriye kalan yüzde 90'lık ana kitle Türkiye'de ve bir arada yaşamak istiyor.”²³⁵

Aslında PKK önderliğinin geldiği nokta ayrışma veya savaş değil, demokratik birlik içinde Kürtlere bazı siyasal ve kültürel

232 D. Ergil, a.g.e., 61.

233 A. Tan, a.g.e., sf. 574-575.

234 Aslan Tekin, İmralı'daki Konuk, sf. 387, Bilgeoguz Yayınları, İstanbul 2009.

235 Ali Bulaç, “Türk Ayrılcıkları -I-”, Zaman, 15.8.2009.

haklar elde edebilmektir. Bu süreçte İslami güçleri devreden çıkartıp Kürt laikleri olarak Türk laikleriyle çözüm oluşturulmaya çalışılmaktadır. PKK'nin askeri kanat sorumlusu Murat Karayılan bu stratejiye uygun davranmaya çalışmaktadır. Ancak askeri kanatta ARGK'nin başındaki Cemil Bayık'ın PJAK için İran bağlantılarını sağladığı, PKK Merkez Yürütme Kurulu üyesi Fehman Hüseyin'in, Karayılan'a bağlı olduğu halde, başında olduğu silahlı HPG birlikleri ile sürekli çatışmalardan yana tavır aldığı bilgileri gündeme gelmektedir²³⁶. PKK içindeki çatışmacı romantizm devam etse de, anketler Öcalan'ın yönelişini doğrulamaktadır:

Çatışmalar devam ederse bir iç savaş çıkabilir mi? EVET

DTP'nin güçlü olduğu Doğu ve Güneydoğu illerinde	%08,7
DTP'nin güçlü olmadığı Doğu ve Güneydoğu illerinde	%58,7
Batı illerinde	%82,6 ⁽²³⁷⁾

Ulusçuluk çoğu zaman duygusal bir akımdır. Dolayısıyla seçimlerdeki rakamlarda ciddi çıkışlar ve inişler de olabilir. Ama son yerel seçimleri esas aldığımızda Kürt ulusalcı elit, ellerindeki DTP aracı ile Türkiye çapında toplam yüzde 5.7 oranında oy toplamıştır.

Kürtlüğü üst ya da alt kimlik olarak algılayan Kürt kitlelere dayanılarak alınan yüzde 5.7 oranındaki oy, seçime katılmayanlarla birlikte, 70 milyonluk Türkiye nüfusunda ortalama 3.5, 4 milyon kişiye tekabül etmektedir. 2009 yerel seçim sonuçlarına göre kendisini üst veya alt kimlik olarak Kürt kimliği ile ifade eden Türkiye Kürtlerinden DTP'nin alabildiği destek %30 oranında gözükmektedir. Diğer %70'lik kesim arasında Kürt ulusçuluğu yapan ve ayrılıkçı düşünen etkin marjinal grupların oranı ise %1 bile değildir. Kaldı ki Kürtler arasında İslami kimliği veya ölçüleri dolayısıyla oy vermeye gitmeyen kesim, üçüncü yüzdeler oran olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla DTP kitlesi içinde ulusçu ve ayrılıkçı eğilimler taşıyanlar Bulaç'ın verdiği oranlardan (1 veya 1.5 milyon) daha fazla görülse bile, en büyük ihtimalle bu oranlar %50 daha artabilir. Abartılı bir tahmine göre Türkiye'deki Kırmancılar, Kürtçe konuşan insanların büyük bölümünü oluşturur ve ağırlıklı olarak Türkiye'de yaşarlar- veya bölgede-

236 G. Avcı, a.g.e., sf. 247-255.

237 D. Ergil, a.g.e., sf. 306-307.

ki dört devlet içinde 40 milyonluk taban kapasitesi var olduğu iddia edilerek yaşatılan “bağımsız Kürt ulus devleti” hayali gittikçe kendi gerçekliği ile yüzleşmektedir. Ve Öcalan da DTP yöneticileri de -bugün için- artık ayrışmayı veya federasyonu düşünmediklerini ifade etmektedirler. Zorunlu tehcirden çok daha fazla olarak kapitalist yaşam biçiminin, kırsal kesimden büyük şehirlere yönelttiği insanların göçü, modern hayatla bütünleşmeyi getirmektedir. Küreselleşme sürecinin milli sınırları anlamsız kıldığı gerçeği, Kürt sorunu çerçevesinde de belirginlik kazanmaktadır.

Çözüm İçin Dayatan İç ve Dış Şartlar

PKK çizgisi Öcalan’ın 1999 İmralı Savunması’ndan bu yana açık olarak bağımsız Kürdistan ulus devleti arayışından vazgeçmiş, “*Ne İnkâr, Ne İsyân, Demokratik Cumhuriyet*” stratejik hedefine yönelmiştir. Artık “*tek bayrak, tek devlet altında iki ulusun kabulü*”ne anayasal destek sağlamaya çalışılmaktadır. Ancak resmi ideolojinin Türk ırkçılığından beslenen taassubu içindeki sivil ve asker bürokrasi ve siyaset, Kürt ulusalcı çizginin 1999’dan bu yana ayrılıkçılıkla ilgili geri adım atması veya yumuşaması karşısında hiçbir politika geliştirmemiştir.

Kürt sorunu konusunda en bariz olarak körelmenin iki nedeni söz konusudur: *Birinci neden*; hayat telakkilerini batılı paradigma içinde oluşturmalarına rağmen, küreselleşme süreci içinde totemciliği andıran ırk temelli ulusçuluktan vazgeçemeyen askerlerin ve siyasilerin at gözlüklerini çıkartamamalarıdır. *İkinci neden*; çıkar ve statüleri Türk-Kürt çatışma atmosferine bağlı, düşmanı yaşadığı sürece kendisinin de güçlü kalacağına inanan ve ajitatif komplolar kurmaktan geri durmayan totaliter eğilimlerdir. Yani söz konusu olan “gizli iktidar güçleri”nin tepkisidir. Ayrıca karşıtı ile uyuşturucu trafiğinin iki ucunu tutup maddi güç devşiren JİTEM-Ergenekon mantığı da söz konusudur.

Irak’tan geri çekilmek isteyen ABD, oluşumuna ön ayak olduğu Irak Kürdistanı Özerk Yönetimi’nin bölgedeki garantörlüğünü Türkiye’ye devretmek istemektedir. Ama Kürt Federe Devleti için garantörlüğe karşılık, Türkiye’nin beklentisi, içerideki Kürt hareketini de “ayrılıkçı” eğilimlerden kurtarmak ve Kürt meselesinin çözüm yolu için onaylanacak bir yol haritası oluşturmaktır. Gerek Türk devlet organları, gerek Kürt hareketi ve

lideri Öcalan, Türkiye'deki Kürt sorununun çözümü için uluslar arası konjonktürün ve bölgede oluşan yeni stratejilerin taleplerini gözetme refleksi içindedirler. Olayın iç boyutunda ise, akan kanın ve husûmetin bitirilmesi, Kürt kimliği dolayısıyla uğrılan acıların telafisi ve imkânların bölüşümü yoluna gidilmesi önemsenmektedir. Tabii ki bu arayışlar içinde hem devletin hem PKK ve diğer Kürt ulusalcılarının gizli ajandası olup olmadığı soruları da sürekli olarak karşılıklı bir tedirginlik ve gerginliği beslemektedir.

Zulüm, inkâr ve asimilasyon politikalarıyla kirlenmiş olan Türk devletine karşı Kürt ulusal hareketi, milislerini kendi bekâsının garantörü konumunda görüyor ve silahlı kuvvetlerinin dağıtılmasından önce, siyasal çözümün gerçekleşmesini istiyor. Soruna devletin de bekâsını gözeterek "demokratik açılım" adı altında çözüm getirmek isteyen irade ise, Ergenekon operasyonundan önceki "gizli güç odakları"nın direncinin bu operasyondan sonra oldukça kırıldığını görerek daha rahat hareket ediyor. Çünkü Jön Türkçü elitler sorunlardan arınmış ve ufalmış bir devlet için Anadolu'ya sıkışmayı öngörmüşlerdi. Ama şimdi İslami ve tarihi gerçeklik içinde iç içe girmiş Anadolu kavimlerinden birisi için "sırtımızdan ağırlıkları atalım ve Kürtlerden ayrılalım" deme cesaretini kimse gösteremiyor. Kardeşliğin ortak paydası olan İslam'a cephe açan resmi ideoloji, münafıkça bir tutumla "*Kürt Türk kardeşliği*"nden bahsedebiliyor. Ve asimilasyon politikalarında başarısız olan devlet, katletme, yıpratma ve yok sayma mantığından vazgeçerek çözüm arayışı noktasına gelebildi. Tabii ki bu konuda tasfiye edilemeyen PKK liderliğindeki Kürt ulusal hareketinin başarısı da söz konusudur.

Askeri vesayeti aşmak için AB sürecini önemseyen ve ABD'nin Obama Hükümeti ile "model ortaklık" peşinde olan ve Obama'ya TBMM kürsüsünü açan AK Parti Hükümet stratejisyenleri, kendi vazgeçilmezlikleri veya Türkiye'nin bölgesel güç olarak tanınması için büyük çabalar gösteriyorlar. Ülkeyi enerji geçiş üssüne dönüştürme planları da bu çabaların bir açılımı. Bir taraftan Türki ülkeler, Arap emirlikleri ve İran'la ilişkileri verimli kılacak çabalarla Avrupa'ya yönelen Nabucco doğal gaz projesi; öbür yandan İsrail-Hindistan hattına kadar uzanacak olan Rusya ile enerji paket anlaşmaları, doğunun da batının da gözünde Türkiye'ye dönük güvenlik stratejilerini gerekli kılıyor. Veya

Türkiye'nin istikrarını gözetmek uluslar arası ilişkiler ağına da ipotek edilmiş oluyor. Çünkü ekonominin ve yaşamın can damarlarını besleyecek olan bu enerji bağlantıları, güvenli ortamları zorunlu kılıyor. Irak petrolü için düzenlenen yeni petrol yasa-sı, çıkarılacak petrolün taşınması ve bunun güvenliği sorunuyla da ilgilidir. Petrol boru hatlarının geçtiği bölgenin istikrarsızlaşması, yani sınırın Türk tanklarıyla çiğnenmesi, savaş uçaklarının bombardımanı ve aynı zamanda PKK tehdidine de açık olması istenmemektedir.

ABD ile bölgeye yönelik Türkiye'nin model ortaklığı strateji de, model ortaklık ilişkileri içinde inisiyatif alıp Türkiye'yi bölgesel güç haline getirebilme hedefi de Türkiye sistemini yenilemeyi ve demokratikleştirmeyi gerekli kılıyor. Cumhurbaşkanı Bitlis seyahatinde Güroymak ilçesinden bahsederken, ilçenin eski adı olan Norşin ifadesini kullanıyor. Muhalefetin “Kürt açılımını safsatması” ve “bölücülük” ifadeleriyle gösterdiği tepkiye rağmen, Başbakan Erdoğan ve Hükümeti geri adım atmadı ve bu açılım, Ağustos 2009 MGK toplantısından da destek aldı.

15 Ağustos 2009'da avukatlarıyla görüşen Abdullah Öcalan ise dışarıya Kürt açılımıyla ilgili süreci destekleyen ve taleplerini belirten şu vurgularını iletmiştir:

- “Köye dönüşün kolaylaştırılması,
- Yerleşim birimlerine eski isimlerinin verilmesi,
- Anadilde eğitim hakkı,
- Ekonomik dengesizliğin giderilmesi,
- Seçim barajının kaldırılması,
- Anayasada vatandaşlık tanımının değiştirilmesi,
- İtirafçılık yasa-sının düzenlenmesi,
- Ergenekon soruşturmasına bölgenin de eklenmesi,
- Genel af ilan edilmesi,
- Varoşlardaki Kürtlerin durumlarının düzeltilmesi,
- Barış dilinin kullanılması,
- Partiler arası istişareye açık olunması,
- Kürtçe bilenlerin kamu işlerine alınması,
- Yakın tarihin mesafeli dille yazılması,
- Koruculuğun kaldırılması ve geçici koruculuğun silahsızlandırılması.”²³⁸

Aslında içerde de dışarda da bu taleplerin demokratik açılımla alakalı konular olduğu üzerinde bir mutabakat var. Türkiye'nin demokratikleştirilmesi ve istikrar süreciyle ilgili Erdoğan Hükümeti'nin açılım çabaları, "gizli güç odakları" tarafından daha ziyade dağdaki PKK silahlı güçlerinin ne olacağı sorusuyla tıkanmaya çalışılmaktadır. Tabii ki genel af, varoşlardaki Kürtlerin durumlarının düzeltilmesi gibi konuların anlam ve kapsam sınırı en çok tartışılacak konular. Konuyla ilgili açılım çalışmaları ve diyaloglar İçişleri Bakanı Beşir Atalay ile yürütülüyor, herkesin sürecin tarafı olması veya açılım sürecine destek vermesi isteniyor. Ama demokratik açılım konusunda Kürt soruna ait çözüm önerileriyle ilgili ayrıntıların ancak 2010 yılına girerken belli olacağı Başbakan tarafından açıklandı.

Kürt sorunu ile ilgili gasp edilen tabii, tarihi ve kavmi hakların iadesi, fıtri ve vahyi ölçüleri gözetmeyen güç odakları ve Türkçü muhalefet tarafından itirazla karşılanması beklenmedik bir durum değildir.

Tanzimat'tan bu yana Osmanlı-İslam toplumunda mayalanmaya başlayan Türk ulusçuluğu *Türk Modernizmi*'ni üretti. Ki asimilasyonu tetikleyen kötülüklerin kaynağı bu taklitçi aldanmaydı. Türk ulusalcı veya Kemalist asimilasyon politikalarını aşmak için tabii, tarihi ve kavmi hakların iadesi sağlanmalıdır. Ama Kürtlerin hakları sağlanacak denilirken, Kürt kimliğini ırk veya seküler temelde ulus kimliği olarak tanımlayan yabancılaşma ve ulusal asabiyet de, Kürt ve Kürt olmayan Müslümanlar tarafından normal karşılanmayacaktır. Çünkü *Kürt Modernizmi* de içinde yabancılaşmayı, etnik veya laik asimilasyonculuğu barındırmaktadır.

Çözümün Kırmızı Çizgileri

Aranan demokratik çözümün, Batı paradigmasını ölçü alacağı unutulmamalıdır. Bu paradigma içinde anayasal olarak saçma bir Türk ve Kürt vatandaşlık tanımına gidilebilir. Demokratik açılım adıyla Aleviler'in hakları da, feminist, proleter, azınlık ve homoseksüel hakları da anayasal güvence altına alınabilir veya bu konudaki mevzuat geliştirilebilir. Ama tek bayrağın altında yerinden yönetim veya -daha ileriye gidilerek- özerk yönetim şeklinde belirlenecek bürokrasi de Kürtçe bilen, yazan ve konuşanlara mevkii ve makam verilse bile, "kamusal alan"da İslam'a

ve başörtülülere yer vermenin demokratik açılım kapsamına girip girmediği meselesi gündemden kaçırılacaktır. Çünkü demokratik açılım, “demokrasi”nin insan merkezli felsefik temellerini atlayarak, görünürdeki fikri eşitlik savına rağmen vahiy ile irtibatlı değer ve tezlere asla imkân vermez. Bazı siyasiler demokrasinin görünürdeki fikri eşitlik ilkesini zorlayarak Müslümanlara bazı alanlar açsa bile, yerel ve küresel mer’i sistem mevcut haliyle asla bu açılıma müsaade etmez. Yani sonuç olarak Kürtçe bilen bayan öğretmenler yakın bir dönemde başörtüleri ile anal dil eğitimi verip bürokraside yer alamayacaklardır. Ama küreselleşme sürecini gözetken sistemin restorasyonu, post-modern bir kimlik yelpazesi oluşturmakta güçlü olursa bu öngörümüzü boşa çıkaracaktır.

Anlaşılabileceği gibi Türk devletinin kurumları arasındaki mutabakatın kırmızıçizgileri seküler temelli Kürt kimliği veya Kürt uluslaşması değildir. Devletin ve küresel kapitalizmin asıl kırmızıçizgileri, kendi anlam bütününe karşı tek alternatif potansiyel olarak algılanan vahyi ölçüler ve vahyi ölçülerin sosyal ve siyasi yapıdaki görünürlüğüdür. Kaldı ki TSK mensupları ve laik bürokrasi, postmodern kimlikleri mezcedebilen küreselleşme modeline rağmen, içi ve anlamı boşaltılmış bir İslami görünümün varlığına bile mütehammil değillerdir. Abdullah Öcalan, İmralı Savunması’nda bölgede en büyük tehlikenin “siyasal İslam” olduğunu söylemiştir; 15 Ağustos 2009 tarihli mesajları arasında ise bölgede “*Fethullah Modeli*”ne şirin baktığını belirtmiştir.

Öcalan, erozyona uğrayan postmodernleşmiş dini kimlikleri tehlike olarak görmemektedir, eklektik dini kimlikleri ulusal yapının veya egemen sistemin yapıştırıcısı haline getirmek konusunda küreselleşme modelini, TSK’dan ve Türk ulusalcısı laiklerden daha iyi anladığını ortaya koymaktadır. Zaten Türkiye Kürdistanı denilen illerde dinin sosyal-siyasal yönüyle de irtibatlı olan İslamcılara inisiyatif alanı bırakmamak için DTP belediyelerine 2006 yılından bu yana Ramazan ayında iftar çadırları ve ölümlerde ölü evi yakınına taziye çadırları kurdurtulmaktadır. Yasadışı eylemlerde ise Kürt ulusçuluğuna yatkın bazı hoca efendilere, -1970’lerde seçim meydanlarında otobüsün üzerine elinde Kur’an-ı Kerim’le çıkan eski başbakan Süleyman Demirel

gibi-, ellerinde Kur'an olduğu halde kalabalığı yönlendirmeleri için mikrofon verilmiştir.

DTP söyleminde de din olgusu daha sık dile getirilmekte, yerel yönetim ve parti alt birimleri, aşırı pozitivist tutum içindeki bazı milletvekillerinden farklı olarak daha dikkatli bir dil kullanmakta, taziyelere katılmakta ve dindar kesimle ilişkilerinde mevcut ritüellere göre davranmakta idiler. Hatta başörtülü çalışanlara bile zorluk çıkartmamakta, “şehit”leri için mevlit okutmaktaydılar.

Fakat Kürt ulusalcılarının tüm din istismarcılığına rağmen eski DTP Genel Başkanı Ahmet Türk, devletin demokratik açılımla ilgili 2009 Ağustos ayı içinde canlı TV yayınlarında yaptığı konuşmalarda Kürt veya Türk çözümüyle ilgili kırmızı çizgilere dikkat çekmiştir. Türk’e göre birileri Kürt sorununun çözümünü doğrudan dağdaki silahlı güçlerin tasfiyesiyle irtibatlandırmaktadır. Oysa o, “*Siyasi çözüm önce dağdaki silahlı güçleri çözmesi lazım denilerek zaman kaybedilirse devreye HAMAS, Hizbullah girer*” diye sağlam güçlere ve derin güç odaklarına uyarıda bulunmuştur. Demokratik Açılım öncesinde Güney Kürdistan’da Kandil Dağları’na giden Milliyet gazetesi yayın yönetmeni Hasan Cemal’e PKK silahlı kuvvetler komutanı Murat Karayılan şu beyanda bulunuyordu:

*“PKK’yı bastırmak imkânsız. Ama varsayalım PKK bastırıldı, bitirildi. O zaman ne olur bölge biliyor musunuz, gericiliğin merkezi olur Güneydoğu... İran’ın çabaları var. İslamcı hareketi alternatif olarak geliştirmek istiyorlar.”*²³⁹

PKK/DTP’nin vahiy dışı/karşıtı bu yaklaşımlarına karşı Serdar Bülent Yılmaz’ın tespitleriyle örtüşmemek mümkün değildir:

“Altını önemle çizmek gerekir ki PKK hareketi etnik bir hareket olmanın yanında/ötesinde bir toplum mühendisliği hareketidir. Toplumun, geleneksel kodlarını kırarak, batılı form içinde yeni bir toplum modeli üretmeyi amaçlamaktadır. Demokratik ekolojik toplum modeli olarak isimlendirilen bu model Kemalizm’den Bookchinci anarşizme uzatılan bir zemine oturmakta. Ve her halükarda 19. yy aydınlanmacılığını aşamamış modernist felsefenin otoriteryen özelliklerini barındırıyor.

239 Hasan Cemal-Murat Karayılan röportajı, Milliyet, 8 Mayıs 2009.

... PKK/DTP siyaseti icra ettiği bu söylemle orta-uzun erimde, Kürt halkını Kemalist sisteme yakınlaştıracak ve geleneksel İslami değerlerine yabancılaştıracaktır. Belli bir oranda sekülerleştirilen Kürtler için sıra sistemle barışmaya gelecek. İşte o zaman Türkiyelilik söylemi yardımıyla Kemalist devrim uluslaşma süreci bakımından tamamlanmış olacaktır. Sonuçta yapılan şey Kemalizmi tersinden üretmekten başka bir şey değildir.”²⁴⁰

PKK/DTP anlayışına göre, bölgede laik Kürt ulusalcıları olabilir, bölgede dindar Kürt muhafazakârları olabilir; ama bölgede İslam’ı, Türk veya Kürt kimliğinin veya Türkiye anayasal vatandaşlığının üstünde tutacak Müslümanlar veya Müslüman Kürtler müsamaha göremez. Yani bölgede Kürtlerin İslam’ı sosyal ve siyasal boyutuyla bir bütün olarak algılamaları tehlikedir, terörizmdir, çağ dışılıktır, hatta terörizmdir. Bu söylem zaten şu anki Güney Kürdistan Yönetimi’nde kullanılan bir yaklaşımdır. Bölgeye “*Fethullah Modeli*” yakışabilir; ama tevhidi kimliğe yönelen sosyal açılımlar ve vahyin toplu şahitliğini üstlenen tanıklıklar her an kendilerini mayınlı arazi içinde bulabilirler. İşte Kürt açılımında yeni Kemalizm veya çağdaş AB ve Obama standartlarının gösterdiği sınır budur. Çözüm, Orta Doğu’nun gücü olan İslami kardeşlikte değil, Türk ve Kürt laiklerinin dayanışmasında aranmaktadır.

İyileştirme ya da Fıtrata Uygun Çözüm

PKK ve DTP veya son olarak BDP sorunun çözümüne genel olarak “*tek devlet, tek bayrak altında iki ulus*” formülüyle yaklaşmaktadır. Türk devleti ise TSK’sı, ana muhalefet ve iktidar partisi ve Hükümet’i ile etnisite veya ırk temelli Türklük tanımından vazgeçmeye hazırdır. Bu yaklaşıma göre Türk adı Türkiye vatandaşlığını ifade etmelidir. Ama niçin eskiden ırk olarak tanımlanan bu Türk kavramından vazgeçilmemektedir? Kaldığı 100-150 sene öncesine gidildiğinde İslam ve Osmanlı tarihinde Türk kavramı, somut bir kavim adı olarak kullanılıyor değildi. Tarihi vakıa olarak Türk adlı bir kavimden de bahsediliyor değildir. Bu soru içinde devletin bekası adına bir gizli ajanda taşındığı endişesi beslenmektedir. Kürt ulusçuluğunun da Kürt keli-

240 Serdar Bülent Yılmaz, “PKK’nin Laiklik Hassasiyeti”, Haksöz Dergisi, sayı: 219, Haziran 2009.

mesini etnik-ırk temelli mi, yoksa kültürel açıdan mı kullandığı tartışmalıdır.

Sanal tarihi şartlandırmaları düşündüğümüzde TC devletinin bekasını Atatürkçülükten, Atatürkçülüğü de Türkçülükten; PKK ve DTP tabanını da etnik Kürt ulusçuluğundan ayırıştırmak kolay görünmemektedir. Çözümüne gitmek için kullanılan “*bin yıllık müşterek tarihimiz*” jargonu da doğal değildir. Zira bin yıl önce insanlar kendini Türk “milleti” ve Kürt “milleti” olarak tasniflemezlerdi. Kürtçe konuşan Kurmanc, Sorani, Zaza, Gorani kavim veya kabileleri de, Türkçe konuşan Oğuz-Türkmen kavimleri ve kabileleri de kendilerini bin yıl önce, aynı bölgenin Arap, Fars, Rum, Ermeni mühtedileri gibi öncelikle Müslüman olarak tanımlarlardı. Kürt ulusçuluğu Lorani lehçesini de Kürtçe dil grubu arasında saysa da Lorlar kendilerini Kürt kabul etmemektedirler. Zaten bu büyük aşiret tasnifleri geç dönem tanımlamalarına dayanır. Bitlis emiri Şeref Han’ın 16. yüzyılda Kürt sülalelerin ayrıntılı tarihini Farsça olarak yazdığı *Şerefname* adlı kitabında Kürt aşiretlerine yer verse de, bunların aidiyetleri klasik dönemde daha da alt düzeydedir. Çünkü o dönemde belirleyici olan, İslami kardeşlik ve ümmet yapısıydı.

Tarihte Türk ve Kürt kelimeleri sıfat olarak kullanılıyordu. Kelimelerin isim haline getirilmesi nevezuhurdur. Türk ve Kürt “milletleri”ni inşa etme projesi de Avrupa kökenlidir. Türkçe ve Kürtçe konuşan insanlarımızı buluşturan “*ortak birleştirici değer*” önce İttihad Terakki politikalarıyla, sonra da Cumhuriyet rejimiyle ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Demokratik açılım veya Kürt açılımı ile yapılan tartışmalarda en önemli kazanım devletin zorba yüzünün görünür hale gelmesidir. Bu nedenle önce Türkiye’de yaşanan İslami ve diğer dinsel ve birçok kavmi kimliğe yönelik yok etme politikaları sebebiyle, TC devletinin ideolojisi ve kuruluş mantığı suçludur.

İrk temelli ulus devlet dayatmasından vazgeçilmesi gerekliliğinin resmi beyanlara yansması tabii ki güzel bir gelişmedir. Zaten ne Türkler saf kan bir ırkı, ne de Kürtler saf kan bir ırkı ifade etmektedirler. Adına “Türkiye milleti” veya Türkçü muhalefetin kızdığı gibi “Patagonya milleti” de dense, Türk ve Kürt aidiyetleri içinde kurulacak olan yeni toplum tanımlaması, yine batılı değerlere dayanan seküler temelli bir ulus olacak, başına da küresel değerlere daha açık bir ulusal devlet mekanizması

kurulacaktır. Ancak halkının büyük çoğunluğunun Müslüman olmasına rağmen adına “Türkiye ulusu” veya “Anadolu ulusu” da dense bu bir “Kur’an toplumu” olmayacaktır, dışarıdan birlik görüntüsü verse de içi vehimler, ayrışma sendromlarıyla çalkalanacaktır. Rabbimiz bu hali çok güzel açıklamaktadır: “... Kendi aralarındaki çarpışmaları ise pek şiddetlidir. Sen onları birlik sanırsın, oysa kalpleri paramparçadır. Bu, şüphesiz onların akletmeyen bir kavim olmaları dolayısıyla böyledir.” [59/14]

Kürt sorununu yaşayanların müşterek acıları ve bu acıların Müslümanlarca paylaşılması önemli bir yükümlülüktür. Acıları dindirmek, soruna kaynaklık eden nedenleri gidermeye çalışmak insani ve İslami sorumluluklarımızdandır. Kavmi kimliği yok sayan ve zulmeden politikaları geri çekecek açıklamaları istemek ve desteklemek son derece gerçekçidir. Demokratik açılım adıyla da olsa hak ve adalet temeline uygun olan her türlü açılım fitri olana yönelik bir gelişmedir. “Devlet İslami olmasa da... Müslüman, halklar arasında eşitliği savunmalıdır”²⁴¹ yaklaşımı “dinde zorlama yoktur” [2/256] veya “Sizin dininiz size benim dinim bana” [109/6] hükümlerini güncenleştirmeye çalışan bir tutumdur. Güç sahiplerinin cahili sistem içinde Kürt sorunuyla ilgili şartları iyileştirmeye çalışmaları tabii ki bir güzelliştir. Ama etnik kökenli olmasa da çözümün, yeniden yeni bir ulus üretecek anayasal düzenlemelerde aranması, insanımızı romantik beklentilere sevk etmemelidir.

Türkiye’de en büyük problem, zihni tercih eğilimlerinin batılı paradigma tarafından kuşatılması, pratik ve sayısal hayatların kapitalist pazara tutsak edilmesidir. Küresel kapitalizm kendi sorunlarımızı bize kendi cahili şemsiyesi altında tartıştırmaktadır. Ulusçuluk ister ırk, ister toprak, ister dil eksentli oluştursun; ya da seküler kültür tanımını içinde biçimlendirilsin, Batı cahiliyesinin sanayileşme süreci içinde sahte kutsallarla icat ettiği modern bir şirkittir.

Kanın ve asimilasyonun durdurulduğu bir süreç önemlidir; ama gündemde tartışılan mevcut çözüm önerilerinin hepsi de sözünü ettiğimiz çağdaş cahili şemsiye altında düşünülmektedir. Nasıl ki AB süreci Türkiye’de sistematik işkenceyi durdurdu ve hukukleşme taleplerinin önünü açtıysa; Kürt açılımı veya

241 S. Özbek, a.g.e., sf. 186.

demokratik açılım sayesinde sağlanan faydalar ve iyileştirmeler de mutlaka olacaktır. Ancak bu açılım konusunda aşırı iyimser bir hava ile “kardeşlik açılımı” gibi terkipler de kullanılmaktadır. Bu tarz terkipler büyük ölçüde yitirilen güzellikleri hatırlatmaktadır; ancak bu güzelliği tahrip eden bizzat İslami değerlerin tayin ediciliğini hayatın dışına iten “Aydınlanmacı” yaklaşımlardır. İçinde yaşadığımız toplumun inşasında İslam’ın evrensel değerleri yerine, Aydınlanma felsefesinin yerli ifadesi olan Atatürkçülük ve Kemalizm belirleyici olmuştur. Bu nedenle Abdurrahman Dilipak’ın da 1992 yılında belirttiği gibi “Atatürk ilke ve inkılapları sorgulanmadan sorunu çözmek mümkün değildir. Sorun bir yönüyle yapısalıdır. TC’nin kuruluş temellerinde bu yanlıştın izlerini bulmak mümkün. Sorun bir başka yönü ile konjonktürelidir. Sorunun ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, etnik, dini, tarihi yönleri vardır.”²⁴²

Maalesef bugün Kürt açılımının bir ucunda “Aydınlanmacı” Türk devletinin organları, bir yanında da “Aydınlanmacı” Kürt siyasileri bulunmaktadır. Ergenekon sürecinde olduğu gibi Kürt açılımında da başarılı olunursa, AK Parti Hükümeti kendi tabanına inanç ve düşünce özgürlüğünün önünü açmak ve başörtüsü yasağını geriletme konusunda ümit vermeye çalışacaktır. Ancak bu ümidi gerçekleştirebilmek için resmi ideoloji ile ve küresel güç ve kültür odaklarıyla oluşturulan diyaloglar, kimlik gevşetici olmakta ve muhafazakârlık algısındaki dindarlık ve başörtüsü formunu içerik olarak daha da sekülerleştirmektedir.

Aydınlanma felsefesinin değerlerini taşıyanlar arasında kimlikel ve ekonomik farklılıklar ve çıkarlar her an çatışma potansiyelinin faktörleridir. Türk tarafında da DTP veya BDP tarafında da, çözümü zorlaştıracak tavırları gidermek ve engelleyici üsluplardan arınmak pek kolay olmamaktadır. Kazanımlar önemlidir, ama ayrıştırmacı yaklaşım, aslında her iki taraf için de söz konusudur ve bu yaklaşımlar asabiyetleri keskinleştirmektedir.

Sorunun çözümünde gizli ajandası olmayan tek taraf Müslümanlardır. Müslümanların açıklığı ve eminliği içinde konuya yaklaşan Altan Tan, Kürt Sorunu adlı kitabının alt başlığı olarak “Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik” olarak belirlemiştir²⁴³.

242 **Abdurrahman Dilipak**, Kürd Soruşturması, (Edisyon), sf. 82, Sor Yayıncılık, Ankara 1992.

243 **A. Tan**, a.g.e., sf. 596.

“An Biratî, An Koletî/Ya Kardeşlik, Ya Kölelik”. Çünkü “Orta Doğu’nun acilen uygulamaya konulması gereken yeni bir projeye ihtiyacı vardır. Bu projenin Orta Doğu’nun tarihi, kültürü, inancı ve coğrafyası başta olmak üzere tüm değerleri ile barışık oyması zorunludur.”²⁴⁴

Orta Doğu’da emperyalizmin Yeni Orta Doğu Projesi tüm geleceğimize kurulan bir tuzaktır. Türkiye’nin “doğal lider” avuntusunu bırakıp, hem tarihi ve siyasi referanslarıyla barışması hem fitri ve düşünsel özgürlüklere açık olması istenmelidir. Bu konuda liberal muhafazakâr yaklaşımlar bile Türk ve Kürt ulusçularından, solcu liberallerden, laik demokratlardan geleceği daha iyi okumaktadır:

“Türkiye’nin Kürt sorununun asıl kaynağı resmî milliyetçilik ve laiklik politikalarıdır. Esasen bunlar modern ulus devletin iki temel ideolojik ayağını oluşturmaktadır. Bu özelliğiyle ulus-devlet modeli çeşitlilik, kimlik ve farklılık sorunlarıyla baş etmeye hiç de elverişli değildir; aksine, bu sorunların kaynağı tam da bu modelin kendisidir. Olguları yanlış yorumlamayalım: Batı demokrasilerinde bu problemin bize göre daha az göze batmasını ve bir ölçüde üstesinden gelinebilmesini sağlayan şey, onların ulus-devletçi paradigmanın öncüllerini çoktandır sorgulamaya başlamış ve bunun gereğini yapmaya yönelmiş olmalarıdır.”²⁴⁵

Hak ve adalet gözlüğüyle her türlü fitri ve olumlu açılımı desteklemek önemlidir. Ancak cahili küresel ve yerel sistemin kuşatmasını düşündüğümüzde, çözümün cahili hâkim paradigma ile kalıcı bir çözüme ulaşmasının mümkün olmadığını peşin peşin görülmelidir. Çünkü bu paradigma nefisleri azdırmakta, denge ve adaleti gözetmeyen hedonizmi yeşertmekte ve sınırlı insan aklını mutlaklaştırmaktadır. Cahili hâkim paradigma ile zihinsel ve sosyal alanda hesaplaşabilecek tek alternatif anlam ve değer potansiyeli İslam’a aittir. Hâkim küresel sistemin değerlerine ve kuşatmasına verilecek düşünsel, sosyal ve siyasal cevap, çağdaş İslami tanıklık ve sosyal modeller inşası ile gerçekleştirileceği unutulmamalıdır.

244 A. Tan, a.g.e., sf. 592.

245 Mustafa Erdoğan, “Kürt sorunu ve siyaset”, Zaman, 15 Ağustos 2007.

Kapitalist büyük cahili şemsiye altında yaşayanlardan yükselen şu feryat önemlidir: *“Başka bir dünya mümkün.”* Bu feryadın veya çağrının birinci dereceden çözüm üretecek muhatapları, düşüncede ve hayat yolunda vahiy temelli kimlik inkılâbını gerçekleştirmiş Müslümanlar olmalıdır. Tüm insani ve İslami problemlerimizde çözümün fitri zeminini oluşturmak ise kazancı süreçlere bağlıdır. Tabii ki hedefe giderken yoldaki dikenleri kaldırmalı veya kaldırılmasına destek vermeliyiz. Ama tabii ki önce kendi yakınlarımıza, sınır tanımaz biçimde de tüm insanlığa vahiy ve adalet temelli çözümlerimizi nasıl bir birliklikle taşıyacağımızı örneklendirmeliyiz. İnşa edeceğimiz modellerimizin, bilgi ve tanıklığı kuşanmış İslami öbeklerin belki az ama nitelikli yoğunlaşmalarıyla kurulacağını bilmeli ve bu bilgiyi ahlaklaştırarak şahitlik sorumluluğunu bizzat üstlenmeliyiz.

SONSÖZ

Modern Batı'nın oluşum sürecinde gerçekleştirilen modern toplumsal model, nation/ulus'tur. Seküler temelli ulus olgusu, üst-evrensel değer olarak Müslümanların bağlandıkları Kur'ani aidiyetleri ikincilleştirdiği için de ve dayattığı etnik veya kültürel kimliği kabul etmeyen diğer toplumsal kümeler için de bir baskı, sindirme, asimilasyon veya imha aracıdır.

Kürt sorunu veya Kürtlere yapılan zulüm, öncelikle fiili olarak ulus devletlerin dayattığı kimlikten ve tağuti sistemin uygulamalarından nüksetmiştir. Ancak birçok zulüm ve münkerin kaynağının mevcut tağuti sistem olduğu gerçeğinden kalkılarak *"ülkede sistem sorunu halledilirse Kürt sorunu da çözümlenir"* tarzında ortaya konan ertelemeci ve kolaycı bir tavır hayattan kopuktur. Müslümanlar açısından Kur'an'ın ilk inzal olduğu dönemdeki vahyin ilgi alanlarına²⁴⁶ bakıldığında, *"şartlar uygun değil, hazırlık aşamasındayız, güçsüz"* gibi mazeretler ileri süren bu tarz ertelemeci ve hayattan kopuk anlayışlar, Kur'an'ın gösterdiği istikamete de, bu istikamette vahye tanıklık yapan Sünnet-i Rasulullah'a da aykırı davranışlara da yol açmaktadır. Bu tarz yaklaşımlar merhale olarak kendini oluşturma adına realiteden tamamen kopan ve hayati bölen tutumların benzer zaafalarını taşımaktadırlar.

246 Hamza Türkmen, "Mekke Dönemi'nde Vahyin İlk İlgili Alanları", Haksöz Dergisi, sayı: 75, Haziran 1997.

Egemen sistemi, ancak bizi kuşatan realitesi içinde zayıflatarak geriletebiliriz. Bu yüzden nihai bir çözüm sağlamasa dahi, geleceğe hazırlayıcı, kitlelere kimlik ve tavır aşılama bir tutum olarak sistemin haksız uygulamaları sürekli gündemde tutulmalı, eleştirilmelidir ve gaspedilen haklarımızı onurlu ve ilkeli bir şekilde egemenlerden talep etmenin hiçbir zaman ricacılık olmayacağı bilinmelidir. Hak ve adalet temelli hiçbir kazanım sığınmacılık veya uzlaşmacılık değildir.

Vahyi perspektiften bakıldığında sorumlu bir Müslümanın Kürt sorununa ilgisiz kalması hiçbir zaman söz konusu olmamalıdır. Öncelikle Kürt sorunuyla ilgilenilmek, Kürt realitesini görmek demektir. Ancak Kürt realitesi, ümmetin yeniden yapılanma hedefinden farklı olarak, modernitenin sunduğu bir ulus sorunu olarak veya ulus devlet oluşturmak şeklinde değil; Kürt kavminin diğer kavimler gibi meşru örf ve gelenekleri, yapısal özellikleri ve dili, ümmet yapılanması içinde eşit haklar bağlamında ele alınmalıdır. Ve bilinmelidir ki kavim, zümre, meslek adlarıyla ifade edilen kimlikler, belirleyici olan Kur'an ümmetinin meşru alt kimlikleri olabilirler. Küreselleşme süreci içinde, sorunlara insan hakları emperyalizimi çerçevesinde yaklaşılmıyorsa şu görülmeli ki, seküler temelli egemen dünya sistemi ulus tanımını, alt kimlikleri kuşatacak bir çerçeve tanımına çekmeye çalışıyor. Tabii ki İslam'ı da alt kimlikler kategorisine indiriyor.

Kürtlerin yaşadığı yer bir yurt, memleket, yöre, bölge veya dâr olarak Kürdistan'dır; ama bu tabii niteleme, seküler bir ülke veya vatan ya da ulus devlet tanımının adı değildir ve olmamalıdır. Bu noktada ulus kimliğinin belirlediği bir Türkiyecilik nasıl bir milliyetçilik ise, Kürdistancılık da aynı cahiliyedir. Ezen milliyetçiliğe karşı, ezilen milliyetçiliğin reflekslerini adil olarak anlamaya çalışmamız, çözümün "öteki" ezene benzemek olmadığını ifade etmekten bizi alı koymamalıdır. Milliyetçilik, İslami kimliği bulandıran liberallik, sosyalistlik, laiklik gibi cahili duygu ve tavırlardandır. Müslümanlar İslami vahdet anlayışına ulus sınırlar üreterek değil, bu statüleri aşarak ulaşmak durumundadırlar. İslam'ın bölge üzerindeki tarihi yaygınlığı ve kabulü düşünüldüğünde, vahdet çağrıları, din dili ve sahih gelenek ayrımlıklarını da taşıyan Müslüman halklara, kendi fitri özellikleri, ana dilleri ve özel durumları konusunda tabii ki temel haklarını gözetecektir ve onları imkânlı kılacaktır. Ama bu yak-

laşımın, uluslaşma çabalarına ve asabiyete yol açmak konusuyla hiçbir ilgisi olmamalıdır.

Günümüz pratiğinde, öncelikle Kürt sorununu üreten ulusal sistemler, insan hakları bağlamında dayattıkları ulus kimlik ve ulusal politikalar çerçevesinde sorgulanarak geriletilmeli ve sorunun ancak İslam ortak paydasında çözülebileceği realitesi gösterilmelidir.

Öncelikle karşılıklı akan kanın, devlet ve PKK şiddetinin durdurulması için kamuoyu bilgilendirilip, uyarılmalıdır. Şiddet konusunda Türk ulus devletinin asimilasyoncu tavrı temel neden olsa da, hak ve fitratla bağdaşmayan iki tarafın şiddet politikaları da durdurulmalıdır. Ayrıca ortak paydalarımızı tasfiye etmeye çalışan tanımlardan kaçınılmalıdır. Bölgenin geri kalmışlığı, yöre adlarına ve halkın kavmi kimliğine yapılan müdahaleler gündeme getirilip eleştirilmeli, bu konularda hakların iadesi için çaba sarfedilmelidir. Resmi ideolojinin bölgedeki keyfi uygulamaları ve hukuk ihlalleri sorgulanmalıdır.

Tabii ki Kürt sorunu ümmetin sorunudur ve Kur'an toplumunu nasıl inşa edeceğimizle ilgili orta ve uzun dönemli hesaplarımız vardır ve olgunlaşacaktır. Ama öncelikle boğulmakta olanı kurtarmaya çalışmak insani ve İslami yükümlülüğümüzdür. Dolayısıyla Kürt sorununun mevcut yakıcılığı karşısında kısa vadeli arayışlarımız olmalıdır. İşte bunlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Kürt halkının kimliksel özgürlüğü meselesi, gündemimizden düşmemelidir. Bu konuyla ilgili hakların en önemlisi düşünce, ifade, inanç ve eğitim özgürlüğüdür. İnsan konuştuğu dille anlaşır ve insan düşündüğünü ifade edebildiği zaman insandır. İnsanın en önemli dili ise anadilidir. Dil ve düşünce veya inanç özgürlüğü yoksa kimlik özgürlüğü de yoktur. Kimlik sorununun bu iki boyutunu gündemde tutmamız, Kürt sorununun daha iyi anlaşılmasını sağlar.

2. Resmi ideolojilerin Türkleştirme, Araplaştırma gibi fitratla çatışan politikalarına karşı tavrı geliştirilmeye devam edilmelidir. (Örneğin 1982 Anayasası'nın değiştirilemez 3. maddesine göre Türkiye'de yaşayan "herkesin dili Türkçe" olmak zorundadır ve bu madde değiştirilemez. Oysa 1961 Anayasası'nda bile sadece "resmi dil Türkçe"dir.)

3. Kürtlerin yoğun olduğu bölgelerde, Kürdistan'da, mevcut devletlerin kasıtlı ihmalleri düşünüldüğünde, işsizler ve müstefaz aileler için ekonomik, sosyal, sıhhi yatırımlar ve istihdam açısından pozitif ayrımcılık gerçekleştirilmelidir.

4. Müslüman halkları bölen ulusal sınırlarda, bölge hakları için geçiş kolaylığı sağlanmalı, vize uygulaması kaldırılmalıdır²⁴⁷.

5. Şirk ve pagan değerler içermediği takdirde Türkiye, Suriye, Irak, İran, Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan'da yasaklanan yerel tarihi-coğrafi isimlerin iadesi sağlanmalıdır.

Türk, Arap ve Fars ulusçularına karşı dururken, Kürt sorununa duyarlılığımız, asla Kürt halkı içindeki sapkın ve işbirlikçi ulusçuluğa onay vereceğimiz anlamına gelmemelidir. Yakın vadede Kürt halkının ve diğer Müslüman halkların en büyük sorunu, küresel kapitalizmin tek tipleştirme kuşatması ve Kur'ani bilinç yetersizliği olarak görülmektedir.

Bizim alternatifimiz ulus devletler hapishanesi değil, emperyalizmi ve hapishanelerini açacak olan Kur'an Nesli öbeklerinin oluşturulması, birbiriyle kenetlenen vahiy eksenli özgürlük zinciri, direnişi ve inkılâbıdır.

Başbakan Erdoğan, 2005 Ağustos ayında Diyarbakir'de yaptığı konuşmada, *"sorun ancak daha fazla demokrasi, daha fazla özgürlük ve daha fazla hukuk ile çözülebilir"* deyip, sorunun da Kürt sorunu olduğunu ve sorunun yalnız Kürtlerin değil herkesin sorunu olduğunu belirtmişti. Erdoğan aynı konuşmadaki *"güçlü devlet geçmişiyse yüzleşebilen devlettir"* ifadeleriyle de adeta devletin geçmişteki yanlışlarıyla yüzleşmesi gerektiğini vurgulamıştı. Erdoğan'ın görece özgürlüklere değinen ancak resmi ideoloji duvarına çarpan bu konuşmasındaki muhteva, 2009 yazında bir kere daha gündeme gelmiştir. Önümüzdeki ay ve yıllarda Kürt Açılımı veya Demokratik Açılım söylemi ile bazı mesafelerin kat edilebileceği söz konusu olabilir.

Kemalizmi veya ulusal sistemi Batı'nın görece özgürlük ve hukuk kriterlerine göre yenilemek isteyen, etnik yapıların eşitliğini savunan bu yaklaşım, görece olumluluklara yol açmaktadır. Merkezde cahiliyenin veya şirk sisteminin zulmünü görece

247 Bu konuda 2009 Eylül'ünde Türkiye ve Suriye Hükümetleri karşılıklı olarak sınır geçişlerinde vize uygulamasının kaldırılacağını açıklamışlardır ki bu olması gereken bir uygulamadır.

olarak azaltma çabası, tabii ki çevrenin tepkisinden ayrıca yeni formlarla çevreyi/toplumunu kontrol altında tutma hesaplarından kaynaklanmaktadır. Ama hangi niyetle olursa olsun, ulusal sistemin görece hukukileşmesi İslami ve doğal hakların tümünden tanınacağı veya baskı ve yönlendirme altında tutulmayacağı anlamına gelmiyor.

Bütün sorun, yaşadığımız ve dayatan problemlerin üstesinden gelebilecek tevhide bir bilinç, dayanışma ve kitlesel bir oluşum içinde olabilmektir. Öncelikle yükümlülüklerimizi kavramalı ve ilkelerimizle birlikte tutarlı olmalıyız. Bunun için de hayaller ve vakıasız projeler peşinde değil, öncelikle kendi pratiğimizin ilkesel gereklilikleri üzerinde yoğunlaşmalıyız. İslami kimliğini netleştiremeyen ve İslami mücadelenin oluşum merhalesinin sorumluluklarını üstlenemeyenlerin, kitlesel sorunların çözümü konusunda laf üretmekten veya kimliksel olarak dışımızdaki güç ve eğilimlerin peşine takılmaktan başka seçenekleri bulunmadığı unutulmamalıdır.

Kürt sorunu ümmetin sorunudur. Kürt sorununun çözümü, ümmet sorununun çözümü ile iç içedir. Dolayısıyla İslam ümmetini yeniden ihya edecek, adil ve alternatif yaşam tarzları arayan insanlar için çekim alanı olacak, hayat ve hayatın amacını vahiy ve vakıa temelinde izah edecek, sahih bir anlayış ve mücadele yükseltilmediği, bölgedeki ulusal baskı ve dayatmalar kınılmadığı müddetçe bu sorun çözülemeyecektir. Bölgedeki ulusal çözümlerin bizzat kendileri sorundur. Kürt sorununun çözümünde “ezilen halk” adına ulusçuluğu çözüm olarak görmek, ulusçuluk zulmünü yeniden inşa etmek demektir. İslam coğrafyasında yaşanan zulüm ve haksızlıklara karşı tüm statü ve konjonktür değişimlerine rağmen sadece ve sadece İslami oluşumlar direnişlerini sürdürecektir.

Orta Doğu’da zalim egemenlere karşı toplumsal muhalefetin gerçek sesi, insanları ve kavimleri vahiy ve fıtratla yeniden buluşturacak olan İslami oluşumlardır. Bu bağlamda Kur’an-ı Kerim temelli düşünsel ve sosyal inşa süreçlerimizi, hayatın ve mücadelenin içinde modelleşme aşamasına ulaştırabilmeliyiz.

Bizler çözülmüş bir ümmetin çocuklarıyız. Yeniden ihya, ıslah, inşa ve şahitlik görevi, hayatımızdaki en önemli bireysel ve toplumsal sorumluluklarımızdır. İnkılâpçılığımızı ve şahitlik bilincimizi diri tutan da bu sorumluluk idrakidir. Hayatın sorunları

içinde küçük olanı başarmadan, kapitalist hegemonyayı veya Firavun düzenini yıkmayı hedeflemek gerçekçi değildir. Biz Müslümanlar öncelikle, İslami duyarlılık adına hayalci veya anarşist yönelimlerin ve oyalanmaların değil, vahyin nefislerde ve sosyal alanda taşıyıcılığını yapacak inkılâpçı tutumun istikrarını paylaşmalı ve kazanımlarına sahip çıkmalıyız. Sağlıklı bir başak ya da serpilmiş ekinler olmak istiyorsak, küçük olanın niteliğini ve varlığını önemsemeli, sahil ve zinde tohumlar olma çabalarımızı hasat mevsimi için hazırlamalıyız.

KAYNAKÇA

- Akçura Belma**, Devletın Kürt Filmi 1925-2007 Kürt Raporu, Ayraç Yayınları, Ankara 2008.
- Aksu İsmail**, “Kürt Meselesi ve Ulusçuluk Üstüne”, Dünya ve İslam Dergisi, sayı: 7, Kış 1991.
- Akyol Mustafa**, Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek, sf. 73, Doğan Kitap Yayınları, İstanbul 2007.
- Akyüz Vecdi**, Kur’an’da Siyasi Kavramlar, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1998.
- Albayrak Sadık**, İrticanın Tarihçesi/4 Devrimler ve Gerici Tepkiler, Araştırma Yayınları, İstanbul 1990.
- Anderson Benedict**, “Milliyetçiliği Anlamaya Giriş”, Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik, Şehir Yayınları, İstanbul 2001.
- Anter Musa**, Hatıralarım, Yön Yayınları, İstanbul 1991.
- Arai Masami**, Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği, İletişim Yayınları, İstanbul 1994.
- Armağan Mustafa**, “Modernlik ve Milliyetçiliğin Yeni Yüzleri”, Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik, Şehir Yayınları, İstanbul 2001.
- Armaoğlu Fahir**, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980), T.İ.B. Kültür Yayınları, İstanbul 1989.
- Atatürk Mustafa Kemal**, Atatürk’ün Bütün Eserleri (1915-1919), Kaynak Yayınları, İstanbul 1999.
- Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri (1919-1938), Türk İnkılabı Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1961.
- Avcı Gültekin**, Entrikalar Ağında Kürt Buhranı, Metrepol Yayınları, İstanbul 2008.
- Ay Haşim**, “Kürtçe Meal Çalışmalarına Önemli Bir Katkı: Wergen Qur’an’a Pîroz Bi Zamanê Kurdî”, Haksöz Dergisi, Nisan 2009.

- Aybars Ergün, İstiklal Mahkemeleri, Ayraç Yayınları, İstanbul 2006.
- Aydın Suavi, Kimlik Sorunu Ulusalçılık ve "Türk Kimliği", Öteki Yayınları, Ankara 1999.
- Azad Mevlana Ebu'l Kalam, Fatiha Tefsiri, Bir Yayıncılık, İstanbul 1984.
- Balıbar ve Wallerstein, Irk Ulus Sınıf, Metis Yayınları, İstanbul 2000.
- Bahaddin Selahaddin, "Siyasi Referansımız Millidir", *Serbesti Dergisi*, sayı: 17, İstanbul 2004.
- Barzani Mesut, "Duhok Edebiyat Festivalinde Yaptığı Konuşmanın Tam Metni", *Serbesti Dergisi*, sayı: 22, İstanbul 2005.
- Barzani ve Kürt Ulusal Özgürlük Hareketi, Doz Yayınları, İstanbul 2004.
- Başbakanlık İ. H. Danışma Kurulu, "Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Çalışma Grubu Raporu", *Birikim Dergisi*, sayı: 188, Aralık 2004.
- Başkaya Fikret, Paradigmanın İflassı, Doz Yayınları, İstanbul 1991.
- "Mısak-ı Milli: Bir Efsaneyi Sorgulamak", www.ozguruniversite.org (Günlük), 22 Kasım 2006.
- Baydur Mithat, Milliyetçilik, Ağaç Yayıncılık, İstanbul 1994.
- Behar Büşra Ersanlı, İktidar ve Tarih: Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu (1929-1937), İletişim Yayınları, İstanbul 2003.
- "Avrasya'da Siyaset ve İlişkiler", *Türkiye Günlüğü*, sayı: 50, Nisan-Mart 1998.
- Belge Murat, "Türkiye İşçi Partisi", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. VIII, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bender Cemşid, Kürt Tarihi ve Uygarlığı, Kaynak Yayınları, İstanbul 1995.
- Bingöballı Gıyaseddin, "Cumhuriyet Dönemi Kürt İsyanları ve Kürd Muhalefeti", Kürt Sorunu Formu, Sor Yayıncılık, İstanbul 1993.
- Bostan M. Naci, "Etnisite, Modernizm ve Milliyetçilik", sayı: 50, *Türkiye Günlüğü*, Nisan-Mart 1998.
- Bora Tanıl, "Türkiye'de Milliyetçilik ve Azınlıklar", *Birikim Dergisi* 71/72, Mart/Nisan 1995.
- Bozarslan Hamit, "Türkiye'de Kürt Milliyetçiliği: Zimmi Sözleşmeden Ayaklanmaya (1919-1925)", İmparatorluktan Cumhuriyete Türkiye'de Etnik Çatışma, Der: Erik Jan Zürcher, İstanbul 2006.
- Bulaç Ali, "Millet ve Ümmet Kavramı", *Yeni Ölçü Dergisi*, sayı: 63, Ankara 1978.
- "Kürt Sorunu İle Kafkasya ve Balkanlardaki Etnik Çatışmaların Mukayesesi", Kürt Sorunu Formu, Sor Yayıncılık, Ankara 1993
 - Göçün ve Kentin Siyaseti (MNP'den SP'ye Milli Görüş Partileri), Çıra Yayınları, İstanbul 2009.
 - Din-Kent ve Cemaat, Ufuk Kitap, İstanbul 2008.

- Bulut Faik - Kürkçü Ertuğrul**, “*Kürt Hareketi Kendi 28 Şubat’ını Yaşıyor*” (Söyleşi), Siyasi Gazete, İstanbul, 24 Kasım 2004.
- Burkay Kemal**, Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan -I-, Deng Yayınları, İstanbul 2008.
- Cemal Hasan**, “Kuzey Irak Notları 1-9”, Milliyet, 1-9 Mayıs 2009.
- Cîgerxwûn**, Hayat Hikayem, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2003.
- Clinton Bill**, TBMM Konuşması, (Simültine çeviri), <http://mehmettsaglam.bologcu.com>, 15 Kasım 1999.
- Copeaux Etienne**, Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998.
- Türk Tarihinin Ana Hatları: Kemalist Yönetimin Resmi Tarih Tezi, Kaynak Yayınları, İstanbul 1996.
- Çağatay Soner**, “*Otuzlarda Türk Milliyetçiliğinde İrk, Dil ve Etnisite*”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Milliyetçilik, İletişim Yayınları, İstanbul 2003.
- Çakır Yılmaz**, “*Türkiye Müslümanlarının Sosyal Olaylara İlgisizliklerinin Arka Planı*”, Haksöz Dergisi, sayı: 4-5, Temmuz-Ağustos 1991.
- Çandar Cengiz**, Ortadoğu Çıkmeazı, Hil Yayınları, İstanbul 1983.
- Çelik Türker**, “Güneyimizde Bir Ulusun İnşası...”, www.ekopolitik.org.
- Çürükkaya Selim**, Apo’nun Ayetleri Beyrut Günlüğü, Doz Yayınları, İstanbul 2005.
- Demir Metin, Eğilli Mustafa, Yokuş Hasip** “*Zindanlardaki kardeşlerimiz kurtuluş sevincimizi gölgeyor*” (Röportaj), Haksöz Dergisi, sayı: 199, Ekim 2007.
- Diken Şeyhmus**, Amidalılar / Sürgündeki Diyarbekirliler, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.
- Dilipak Abdurrahman**, Cumhuriyete Giden Yol, Deyan Yayınları 1989;
- “*Kavramlar Işığında Kürt Sorunu*”, Kürt Sorunu Forumu, Sor Yayıncılık, İstanbul 1993.
- Divitçioğlu Sencer**, “Köktürk Efsaneleri ve Kutsal Kağanlık”, Toplum ve Bilim Dergisi, sayı: 42, Yaz 1988.
- Doğan D. Mehmet**, Batılılaşma İhaneti, Beyan Yayınları, İstanbul 1986.
- Doğan Yalçın**, “ABD’nin Üniformalı Peşmergeleri”, *Hürriyet*, 18 Mart 2003.
- Düşünce Dergisi Yayın Kurulu** (İsmet Özel, Ali Bulaç, Ahmet Kuru, Necati Aktülün, Ahmet Şişman, Ömer Özbay), “*Kardeşler*”, Düşünce Dergisi, sayı: 7, Ekim 1977.
- Dündar Fuat**, “*Milli Ezber: Saf Türk - Karışık Öteki*”, Milliyetçilik, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce IV, İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

- Dündar Safiye**, Türkiye’de Kürt Sorunu ve Azınlık Tartışmaları, (Master Tezi), Gazi Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.
- Edip Eşref**, İstiklal Mahkemelerinde Sebülürreşad’ın Romanı, Beyan Yayınları, İstanbul 2002.
- Eliaçık İhsan**, “Tarihte Yürüyen Millet”, Yarın Dergisi, sayı: 32, Aralık 2004.
- Erdoğan Abdulbaki**, Mahzun Mezopatomya PKK ve Kürt Ulusalculuğunun İnşası, Elips Kitap, Ankara 2008.
- Erman Azmi Nihat**, İzmir Suikastı ve İstiklal Mahkemeleri, Temel Yayınları, İstanbul 1971.
- Ergil Doğu**, Kürt Raporu Güvenlik Politikalarından Kimlik Siyasetine, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.
- Ergin Muharrem**, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1989.
- Fırat M. Şerif**, Doğu İlleri Varto Tarihi, (Önsöz), Kardeş Matbaası, Ankara 1970.
- Fischer Ernst Peter**, Genler ve Genom, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2007.
- Gellner Ernest**, Uluslar ve Ulusalculuk, İnsan Yayınları, İstanbul 1992.
- Georges François**, Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935), T.V. Yurt Yayınları, İstanbul 1999.
- Gökalp Ziya**, Türkçülüğün Esasları, MEB Yayınları, İstanbul 1970.
- Gülen Fethullah**, Gurbet Ufukları, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları, İstanbul 2007.
- Ölümsüzlük İksiri, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları, İstanbul 2007.
- Gündüz Şinasi**, “Nevruz”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 33, İstanbul 2007.
- Güney A., Dilipak A., Bulaç A., Tan A., Germiyani A., Kavuncu B., Selahaddin E., Okçu H., Aktaş H., Sırma İ. S., Beşikçi İ., M. İ., Arslan M., Pamak M., Anter M., Yüksel M., Hatipoğlu Ö. V., Mahmutoğlu Y.**, Kürd Soruşturması, Sor Yayıncılık, Ankara 1992.
- Güzel M. Şehmus**, Devlet-Ulus, Alan Yayıncılık, İstanbul 1995.
- Hassanpour Amir**, Kürdistan’da Milliyetçilik ve Dil 1918-1985, Avesta Yayınları, İstanbul 2005.
- Hayes Carlton J. H.**, Milliyetçilik: Bir Din, İz Yayıncılık, İstanbul 1995.
- Heper Metin**, Türkiye’de Devlet Geleneği, Doğubatı Dergisi Yayınları, Ankara 2007.
- Heyd Uriel**, Türk Ulusalculuğunun Temelleri, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979.
- Izady Mehrdad R.**, Kürtler / Bir El Kitabı, Doz Yayınları, İstanbul 2004.

- İHD ve Mazlumder Heyeti**, “*İrak Kürdistan’ındaki Gözaltı Hukuksuzluğu Raporu*”, Haksöz Dergisi, sayı: 192, Mart 2007.
- İnce Vahdettin**, “*Müslümanın Kavmi Ümmettir*”, Haksöz Dergisi, sayı: 129, İstanbul 2001.
- İslamoğlu Mustafa**, “*Kur’an Algısında Tarihi Kırılma: ‘Hayatı İnşa Eden Özne’den ‘kutsal nesne’ye*”, Kur’an Neslini İnşa Sorumluluğu, Özgür-Der Yayınları, İstanbul 2001.
- Şeyh Said Ayaklanması, Dengi Yayınları, İstanbul 1998.
- Jaffrelot Christophe**, “*Bazı Ulus Teorileri*”, Uluslar ve Milliyetçilikler, Metis Yayınları, İstanbul 1998.
- Jwaideh Wadie**, *Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.
- Kalkan Ahmed**, “*Önce Alt Yapı ve Ortak İnanç Şart*”, Haksöz Dergisi, sayı: 209, Ağustos 2008.
- Kalkan Duran**, “*Apocu Diyalektiğin Bazı Özellikleri*”, Serxwebûn, Eylül 1999.
- “*Örgütlenme ve Yönetim Tarzı Üzerine*”, Serxwebûn, Eylül 1999.
- Karakoç Sezai**, *Tarihin Yol Ağızında*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1966.
- Kayan Ramazan**, “*Öncelikle Kur’an’la Mutabakat Sağlanmalı*”, Haksöz Dergisi, sayı: 209, Ağustos 2008.
- Kenanoğlu Macit**, Osmanlı Millet Sistemi, Klasik Yayınları, İstanbul 2004.
- Kızakürek Necip Fazıl**, Son Devrin Din Mazlumları; Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1996.
- Kirişçi Kemal - Winrow Gareth M.**, Kürt Sorunu Kökeni ve Gelişimi, T.V. Yurt Yayınları, İstanbul 2000.
- Kutlay Naci**, Türk Siyasal İslamcılığında Kürt Damarları, Beybûn Yayınları, Ankara 2005.
- Marks Karl**, “*Hindistan’da İngiliz Egemenliği*”, Marks-Engels: Seçme Yapıtlar, Cilt: I, Sol Yayınlar, İstanbul 1976.
- Marshall Gordon**, Sosyoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2003.
- Mansfield Peter**, Osmanlı Sonrası Türkiye ve Arap Dünyası, sf., Söylem Yayınları, İstanbul 2000.
- Matt Ridley**, Genom, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007.
- Mazlum-Der**, Kürt Sorunu Forumu, Sor Yayıncılık Ankara 1993.
- Mengüşoğlu Metin Önal**, “*Kur’an Nesli İnşa Sorumluluğu Düşünsel Yeterlilik*”, Kur’an Neslini İnşa Sorumluluğu, Özgür-Der Yayınları, İstanbul 2001.
- Mevlevi Tahir’ul**, Matbuat Aleminde Hayatım ve İstiklal Mahkemeleri, Nehir Yayınları, İstanbul 1986.
- Nedim Ahmed**, Ankara İstiklal Mahkemeleri Zabıtları 1926, İşaret Yayınları, İstanbul 1993.

Ocak Ahmet Yaşar, *Türkler Türkiye ve İslam*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.

Oda Yashiko, “*Kur'an'da Ümmet Kavramı*”, Haksöz Dergisi, sayı: 111, Haziran 2000.

Oran Baskın, *Atatürk Milliyetçiliği - Resmî İdeoloji Dışında Bir İnceleme*, Bilgi Yay, Ankara 1999.

Öcalan Abdullah, “*İmralı Notları*”, Yeni Özgür Halk Dergisi, Eylül 1999.

- “*1 Eylül Dünya Barış Günü Mesajı*”, Yeni Özgür Halk Dergisi, Eylül 1999.
- “*Kürdistan'da Türklük, İslamiyet ve Ulusal Kurtuluşçuluk*”, Serxwebûn, Kasım 1990.
- “*ARGK Ana Komutanlık İle Görüşme*”, Serxwebûn, Ocak 1999.
- “*Mezarda da Olsa Rolümüzü Oynamalıyız*”, Serxwebûn, Ocak 1999.
- “*VI. Kongreye Sunulan Politik Rapor*”, Serxwebûn, Nisan 1999.
- “*Benim Tutukluluğum Halkın Tutukluluğudur*”, Serxwebûn, Temmuz 1999.
- “*PKK Demokratik Çözümün Anahtarıdır*”, Serxwebûn, Eylül 1999.
- “*Ayaklanma Taktiği Üzerine Tezler ve Görevlerimiz*”, Serxwebûn, Şubat 1992.
- “*Talimatlar*”, www.freewoman.de, Nisan 2004-Şubat 2005.

Özal Turgut, *Turkey in Europa in Turkey*, K. Rüstem ve Brother, Kuzey Kıbrıs 1991.

Özbey Sait, *Kürtler ve İslami Kurtuluş*, Duha Yayıncılık, İstanbul 2009.

Özgür-Der, *Kürt Sorunu ve Müslümanlar (Forum)*, Özgür-Der Yayınları, İstanbul 2007.

Özkan Tuncay, *CIA Kürtleri*, Alfa Yayınları, İstanbul 2004.

Pamak Mehmet, *Kürt Sorunu ve Müslümanlar*, Selam Yayınları, İstanbul 1996.

- “*Kur'an Nesli İnşası, Toplum ve Sorunlarımız*”, Kur'an Neslini İnşa Sorumluluğu, Özgür-Der Yayınları, İstanbul 2001.
- “*Kur'an Neslini İnşa Etmek Akidevi Bir Sorumluluktur*”, Haksöz Dergisi, sayı: 209, Ağustos 2008.

Perinçek Doğu, “*PKKyı Batılılaştırma Operasyonu*”, Teori Dergisi, Mayıs 1993.

Qedîr Sero, “*Kürdistan'daki Siyasi İslam Hakkında Bir Analiz*”, Serbestî Dergisi, sayı: 17, İstanbul 2004.

Ragıp el-İsfâhani, *Müfredat, k-v-m maddesi*, Çıra Yayınları, İstanbul 2007.

- Rasim Ahmet**, Osmanlı'da Batışın Üç Evresi, Evrim Yayınevi, İstanbul 1987.
- Sakık Şemdin**, APO, Şark Yayınları, Ankara 2005.
- Sasuni Garo**, Kürt Ulusal Hareketleri ve 15. Yüzyıldan Günümüze Ermeni Kürt İlişkileri, Med Yayınları, İstanbul 1992.
- Sediyani İbrahim**, Adını Arayan Coğrafya, Özedönüş Yayınları, İstanbul 2009.
- Serxwebûn Yazı Heyeti**, "Dönem Devrimciliğimizin Sınandığı Dönemdir", Serxwebûn, Eylül 1999.
- Smith Anthony D.**, "Milliyetçilik ve Tarihçiler", Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik, Şehir Yayınları, İstanbul 2001.
- Ulusların Etnik Kökeni, Dost Yayınları, İstanbul 2003.
- Sömarsan Semra**, Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004.
- Stix Gary**, "DNA Çalışmaları Kıtalar Boyunca İnsanlığın Köklerinin İzini Sürüyor", Scientific American'dan Çev: Murat Tatar, www.istanbul.edu.tr/fen/mbg, Ocak 2009.
- Şafak Ufuk**, "Osmanlı İmparatorluğundan Cumhuriyete Göç ve Ulus", Doğudan Dergisi, sayı: 12, Ankara 2009.
- Şinnavi Fehmi**, *İslam Ümmetinin Yetimleri Kürtler*, Şura Yayınları, İstanbul 1997.
- Tan Altan**, Kürt Sorunu, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.
- "Cumhuriyet Döneminde Siyasi Partilerin Kürt Sorununa Bakışları", Kürt Sorunu Formu, İstanbul 1993.
- Taşpınar Ömer**, Gordon Philip, Türkiye'yi Kazanmak, Washington 2009.
- Teoride Doğrultu Yazı Kurulu**, "Siyasal İslamcıların Ulus Çıkmazı", Teoride Doğrultu, sayı: 24, Mayıs-Haziran 2006.
- Timur Taner**, 1915 Sonrası Türkler ve Ermeniler, İmge Yayınları, İstanbul 2000.
- Topçu Nurettin**, Milliyetçiliğimizin Esasları, sf. 34-35, Dergah Yayınları, İstanbul 1978.
- Tuncay Mete**, Türkiye'de Sol Akımlar -I- (1908-1925), BDS Yayınları, İstanbul 2000.
- Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması, Yurt Yayınları, Ankara 1981.
- Tunç Osman**, "Cumhuriyet Dönemi ve Kürtler", Kürd Sorunu Formu, İstanbul 1993.
- Türkmen Hamza**, Türkiye'de İslamcılığın Kökleri, Ekin Yayınları, İstanbul 2008.
- "İnsan Hakları Kavramı Alternatif Yaklaşımlar ve NGO'lar", Haksöz Dergisi, sayı: 178, Ocak 2006.
 - "Kur'an Nesli ve Tarih Perspektifi", Kur'an Neslini İnşa Sorumluluğu, Özgür-Der Yayınları, İstanbul 2001.

- "Söylem ile Eylem Arasında Kur'an Nesli İdeali", Haksöz Dergisi, sayı: 209, Ağustos 2008.
- "Metin, Mustafa, Hasip Kardeşlerimizin Özgürlüğü İfade Edilmelidir", Haksöz Dergisi, sayı: 184, Temmuz 2006.
- "Sınır Ötesi Harekât ve Sınırların Tutacağı Kardeşlerimiz", Haksöz Dergisi, sayı: 185, Ağustos 2006.
- "Hareket Dergisi(1939-1982)", İslamcılık, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, C. 6, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.
- "Pratik Mücadelede Kimlik Oluşturucu Bir Araç: Yeni Ölçü Dergisi", Haksöz Dergisi, sayı: 108, Mart 2000.
- Türkiye'de İslamcılık ve Özeleştirici, Ekin Yayınları, İstanbul 2008.
- "Mekke Dönemi'nde Vahyin İlk İlgil Alanları", Haksöz Dergisi, sayı: 75, Haziran 1997.

Türkmen Macide Göç, "Abdurrahman Arslan'ın 'Sivil Toplum ve Sivilleşme' tebliğinin müzakeresinde", Küresel Sistem ve Kavramlar, Özgür-Der Yayınları, İstanbul 2004.

- "Çok Partili Sisteme Geçişte İslami Dergiler", Haksöz Dergisi, sayı: 26, 27, 28, Mayıs, Haziran, Temmuz 1993.
- "Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Müslümanların Türkleştirilmesi", Haksöz Dergisi, sayı: 33, Aralık 1993.

Türküne Mümtazer, Türk Modernleşmesi, Lotus Yayınevi, Ankara 2003.

Uyanık Mevlüt, Üç Tarzı Siyaset - Türkiyelilik, Metropol Yayınları, İstanbul 2003.

Ülek Şehmus, "Kimlikler Anayasal Güvenceye Kavuşturulmalıdır", Kürt Sorunu ve Müslümanlar, Özgür-Der Yayınları, İstanbul 2006.

Ülken Hilmi Ziya, Türkiyede Çağdaş Düşünce Tarihi, Selçuk yayınları, İstanbul 1966.

Vatandaş Celalettin, Ulusal Kimlik Türk Ulusçuluğunun Doğuşu, Açılım Kitap, İstanbul 2004.

Veli Abbas, "Parçalanmış Kimlik ve Parçalanmış Siyasetin Nedenleri ve Çareleri", Serbesti Dergisi, sayı: 17, İstanbul 2004.

Yalaz Suat, Atatürk'e Suikastler ve İstiklal Mahkemeleri, Çr Yayıncılık, İstanbul 2007.

Yılmaz Ali, "Önderlik Yaşayan ve Ölümsüzlüğe Varan Halk ve İnsanlık Değerleridir", Yeni Özgür Halk Dergisi, Eylül 1999.

Yılmaz Serdar Bülent, "Öcalan Hareketi'nin Yeni Söylemi: Demokratik Ekolojik Sistem", Haksöz Dergisi, sayı: 154/155, Ocak/Şubat 2004.

- "PKK'nin Laiklik Hassasiyeti", Haksöz Dergisi, sayı: 219, Haziran 2009.

Yüksel Hayriye, Ulus İnşasında Zorunlu Göç Unsuru: Tek Parti Dönemi (1923-1945),* (Doktora Tezi) ,G. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslar Arası Ana Bilim Dalı, Ankara 2007.

Yüksel Müfid, “*Marksistler Saçma Bir Hayal İçerisindeler*”, Doğruhaber, İstanbul 09-15 Ekim 2009.

Zileli Gün, Ulusalçılık Bir İdeolojinin Krizi, Özgür Üniversite Kitaplığı, Ankara 2007.

İndeks

- I. Meclis: 15, 178, 189
 VI. Kongre: 102, 103
 12 Eylül (1980, Cuntası): 29, 32, 74, 116, 132, 133, 141, 161, 177, 181
 28 Şubat (1997, Askeri Darbesi): 31, 68, 74, 94, 108, 116, 132, 133, 161
 1961 Anayasası: 77, 219
 1982 Anayasası: 77, 177, 219
- A**
- AB: 25, 31, 34, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 95, 115, 116, 124, 133, 171, 183, 186, 193, 205, 210, 212
 Abbasi: 11
 ABD: 14, 23, 24, 31, 63, 80, 94, 95, 98, 99, 100, 101, 106, 124, 132, 133, 145, 163, 164, 165, 167, 171, 172, 178, 183, 188, 193, 204, 205, 206, 225
 Abdullah Cevdet: 160
 Abdullah Gül: 191, 192
 Abdullah Öcalan (Apo): 23, 24, 26, 31, 46, 77, 80, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 104, 106, 107, 111, 112, 114, 158, 159, 162, 163, 195, 206, 208, 225
 Abdullah Ünalın: 141
 Abdülmelik Fırat: 189
 Abdurrahman Arslan: 57, 144, 230
 Abdurrahman Dilipak: 15, 21, 141, 143, 213
 Abdüsselam Barzani: 17, 160
 Abromowitz: 100
 Acem: 11
 Adalet ve Kalkınma Partisi: 178
 Adana: 116, 197, 202
 Adem: 37, 89, 149
 Adıyaman: 197
 Afet İnan: 44, 186
 Ağrı: 19, 22, 148, 197
 Ahmet Necdet Sezer: 76, 184
 Ahmet Türk: 209
 Ahmet Yaşar Ocak: 80
 AK Parti (AKP): 32, 34, 36, 91, 115, 138, 163, 167, 179, 191, 192, 197, 198, 200, 205, 213
 Alevi: 207
 Aleviler: 207
 Ali Bapir: 166
 Ali Buluç: 55, 60, 66, 87, 132, 141, 144, 202, 225
 Ali Kaçar: 144
 Ali Şükrü: 194
 Ali Yılmaz: 111, 171
 Alman: 53, 59, 109, 141
 Alpen: 186
 Altan Tan: 17, 22, 46, 141, 194, 199, 213
 Amasya Tamimi: 14, 16
 Amerikan: 79, 141
 Anadolu: 82, 184
 ANAP: 95
 Anasır-ı İslam: 125, 180, 194
 Anayasa Mahkemesi: 197, 233
 Ankara: 12, 13, 15, 18-22, 30-33, 36, 50, 52, 55, 60, 64, 66, 81, 110, 129, 139, 141, 152, 163, 169, 186, 192, 194, 197, 213, 223, 224, 226-231
 Ankara Hükümeti: 15, 19, 66, 110, 194
 Antalya: 197
 Arabı'l Fırs: 48
 Arap: 7, 11, 13, 24, 26-33, 45, 48, 52, 79, 82, 110, 121, 127, 134, 136, 140, 151, 156, 157, 165, 168, 172-174, 205, 211, 220, 227
 Arapça: 17, 20, 27, 169, 189
 Araplaştırma: 219
 Ardahan: 163, 197
 ARGK: 92, 94, 102-104, 203, 228, 92, 94, 102-104, 203, 228
 Arif Nihat Asya: 88
 Arnavut: 13, 26, 82, 140, 151
 Ası Rasul: 22
 Asoka: 89
 Atakürt: 92, 93
 Atasoy Müftüoğlu: 141, 144
 Atatürk: 15, 18, 44, 78, 81, 86, 87, 92-94, 97, 108, 112, 135, 180, 183-188, 195, 213, 223, 228, 230
 Atatürk Düşünce Sistemi: 184, 188
 Atatürk İlkeleri: 180, 184
 Avrupa: 7, 11-14, 16, 29, 31, 37, 42-53, 58, 59, 60, 63, 69, 77, 78, 81, 95, 102, 115, 125, 194, 205, 211
 Avrupa diasporası: 31

Avrupalı Türkologlar: 50, 52
 Aydınlanma: 58, 60, 196, 213
 Aytaç Yalman: 180, 184
 Azerbaycan: 220
 Azınlık: 22, 64, 66, 76, 77, 81, 224,
 226
 Azınlık Hakları Raporu: 76, 77
 Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar
 Çalışma Grubu: 76, 224

B

Baas: 24
 Baban: 45, 163
 Babanlar: 22
 Babanzade Ahmed Naim: 55, 56
 Bağımsız Kürdistan: 96, 98
 Bahaeddin Efendi: 189
 Bahçeli: 95, 192
 Bahdini: 47, 60
 Barac H. Obama: 183
 Barış ve Demokrasi Partisi (BDP): 36,
 197
 Barzanici: 61
 Baskın Oran: 16, 76, 81
 Başbuğ: 5, 26, 81, 113, 177, 179, 180,
 181, 182, 183, 184, 185, 187,
 188, 190, 191, 236
 Batı Anadolu: 14, 20, 29, 94
 Batı-dış: 11, 13, 67, 178
 Batı emperyalizmi: 11
 Batılılaşma: 93, 95, 112, 225
 Batman: 196
 Bayazit: 20
 Bedirhani: 45, 194
 Bekaa Vadisi: 100
 Belçika: 69
 Beluci: 13
 Berberi: 13
 Beşir Atalay: 35, 115, 207
 Best Otel: 192
 Beytullah: 40
 Bill Clinton: 95
 Binbaşı Noel: 194
 Bingöl: 131, 197
 Bitlis: 14, 15, 20, 148, 163, 197, 206,
 211
 Bizornewe: 234
 Bizornewe Hareketi: 166
 BM: 49, 65, 66, 162
 BMM: 15, 185, 194
 Bookchinci: 209
 BOP: 158, 167
 Bosna: 119
 Boşnak: 79, 80, 140
 Botan: 46, 163
 Bradost: 163
 Buda: 89
 Budha: 89

Bulgaristan: 192
 Burhan Kavuncu: 144
 Bülent Ecevit: 95
 Bülent Ulusu: 133
 Bülent Yıldırım: 144
 Büyük Kürdistan: 162

C-Ç

Celal Talabani: 23, 101, 155, 164, 166
 Cemal Kutay: 88
 Cemil Bayık: 203
 Cengiz Çandar: 100
 Ceyhan: 116
 Cezayir: 133
 Chirguh: 19
 CHP: 35, 36, 78, 179, 180, 191, 198
 Cigerhun: 17, 160, 169, 190
 Cizre: 46, 162
 Çekiç Güç: 99, 164
 Çerkez: 15, 79, 82, 127, 140, 151, 185
 Çin: 196
 Çingene: 140, 172

D

David's Lumley: 14
 Demokrat: 166, 168, 200
 Demokratik Açılım: 9, 35, 75, 115,
 121, 209, 220
 Demokratik Birlik Çözümü İçin Tezler:
 107
 Demokratik Cumhuriyet: 80, 114,
 115, 204
 Demokratik Toplum Hareketi: 31
 Demokratik Toplum Partisi: 31
 Dersim: 19, 20, 22
 Devlet Bahçeli: 95
 DGM: 91
 DHKP-C: 101
 Dikrangerd: 160
 Dindartlar Birliği: 25, 134
 Diyanet Teşkilatı: 162
 Diyar: 148, 160
 Diyarbakır: 22, 46, 116, 126, 169,
 174, 188, 189, 195, 196, 198,
 199, 202
 Diyarbakır: 169, 190, 194, 199, 220
 Diyar-ı Rum: 148
 DNA: 53, 54, 229
 Doğan Bekin: 141
 Doğu Perinçek: 100
 DSP: 95
 DTP: 23, 24, 31, 36, 114, 192, 196,
 197, 198, 200, 203, 204,
 208-213
 Duhok: 165, 166, 224
 Dünya ve İslam: 152, 164, 193, 223

E

- Edirne: 126
 Ehl-i Kitab: 40, 42
 Ekrad: 48
 Elaziğ: 20, 197
 EMEP: 101
 Emevi: 11
 Enel Hak: 186
 Enfal Operasyonu: 30, 164
 Ensar el-Islam: 165, 166
 Entegrasyon: 187
 Erbil: 136, 166, 167
 Erbil (Hewler) Hükümeti: 167
 Erbil Hükümeti: 167
 ERCÜMENT ÖZKAN: 141
 Erdoğan Hükümeti: 207
 Ergani: 20, 46
 Ergenekon: 16, 108, 177, 179, 180, 185, 187, 193, 204, 205, 206
 Ermeni: 14, 17, 20, 45, 46, 47, 48, 82, 157, 160, 211, 229
 Ermeni Prenslığı: 48
 Ermenistan: 14, 124, 157, 163, 194, 220
 Eruh: 22
 Erzincan: 162, 197
 Erzurum: 14, 15, 162, 197
 Etiler: 186
 Etnik: 19, 48, 49, 60, 108, 201, 224, 229
 Etrüksler: 186

F

- Fars: 7, 13, 27, 28, 30, 32, 46, 136, 147, 156, 172, 173, 211, 220
 Fehman Hüseyin: 203
 Ferit İlsever: 100
 Fethullah Modeli: 208, 210
 Fikret Bila: 184
 Fırat: 14, 30, 189, 226
 Fikret Yalçınkaya: 141
 Filistin: 119, 133
 Firavun: 134, 143, 222
 Fis Köyü: 22
 Fransa: 50, 67, 110, 186
 Fransız: 14, 27, 59, 69
 Fransız Devrimi: 27, 59, 69
 Fukuyama: 191

G

- Gani Rüzgar Şavata: 33
 Garzoni: 14
 Gaziantep: 116, 197
 Gelişmiş 20: 178
 Genç: 12, 20, 44, 50
 Gençliğe Hitabe: 44, 185, 195

- Genelkurmay: 22, 26, 76, 78, 81, 177, 179, 180, 184, 187, 190
 Genom: 53, 226, 227
 Gerillanın Günlüğü: 103
 Gıyaseddin Bingölbali: 19, 141
 Güney Asya: 53
 Güneydoğu: 24, 119, 132, 188, 203, 209
 Güney-Doğu Avrupa: 53
 Güney Kürdistan: 23, 31, 98, 145, 157, 162-167, 172, 209, 210
 Gürcistan: 220
 Gürcü: 45, 72, 140
 Güroymak: 206

H

- HADEP: 23
 Hakkari: 20, 126, 162, 163, 196
 Haksöz: 9, 38, 72, 120, 129, 134, 136, 137, 146, 152, 153, 193, 200, 210, 217, 223, 225-230
 Halepçe: 24, 30, 152, 165
 Halkevleri: 116
 HAMAS: 209
 Hamidiye Alayları: 20
 Hamza Türkmen: 27, 72, 73, 84, 120, 129, 137, 144, 170, 186, 217
 Hasan Mezarıcı: 141
 Hasip Yokuş: 136
 Hatay: 197
 Hekimoğlu İsmail: 141
 HEP: 99, 101
 Hewler: 166, 167
 Hıristiyan: 33, 183
 Hicret: 40, 71
 Hilafet: 194
 Hilmi Özkök: 76, 180, 184, 187
 Hindistan: 13, 113, 190, 205, 227
 Hint-Avrupa: 46, 47, 48
 Hitit: 45, 47, 113, 161, 186
 Hitit Güneşi: 113, 186
 Hizbu'd-Dava: 165
 Hizbullah: 199, 209
 Hıms: 20, 189
 Hoybun Cemiyeti: 19
 Hurriler: 47
 Hurşit Tolon: 180
 Hülya Şekerci: 144
 Hürriyet: 225
 Hüseyin Ali Müntezeri: 122
 Hüseyin Kıvrıkoğlu: 180

İ-İ

- İğdır: 197
 Irak: 8, 23, 24, 30, 31, 80, 99, 100, 108-110, 115, 120, 125, 136, 137, 155, 162-165, 167, 172, 204, 206, 220, 225, 227

- Irak Kürdistanı: 80, 136, 165, 167, 204
 Irk: 42, 43, 44, 49, 211, 224, 225, 229
 İbrahim Kaypakkaya: 107
 İdam: 169
 İHD: 137, 227
 İlerlemeci: 14, 170, 196
 İlerleme Raporu: 75, 76, 77
 İker Başbuğ: 26, 81, 177, 179, 180, 187
 İmparator: 178
 İmratı: 26, 77, 80-92, 95, 97, 100, 101, 105, 111, 112, 114, 159, 162, 195, 202, 204, 208, 228
 İmratı Savunması: 26, 80, 91, 92, 97, 100, 105, 114, 159, 195, 204, 208
 İngiliz: 8, 13, 14, 165, 188, 189, 190, 194, 227
 İngiltere: 50, 59, 110, 167
 İnsan Hakları Danışma Kurulu: 76, 78, 184
 İran: 23, 24, 33, 48, 109, 110, 113, 120, 122, 133, 159, 162, 164, 165, 172, 203, 205, 209, 220
 İran İslam Devrimi: 110, 122, 133
 İslamafobi: 83
 İslam Birliği: 166, 167
 İslam İdealizmi: 186
 İslamlaşma: 48, 146, 162
 İslam Milleti: 12
 İslam modernizmi: 134
 İsmail: 40, 44, 141, 164, 223
 İsmet Özel: 66, 170, 225
 İsmetullah Zahiroğlu: 141
 İsrail: 31, 40, 80, 108, 110, 133, 205
 İstanbul: 12-19, 21, 22, 26-29, 31, 33, 35, 38, 43-51, 53, 56-62, 67, 73, 80, 86-89, 93, 110, 113, 116, 129, 132, 139, 143, 145, 151, 158, 160, 163-168, 170, 174, 186, 188, 190, 197, 202, 223-231
 İstiklal Marşı: 56, 86
 İsviçre: 69, 94
 İtalyan: 14
 İtilaf Devletleri: 155
 İttihad-ı İslam: 69
 İzmir: 18, 116, 146, 148, 197, 202, 226
 İzzettin Yıldırım: 141
- J**
- JİTEM: 193, 194, 204
- K**
- Kabile: 38, 62
 Kadiri: 23, 166
 Kafkasya: 60, 224
 Kandil Dağları: 209
 Karadeniz: 104, 163
 Kara Harp Okulu: 177, 179
 Karl Marks: 13, 190
 Karne: 38
 Kars: 197
 Kavim: 38, 42, 54
 Kazım Sağlam: 144
 KDP: 23, 157, 166, 23, 157, 166
 Keldani: 82
 Kemal Burkay: 31, 47, 101
 Kemalist: 35, 44, 45, 61, 78, 108, 125, 127, 174, 178, 185, 207, 210, 225
 Kemalizm: 24, 35, 36, 79, 159, 170, 171, 180, 182, 209, 210, 213
 Kenya: 24, 91, 95
 Kerkük: 162, 164, 162, 164
 Kiği: 20
 Kitab: 14, 39, 40, 41, 42, 87, 172, 174
 KOB: 115
 Koçuşağı: 22
 Komaleyi İslam: 165
 Konya: 163
 Kopenhag Kriterleri: 34
 Kuddus: 64, 85
 Kudüs: 151
 Kurd: 48
 Kurmancı: 47
 Kurti: 46, 47
 Kuzey Avrupa: 53
 Kürdistan: 8, 17, 22-25, 31-33, 47, 48, 74, 92, 94, 96, 98, 99, 102-104, 106, 107, 108, 111, 119, 126, 136, 137, 144-148, 152, 157-159, 162-169, 171, 172, 174, 190, 194, 197, 204, 209, 210, 218, 220, 225-228
 Kürdistan Federe: 136
 Kürdistan-ı Sengistan: 119
 Kürdistan İslam Birliği Partisi: 166, 167
 Kürdistan İslam Hareketi: 25
 Kürdistan İslami Grubu: 166
 Küresel kapitalizm: 212
 Kurmanc: 33, 48, 60, 79, 211, 33, 48, 60, 79, 211
 Kürt Aydın İnisiyatifi: 31
 Kürtçülük: 98, 123
 Kürt İslamcılar: 147
 Kürt İslam Hareketi: 134
 Kürt Kemalizmi: 197
 Kürt Modernizmi: 207
 Kur'an Nesli: 120, 129, 220, 227, 228, 229, 230
 Kuzey Irak: 24, 80, 99, 100, 108, 115, 136, 162, 163, 225

Kürt Siyasal İslamcı: 166
 Kürt Tarih Tezi: 46
 Kürt Teavun ve Terakki: 57

L

Laik: 84, 131, 161
 Latin: 29
 Laz: 15, 26, 45, 72, 82, 127, 140, 151, 174, 185
 Lenin: 62, 93
 Leyla Zana: 77
 Lice: 22
 Lorani: 48
 Lorani: 211
 Lozan: 12, 14, 16, 66, 75, 76, 81, 127, 148, 194
 Lozan Müzakereleri: 12
 Lut: 39, 130
 Lübnan: 100

M

Mahmut Esat Bozkurt: 21
 Mahmut Yavuz: 144
 Malatya: 20, 148, 194, 197
 Maliku'l-Mülk: 173
 Mardin: 17, 20, 21, 194, 197
 Mazlumder: 33, 137, 227
 Mazlumder Heyeti: 137, 227
 Medine: 40, 109
 Medler: 157
 Mehmed Alagaş: 141
 Mehmed Alağaç: 141
 Mehmet Bekaroğlu: 144
 Mehmet Göktaş: 144
 Mehmet Metiner: 141
 Mehmet Pamak: 21, 129, 141, 144
 Mekke: 130, 217, 230
 Mela Cigerhun: 160
 Menemen: 18
 Mersin: 116, 163, 197
 Mesud Barzani: 17, 165
 Meşrutiyet: 70
 Mete Tuncay: 18, 169
 Metin Demir: 136
 Metin Heper: 181
 Mevlüt Uyanık: 80
 Mezapotamya: 113
 MGK: 94, 192, 206
 M. Halit Çelik: 141
 MHP: 35, 36, 95, 96, 132, 191
 M. İhsan Arslan: 141
 Millet: 12, 16, 54, 55, 56, 57, 82, 185, 189, 194, 224, 226, 227
 Millet-i İslam: 12
 Millî Birlik Açılımı: 193
 Millî din: 86
 Millî Selamet Partisi: 73

Mısak-ı Milli: 8, 12, 16, 45, 75, 92, 107, 108, 127, 145, 180, 224
 MİT: 192
 Mısır: 143
 Modernizm: 49, 224
 MOSSAD: 91
 M. Sıddık Şeyhanzade: 141
 Muhammed Çağrı: 141
 Mukriyan: 163
 Murat Karayılan: 162, 203, 209
 Musa Anter: 21
 Mustafa Eğilli: 136, 144
 Mustazaf-Der: 198
 Muş: 15, 20, 148, 197
 Musa (a): 134
 Musevi: 82
 Mustafa İslamoğlu: 129, 141, 144, 170, 190
 Mustafa Kemal: 12, 15, 16, 18, 46, 72, 79, 81, 92, 93, 180, 182, 184, 185, 189, 194, 195, 223
 Musul: 17, 194
 Müfid Yüksel: 48, 141

N

Nabucco: 205
 Nakşi: 23, 166
 Namık Kemal: 12, 50, 55, 69
 Nation: 12, 56, 60
 NATO: 108
 Necip Fazıl Kısakürek: 170
 Necmettin Erbakan: 131
 Nevruz: 100, 113, 114, 116, 117, 226
 Newroz: 100, 113, 114, 116, 117, 226
 Nuh Tufanı: 46
 Nurettin Topçu: 170, 186

O-Ö

Obama: 183, 185, 205, 210
 Oğuz: 17, 51, 52, 53, 72, 148, 186, 211
 Oramar: 22
 Orta Asya: 16, 18, 31, 44, 45, 113, 114
 Orta Doğu: 8, 24, 29, 33, 47, 53, 102, 110, 124, 135, 136, 144, 149, 159, 173, 193, 210, 214, 221
 Osman Baydemir: 198
 Osmaniye: 197
 Osmanlı: 11-20, 26, 44, 50, 51, 52, 57, 65, 69, 70, 75, 79, 86, 106, 109, 110, 119, 125, 126, 148, 149, 155, 157, 161, 173, 189, 193, 197, 207, 210, 227, 229
 Osmanlılık: 50, 79
 Osmanlı Milleti: 12, 15, 69

- OYAK: 164
 Ön Asya: 17, 45, 125, 148
 Önderliğin Tespitleri: 91
 Özel Tim: 23
 Öz güç: 105
 Özgür-Der: 5, 8, 33, 57, 129, 136,
 139, 141, 143, 144, 168, 174,
 199, 227-230
- P**
- Patagonya: 211
 Pentagon: 128
 Peygamber Ocağı: 188
 PJAK: 203
 PKK: 22-26, 31, 32, 62, 91, 92, 93,
 96-107, 109, 110, 111, 113-
 117, 119, 123, 127, 128, 132-
 138, 140, 158, 159, 162, 163,
 171, 192, 195, 196, 198, 199,
 201-211, 219, 226, 228, 230
 PKK Başkanlık Konseyi: 93, 162
 PKK Önderliği: 24, 100, 110
 Pozitivist: 168
 Protestanlık: 190
 Pülümür: 20, 22
- R**
- Raçkıtan: 22
 Rafet Ballı: 99, 100
 Raman: 22
 Ramazan Kayan: 129, 144
 Ramazan Keskin: 141
 Rasim Özdenören: 141
 Rasulullah: 40, 42, 87, 88, 129, 139,
 174, 200, 217
 Reel sosyalizm: 112
 Refah Partisi: 73, 131, 167
 Resmi Tarih Tezi: 45, 83, 225
 Rize: 18
 RP: 73, 131, 132, 138
 Rum: 17, 18, 26, 45, 82, 127, 148,
 211
 Rus: 14, 15
 Rusya: 15, 110, 205
- S-Ş**
- S. Haşim Haşimi: 141
 Sabah Kara: 141
 Sabiha Ünlü: 144
 Saddam Rejimi: 30, 165
 Sadık Albayrak: 170
 Saf Kürt: 43, 53
 Saf Türk: 21, 43, 44, 53, 225
 Sağlam Kuvvetler: 185
 Said-i Nursi: 17, 56, 57
 Sami: 55
- Sanayi Devrimi: 27, 42, 58, 59, 145
 Sanayi Toplumu: 31
 Savur: 20, 22
 Selahaddin: 152, 166, 167, 224, 226
 Selahaddin Bahaddin: 166, 167
 Selçuklular: 148
 Semud: 39
 Serdar Bülent Yılmaz: 144, 199, 200,
 209, 210, 144, 199, 200, 209,
 210
 Sero Qedîr: 157, 158, 166, 167
 Serxwebûn: 94, 95, 97, 99, 100, 102,
 103, 104, 106, 112, 158, 159,
 227, 228, 229
 Sevr Antlaşması: 14
 Seyyid Kutub: 42, 146
 SHP: 79, 198
 Sıddık Dursun Şeyhazade: 144
 Siirt: 20, 46, 197
 Siyasal İslam: 26, 133, 162, 167
 Siyonist: 110
 Siyonizm: 124
 Soran: 33, 48, 163
 Sorani: 47, 211
 Sovyet: 124, 178
 Sömürgeci Türkiye: 111
 Sömürge Kürdistanı: 109
 SSCB: 178
 STK: 34, 76, 177
 Sudan: 133
 Suriye: 109, 110, 120, 125, 162, 163,
 172, 192, 220
 Süleyman Arslantaş: 141
 Süleyman Demirel: 208
 Süleyman Kurşun: 141, 144
 Sümer: 44, 47, 161
 Sümerce: 47
 Sünnet: 88, 139, 217
 Sünni: 24, 82, 83, 158
 Süryani: 33, 82, 83, 140
 Sykes-Picot Anlaşması: 110
 Şa'b: 38, 39
 Şanlı Urfa: 197
 Şark Islahat Planı: 20
 Şeflik Dönemi: 136
 Şehmuz Ülek: 144
 Şemdinanlı Seyyid Abdulkadir: 22
 Şeyh Said: 17, 18, 19, 168, 169, 170,
 188, 189, 190, 195, 227
 Şırnak: 46, 196
 Şii: 24, 165
 Şuşar: 189, 190
- T**
- Tanzimat: 17, 57, 65, 69, 70, 75, 207
 Tarihin Sonu: 191
 Tatar: 52, 54, 229
 Tayyip Erdoğan: 76

TBMM: 16, 95, 99, 183, 205, 225
 TDKP: 101
 Tehcir: 21
 TESEV: 192
 TİP: 22
 TKP(ML): 107
 Torî: 46
 Trabzon: 14, 163
 TSK: 31, 44, 95, 164, 177, 179, 180,
 182, 184, 188, 190, 191, 208,
 210
 Tunceli: 19, 197
 Tunus: 133
 Turan: 16, 185, 186
 Turgut Özal: 186
 Türk Antropoloji Enstitüsü: 185
 Türkçe: 16, 35, 44, 45, 50, 51, 54,
 60, 77, 78, 86, 109, 148, 195,
 211, 219
 Türkçülük: 14, 18, 50, 56, 98
 Türk Dil Kurumu: 56
 Türki: 180, 205
 Türk-İslam Sentezi: 133
 Türkistan: 52, 192
 Türkiye Cumhuriyeti: 7, 12, 15, 22,
 26, 44, 66, 69, 77, 79, 82,
 92, 106, 111, 114, 124, 126,
 161, 169, 177, 183, 194, 229
 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı: 82,
 183
 Türkiye Devleti: 81
 Türkiye halkı: 81, 183, 184, 187
 Türkiye Hükümeti: 81
 Türkiye Kürdistanı: 80, 127, 208
 Türkiyelilik: 31, 76, 77, 78, 79, 80,
 81, 82, 83, 84, 184, 185, 187,
 191, 210, 230
 Türkiyelilik Ulusu: 80
 Türkiyeli Müslümanlar: 72, 73, 74, 83
 Türkiye Milleti: 31, 81, 82, 83, 84
 Türkiye milliyetçiliği: 74
 Türkiye Müslümanları: 133, 173
 Türkleştirme: 16, 21, 22, 75, 109,
 128, 219
 Türkmen: 17, 27, 52, 53, 57, 58, 72,
 73, 84, 120, 127, 129, 137,
 144, 146, 148, 149, 166, 170,
 186, 196, 211, 217, 229, 230
 Türk Modernizmi: 207
 Türko: 180
 Türk Ocakları: 20, 186
 Türk Ordusu: 92, 100
 Türk sorunu: 113, 128
 Türk Tarihinin Ana Hatları: 16, 45, 225
 Türk Tarih Tezi: 44, 45, 46, 186, 195
 Türk Ümmeti: 12

U-Ü

Ulusal Kurtuluş Zaferi: 12
 Ulusal Program: 115
 Üç Aliler: 18
 Üçüncü Dünya: 136
 Ümmet: 25, 39, 55, 98, 135, 149, 150,
 151, 153, 224, 228
 Ümmet el-Müslimin: 153
 Ümmeten Müslimeten: 153

V

Van: 14, 20, 46, 116, 146, 148, 196,
 198
 Vatan: 77, 82, 107
 Veda Hutbesi: 42

W

Wallstreet: 128
 Washington: 13, 23, 128, 229
 Weber: 49, 190
 Wilson: 14

X

Xomal: 165

Y

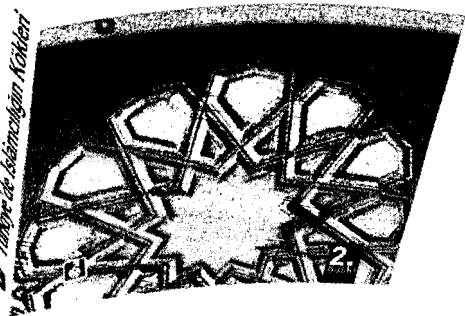
Yahudilik: 89, 158
 YAJK: 92, 104
 Yargıtay: 91
 Yaser Arafat: 109
 Yaşar Büyükanıt: 180, 187
 YDD: 102, 109
 Yekgirtö: 166, 167, 166, 167, 239
 Yekgirtö Hareketi: 167
 Yemen: 109
 Yeni Şafak: 192
 Yezidilik: 158
 Yunan Palikaryası: 155

Z

Zagros Dağları: 148
 Zaza: 33, 47, 48, 60, 79, 169, 211
 Zazaca: 19
 Zerdüşt: 33, 46, 113, 116
 Zerdüştî: 158
 Zeylan: 22
 Ziya Gökalp: 14, 44, 50

Türkiye'de İslâmcılığın Kökleri

Türkiye'de İslâmcılığın Kökleri • HANZA TÜRKMEN

TÜRKİYE'DE İSLÂM CİLİK ve Özeleştiri

HANZA TÜRKMEN

Türkiye'de İslâmcılığın Kökleri • HANZA TÜRKMEN

5

2.

Ulusçuluk Çıkmazı

KÜRTLER ve ÇÖZÜM ARAYIŞI

Hamza Türkmen

2009 Kürt Açılımı veya Demokratik Açılım süreciyle birlikte elde edilen ve edilecek olan hak ve adalet temelli kazanımlar önemlidir. Ama çözüm adına fitri ve vahyi olandan yabancılaşan veya uzak duran her projenin yeni zulümler üreteceği de unutulmamalıdır.

Kürt sorununu çözmeye yönelmek; en başta ulusçuluğun çıkmazlarını, bölgemizdeki Türk, Arap ve Fars ulusçuluk dayatmalarının İslami kimlik ve öteki kavimler üzerinde oluşturduğu hak ihlallerini ifşa etmek ve normalleşme sürecine adım atmak açısından güzel bir açılamdır. Ve en azından Kürt Açılımıyla ilgili süreçte yangını söndürmek açısından bakılmalıdır.

Ancak Kürt sorununun çözümü, ümmet sorununun çözümü ile iç içedir. Bunun için de İslam ümmetini yeniden ihya edecek, adil ve alternatif yaşam tarzları arayan insanlar için çekim alanı olabilecek, hayatı ve hayatın amacını vahiy ve vakıa temelinde izah edecek, sahih bir anlayış ve mücadelenin yükseltilmesine olan ihtiyaç, gün geçtikçe kendini daha fazla hissettirmektedir. Ve bölgemizde seküler ulusçuluğun ve küresel kapitalizmin dayatmaları kırılmadığı müddetçe, Kürt sorununun çözümüyle ilgili de hayali beklentilere kapılmamak gerekmektedir.

ekinyayınları

9 789758 507580